

Astrid Lunde

Solglytt og Blidensol

**Nasjonalromantiske villanavn i Rogaland
1906-1950**

**Masteroppgave i nordisk språk
Institutt for lingvistiske og nordiske studier
Universitetet i Oslo
Høst 2005**

Forord	5
1 Innledning.....	7
2 Teori	11
2.1 Forskningsstatus.....	11
2.1.1 Adolf Noreen og Jöran Sahlgren – tidlig svensk forskning.....	12
2.1.2 Per Hovda.....	14
2.1.3 Bent Jørgensen	15
2.1.4 Svavar Sigmundsson.....	16
2.1.5 Lars Huldén.....	16
2.1.6 Sammendrag	16
2.2 Definisjon av villanavn	17
2.2.1 Forholdet mellom villanavn og andre stedsnavn	18
2.2.2 Villanavn sett i lys av personnavnforskning	20
2.2.3 Definisjon av villanavn	21
2.3 Nasjonalromantikk.....	21
2.3.1 Navnerenessanse i et forskningshistorisk perspektiv.....	23
2.4 Definisjon av nasjonalromantiske navn	26
2.5 Oppsummering av nasjonalromantikk og nasjonalromantiske villanavn	28
2.6 Analogisk navngiving	28
2.7 Villanavns funksjon	31
2.8 Teoretisk skille mellom urban og rural navngiving i lys av Bourdieus teorier	32
2.9 Konklusjon.....	35
3 Kilder og metode	37
3.1 Kilder	37
3.1.1 1950-matrikkelen	37
3.1.2 Panteregisteret.....	38
3.1.3 Matrikkelen fra 1906.....	39
3.2 Metode	40
3.2.1 Metode for utvalg av villanavn	40
3.2.2 Metode for utvalg av nasjonalromantiske villanavn	42
3.2.3 Språklige kriterier for nasjonalromantiske villanavn.....	43
3.2.4 Materialets geografiske inndeling.....	45
3.2.5 Statistisk metode	47
4 Analysedel.....	51
4.1 Nasjonalromantiske navn – etterledd.....	55
4.1.1 Navn sammensatt med etterleddet <i>-heim</i>	57
4.1.2 Navn sammensatt med etterleddet <i>-tun</i>	63
4.1.3 Navn sammensatt med etterleddet <i>-lund</i>	67
4.1.4 Navn sammensatt med etterleddet <i>-ly</i>	71
4.1.5 Navn sammensatt med etterleddet <i>-vang</i>	74
4.1.6 Navn sammensatt med etterleddet <i>-borg</i>	76
4.1.7 Navn sammensatt med etterleddet <i>-bu</i>	80
4.1.8 Navn sammensatt med etterleddet <i>-sikt</i>	84
4.1.9 Navn sammensatt med etterleddet <i>-ro</i>	85
4.1.10 Navn sammensatt med etterleddet <i>-glytt/-gløtt</i>	88
4.1.11 Navn sammensatt med etterleddet <i>-syn</i>	90
4.1.12 Navn sammensatt med etterleddet <i>-minne</i>	91
4.1.13 Navn sammensatt med etterleddet <i>-glimt</i>	94
4.1.14 Navn sammensatt med etterleddet <i>-blikk</i>	96

4.1.15 Navn sammensatt med etterleddet <i>-sjå</i>	97
4.1.16 Navn sammensatt med etterleddet <i>-lyst</i>	99
4.1.17 Navn sammensatt med etterleddet <i>-sol</i>	100
4.1.18 Navn sammensatt med etterleddet <i>-fred</i>	102
4.1.19 Andre nasjonalromantiske villanavn.....	103
4.1.20 Urbaniseringsgrad for samtlige etterledd.....	105
4.2 Nasjonalromantiske villanavn – forledd	106
4.2.1 Navn sammensatt med forleddet <i>Sol-</i>	107
4.2.2 Navn sammensatt med forleddet <i>Heim-</i>	111
4.2.3 Navn sammensatt med forleddet <i>Fager-</i>	114
4.2.4 Navn sammensatt med forleddet <i>Troll-</i>	115
4.2.5 Navn sammensatt med forleddet <i>Rose-</i>	117
4.2.6 Navn sammensatt med forleddet <i>Fred-</i>	118
4.2.7 Navn sammensatt med forleddet <i>Fri-</i>	120
4.2.8 Urbaniseringsgrad totalt for samtlige forledd	122
4.3 Urbaniseringsgrad totalt for alle for- og etterledd	123
5 Tolkingsdel	127
5.1 Disposisjon for gjennomgangen av de ulike kategoriene	128
5.1.1 Oppsummering av navn med naturord i sammensetningen.....	129
5.1.2 Oppsummering av navn med kulturord i sammensetningen.....	134
5.1.3 Oppsummering av navn med et beskrivende adjektiv i sammensetningen	137
5.1.4 Oppsummering av navn med relasjonsindikerende affiks	140
5.1.5 Oppsummering av navn med ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet.....	143
5.1.6 Oppsummering av navn med betegnelse for tresort eller andre planteslag i sammensetningen.....	145
5.1.7 Oppsummering av navn med personbetegnelse i sammensetningen.....	148
5.1.8 Oppsummering av navn med øvrige appellativ i forleddet.....	149
5.1.9 Oppsummering av navn som har stedsnavn eller slektsnavn i forleddet.....	152
5.1.10 Oppsummering av navn som har fornavn eller patronym i sammensetningen.....	155
5.1.11 Oppsummering av mytologiske navn	158
5.2 Geografisk oversikt over de ulike for- og etterleddene	161
6 Avslutning.....	165
Litteraturliste	169
Kilder	173

Forord

Når man setter i gang med et slikt arbeid som det en masteroppgave er, vet man svært lite om hvordan dette kommer til å ende. Utgangspunktet mitt var «villanavn i Stavanger», der jeg skulle se på navngivingen av villaer i perioden 1906 til 1950. Etter å ha ekserpert materialet fra Stavanger, satt jeg igjen med en følelse av at jeg skulle hatt et område jeg kunne sammenligne materialet mitt med. Etter å ha blitt inspirert av Bourdieus skille mellom kulturell og økonomisk kapital, kom jeg etter hvert frem til at det ville være hensiktsmessig i analysere materialet fra hele Rogaland. På den måten vokste tanken frem om at det ville være mulig å skille Rogaland fylke i ulike urbaniseringskategorier. Av den grunn har oppgavens materiale blitt svært omfattende. For å kunne tolke dette materialet mer inngående, har oppgaven blitt lang. En annen grunn til oppgaven er lang, er fordi jeg har valgt å ha alle tabeller og figurer i selve teksten. Dette har jeg gjort for å lette lesningen. I forhold til oppgavens lengde, er litteraturlisten noe kortere enn hva man kunne forvente. Dette henger sammen med at det er skrevet veldig lite om villanavn tidligere, og det meste av innholdet i litteraturlisten retter seg mot teori rundt navn generelt.

I denne prosessen er det mange som har hjulpet meg. I første omgang vil jeg takke alle som har svart på e-post og telefoner og gitt meg nyttig informasjon om forhold i Rogaland fylke. Ingen nevnt, ingen glemt. Kommentarer fra dere har ofte hjulpet meg på vei og vært nyttig for å få en bedre forståelse av lokallistoriske forhold. Åse Wetås har underveis alltid vært interessert i å diskutere teoretiske emner, noe som har vært fruktbart i denne prosessen. Hun har også lest teorikapitlet og gitt verdifulle kommentarer. Å diskutere navneteorier med henne er alltid en fornøyelse. Leiv Solheim i Statistisk Sentralbyrå har forklart meg hvordan man utfører kji-kvadrattesting, samt hvorfor det er hensiktsmessig å bruke denne metoden her. Takk også til Irene Løstegård Olsen for interessante diskusjoner om metodiske emner. Trond Horne har gitt meg gode råd på det tekstlige nivået. Marita Aksnes og Klaus Johan Myrvoll har begge lest korrektur på hele oppgaven, jeg skylder dere begge en stor takk! En stor takk går også til mine foreldre som har gitt meg økonomisk støtte i dette semesteret, da Lånekassen fant ut at nok var nok! Jeg vil også takke lesesalsmiljøet for en trivelig tid som student ved instituttet, spesielt i tider når lesesalen har vært mitt «første» hjem. Sist, men ikke minst, takk til min eminente veileder Tom Schmidt som alltid stiller opp, selv på de utroligste tidspunkt!

Astrid Lunde

Blindern, 7. november 2005

1 Innledning

I denne oppgaven vil jeg foreta en analyse av nasjonalromantiske villanavn i Rogaland i perioden 1906 – 1950. Definisjonen på nasjonalromantiske villanavn vil det bli gjort nærmere rede for i kap. 2, innledningsvis vil jeg her bare gi noen eksempler. *Solheim, Fredheim, Solbakken, Soltun, Solvang, Solhaug, Heimly, Utsikten, Fjellheim* og *Vonheim* er de ti mest frekvente nasjonalromantiske villanavnene i Rogaland. Slike navn har det i særdeles liten grad vært forsket på i Norge og Norden. Navnegranskeren Per Hovda, som stort sett beskjeftiget seg med naturnavn og andre gamle navn, har hevdet at navn som *Solheim* og *Vonheim* er en «mislykka» navngiving, og advarer mot å ta opp igjen eldre navneformer fordi det «fylgjer stemning og høgtid med desse namni» som er «tolleg fast avgrensa i tid og rom» ([1953]:60). Han reagerer på at disse nye navnene, som etter mitt syn i stor grad viser kjennskap til den norske kulturarven, «vitnar um eit noko rangt syn på vyrdnad og vyrdsemd for erveminne og namneseden i framfarne tider» (loc.cit.). Jeg mener at navngivingen av villaer kan si oss mye om kulturen og menneskene i denne perioden.

Også i nyere tid har det vært relativt lite forskning på denne typen navn, selv om forskerne i dag ikke har samme anstrengte forhold til disse navnene. Vibeke Dalberg skriver:

I den nyere navneforskning er disse navnene stort sett blevet forbigået i tavshed. Man har nok i almindelighed opfattet dem som skabelonagtige og stereotype og dermed af temmelig begrænset onomastisk interesse. (1996:151)

Etter å ha arbeidet med dette emnet i en tid, sitter også jeg igjen med en følelse av at dette er en korrekt beskrivelse av interessen for villanavnene. Dagens forskere er selvsagt ivrige etter å få større kjennskap til denne navngivingstradisjonen, men det er få som selv er interesserte i å forske på dette.

Det har vært en lang prosess å komme frem til et mer eller mindre eksakt antall villanavn, hvilke av dem som skal defineres som nasjonalromantiske, og hvilke som ikke kan defineres som nasjonalromantiske. Villanavnene har jeg hentet fra 1950-matrikkelen, et matrikkelutkast som aldri ble fullført, men som ble gjort tilgjengelig i nettutgaven, *Matrikkelutkastet av 1950*, i 1994. Selv om definisjonen av nasjonalromantiske villanavn i første omgang bygger på en vag fornemmelse eller følelse av at disse navnene har et nasjonalromantisk preg, vil jeg likevel definere dem som nasjonalromantiske.

Hva er så hensikten med å studere navn som andre forskere har vist liten eller ingen interesse for? Studiet har to mål: For det første skal jeg vise at det er forskjell i navngivingen

mellom rurale og urbane områder. Siden nasjonalromantikk ofte er blitt sett på som en åndelig strømning som først oppstod i byene, for så å bre seg til et større lag av befolkningen, er dette et godt utgangspunkt for å danne seg et bilde av samfunnet i denne perioden. For å knytte dette opp mot et teoretisk fundament, har jeg brukt den franske sosiologen Pierre Bourdieus teorier om skillet mellom økonomisk og kulturell kapital. Det kan diskuteres om man kan bruke hans teorier, som er tuftet på det franske klassesdelte samfunnet, på norske egalitære forhold. Ut fra mitt formål bør det være relevant i og med at jeg dermed ikke bare kan skille mellom aksene for økonomisk kapital, men også ta hensyn til den kulturelle kapitalen. Det er ikke sikkert at skillet mellom urban og rural navngiving samsvarer med skillet kulturell og økonomisk kapital. Derfor vil disse ulike aksene være interessante for å se forskjeller mellom ulike samfunnslag. I og med at navnematerialet i første omgang var hentet fra områdene rundt Stavanger by, for så å bli utvidet til å gjelde hele Rogalands villanavn, har hypotesen om å se om det er en forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale områder, etter hvert fått en større tyngde.

Det andre målet med denne oppgaven har vært å undersøke hvilken metode for navngiving som er brukt. Analogisk navngiving har vist seg å være en sentral metode for navngiving av villaer i Rogaland. Ved å studere nyere navn er det lettere å finne analogiske spor, og det vil være mulig å hevde at navngivingen i første del av det 20. århundre kan vise hvordan navngiving også har skjedd i tidligere tider. Siden eldre navn ofte har mistet sin opprinnelige form og betydning, er det ikke like lett å bevise at denne metoden for navngiving har vært vanlig til alle tider. Dersom man imidlertid forsker på nye navn, som fremdeles består i samme form og med samme betydning som da navnet ble laget eller valgt, kan man lettere vise at det i stor grad dreier seg om analogisk navngiving, og at det er stor grunn for å anta at denne formen for navngiving også var utbredt i tidligere tider.

I det følgende vil jeg kort vise hvordan oppgaven er strukturert i de ulike kapitlene. Kapittel 2 gjør rede for oppgavens teoretiske fundament, mens jeg i kapittel 3 viser hvilke metoder jeg har brukt for å komme frem til navnematerialet, og hvilke metoder jeg skal bruke for å beskrive det ekserperte materialet. I kapittel 4, analysedelen, gir jeg en deskriptiv analyse av navneleddene jeg i kapittel 2 definerte som nasjonalromantiske, der jeg plasserer navnene inn under ulike kategorier for navngiving. Ved hvert enkelt navneledd vil jeg vise hvordan navnetilfanget er fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene. Hensikten med kapittel 5, tolkningsdelen, vil være å vise hvordan de mest brukte navngivingskategoriene har fordelt seg i de ulike urbaniseringskategoriene. I tillegg vil jeg foreta en grundigere analyse av sammensetningsleddene, slik at man ved å se hvilke ord som har høyest frekvens, kan vise at

det er et mønster i navngivingen, og at sammensetningen sjelden er helt vilkårlig. Dermed vil det komme frem i hvilken grad det er analogisk navngiving i det ekserperte materialet.

2 Teori

Jeg vil i dette kapitlet definere villanavn noe annerledes og tydeligere enn hva som er gjort i tidligere forskning. Teoriene jeg benytter for å definere villanavn, vil i stor grad bli hentet fra personnavngranskningen. Denne navngivingen har ofte skjedd i form av en døpeprosess, og navnene har ikke «vokst frem» på en slik måte som det er større grunn til å tro at eldre stedsnavn har gjort (se 2.2.2). Jeg vil også gjøre rede for tanken bak begrepet nasjonalromantiske villanavn, og vise hva som skiller det jeg kaller nasjonalromantiske villanavn fra dem jeg bare betegner som villanavn. Videre vil villanavns funksjon og analogisk navngiving bli diskutert. Til slutt vil jeg med Bourdieu som teoretisk fundament forklare hvorfor jeg skiller mellom urban og rural navngiving. Innledningsvis vil jeg gjøre rede for måten tidligere forskning har behandlet denne typen navn. Der vil villanavn kun tolkes som navn på villaer, slik tidligere forskning har brukt begrepet. Selv om min vinkling av dette korpuset vil være annerledes enn hvordan tidligere forskning har forholdt seg til emnet, vil jeg likevel vise til forskningstradisjonen for å sette min analyse i sammenheng med, og videreføre, tidligere forskning.

En annen hensikt med å vise hva tidligere forskere på området har utrettet, har også vært å vise at jeg i stor grad oppfatter de samme navneleddene som har vært tolket som innlån og mislykket navngiving, helt motsatt. Jeg vil se på disse navnene som nasjonalromantikk uten det minste snev av mislykkethet, men som et interessant forskningsobjekt.

2.1 Forskningsstatus

Innenfor navnegranskningsdisiplinen har det vært lite forskning på det jeg vil betegne som villanavn. Årsaken til dette, slik jeg ser det, er at denne typen navn har interessert tradisjonell navnegransking i mindre grad enn eldre navn der selve navnet kan fortelle oss noe ikke bare om stedet, men også om språkets utvikling. Navnegranskerens hovedbeskjeftigelse har vært å finne navnets etymologi og semantikk, og ut fra navnets språklige uttrykk kunne anslå navnets datering. Forskningen rundt norske gårdsnavn er et godt eksempel i så måte. Det skal også sies at fagtradisjonen har vært svært konservativ. Det har skjedd lite nytt i faget de siste årene når vi ser på navnegransking i forhold til andre disipliner innenfor faget nordisk språkvitenskap, for eksempel sosiolingvistikk og tekstlingvistikk. Likevel bør Åse Wetås' hovedoppgave om navneskiftet *Oslo – Kristiania* (2000) nevnes som et friskt pust, der hun tar i bruk teorier som tidligere ikke har vært vanlige innenfor faget. Mer om dette i kapittel 2.8. Til tross for dette har fenomenet villanavn blitt diskutert tidligere. I det følgende vil jeg forholdsvis grundig redegjøre for hva fire ulike forskere har sagt om villanavn: Adolf Noreen og Jöran Sahlgren fra

Sverige, Per Hovda fra Norge og Bent Jørgensen fra Danmark. Til slutt vil jeg kort se på hva Svavar Sigmundsson har skrevet om islandske villanavn, samt hva Lars Huldén har gjort på finsk materiale. Dette utvalget er gjort på grunnlag av at det skal settes i sammenheng med mitt arbeid. Jeg tar derfor ikke nødvendigvis med alt som tidligere er gjort på området, og videre i teksten vil jeg også trekke inn andre arbeid om dette emnet.

2.1.1 Adolf Noreen og Jöran Sahlgren – tidlig svensk forskning

I Sverige var forskerne tidlig ute med å kommentere det nye navnetilfanget som fikk en oppblomstring i og med befolkningsveksten på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. Dette var imidlertid snarere en kritisering av navnene enn en deskriptiv redegjørelse for korpuset. Adolf Noreen og Jöran Sahlgren er viktige forskere i denne sammenhengen. Av disse to er det Sahlgren som er mest kritisk, men etter hvert blir også Noreen mer og mer enig i Sahlgrens bedømmelse. I 1915 skriver Noreen en artikkel, «Moderna bostadnamn», der han gir en deskriptiv redegjørelse for hvilke navn som har hatt en oppblomstring i de senere år. Utover i artikkelen kommer han med noen normative bemerkninger, selv om det ikke alltid er like lett å forstå hva han mener:

Det kan ej nekas, att när man träffar dessa massor av namn på *-fred* och *-ro*, alla dessa Fridhem, Lugnet och Hvilan, så gör det hela ett något mjäktigt intryck och avger i alla händelser ett märkligt vittnesbörd om vad det är som svensken nu för tiden mest av allt åtrår.
(Noreen 1915:5)

Avslutningsvis lister Noreen opp ni bud for hvordan man *ikke* bør navngi villaen sin, og et siste og tiende bud der han forteller hvordan man bør gjøre det. Noreens kritikk retter seg først og fremst mot at navn blir laget uten å ha betydning som stedsnavn fordi de ikke beskriver stedet. De har ikke vokst frem slik som stedsnavn etter hans mening skal gjøre, og han ser dem da implisitt som en parallell til personnavn der det i all hovedsak er navngiveren som er interessant for forskningen, ikke navnebæreren. «Försök att finna ett namn som på något sätt karakteriserar stället, så att man kan säga, att det förtjänar sitt namn» (1915:8) er Noreens tydeligste og kanskje viktigste konklusjon.

I 1916 kommer Jöran Sahlgren ut med en liten bok, *Vad skall villan heta?*, som viser en enda tydeligere kritikk mot tidens navnemote. Her tar han for seg ulike ledd, slik som *-minne*, *-ro*, *-lyst*, *-borg* og andre enkeltstående navn som for eksempel *Sorgenfri*, *Lugnet* og *Fridhem*. Han tolker dem som «misslyckade», «fabricerade», «fattiga och banala». Hovedgrunnen til at Sahlgren skriver dette, er at han vil endre folks holdninger til navngiving av «tomter, hus, villor [och] egnahem». Sahlgren er mest kritisk til at navnene ikke har noen realverdi, og at det ofte er personnavn i sammensetningene. Videre kritiserer han Noreen, som

han mener har gitt «denna namngrupp sin rekommendation och sympati» (1916:13). Noreen skriver dette:

Skänkom då snarare våra sympatier åt andra moderna företeelser på detta område, så som de från Nordens forntid lånade *Valhall*, *Gimle* och *Manhem*, men ännu hellre åt hederliga svenska uttryck sådana som *Hälsan*, *Hvilan* och *Lugnet*, vilkas tilltagande användning i förening med det framför alla andra moderna namn gynnade *Fridhem* ju bjuda på en tilltalande folkpsykologisk inblick. (fra Sahlgren 1916:17)

Dette synspunktet er Sahlgren svært kritisk til: «Häri kan jag ej instämma med prof. Noreen. Osjälvständighet i tanken är väl intet tilltalande drag i svenska folkets psyke» (loc.cit.).¹

En annen ting som ser ut til å ha irritert Sahlgren, Noreen og andre forskere, har vært at det ved denne navngivingen har blitt svært mange like navn. Sahlgren (1916:6) hevder at det svenske *Fridhem* i 1909 var oppført hele 325 ganger i post- og telegraaffortegnelsen. I det Sahlgren gjengir Noreen, viser han at også Noreen synes det kan bli for mange sammenfallende navn som *Hvilan*, *Lugnet* og *Fridhem*:

Fortgår det på det viset få vi snart bland våra ortnamn alt annat än glädjande motsvarigheter till *Andersson*, *Pettersson* osv. bland familjenamnen. All ära åt fredsrörelsen, även sådan den uppenbarar sig i vårt ultramodernaste ortnamnsskick, men en liten smula större uppfinningsrikedom i fråga om variation av uttryckssättet vore verkligen högst önskvärd. (fra Sahlgren 1916:17ff)

Videre i artikkelen viser Sahlgren hvordan Noreen i sin artikkel fra 1916 har endret synspunkt og blitt enig med Sahlgren. Disse to forskerne setter hver for seg opp en liste over normer eller regler for hvordan man bør navngi sin bolig. Det viser seg at disse to til slutt har blitt nærmest samkjørte, selv om Sahlgren er en smule krassere i sin kritikk og har en del synspunkt mot Noreens råd. Deres største kampsak er punktet om at stedet «förtjänar sitt namn», at det på best mulig måte «karakteriserar stället» (Sahlgren 1916:23). Videre kritiserer Sahlgren språkviteren Rolf Nordenstreng, som har gitt sin bolig navnet *Villa Nordenstreng*.

Namntypen *Villa Nordenstreng* är både oestetisk och osvensk. Den är vidare opraktisk då ju ett namn av denna typ innehåller tvänne självständiga ord, varav till råga på allt det egentliga namnet är ett familjenamn. Och till sist tror någon att *Villa Nordenstreng*, om de nuvarande ägarne lämna det, får behålla sitt namn då en hr *Måsvinge* flyttar in som rättar ägare? Namn av denna typ äro i själva verket ej namn i egentlig mening, de äro blott tillfälliga benämningar. (Sahlgren 1916:35)

¹ Dette skal jeg komme tilbake til senere i dette kapitlet, men det viser at man også tidligere har vurdert folks hensikt med navngivingen. Det som Sahlgren tolker som "Osjälvständighet i tanken", kommer jeg snarere til å se på som det motsatte, nemlig som et bevis på at man har frihet til selv å velge et eget navn til sitt sted, et uttrykk for selvstendighet i forhold til egen eiendom. På den annen side vil tolkningen av dette materialet vise at det også i stor grad handler om hva navngiverne oppfatter som navn og ikke. Dette er trolig basert på analogislutninger. Det at navn som *Solheim* og *Fredheim* har høyere belegg i materialet enn for eksempel *Heimlyst* og *Solro*, henger trolig også sammen med at disse navnene i mindre grad er blitt oppfattet som navn. Dermed blir det et skille mellom analogisk navngiving og enda friere navngiving, om man kan kalle det det.

Navngivning ved bruk av fornavn i forleddet har som kjent vært vanlig i lang tid, spesielt i gårdsnavnklassene *-staðir* og *-ruð*. Og man kan jo spørre seg hva forskjellen er mellom et navn og en 'tillfällig benämning'. Definerer Sahlgren *proprium* som en endelig størrelse som ikke kan forandres? Er han motstander av alle nylaginger? Hvilken påvirkning Sahlgrens utsagn har fått for navngivingen av svenske villaer, er uvisst. Det at det ikke finnes forskning om slike følger, viser også at navnegranskingen egentlig ikke har vært interessert i dette aspektet, men vært mer opptatt av å kritisere navnetilfanget.

2.1.2 Per Hovda

I Norge ble det ikke skrevet om denne typen navn før etter andre verdenskrig, nærmere bestemt i 1953. Da viser arkivsjef ved Norsk stadnamnarkiv, Per Hovda, i en artikkel «at det skortar mykje på kjennskap til norsk namnesed, og dinest får ein ogso vitnemål um forflating og rotløyse hjå namngjevarane» ([1953]:57). Han beskriver flere av de leddene jeg skal tolke i denne oppgaven, som for eksempel *-lyst*, *-ro*, *-borg*, *-ly*, *-lund* og *-heim*, og viser at flere av disse vitner om en utbredt trang «til å nytta framand namneled».

Det at flere av disse leddene er sammensatt med personnavn, er også noe han kritiserer. Dette synspunktet deler han med Sahlgren, uten at han eksplisitt henviser til ham. Siden villaeiere ikke er konstante, mener Hovda at en villa med eierens navn som førsteledd ikke vil være et godt navn.

Storluten av dei namni som er umrødde, har vore samansette med person-namn. For dei som i si tid sette namn på staden, har kannhenda personnamnet hatt noko å segja, gjeve villanamet eit visst innhald, men når villaen kom på framande hender – kva interesse har dei nye eigarane av dette namnet? Ikkje anna tykkjest det meg, enn at dei eig eit hus som ber eit heller mislukka namn. ([1953]:59)

Dersom Hovdas synspunkt skal kunne relateres videre enn til bare spesifikt å gjelde villanavn, vil det være svært mange gårdsnavn i Norge, og også ellers i Norden, som «ber eit mislukka namn». Spesielt er det mange opprinnelige husmannsplasser i Norge som er sammensatt med et personnavn i forleddet (jfr. 2.1.1). På den annen side vil det å kalle et navn «mislukka» ikke gi mening. Ut fra et kognitivt funksjonalitetsperspektiv (jf. Andersson 1996) fungerer navnet *Fredheim* like godt som for eksempel *Myra*. Men det viktigste for Hovda er, som det var for Noreen og Sahlgren, at navnet har verdi som realnavn. Navnet skal kunne si oss noe om plassen villaen ligger på. Avslutningsvis kommer også han, i likhet med Noreen og Sahlgren, med noen punkter for hvordan man bør gi villaen navn. Naturnavn går her igjen som det klare forbildet, i hvert fall så lenge det kongruerer med stedet. Det kan se ut som om Hovda er sterkt påvirket av sine svenske kolleger, spesielt i avslutningen, selv om han ikke eksplisitt gir uttrykk for dette.

Til forskjell fra Noreen og Sahlgren er Hovda imidlertid mye mer deskriptiv. Han skildrer klarere hvordan navnetilfanget er i forhold til forgjengerne. For selv om det ikke er grunn til å tvile på hans subjektive standpunkt, redegjør han tydeligere for selve navngivingstradisjonen og viser klarere til hvor man har navnene fra. Han er likevel ikke konsekvent i sin redegjørelse:

Villanamn som *Godheim, Fagerheim, Solheim, Fjellheim, Vonheim og Solbakken* høyrer til billeg utsalvare. Det kjem nok helst av den noko utslitne klisjeen dei er laga etter. Dei kjennest då og som ferdige fabrikkvarer. (Hovda [1953]:60)

Det er helt tydelig at dette er subjektive meninger, og innenfor denne sjangeren av populærvitenskapelige skrifter var dette vanlig. Det at teksten også mangler litteraturliste eller andre henvisninger, tydeliggjør hvilken sjanger vi har med å gjøre. På den annen side er det slik forskningen er blitt fremstilt på dette området, og det er det man i ettertiden må forholde seg til.

2.1.3 Bent Jørgensen

I nyere tid har det vært større fokus på villanavn, og da i mindre grad fra en normativ synsvinkel. Den danske navnegranskeren Bent Jørgensen mener at det er større behov for forskning på dette området, og han har laget en skisse over hvilken metode han mener vil være hensiktsmessig å bruke (2000:132ff). Viktige spørsmål han belyser, er:

- Når får villaen et navn?
- Er navnene stabile, eller endres navnet når huset får ny eier?
- Har navngivingen en smitteeffekt innenfor bestemte områder?
- Er navnene synlig på huset?
- Er navnet i bruk av andre enn huseieren, som for eksempel naboer eller kommunen?

Dette er noen av de spørsmålene Jørgensen mener at det bør arbeides med, men likevel er også han preget av tidligere forskning på villanavn. Han mener betydningen av studiet bør vurderes før man setter i gang:

To the name-scholar, no name of course is irrelevant but that fact does not free us from the responsibility to incorporate aspects such as importance. When the Danish historian and place-name scholar Johannes Steenstrup reviewed the first volume of *Danmarks Stednavne* in 1923, he pointed out that “you could easily do without all these quite modern, completely trivial names of houses, villas etc., they are of no interest whatsoever and can be referred to in the post office directory”. There are few or none who would share that opinion today but it clearly demonstrates that the aim of penetrating behind modern urban place-names is a completely different one compared with analysing Iron-Age place-names or Old-European hydronyms. (Jørgensen 2000:134ff)

Dette er et godt bilde på hvor dypt tradisjonell navnegransking sitter i dagens forskere. Jørgensen avslutter artikkelen med at han gjerne vil ha forskning omkring tankegangen bak navngivingen, noe tradisjonell forskning ikke har interessert seg for, i og med at navn i all hovedsak har vokst frem av seg selv som en ren nødvendighet. Likevel er det verdt å merke seg hvor høy status Steenstrup har hos Jørgensen.

2.1.4 Svavar Sigmundsson

På Island har det heller ikke vært drevet systematisk forskning rundt emnet villanavn, men Svavar Sigmundsson har likevel gjort seg opp noen tanker om dette. Han har sett at folk som flytter fra landsbygda og inn til Reykjavík, ofte bruker navnet på gården de kom fra på det nye huset i byen.

Man kan i namngivningen i hovedstadsregionen spåra viljan till att flytta med sig något av landet til stan. Denna uppkallelsetendens har varit starkare under vissa perioder än andra i staden Reykjavíks historia. Tendensen att använda isländska namn var också starkare när nationalism och självständighetssträvanden förstärktes, t.ex. under senare hälften av 1800-talet och efter 1918. (Svavar Sigmundsson 2001:308)

Nasjonalismen på Island har altså gitt seg utslag i språklig purisme. Dette er noe annerledes enn det jeg har funnet i mitt materiale fra Rogaland. Likevel ser vi en parallell mellom Norge (Rogaland) og Island ved at selvstendighetstanken har spilt en rolle.

2.1.5 Lars Huldén

Professor i nordiske språk, Lars Huldén, har skrevet om «Namn på ungdomsföreningshus i det svenska Finland» (1975). Hans navnemateriale faller ikke helt inn under betegnelsen villanavn, men de 152 ulike navnene han kommenterer, er stort sett av samme konstruksjon som dem jeg har i mitt materiale og som andre forskere har kommentert. Av den grunn har jeg med Huldén i denne fremstillingen. Han viser at det innad i disse ungdomsforeningene har vært en arkaisk holdning: «Det arkaiserande draget i namnförrådet får sammanställas med att ungdomsrörelsen så som en av sina uppgifter haft svenskhetens bevarande» (1975:53). Navngivingen har på den måten hatt en kulturbærende og -bevarende funksjon. Han viser også at «götisismen» har hatt stor betydning i navngivningen av forsamlingshus. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i kapittel 2.3.1.

2.1.6 Sammendrag

Utvalget jeg har gjort her, viser at emnet er blitt redegjort for tidligere, men at det først og fremst er blitt gjort normativt, og at det egentlig ikke er noen som har foretatt noen omfattende deskriptiv analyse av materialet. Navneforskerne Sahlgren og Hovda har ofte inntatt en rolle

som navnekonsulenter, slik at det i enkelte tilfeller kan diskuteres som det er forskning i egentlig forstand disse har drevet med, eller om det bare har vært rådgivning. Dersom man ser på Salhgren i et slikt lys, undergraver man også deres autoritet når det gjelder alt det andre arbeidet de har gjort som navneforskere. Derfor vil jeg stå fast ved at disse størrelsene skal fremstilles som forskere, selv om det kan diskuteres i hvilken grad disse har bidratt til forskningen av villanavn. Deres behandling av denne navnetypen er også selvsagt er direkte konsekvens av hvor lite interessante de mener slike navn er. Det som er gjort i de siste årene, er mer et uttrykk for et ønske om forskning på dette området, enn forskning i egentlig forstand. I det følgende vil jeg gi en tolkning av begrepet *villanavn*, som tidligere forskning, ikke har fokusert på.

2.2 Definisjon av villanavn

Tom Schmidt har med henvisning til Hovda definert *villanavn* som «oftast nyare namn, gjerne med rosande innhald på heilårs- og feriebustadar» (1981:136). Han setter dermed denne type navn i samme klasse som hyttenavn. Denne definisjonen er ment som en deskriptiv gjengivelse av hvordan Hovda har definert villanavn, men jeg kan ikke se at Hovda på noen måte har gjort et forsøk på å definere begrepet. Selv om Schmidts definisjon i og for seg er uproblematisk, vil den likevel ikke være distinkt nok og avgrensende nok til å kunne gi en fullgod forklaring på hva denne navnekategorien omfatter. Derfor vil jeg i det følgende forsøke å gi en mer presis definisjon av villanavn.

Jeg er uenig i Schmidts utsagn om at villanavn i stor grad har et «rosande innhald». I den grad man skal definere en navnekategori ut fra innhold, er det i villanavn oftere et uttrykk om håp. Navn som *Fredheim* og *Solbakken* er heller uttrykk for et ønske om fred og sol snarere enn å være et uttrykk for at det er fred eller sol der. På den annen side er det mange villaer fra denne perioden som ikke har et positivt innhold i navnet. Av den grunn vil en slik definisjon snarere virke begrensende istedenfor inkluderende. Villanavn trenger ikke inneholde positive betegnelser, det kan like gjerne være rene natur- eller kulturnavn. I mitt materiale vil både *Flaten*, *Bergsli*, *Nauste* og *Teigen* komme inn under definisjonen villanavn, selv om ingen av disse har et «rosande innhald». En definisjon av en navnetype må klart vise hva den denoterer. Et villanavn er et navn på en villa, men det behøver ikke være et nytt navn eller «rosande».²

² Navn på hytter kan også falle inn under en slik definisjon. Problemet med 1950-matrikkelen er i så henseende at den ikke skiller mellom hva de utskilte tomtene er, om det er en bolig, en hytte, en skog eller noe annet. I det forholdsvis store materialet fra Rogaland har det vært umulig for meg å finne ut av hva hver enkelt utskilt tomt er.

Bokmålsordboka (heretter forkortet BmO) definerer *villa* som «frittliggende bolighus for én eller noen få familier, oftest med hage». I denne oppgaven er det denne oppfatningen av en villa som er lagt til grunn. Siden en villa har få beboere, er dette navn som i mindre grad enn andre stedsnavn, blir omtalt. Dette er en type navn som ofte ikke er kjent som navn på villaer, men er blitt kjent fordi en del har tatt dem som slektsnavn i stedet for sekundære patronym, trolig ofte av estetiske grunner. For å gi en bedre definisjon av villanavn vil jeg ta i bruk teorier fra både stedsnavn- og personnavnforskning. I utgangspunktet er villanavn en undergruppe av stedsnavn, men det er også noe mer enn det. Dette gjelder særlig når man tenker på selve navngivingen. Et stedsnavn «vokser» vanligvis naturlig frem av stedets terrengformasjon. Et personnavn blir, på den annen side valgt, enten ved dåp, eller ved en mer eller mindre høytidelig seremoni. Nedenfor vil Thorsten Anderssons skille mellom navnevalg og navnelaging brukes for å skille disse navnekategoriene fra hverandre (1994a,1996). Selv om denne modellen bare viser til prototypiske navnelaginger, det prototypiske stedsnavnet, og det prototypiske personnavnet, er det mange navnelaginger som faller utenfor Anderssons modell. Likevel vil skillet mellom navnevalg og navnelaging være beskrivende som et teoretisk fundament for den videre fremstillingen av skillet mellom stedsnavn og personnavn. I det følgende vil jeg først vise til forholdet mellom villanavn og andre stedsnavn, for så å se villanavn i lys av personnavnforskning. Til slutt vil jeg konkludere med den definisjonen av villanavn som vil gjelde for den videre fremstillingen.

2.2.1 Forholdet mellom villanavn og andre stedsnavn

Magnus Olsen definerer stedsnavn som «et ord eller ordkompleks som innenfor et bestemt større eller mindre samfund av en viss *stabilitet* momentant – ved *berøringsassosiasjon* – utløser forestillingen om et bestemt sted» (1926:4). Dette er en svært vid definisjon av stedsnavn, og det gjør at også villanavn kan falle inn under en slik definisjon i og med at et villanavn *kan* assosieres med et sted. Det er også uttallige andre definisjoner på stedsnavn, noen mindre gode enn andre. De fleste av dem viser til at det handler om et språklig uttrykk som denoterer en geografisk lokalitet. Hallaråker har utvidet definisjonen av stedsnavn til å være

eit usamansett eller samansett proprium i ubunden eller bunden form, eintal eller fleirtal, nominativ eller dativ som lokaliserer og delvis skildrar eit geografisk punkt, ei geografisk line eller eit geografisk område, og tener som eit praktisk kommunikasjonsmiddel og eit identitetsskapande middel for ein språkleg avgrensa lokal, regional, etnisk eller nasjonal brukarkrins. (Hallaråker 1997:192ff)

Kun i de tilfellene der det eksplisitt kommer til uttrykk gjennom navnet, har det vært mulig å luke bort navn på elver og tomter. Disse har dermed ikke blitt tolket som villanavn. Mer om dette i metodekapitlet.

Ved bruk av denne utvidede, men også vage definisjonen, er det ikke lenger opplagt at villanavn faller inn under en slik definisjon, i hvert fall ikke på alle punktene. Det er ikke alltid at et villanavn «skildrar eit geografisk [...] område». Selv om villaens navn er *Solhaug*, betyr ikke det nødvendigvis at villaen ligger på en solrik haug. Dersom et villanavn inneholder appellativet *fred* eller adjektivet *fri*, betyr ikke det at det er spesielt fredelig der eller at det er større grad av frihet der enn andre steder. Et villanavn vil heller ikke så ofte være «eit praktisk kommunikasjonsmiddel» eller «eit identitetsskapande middel», rett og slett fordi det som oftest er svært få som bruker eller kjenner til navnet. Selv om et villanavn i mange tilfeller kan identifisere eiernes ønske om stedet (*Fredheim* kan indikere at eierne ønsker et fredelig hjem), vil det sjelden være et direkte middel for identifisering. Dette gjelder også for villanavn med ord for naturformasjoner som etterledd, *-berg*, *-li*, *-skog* osv. En villa med en terrengbetegnelse i navnet vil neppe være «identitetsskapande». Og selv om villaen *Solhaug* ligger på en haug, vil navnet *Solhaug* denotere haugen villaen ligger på som et stedsnavn, men ikke selve villaen.³ Av den grunn vil også villanavn være noe annet enn et prototypisk stedsnavn. Det skal også sies at Hallaråkers utvidede definisjon av stedsnavn heller ikke er fullstendig, noe han selv innrømmer (1997:193). Det kan også diskuteres om definisjonen også i enkelte tilfeller er for streng. Mange stedsnavn mangler en skildrende komponent, spesielt gjelder dette eldre stedsnavn der det er vanskelig å tolke det opprinnelige betydningsinnholdet. I Rogaland er det flere eksempler på slike navn, for eksempel *Sola* og *Tasta*.

Thorsten Andersson skiller mellom «namnbildning» og «namnval» (1996:22).⁴ I det følgende vil jeg oversette disse to termene med *navnelaging* og *navnevalg*. Selv om Andersson ikke er særlig bombastisk i sin definisjon, skiller han ganske klart mellom disse to kategoriene av navngiving. Den første hører til stedsnavn og den andre dreier seg om personnavngiving, selv om disse begrepene ikke kan skilles helt fra hverandre.

Ortnamn av traditionell typ tillkommer normalt genom namnbildning. Namnen utgör – som vi brukar säga – komprimerande texter, som ur en eller annan aspekt karakteriserer lokaliteterna ifråga. Beskrivningen utgår från det gängse ordförrådet, språkets lexikon, inklusive det i detta ingående namnförrådet, onomastikonet. (Andersson 1996:22)

Et villanavn kan dermed defineres som et stedsnavn fordi det henter appellativ og adjektiv fra det «gængse» ordforrådet. Slike navn kan være nylaginger som ikke er brukt før, og spesielt var

³ I eldre stedsnavn er slike denotatumendringer vanlige, bynavnet *Stavanger* var opprinnelig navnet på fjorden byen ligger til. Siden villanavnene fortrinnsvis er laget for å være navn på villaer, mener jeg at man kan hevde at det ved denne navngivingen ikke har vært gjenstand for denotatumsifte.

⁴ Når jeg bruker Anderssons begrepspar «namnbildning» og «namnval», er det ikke for å vise det som et motsetningspar. Disse begrepsparene har glidende overganger, og de utelukker ikke hverandre. Jeg vil likevel i første omgang bruke dette for å skille stedsnavn- og personnavnteori fra hverandre.

det det i begynnelsen av min periode i Rogaland, da det ikke var mange slike navn fra før av. Men det er tydelig i mitt materiale at de færreste navnene har blitt til på denne måten. Dessuten vokser som oftest et stedsnavn frem gjennom en gradvis proprialiseringsprosess, noe som ikke gjelder villanavn. Jeg vil nå bevege meg fra stedsnavnforskning til personnavnforskning. Selv om jeg holder fast ved tanken om at villanavn er en undergruppe av stedsnavn, vil dreiningen mot personnavnforskningen være viktig for å få frem nye innfallsvinkler på villanavn.

2.2.2 Villanavn sett i lys av personnavnforskning

Kulturhistorisk leksikons definisjon av personnavn er «navn på menn og kvinner, med den vesentlige samfunnsmessige oppgave å gi hvert enkelt individ en betegnelse som kunne skille det ut fra andre individer» (KLN XIII s.198). Denne definisjonen kan i utgangspunktet ikke si oss noe om villanavn. Jeg vil derfor i det følgende bruke Anderssons skille mellom navnelaging og navnevalg for å se nærmere på forskningen rundt personnavn, og om den kan si oss noe mer om villanavn. Personnavn blir i hovedsak laget gjennom navnevalg:

Förenamn [...] ges i vår kultur nästan uteslutande genom namnval. Bildning av helt nya namn är sällsynt, i modern tid främst uppmärksammas från Nordnorge, med namn som anknyter till speciella förhållanden vid födelsen [...]. Normalt väljs förnamn ur ett givet förråd av namn, som har en grundstomme av namn ärvda från urnordisk tid och som sedan fyllts på med lån från skilda håll, delvis genom direkt uppkallelse, och med en och annan nybildning, så som det av Astrid Lindgren skapade *Ronja*. (Andersson 1996:22)

Det er ikke vanskelig å se koblingen til villanavn. Et villanavn blir som oftest laget ut fra et utvalg av navn navngiveren har å velge mellom, noe vi skal se flere eksempler på i analysedelen.

Som nevnt ovenfor blir et villanavn sjelden gitt for å gi boligen en identitet. Det handler mer om å gi villaen et navn – nær sagt hvilket som helst – enten fordi det er nødvendig i forhold til matrikkelen, at det er pålagt, eller det er frivillig fordi huseierne har tenkt ut et navn i forkant. Det som er felles for personnavngiving og navnevalg på villaer i denne sammenhengen, er at navngiverne velger et navn «ur ett förråd av stereotypa namn» som man finner brukt tidligere og som ofte er arbitrære.

Med mönsterbetingad namnbildning menas som bekant att namn inte nybildas från grunden varje gång utan skapas efter mönster av likalydande namn på andra håll. [...] När sådana namn direkt övertas för nya namnbärare, kan vi då tala om namnval i stället för namnbildning, nämligen *val ur ett förråd av karakteriserande namn, passande för speciella namnbärare*. Detta namnförråd kan vi se som ett speciellt onomastikon, närmare bestämt ett toponomastikon med färdiga, prefabricerade namn, «instant names» som W.F.H. Nicolaisen kallar dem. Det ligger i sakens natur att det kan vara svårt att i sådana fall dra en klar gräns mellan namnbildning och namnval. (Andersson 1996:23ff)

Dette viser også hvor vanskelig det er å skille navnevalg og navnelaging fra hverandre. Det vil hele tiden være vanskelig å avgjøre om et villanavn er dannet ved navnevalg eller ved navnelaging.

Per Hovda tolker i sin artikkel ikke villanavn nærmere enn som navn på «villatufter og hustufter» ([1953]:57). Men i sin gjennomgang av ulike navneledd karakteriserer han navn «som *Godheim, Fagerheim, Solheim, Fjellheim, Vonheim* og *Solbakken* [...] som ferdige fabrikkvarer» ([1953]:60) laget etter en utslitt klisjé som forbilde. Det at Hovda ser på disse navnene som «billeg utsalsvare» (loc.cit.), tyder på at også han, ubevisst, ser på disse navnene som en type personnavn. Det handler om et i stor grad arbitrært navneforråd som er i bruk, og som blir brukt på ny og på ny.

2.2.3 Definisjon av villanavn

Vi kan altså si at et villanavn er et navn på en frittliggende bolig som sjelden er grunnlag for identifisering, men heller er gitt på grunn av eierens ønske eller et krav fra kommunale instanser. Jeg mener at Schmidts definisjon av villanavn som «oftast nyare namn, gjerne med rosande innhald på heilårs- og feriebustader» (1981:136) ikke holder som definisjon på denne type navn. En nærmere definisjon er nødvendig. Med utgangspunkt i stedsnavnteori er villanavn betegnelser for geografiske lokaliteter i kultur- og bylandskapet. Som vi skal se i analyse- og tolkningskapittelet, representerer de svært ofte en videreføring av tradisjonell navngivningsmetode, og henspeiler ofte på tradisjonelle norske gårdsnavn. Når det gjelder selve navngivningsmetoden, kan denne i stor grad sammenlignes med personnavnteoretisk forskning. Måten villaen får navn på kan sammenlignes med dåp. Navnene vokser ikke frem, men er et utslag av navnevalg. Definisjonen på villanavn blir med dette som grunnlag følgende: *et navn som denoterer en villa eller en annen form for bolig som har fått navn gjennom navnevalg*. Denne definisjonen utelater ikke villanavn som et stedsnavn, men den viser at villanavn har andre kriterier til grunn for navnevalg enn tradisjonelle stedsnavn. På den måten representerer villanavnene en nyansering av todelingsmodellen mellom personnavn og stedsnavn.

2.3 Nasjonalromantikk

Nasjonalromantikken var en åndelig strømning med høydepunkt i 1840- og 1850-årene, men selv om perioden er avgrenset i tid, betyr ikke det at nasjonalromantiske strømninger opphørte etter det. Øystein Sørensen, professor i historie ved Universitetet i Oslo, definerer nasjonalromantikken som en sterk kobling mellom det nasjonale og det romantiske:

Når man snakker om nasjonalromantikken, er poenget [...] at det nasjonale fellesskapet og den nasjonale egenarten står i sentrum for de romantiske forestillingene. I en idealtypisk nasjonalromantisk forestilling

vil det være et nødvendig element at det egentlige Norge også erkjennes gjennom slike ikke-rasjonelle egenskaper. (Sørensen 2001:164)

Disse «ikke-rasjonelle» egenskapene det her hentydes til, handler om «følelser, inderlighet, lidenskapelighet, naturlighet, organiske og ofte mystiske sammenhenger mellom grupper av mennesker og mellom mennesker og naturen» (loc.cit.). Det handler om lengsler og drømmer, og at dette fikk sitt uttrykk ved det nasjonale gjennombrudd. Griegs romanser er uttrykk for lidenskap, og i malekunsten ble den norske naturen fremstilt både som lys og mørk. Det naturlige og dystre skulle ikke gjemmes bort, samtidig som lyset i mange av landskapsmaleriene pekte opp mot det guddommelige. Grieg formidlet både det muntre og det trolske i sine komposisjoner, og innenfor historieskrivningen stod vikingtid og middelalder i fokus. At nordmenn sammen med Island hadde en fortid som ikke Danmark og Sverige var en del av, skapte et fellesskap som ble oppfattet som rent og eksklusivt. Alle disse faktorene førte til at Norges befolkning i større grad ble seg bevisst sin egen nasjon. Det å være nordmann ble oppfattet som noe annet enn å være danske eller svenske.

Rupert Emerson hevder at «nasjonen er et samfunn av mennesker som føler at de hører sammen, i den dobbelte forstand at de deler vesentlige trekk av en felles arv, og at de kan imøtese en felles skjebne i fremtiden» (i Haugen 1966:237). I denne sammenhengen er den relativt homogene navngivingen av villaer i Rogaland et uttrykk for at menneskene følte at de var en del av et fellesskap, at de delte skjebne med andre, og at de derfor gjorde som «de andre» i hensyn til navngiving av villaer.

For filosofen Marcus Jacob Monrad var frihet et viktig begrep i nasjonsoppfatningen. Ifølge Sørensen handler det om frihet «i form av politisk selvbestemmelse, og individenes <Frihed> til å virke innenfor et selvbevisst nasjonalt fellesskap» (2001:171). Dette viser at nasjonen har kommet til bevissthet om seg selv, også på individnivå. Selv om denne forskningen sentrerer seg rundt en tidligere epoke, er det ikke vanskelig å trekke paralleller frem til 1900-tallet og navngiving av villaer. Dette viser også i hvilken grad emnet nasjonalromantikk ikke er sterkt avgrenset i tid og rom, men er en åndsstrømning som finnes på ulike tidspunkt avhengig av hva som studeres. Selv om det store tilfanget av det jeg definerer som nasjonalromantiske villanavn til dels har sin årsak i myndighetenes ønsker om navn på boliger, kan man ikke se bort fra at eierne likevel har valgt et navn på villaen og at de har gjort det bevisst. Dette sannsynliggjøres ikke minst av hvilken relativt homogen gruppe navn dette er.

2.3.1 Navnerenessanse i et forskningshistorisk perspektiv

Innenfor personnavnforskningen har det i lengre tid vært tale om en nordisk navnerenessanse som oppstod på 1800-tallet, og i de senere årene har det vært diskutert om det også har vært en nordisk navnerenessanse innenfor stedsnavnene. Roland Otterbjörk var den første som brukte begrepet «den nordiske navnerenessanse». «Den medför att många gamla namn på nytt kommer till heders, namn hämtade från de gamla isländska sagorna, från medeltida urkunder, från olika provinsers namnskatt» (Otterbjörk 1979:16). Han hevder at det var gjennom litteraturen befolkningen ble kjent med de gamle nordiske navnene, gjennom sagaer og folkedikting, og at det derfor først kom på moten blant de høyere sosiale lag av befolkningen, for så etter hvert å få feste i et bredere lag av befolkningen. I det følgende skal vi se hvordan navn som kan defineres ut fra en nordisk navnerenessanse som gjelder stedsnavn, også blir definert som noe som «inte var organisk framvuxna» (Otterbjörk 1979:16). Det er trolig derfor de i så stor grad har blitt kritisert av stedsnavnforskere, og Otterbjörk forklarer navnerenessansen videre på denne måten:

1800-talet er det stora århundradet i svensk namnskick. Då släpper de gamla namngivningssederna sitt grepp över svenska folket, namngivningen blir mera fri och allmogen övertar begärligt tidigare etablerade modenamn från de högre stånden. En internasjonalisering av namnskicket påbörjas, nye namn lånas i en aldrig sinande ström över gränserna, namn tas upp från litteraturen, från samtidshistorien, från antiken. (1979:16)

Han viser at «götisismen», en åndsretning i Sverige rundt 1810 ved opprettelsen av det «götiska förbundet», har hatt stor betydning for navnerenessansen. Den grunnleggende ideen «götisismen» bygde på, var at det germanske folket *goterne*, som hadde vært førende i erobringen av Romerriket, kom fra Sverige. Selv om det er personnavn som *Adalrik*, *Göthilda*, *Hjalmar*, *Rolf*, *Torborg* og *Torgny* Otterbjörk behandler i sin presentasjon av navnerenessansen, ser vi klare paralleller til villanavn ved at «namngivningen blir mera fri». Men Otterbjörk går lengre, han definerer navn som *Sally*, *Fanny*, *Jenny*, *Betty*, *Osvold*, *Mary* og *Nelly* tilhørende navnerenessansen fordi disse engelske navnene kom til Sverige via litteraturen. I min oppgave vil ikke engelskspråklige navn falle inn under definisjonen nasjonalromantiske villanavn. Navn som *Home*,⁵ *Parkcity*, *Casablanca*, *Richmond – Hill* og *Blanco* vil dermed ikke komme med på grunn av det språklige uttrykket, selv om de kan ha en romantisk karakter. Hovda kaller slike navn for det «mest kulturlause», og hevder at «nordmenn som har gjeve bustadane sine slike namn, har samstundes ogso sett merkelapp på seg sjølv» ([1953]:57).

⁵ Dette navnet forekommer kun én gang, og eieren av stedet heter *Hommeland* til etternavn, så det er ikke sikkert navnet kommer av det engelske appellativet *home* 'hjem'.

Terje Aarset (1982) er den første i norsk navnelitteratur som behandler dette emnet. Han forklarer den nordiske navnerenessansen ved å ta utgangspunkt i nasjonalromantikken og spredningen av norsk historie og kultur, først og fremst gjennom folkehøgskolen, målrørsla og ungdomslagsbevegelsen. Aarset legger videre vekt på at

bibelske namn, kyrkjelege namn (særleg norske former som *Jon, Nils, Peder, Lars, Brit, Marit, Kari*) tyske namn og latinske former av norske og utanlandske namn rådde grunnen, særleg i og kring byane, og vest og nord i landet. Dei norske namna heldt seg best i dei indre delane av Agder (særleg Setesdalen) og Telemark, dei indre delane av Sør-Vestlandet og i fjelldalane på Austlandet. Ivar Aasen karakteriserte situasjonen slik: «Nu derimod have fremmede Navneformer og Navnestammer i nogle Bygder faaet en saadan Overvægt, at det næsten ser ud, som om et andet Folkeslag havde indtaget Lanet og underkuet hele den gamle Slægt». (Aarset 1982:66ff)

Aarset er altså opptatt av at det norske har vært «underkuet» i denne perioden.

Linnea Gustafsson (under utg.) hevder at det er dette navnetilfanget som faller inn under begrepet navnerenessanse:

- 1) Namn som har funnits under fornnordisk tid, dvs. innan kristendomen kom till Norden.
- 2) Namn som senare har utvecklats ur ett nordisk ordförråd, altså nybildningar.
- 3) Namn på gudar, kungar, hjältar osv. från den nordiska forntiden.
- 4) Namn i nationalromantisk, eller göticistisk, litteratur där läsaren ansåg, eller trodde, att de namn som användes var fornnordiska.

Punkt 4 sammenfaller godt med min tolkning av hvordan menneskene i det aktuelle tidsrommet har oppfattet navn som nasjonalromantiske. Dette punktet viser at tolkninger av hva som er nasjonalromantisk alltid også vil være subjektive vurderinger av hva man tror har vært en del av den norrøne arven. Derfor vil vurderingen av hvilke navn som er nasjonalromantiske i ytterste konsekvens alltid være subjektiv.

Benedicta Windt har skrevet en artikkel om litterær onomastikk der hun viser at navnerenessansen også har hatt betydning for norsk navngiving (2004:72ff). Hovedpoenget hennes er at gjennom å lese litteratur blir man kjent med en ny type navn som etter hvert kommer i bruk i ulike samfunnslag.

Ole-Jørgen Johannesen påpeker i en artikkel at det er stor grunn til å anta at mange navn fra den nordiske navnerenessansen ikke har kommet som en følge av påvirkning fra litteraturen, «noen av dem kan være kommet via skjønnlitteraturen, men det er ikke mange; de fleste er trolig navn som har hatt en sammenhengende tradisjon fra middelalderen. Hvorfor de er kommet i bruk på nytt, er vanskelig å si noe om.» (Johannesen, under utg.) Denne siste kommentaren fra Johannesen mener jeg det er grunn til å stoppe litt opp med. Windt hevder at det er litteraturen som har vært utslagsgivende for tradisjoner innenfor navngivingen. Johannesens funn tilbakeviser noe av hennes teorier på dette området. Når det gjelder mitt

materiale fra Rogaland og de navnene jeg har definert som nasjonalromantiske, vil jeg hevde at det er stor grunn til å anta at svært mange navn er dannet uten direkte inspirasjon fra litteraturen. Et annet interessant aspekt ved denne sterke troen på litteraturens betydning for navngivingen er tanken på hva Bjørnson ville si med navnet *Solbakken*. Jeg har ikke funnet forskning på dette navnevalget. Slik jeg ser det, har fokus ligget på hvilken betydning dette navnet har fått i ettertid. Dersom man ser banalt på det, kan man tenke seg at Bjørnson har tenkt at han ville gi hovedpersonen et norsk navn, og hva er vel mer norsk enn en bakke? Og det kunne jo like godt vært et nes eller et fjell? Videre har han funnet et flatterende appellativ som allittererer med fornavnet *Synnøve*, slik at det blir fengende og flott. Selvsagt er det også her «vanskelig å si noe om» begrunnelsen for Bjørnsons *Solbakken*, det blir mye synsing, men det er viktig å peke på at navnevalg ikke alltid kan begrunnes med litteraturen som bakteppe. Likevel er det mulig å snakke om en navnerenessanse, også når det gjelder stedsnavn, og i dette tilfellet villanavn. Birgit Eggert har skrevet en artikkel (under utg.) der hun argumenterer for at den nordiske navnerenessansen også bør gjelde for stedsnavn. Thorsten Andersson skriver at «den nordiska namnrenässansen på personnamnens område har en viss, om än mindre utpräglad motsvarighet i 1800-talsortnamn som de svenska *Breidablick*, *Manhem*, *Valhall*. Mest är det fråga om namn på lägenheter och villor» (1996:20).

Betydningen av ordet *renessanse*, ‘gjenfødelse’, er velkjent, om noe fra en eldre historisk periode blir tatt opp på ny og får en ny blomstringstid. Store deler av det ekserperte nasjonalromantiske navnematerialet vil strengt tatt ikke falle inn under en slik definisjon. Jeg mener likevel det kan forsvares at en del av disse navnene er et uttrykk for at det viser en viss popularitet for det norske språket og den norske kulturarven, men om disse navnene er ‘født på ny’ i denne perioden, er heller tvilsomt. Matrikkelen fra 1886 viser også eksempler på den type navn jeg definerer som nasjonalromantiske, uten at jeg har undersøkt dette nærmere. Men det betyr at dette ikke var noe nytt i 1906, men materialet viser helt tydelig at denne typen navngiving fikk en sterk oppblomstring i Rogaland i denne perioden på grunn av befolkningsvekst. Eva Villarsen Meldgaard hevder at

den nordiske navnerenässanse er den første moderne navnemode, og moderne navnemoder er karakteriseret ved, at forældrene vælger børnenes fornavne fra en navnegruppe, som man ikke har, eller ikke behøver at have nogen familiær, social eller kulturell tilknytning til, men som man lige som alle andre forældre på samme tidspunkt føler æstetisk acceptabel. (1997:102)

Det som er interessant med Meldgaards argument her, er at det egentlig dreier seg om en navnemote. Det ekserperte materiale er selvsagt et uttrykk for datidens navnemote, og det er dette jeg vil fremheve når jeg diskuterer begrepet navnerenessanse her. Jeg vil i denne

sammenheng hevde at vi kan ha navnerenessane innenfor alle typer navnekategorier, ikke bare personnavn.

2.4 Definisjon av nasjonalromantiske navn

I delkapitlet om forskningshistorie kommenterte jeg hvilke ledd blant andre Jöran Sahlgren og Per Hovda hadde tolket som «misslyckade» og «utan rotfeste i norsk namnesed». Eksempel på slike navneledd er *-borg*, *-heim*, *-lund*, *-ly*, *-lyst* og *-ro*. I det følgende vil jeg argumentere for at disse etterleddene og en del andre, og i tillegg enkelte forledd, kan tolkes som uttrykk for nasjonalromantiske strømninger. Selv om tidligere forskere har sett på dette korpuset som innlån fra dansk og tysk navngiving, vil jeg argumentere for en annen tolkning. Helge Sandøy hevder at

alle språk er ureine; alle språk er meir og mindre blandingsspråk. Enda vi som menneske har brukt språk i kanskje fleire hundre tusen år, greier vi ikkje å rekonstruere språkhistoria lenger enn 5000-6000 år tilbake. [...] Når vi treng eit referansepunkt for å kunne avgjere om noko er «opphavleg» norsk, bruker vi oftast norrønt, dvs. språket for ca. 800 år sia. Språkleg er dét heilt tilfeldig, for vi kunne like gjerne teke eit stadium for 300 år sia eller for 1500 år sia, og da ville forureinings-målestaven vår ha vist noko anna. (Sandøy 2000:52)

Selv om Hovda og Sahlgren mener at korpuset ikke vitner om følelse for den felles norske kulturarven, som de mener er de gamle gårdsnavnene, «de norske adelsnavn» som Jakob Sverdrup har kalt dem,⁶ og som må bevares, vil jeg her hevde at det skal kunne gå an å se på dette korpuset som nasjonalromantisk dersom vi ser det i et synkront perspektiv. Dette er appellativ og proprier som navngiverne i dette tidsrommet mente var norske. Det er ord med en norsk klang, og det er ord som forteller noe positivt. Helt klart er det også at disse affiksene, med en liten vri, ville kunne få et nasjonalromantisk preg også i Danmark og Sverige, ja kanskje til og med i Tyskland. Man kunne kanskje tale om en internasjonalromantisk bevegelse innenfor navngivingen der germanske språk har noe felles, og som i hvert land omformes til å bli nasjonalt. Dette er det samme som Otterbjörk er inne på i sin definisjon av navnerenessansen når han skriver om en «internasjonalisering av namnskicket».

Helge Sandøy bemerker hvor ofte man har hatt det norrøne språksteget som forbilde: «At vi lagar oss eit språkleg 0-punkt som ligg 800 år tilbake, har sine lett gjennomsiklige kulturhistoriske årsaker: beundringa av den politiske og litterære stordomstida i høgmellomalderen» (2000:52). Det er nasjonalromantikken og det nasjonale gjennombrudd som er årsaken til dette synet. I analysedelen vil jeg med Sandøys utsagn argumentere for at disse leddene har et mer sammensatt opphav enn hva tidligere navneforskning har vist. Jeg mener ikke med dette at å studere språkets utvikling i et diakront perspektiv ikke har noe for

⁶ Maal og Minne 1925:113, her gjengitt etter Olsen 1926:14.

seg, snarere tvert imot. Ut ifra min problemstilling, vil det uten denne synkrone innfallsvinkelen ikke ha noe for seg. På den annen side er også alt som har med romantikk å gjøre, konstruert, noe som også gjelder for nasjonalromantikken. Navnedanninger og navnevalg er konstruksjoner, og det har egentlig ikke så mye å si hvor navneleddene kommer fra. Det eneste som betyr noe, er hva intensjonen til navngiverne har vært. At en bevisst intensjon eller et ubevisst valg ligger til grunn for navnevalget, vil jeg forsøke å vise i analysedelen, der jeg skiller de nasjonalromantiske navnene fra andre villanavn. Jeg mener at Hovda og hans samtidige setter denne navngivingen opp mot en urgammel tradisjon der navn har vokst frem gjennom flere hundre år. Den navngivingstradisjonen er en annen og noe annet, og den kan ikke sammenlignes direkte med tradisjonen på første halvdel av 1900-tallet, som er den jeg forholder meg til her. Det er likevel en sammenheng mellom disse periodene i og med at navngiverne i første halvdel av 1900-tallet i stor grad er opptatt av å videreføre tradisjonelle navngivingsmetoder når man for eksempel bruker etterleddet *-heim* i en stor andel av de nasjonalromantiske villanavnene. Akselberg kommenterer også denne dimensjonen når han vektlegger en «kronologisk bakre grense av mental karakter» (under utg.), og på hvordan man «opplever [namn] som heimlege og nordiske» (loc.cit). Denne dimensjonen er vel så viktig som det etymologiske aspektet ved navn.

Det kan tenkes at min tilnærming til materialet, min måte å skape et nasjonalromantisk navnetilfang av et korpus tidligere forskere har beskrevet som tysk og uten rotfeste i norsk språk, kan virke noe søkt. Hele Norden er selvfølgelig påvirket av den germanske tradisjonen, og derfor mener jeg det er feil når Hovda hevder det, «ikkje [vil ha] noko med norsk namnesed å gjera» ([1953]:57). Som tidligere nevnt er jeg selvsagt enig med Hovda i at navn som *Villa Grande*, *Bellevue* og *Fair Heaven* ikke har opprinnelse i norsk, disse er da også lånt fra romanske språk og engelsk. De andre navneleddene han regner opp, vil jeg likevel definere som noe som handler om norsk nasjonalromantikk. I hvilken grad det er det nasjonale eller det romantiske som er viktigst, vil variere, og i min fremstilling vil det ikke være hensiktsmessig å skille disse fra hverandre. Per Hovda skrev om villanavn og deres mangel på grobunn i det norske like etter andre verdenskrig, da alt som hadde med tysk å gjøre hadde svært lav status. Dette kan nok dels ha farget fremstillingen hans. Norsk navneforskning vokste frem under nasjonalromantikken. Den har lenge vært preget av at det er det som har vokst frem av norrønt, som er det egentlige norske. Hva som er ektefødt norsk, og hva som er nasjonalromantisk, er ikke låst inn i faste paradigmer. Det er avhengig av hvilken tid man lever i og hvordan man oppfatter ting. Slik er det jo også med historieskriving generelt, historien om historien forandres i forhold til den tiden historieskrivingen foregår i.

2.5 Oppsummering av nasjonalromantikk og nasjonalromantiske villanavn

I delkapitlene om nasjonalromantikk, navnerenessanse og nasjonalromantiske villanavn har jeg kommet frem til at nasjonalromantiske navn i stor grad kan fremstilles som en homogen gruppe navn. Det at navngivingen i seg selv er så lik, er et godt argument for å betrakte denne navngivingen som et resultat av en åndsretning som nasjonalromantikken. At mennesker innenfor en gruppe føler at de på en eller flere måter hører sammen, uttrykkes i navngivingens homogenitet. Det er ikke mange som vil skille seg ut i et slikt samfunn. I et synkront perspektiv vil det bare være fantasien som setter en stopper for hva som kan være et nasjonalromantisk navneledd, men det er likevel noen restriksjoner. Navnet må ha blitt oppfattet som norsk og bør ha en mer eller mindre positiv valør.

2.6 Analogisk navngiving

Jeg vil nå vise hvilken form for navnevalg som ser ut til å være den vanligste og det dreier seg da om navngiving ved analogi. Analogisk navngiving skjer når et navn dannes etter mønster av et annet navn. Den finske navneforskeren Kurt Zilliacus hevder at navngiving ved denne metoden sannsynligvis har vært den mest vanlige til alle tider, men at det er vanskelig å bevise dette, fordi «materialet är alltför stort och mångskiktigt och att namnen ofta är alltför nedslitna och sporadisk bevarade för att sambanden skall framträda» (2002:149). Lettere blir det å konstatere at villanavnene i stor grad er dannet ved analogi. «Jordregistren upptar långa serier av stereotypa lägenhetsnamn som *Fridhem*, *Solbacka* [och] *Karlsborg*, vilka bär en omisskännlig analogisk prägel» (Zilliacus 2002:149). Hva som er vanlig, og hva som har vært vanlig å gjøre, har alltid bestemt menneskers handlinger.

Ytterst grundar sig analogihypotesen på vetenskapen om att namnen i allmänhet är godtyckligt valda av vanliga människor. Från alla sektorer av mänsklig kultur vet vi vilken avgörande roll vanor och mönster och modeströmningar har spelat för utvecklingen. Det är bara i undantagsfall som verkligt nyskapande har skett, och för det mesta har människorna bara följt med strömmen och härmat efter varandra. (Zilliacus 2002:147)

At navnematerialet fra Rogaland i stor grad har blitt dannet gjennom analogi, har betydning for hvordan man tenker om navnevalg. Som tidligere nevnt lar det seg ikke gjøre å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse med intervju om bakgrunnen for navnevalget. Dersom dette stort sett kan forklares ved analogi, viser det likevel noe om samfunnet uten å måtte foreta intervjuer. Påstanden om at disse nye «fantasinamna [...] var eit tap kulturhistorisk sett» (*Norsk stadnamnleksikon* s.56, heretter forkortet til NSL), kan dermed forkastes. Analogisk navngiving forteller oss noe om kulturhistorien. Dette viser at det norske samfunnet tradisjonelt har vært skeptisk til «kulturer som tillater pranging og selvhøvdelse» (Berggreen 1989:158). At det norske folk har vært tilbakeholdent og beskjedent, kommer til uttrykk i navngivingen ved at

det er svært mange like navn. Dette ser man også ved å se på navnetilfanget innenfor et bestemt sted, særlig på mindre steder, der man ofte finner mange like navn. I enkelte tilfeller er navnet bare skilt med et tall, eksempelvis *Solhaug I* og *Solhaug II*. Brit Berggreen viser et eksempel på hva som ble oppfattet som skam i det norske samfunnet:

Det var å spille stor kar (eller fin dame), å knipe med mat og drikke i bryllup eller gravøl hvis man hadde råd til mer eller å behandle tjenere annerledes enn egne barn. Det ble lagt sterk vekt på maten. Den ble porsjonert ut av husmoren, *etlet ut*, og det ga henne kontroll med årets forbruk. Det skulle være rikelig, men ikke sløsete. Var husmoren gjerrig, fikk hun klengenavn og smedviser knyttet til seg og gården. Var hun derimot sløsete, akket og ojet bygda seg over hvordan det skulle gå der i huset. (Berggreen 1989:158)

På samme måte vil det å skille seg vesentlig ut fra andre i navngivingen av villaen kunne bli sett på som upassende. Det ble snakket om dem som skilte seg ut, og det ikke i en positiv valør.

Det at det i Norge, i motsetning til i Danmark, ikke er så vanlig med skilt på villaen som viser hva den heter, kan muligens forklares med dette som bakteppe. Jeg vil nå vise hvordan den norske forfatteren Sigmund Mjelve betrakter danskenes praksis ved navngiving av villaer:

Nå sitter jeg i en landsby nede på Fyn utenfor et hus jeg leier for noen måneders tid. Som vanlig her i Danmark heter huset noe, navnet står med store bokstaver på veggen mot veien. Det er altså ikke bare et hus, nøkternt bestemt ved vei og veinummer, i beste fall med et bortgjemt navn sammen med matrikelnummer blant andre bortgjemte navn og numre på nedstøvede skjøter og kjøpekontrakter slik skikken er hjemme. Egennavnets henvisende forhold til det/den enkelte – det enestående – borger for at det danske hus ikke drukner i en anonym massetilørighet klassifisert som hus, men står frem i all ubeskjedenhet som *det* huset til forskjell fra andre hus [...]. (Mjelve 1990:11ff)

Dette viser en viktig kulturell forskjell mellom nabolandene. Danskene har alltid vært mer frigjorte enn nordmenn, som på sin side blir beskrevet som mer nøkterne. Selv om enkelte hus har navneskilt også i Norge, da spesielt i byene, tydeliggjør dette Berggreens påstander om nordmenn. Dette betyr selvsagt ikke at analogisk navngiving bare er et særnorsk fenomen, tvert imot, det handler mer om måten det blir gjort på. Analogi betyr ikke tvang til å kjøre i det samme sporet, det handler mer om at det skjer naturlig. Sør-Vestlandet er ofte blitt beskrevet som en del av pietismens kjerneområde. Det var her og videre sørover langs sørlandskysten at Hans Nielsen Hauge fikk størst gjennomslag for sine ideer, og på Hjelmeland står landets eldste bedehus fra 1840. Det relativt store tilfanget av *-heim*-ledd (ca. 11 % av alle villanavn i Rogaland) kan kanskje forklares ut fra at det vekker assosiasjoner til noe trygt og godt. For sørvestlendingene er det kanskje de kristne verdiene, der hjemmet har en viktig rolle, og der hjemmet skal og bør uttrykke noe positivt, som står i fokus. Det er tydelig at dette navneleddet spres ved analogi, men det er ikke spesielt for denne regionen. Uten at jeg har undersøkt det nærmere, viser stikkprøver at det fins mange yngre *-heim*-navn i resten av landet også.

Vibeke Dalberg har skrevet en artikkel om noe hun kaller «mønsterpåvirkning».

Mønsterpåvirkning er et mentalt fænomen, der ikke lader sig direkte observere. Hvis det ikke er mulig at fremskaffe informationer om motivet bag navnedannelsen eller om andre relevante forhold i forbindelse med navngivningen, der kunne kaste lys over dette aspekt, må man nøje sig med en analyse af de eventuelle resultater af mønsterpåvirkning for at kunne sandsynliggøre, at den har fundet sted. (Dalberg 2003:101)

Hun undersøker etterleddene *-minde*, *-lyst* og *-ly* i danske villanavn, og kommer frem til at det er flere metoder for sammensetning, men at det likevel er et tydelig mønster:

Hvis vi udgår fra den hypotese, at eksistensen af de svagt repræsenterede forledskategorier i disse efterledstyper skyldes mønsterpåvirkning fra en eller flere af de andre, kan vi forklare tilstedeværelsen af betegnelser for topografiske forhold i sammensætning med *-minde*, f.eks. *mose* i *Moseminde*, som påvirkning fra sammensætninger på *-ly* og *-lyst* (f.eks. *Bakkely* og *Sølyst*). I sammensætning på *-ly* kan kvindennavne som *Anna* i *Annaly* bero på påvirkning fra sammensætninger med *-lyst* (f.eks. *Ellalyst*). (Dalberg 2003:106)

På denne måten bruker hun begrepet «mønsterpåvirkning» om det jeg ovenfor har kalt analogisk navngiving. Jeg trekker en parallell mellom disse begrepene. Fordi jeg mener Dalberg her er inne på noe svært sentralt som også er i overensstemmelse med mine funn.

Kurt Zilliacus peker på at navnematerialet ofte vitner om

en relativt långt gående analogi i namnbildningen, så att orter av samma art i stor utsträckning fått likartade namn. En sådan analogi framstår i själva verket som den naturliga följden av analoga sakliga förutsättningar och en självfallen benägenhet hos namnbildarna att följa de närmest till hands liggande mönstren. (1966:49)

Åse Kari Hansen poengterer at «dette er forhold som i stor grad går på tvers av den tradisjonelle troa på at stedsnavnene har noe sant å utsi om historiske, kulturelle, topografiske eller andre forhold på stedet. I denne mønsternavngivinga, eller analoginavngivinga, [...] er det tvert imot språkets strukturbetinga og strukturdannende tendenser som kommer til uttrykk» (Hansen 1997:92ff). Jeg vil hevde at selv om navnene er stereotype og dannet ved analogi eller mønsterpåvirkning, kan de likevel fortelle oss noe om kulturelle og historiske fenomen. W. F. H. Nicolaisen «argumenterer bl.a. for at det bærende prinsippet i navngiving ofte har vært imitasjon, og ikke innovasjon, og at det i navngivinga av et nytt område dermed ligger nært å bruke onomastiske modeller fra hjemlandet» (Hansen 1997:93). Hansen hevder at Nicolaisens argumenter «bekrefter [hennes] eget inntrykk fra Normandie, nemlig at navngiverne ikke alltid har vært like oppfinnsomme» (loc.sit). Det at navngiverne ikke har vært «like oppfinnsomme», sier også noe om kulturen. I den sør-vestlandske kulturen har det vært tradisjon for å stikke seg minst mulig ut blant mengden.

2.7 Villanavns funksjon

Thorsten Andersson (1994b:8) skiller mellom egennavnenes fire funksjoner: den kognitive, den emotive, den ideologiske og til slutt den fellesskapsbyggende funksjonen. For å kunne diskutere villanavnets funksjon vil jeg bruke hans teorier på slike navn, selv om jeg er klar over at han snakker om navn mer generelt. Den viktigste funksjonen for villanavn er ikke den kognitive, som det er for andre navn. De færreste gir villaen et navn for å identifisere den. Tvert imot er det nettopp på dette punktet tradisjonelle navneforskere har kritisert villanavnene, det at de ikke identifiserer boligen, men er navn som ikke har noe med stedets beliggenhet å gjøre i det hele. *Solbakken* ligger ikke nødvendigvis i en bakke, *Fredhaug* kanskje ikke på en haug. Ut ifra et slikt synspunkt kunne villaene klart seg med et nummer. Bjarne Rogan argumenterer istedenfor med et singulariserende aspekt ved navn som «ikke primært er identifiserende», men «beskrivende ut fra kvalitative kriterier». Det skaper identitet og er personlig, men det er ingen stedfesting. Det handler om å være «enestående i sin klasse» (Rogan 1994:84). Likevel må dette aspektet ikke tillegges for stor verdi, fordi svært mange villaer har samme navn. Dersom et navn som *Granlund* er gitt fordi huset ligger like ved en lund der det vokser gran, er det likevel en konstruksjon. Navnet har ikke vokst frem naturlig, og det har heller ikke funksjon som identifisering, fordi villaen ikke er en lund av gran. Ved denne tankegangen er det det singulariserende aspektet ved navnet som har verdi.

At villanavn har en emotiv funksjon, er ikke vanskelig å bevise. Rogan bruker begrepet *appropriering* om «at personer lader sine fysiske omgivelser symbolsk på grunnlag av individuelt og sosialt betingede erfaringer» (Rogan 1991:56). Det dreier seg om en emosjonell investering, det motsatte av fremmedgjøring. Når man skal forklare den emotive funksjonen til villanavn, kan man vise til dette begrepet fra Rogan som et uttrykk for «en realisering av en drøm» (op.cit.:57), eller villaen kan være et fast holdepunkt i tilværelsen som får et emosjonelt ladet navn. I min analyse vil det bli vanskelig å vise at et spesifikt villanavn har en emosjonell funksjon, fordi man da måtte ha vært i direkte kontakt med navngiveren og gjort en kvalitativ analyse i form av intervju. Dersom man bare tolker navnematerialet på generelt grunnlag, er det ikke vanskelig å finne navn med emosjonell verdi.

Når det gjelder den ideologiske funksjonen, som uttrykker en meningsskapende funksjon, er det mest naturlig for Rogaland at kristne verdier har gitt seg utslag i navngivingen, jf. kapittel En gruppe navn som faller utenfor min definisjon av nasjonalromantiske navn, er såkalte «*transferred names*» (Rentenaar 1985:221), som er en type navn der attraktive eller eksotiske stedsnavn overføres til villaer eller andre utskilte eiendommer. I Rogaland er det

noen navn som stammer fra Bibelen, navn som *Jerusalem, Bethel, Zion, Ebeneser*⁷ og *Nazareth*, som vitner om vern om Israel. Slike navn viser at navngiveren har en sterk tilknytning til religion. Dette har sannsynligvis sammenheng med at kristne verdier har stor betydning for menneskene i denne landsdelen. Men det er også andre «transferred place names», av typen *Monaco, Port Arthur* og *Oslo*, som heller ikke faller inn under definisjonen av nasjonalromantiske villanavn. Disse navnene uttrykker trolig et ønske om å reise, eller at navngiverne også muligens har vært på disse stedene og av den grunn har et forhold til dem. Men i det tilfellet får navnene en emotiv og ikke en ideologisk funksjon.

Den siste funksjonen er den fellesskapsbyggende. Lars Huldén skriver at «namnen är en social signal för samhörighet. Ju fler namn man delar med någon, dess större är samhörigheten» (1994:33). Navn har altså en «samhörighetsskapande» funksjon; bruk av samme type navn viser at man befinner seg innenfor den samme kulturkrets. Som en parallell til dette hevder Edmund R. Leach

at et menneske taler ett språk framfor et annet, er en rituell handling, det er en erklæring av ens personlige status. Å tale samme språk som sine naboer uttrykker solidaritet med dem; å tale et annet språk enn naboene uttrykker sosial avstand eller endog fiendskap. (Leach 1954:49, oversatt av Einar Haugen 1966:1)

På denne måten kan vi sammenligne navnets funksjon med språkets funksjon generelt, begge uttrykker en form for tilhørighet med fellesskapet. I analysedelen skal vi også se hvor gjennomgående likt villanavnene i Rogaland er. I Rogaland var det som nevnt (3.2.1) ikke mindre enn 420 *Solbakken*, og navnet *Solheim* forekommer hele 519 ganger. Dette viser at det av en eller annen grunn har vært viktig for navngiverne å ikke skille seg ut fra mengden. Slike navn blir betegnet som motenavn og viser hvordan man, også i navngiving av villaer, følger uskrevene lover.

2.8 Teoretisk skille mellom urban og rural navngiving i lys av Bourdieus teorier

I analysedelen vil hensikten være å skille mellom navngivingen av villaer i urbane og rurale områder med hensyn til ulike nasjonalromantiske navneledd. Hvordan jeg metodisk definerer forskjellen mellom urban og rural kommer jeg tilbake til i metodekapitlet (3.2.2). Det

⁷ *Ebeneser* er navnet Samuel gav den steinen han satte mellom Mispa og Jesjana. Det er i nyere bibeloversettelser tolket som en «minnestein», for der steinen ble satt opp, seiret israelerne over filisterne. Villaer som heter *Ebeneser*, er derfor ofte kristne forsamlingshus der navnet er gitt for at stedet skal være en plass der man kan finne støtte gjennom troen på Gud.

teoretiske fundamentet bygger på den franske sosiologen Pierres Bourdieus *Distinksjonen*,⁸ der han ut fra et marxistisk syn definerer tilstedeværelsen av klasser, ikke som klasser, men som «fiktive grupperinger», som vitenskapen plasserer menneskene inn i for å kunne klassifisere (Jakobsen 2002:XXVI). Litteraturviteren Toril Moi viser hvorfor det kun er i de siste årene Bourdieus teorier har slått igjennom utenfor samfunnsvitenskapene. Moi hevder at

en av grunnene til denne relativt sene tverrfaglige interessen er utvilsomt det faktum at hans konsekvent sosiologiske og historiske tanker, som baserer seg mer på klassisk fransk sosiologi, strukturalisme og til og med marxisme enn på senere intellektuelle strømninger, bare i liten grad kan finne gjenklang i et teoretisk rom som i det minste for humanioras del var dominert av poststrukturalisme og postmodernisme. I dag finner man imidlertid fornyet interesse for kulturproduksjonens avgjørende sosiale og historiske faktorer. (Moi 2002:253)

Årsaken til denne fornyede interessen er poststrukturalismens tilbakegang til fordel for nyhistorismens inntog i humaniora, ikke bare innefor litteraturvitenskap. Navnegransking har, om enn i mindre grad, også tatt dette steget mot nyhistorisme. Åse Wetås argumenterer for at det tidligere innenfor fagtradisjonen ikke har vært interesse for estetiske vurderinger av navn, fordi de har blitt tolket som individuelle og subjektive. Wetås har som utgangspunkt at det er «uvitskapeleg å behandla språklege uttrykk som vakre eller stygge i seg sjølv, men forsøker å gripa fatt i ein praksis der det viser seg at vurderingar av estetikken til uttrykka på ulike nivå verkeleg spelar inn for språklege prioriteringar» (Wetås 1998:60). Poststrukturalismens grunntanke om at det ikke finnes noen sannheter, blir av Wetås brukt som et argument for at man faktisk kan finne sammenhenger, i dette tilfellet i en viss grad mellom navngiver og navnebærer. Det finnes sammenhenger, men man må ofte ty til det tverrvitenskapelige for å se disse kontaktpunktene. Navnegransking oppstod som et tverrvitenskapelig prosjekt med forskere fra andre fagtradisjoner, og i de senere årene har navneforskerne vendt blikket utover igjen til referansepunkt utenfor navneforskningen og språkvitenskapen. Dette for å finne nye innfallsvinkler på forskningen.

Bourdieu's «klasser» lever i et forhold til hverandre, og definerer seg selv i forhold til hverandre. De distingverer seg fra hverandre gjennom ulike *habitus*, det vil si en type smak som kommer til uttrykk ved de ulike klassenes handlinger. «Og via de ulike formene for *habitus* og deres evner til å frambringe egenskaper svarer det en systematisk helhet av goder og egenskaper, som er forbundet med hverandre ved en stilmessig affinitet» (Bourdieu 2002:10). Arbeidere spiser forskjellig fra borgerskapet, ikke bare i måten de spiser på, men også hva de spiser. Bourdieu hevder at det filosofen Immanuel Kant definerer som det skjønne fra det behagelige, egentlig er borgerskapets og folkelige klassers ulike smakspreferanser. Det skjønne

⁸ *La Distinction. Critique sociale de jugement* kom ut første gang i 1979. Den første oversettelsen til norsk kom i 1995.

er det ifølge Bourdieu bare borgerskapet som kan oppfatte, mens det behagelige er den mer folkelige smaken, den smaken som retter seg mot det sanselige. En person fra borgerskapet vil tolke et maleri av et fruktfat som skjønt på grunn av dets form, linjer eller farger. De andre klassene vil ifølge Bourdieu oppfatte maleriet som behagelig fordi det vekker velbehag, man får lyst på selve frukten. For Kant er skjønnhet «formen til en gjenstands *formålstjenlighet*, såfremt denne iakttas ved gjenstanden *uten forestilling om et formål*» (Kant 1995:207). Denne «frihetens smak» er ifølge Bourdieu ikke maktmessig nøytral slik som Kant ser det, den «er *en smak for makt og en smak som gir makt*» (Jakobsen 2002:XLII).

Et annet viktig skille i Bourdieus teori, er distinksjonen mellom kulturell og økonomisk kapital. Å være rik på kulturell kapital handler om at man har kunnskap om kulturen, og ikke minst at landet har en kultur. Etter 1814 har det vært en sterk oppblomstring i Norges kulturelle kapital. Denne akkumulasjonen av kulturell kapital som skjedde i årene etter 1814, har imidlertid skjedd innenfor et så kort tidsrom at det ikke er sikkert at habitus har klart å holde følge. Alle har nok ikke klart å ta inn over seg den kulturelle kapitalen. Dermed vil mange nordmenn ha «papirer på dannelsen, men er ikke hjemmevant i den og den har ikke tatt bolig i kroppen» (Jakobsen 2002:XVI). Av den grunn er nordmenns «forhold til kunsten og vitenskapen [...] gjerne alvorlig og strengt eller direkte anstrengt» (op.cit.:XVII). Bourdieus begrepspar om kulturell og økonomisk kapital er ingen dikotomi, og man kan heller ikke tolke disse skillene i den retning at folk med kulturell kapital bare finnes blant byborgerskapet. Norge er et egalitært samfunn, i motsetning til det klassesdelte franske samfunnet Bourdieu studerer. Dermed er det stor sannsynlighet for at det i rurale områder alltid vil bo personer med stor grad av kulturell kapital, som for eksempel lærere og prester.

Formålet i analysen vil ikke være å skille ut byborgerskapet fra de mer folkelige klassene, bygdefolket. Selv om matrikkelen inneholder navn på eiere, vil det sprenges oppgavens grense å finne hver villaeiers klasses tilhørighet. På den annen side vil kanskje i så måte korpuset for Rogaland vært mindre nyttig enn for eksempel andre steder i landet, der forskjellene har vært større. Sosialhistorisk forskning har vist at det i Rogaland var svært liten forskjell på folk: «Her var det eit tett samfunn av jamlikar, her kunne alle dra i hop. Det er ein kvass kontrast til det andre gode jordbruksstroket, flatbygdene på Opplanda. I eit slikt samfunn som på Jæren gjekk det lett å samarbeide...» (Stein Tveite i Thomsen 2003:60). Med et slikt bilde på samfunnet skulle man kanskje tro at Bourdieus teorier ikke ville passe inn. Kjetil Jakobsen har diskutert om det er mulig å overføre hans teorier hentet fra Frankrikes spesielle forhold, og om det kan ha relevans for andre samfunn.

Men Bourdieu foregriper denne kritikken ved å vise til Marcel Prousts utsagn om at jo mer egalitært et samfunn er, jo viktigere blir det å kunne distingvere seg. [...] *Distinksjonen* handler om hvordan kampen om distinksjonen intensiveres når demokratiet og velstandsveksten så å si gjør smaken til en lovløs arena. De herskende klassene kjemper en desperat kamp for å ligge det lille skrittet foran «massen» i smak, alle attråverdige kulturelle praksiser og papirer trues av «inflasjon» og «devaluering». (Jakobsen 2002:XLIII ff)

Hvorvidt det var slik i Rogaland i tidsrommet 1906 til 1950, lar seg vanskelig verifisere. Tom Hetlands tolkning av samfunnet kan likevel gi oss en pekepinn i det han viser at klassemotsetningene var mindre

i det nye industrisamfunnet [fordi] kapitalist og arbeidar så ofte kom frå same sosiale og kulturelle miljø. Dei snakka same språk, og kunne møtast i same kyrkje, for ikkje å seia bedehus. Dei rogalandiske gründerane kunne nok vera råskinn i forretningslivet, dei stilte store krav til arbeidsinnsats og hadde liten sans for fagorganisering. Men det var samtidig ei sterk norm at dei ikkje skulle gløyma kvar dei kom frå, gjerne ta i eit tak når det trongst, og visa ansvar for sine tilsette og lokalsamfunnet. (Hetland i Thomsen 2003:65)

Av den grunn vil jeg hevde at Bourdieus teorier vil ha relevans for tolkningen av villanavn i Rogaland. Nettopp ved skillet mellom villanavn og nasjonalromantiske villanavn ser vi en viktig distinksjon som som vi kan overføre til begrepet kulturell kapital. På den annen side vil det være umulig å avgjøre om navngivingen er et påklistret ønske fra navngivernes side om å vise at de besitter kulturell kapital når de gir villaen sin et nasjonalromantisk navn. Dette studiet gjør ikke rede for ektheten i navngivingen, men har bare som formål å vise forskjeller i navngivningen mellom rurale og urbane områder.

2.9 Konklusjon

I dette kapitlet har jeg definert villanavn som et navn som denoterer en villa eller en annen form for bolig som har fått navn gjennom navnevalg. Videre har jeg skilt ut en homogen gruppe som videre blir definert som nasjonalromantisk. Slike navn er konstruerte, har en positiv valør og vitner om norsk språk i et synkront perspektiv. Villanavn har flere funksjoner, men disse kan ikke settes i samme gruppe som andre stedsnavn, derfor har det vært et viktig poeng å tolke dem i lys av personnavnforskningen. Den viktigste metoden for navngiving ser ut til å ha vært gjennom analogi, noe som er med og beviser gruppens homogenitet. For videre analyse av materialet vil et skille mellom urban og rural navngiving være sentralt for problemstillingen og Bourdieus teorier blir viktige i den sammenheng.

3 Kilder og metode

Kvantitative studier opererer med målbare, «objektive» størrelser som ofte er store i antall og gjerne blir presentert statistisk. Kvalitative studier opererer derimot med ikke-målbare, «subjektive» størrelser der antallet ikke er så stort, og der resultatet ikke kan måles statistisk.

Mens kvantitative studier skal gi oversikt, er kvalitative studier ment å skulle gi innsikt.

Likevel bør man ikke trekke så sterke skiller mellom metodene. Denne oppgavens metode er kvantitativ, hovedprosjektet er å finne andelen nasjonalromantiske villanavn i Rogaland, for så å finne ut hvordan fordelingen er mellom ulike navneledd og i ulike urbaniseringskategorier.

Selv om dette i all hovedsak er en kvantitativ studie, vil jeg ikke skille så klart mellom kvantitative og kvalitative resultat. Det vil også være mulig å skaffe seg «innsikt» omkring navngivingen i Rogaland, ikke bare en «oversikt». Jeg har ikke hatt anledning til å bruke intervju som metode, og jeg tror heller ikke det ville vært mulig å intervju en signifikant gruppe personer med nok kunnskaper om hvorfor det er slike navn i Rogaland i denne perioden. Jeg tror likevel jeg kommer frem til konklusjoner som kan gi meg «innsikt» i hvorfor en slik navngiving har funnet sted, noe jeg kommer tilbake til i kapittel 5.

3.1 Kilder

I det følgende vil jeg vise hvilke kilder jeg har brukt for å komme frem til mitt materiale, som i tid spenner fra 1906 til 1950.

3.1.1 1950-matrikkelen

1950-matrikkelen har vært min hovedkilde for å finne villanavn i Rogaland. Her er navn og matrikelnummer, skyld og personer som eide eiendommen i 1950 listet opp. Dette materialet ligger tilgjengelig på nett. Nettutgaven av matrikkelen kalles *Matrikelutkastet av 1950*, og betegnelsen skyldes at matrikkelen aldri ble gjort offisiell og trykt. En kopi av matrikkelen foreligger i språksamlingen ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo. Det er denne kopien som ble lagt til grunn for digitaliseringsarbeidet som ble gjort i 1994. Jeg har beholdt matrikkelens skriftformer. Enkelte steder i matrikelutkastet har det kommet med bruk som ble utskilt først i 1953, og hvor dette står som tilleggsopplysninger. Disse har jeg utelatt. Det er likevel noen mangler ved matrikkelen i Rogaland jeg ikke kan forklare. Enkelte gårder er ikke kommet med, og jeg har da gått til Panteregisteret for å finne disse.

3.1.2 Panteregisteret

Denne kilden har jeg brukt i tilfeller der 1950-matrikkelen er ufullstendig, eller der jeg har vært i tvil om jeg har kunnet stole på matrikkelutkastet, noe vi skal se nærmere på her. Disse gårdene har av en eller annen grunn ikke kommet med i matrikkelutkastet:

Herred:	Gnr.	Gårdsnavn:
Fister	24.	Kaade
	25.	Børøen
	26.	Hovde
	27.	Sandanger, ytre
	28.	Sandanger, indre
	29.	Dale, ytre
Høyland	3.	Hogstad, søndre
	68.	Furaas
Mosterøy	1.	Rosnes
Nedstrand	52.	Peterso
Rennesøy	10.	Rise
Skjold	58.	Bjordal, ytre
	59.	Bjordal, indre
Sola	21.	Haaland
	22.	Vigdel
	23.	Hellestø
	24.	Helland
	25.	Byberg
	26.	Harveland
	27.	Dyskjeland
	28.	Tjelte
	29.	Gimre
	30.	Stangeland, vestre
	31.	Stangeland, østre
Varhaug	61.	Marsteinsbakken

Tabell 1. Gårder som ikke har kommet med i 1950-matrikkelen.

Årsaken til at gnr. 61 Marsteinsbakken i Varhaug ikke er med i matrikkelutkastet, er at det er en liten husmannsplass som var under modergården Skretting (nr. 59) i 1950. Derfor måtte jeg til Panteregisteret for å finne den. Lignende forklaringer finnes imidlertid ikke for de resterende gårdene som jeg ikke fant annet enn i Panteregisteret. Jeg har også brukt Panteregisteret for å finne navn på utskilte parseller på Hafsøyen (gnr. 46 i Eigersund) og i Hetland prestegård (gnr. 23 i Hetland). Disse er ikke oppført i Matrikkelutkastet fordi disse stedene i 1950 var inngått i byene, henholdsvis Eigersund og Stavanger, og byene omfattes ikke av denne kilden.

Et siste tilfelle der jeg har følt det nødvendig å bruke Panteregisteret som kilde, har vært i Skåre og Torvastad. Her var det et så lite tilfang av det jeg vil kalle nasjonalromantiske navn at jeg har sjekket Panteregisteret for å se om noe kunne være utelatt i matrikkelen. Det viste

seg likevel at ingenting var utelatt. Jeg fant ut at de aller fleste villaene hadde gårdsnavnet som offisielt navn, bare i enkelte tilfeller var det et nytt navn som *Fredheim* eller *Solglytt*, og i de tilfellene stod det navnet i tillegg til gårdsnavnet. Dermed blir prosentandelen nasjonalromantiske navn vesentlig høyere, fordi det er så få bruk som har fått nye navn etter 1906.⁹ Metoden for innsamling av navn til matriklene ser dermed ut å ha vært ulik i fylket. Av den grunn kan det være en viss skjevhet i materialtilfanget, og det kan igjen få konsekvenser for utregningen. Likevel vil det ikke gi så store utslag at jeg ikke vil kunne si noe generelt på grunn av dette.

Panteregisteret går frem til 1960, men jeg har avsluttet ekserperingen ved 31.12.1950 for å få et mest mulig enhetlig materiale. Likevel er ikke dette helt riktig, da de siste eiendommene jeg har ekserpert fra panteregisteret, er fra omkring 1923. Dermed mangler det en rekke nye navn fra disse områdene, i hvert fall områder som har hatt stor demografisk vekst fra mellomkrigstiden av. Disse eiendommene er ført over i en grunnbok der navnene ikke har kommet med, bare eiere og skyld. Dette betyr at antallet nye navn, og også antallet nasjonalromantiske navn, er lavere på disse stedene i tabell 1. I tillegg gjelder dette også for Torvastad, Skåre, Hafsøen gård i Eigersund og Hetland prestegård i Hetland. Dermed blir alle disse stedenes plassering i ulike urbaniseringsgrader ikke helt riktig, de kommer sannsynligvis i en lavere kategori enn de skulle ha vært. Dette er likevel svært vanskelig å gjøre noe med. Et mulig forsøk på å rette opp denne feilen kunne ha vært å sjekke grunnboken for å finne ut hvor mange nye utskilte tomter det er på disse stedene. Da ville jeg fått riktig antall nye navn, men jeg ville uansett ikke fått tilgang på navnene, slik at det nasjonalromantiske navnematerialet hadde fått en lavere prosentandel på disse stedene. Derfor har jeg valgt å ikke gjøre et nummer ut av dette, bare gjøre leseren oppmerksom på at ikke alle tall i denne oppgaven vil være hundre prosent riktige. Det fremgår ikke av 1950-matrikkelen når den ble avsluttet, men i følge beskrivelsen i nettutgaven skjedde det omtrent samtidig.

3.1.3 Matrikkelen fra 1906

For å avgrense navnetilfanget mitt bakover i tid har jeg brukt matrikkelen fra 1906. Dersom et navn er med i 1906-matrikkelen, betyr det at navnet er eldre enn 1906 og dermed utenfor min periode. I enkelte tilfeller har det vist seg at bruket har forskjellig navn i 1906 og 1950. Det er da det nye navnet som blir tatt med, selv om villaen er eldre. I tilfeller der navnet er endret tilbake til det opprinnelige gårdsnavnet i 1950-matrikkelen, der det hadde et annet navn i 1906,

⁹ På den annen side blir antallet nye navn i denne perioden fra disse to områdene svært lav, noe som får konsekvenser for urbaniseringsgrad.

har jeg ikke tolket dette som et nytt navn. Navnet er bare nytt dersom det er et nytt navn som ikke har sammenheng med stedets navn eller nabosteders navn. I noen få tilfeller har jeg også utelukket navn som nye der det ser ut til at det kan være en feil i 1950-matrikkelen, fordi det er sannsynlig at det er riktig navn, men feil bruksnummer.

3.2 Metode

Etter en gjennomgang av disse kildene satt jeg igjen med ca. 35 000 navn fra perioden 1906 til 1950. Det viste seg ganske raskt at alt dette ikke var navn på villaer, noe som ikke kommer eksplisitt frem i matrikkelen. Det jeg satt igjen med, går heller under betegnelsen bustadnavn generelt. Av den grunn har jeg gjort noen grep for å få fjernet flest mulig forekomster av navn som ikke kan tilhøre klassifiseringen villanavn, noe jeg vil gjøre rede for i det følgende.

3.2.1 Metode for utvalg av villanavn

Siden en villa er et sted der det bor få privatpersoner, har jeg fjernet alle navn fra matrikkelen som eies av et firma eller har tilknytning til næringsvirksomhet (dette gjelder ikke gårdsbruk), offentlige og private institusjoner, kommune, fylke eller stat. Dette betyr at alle eiendommene som tas med, har en privat eier. Navn uten eier er også av den grunn utelatt.¹⁰ «Navn» i matrikkelen som opplagt ikke kan bli tolket som *proprium*, er også tatt bort. Dette gjelder for eksempel eiendommer som er oppført som «parsell», «tomt», «tillegg» eller lignende. Videre har jeg fjernet navn som helt tydelig ikke viser til en villa, men siden dette er svært vanskelig å gjøre bare ved bruk av 1950-matrikkelen, kan dette ses på som en svært tvilsom metode. Muligens ville en sikrere kilde være å bruke *Norges Bebyggelse* for å verifisere hvert utskilte bruk som villa. En annen metode ville være å oppsøke hvert område og snakke med lokale heimelsmenn for å få nøyaktige opplysninger om hva hvert navn denoterer. Det sier seg selv at begge disse metodene er svært tidkrevende, spesielt den siste, som etter min mening ville være den beste metoden.

Årsaken til at jeg likevel ikke har benyttet meg av noen av disse to metodene, er sammensatt. For det første viste det seg at en del eiendommer i *Norges Bebyggelse* hadde endret navn fra 1950-matrikkelen. Selv om det er interessant i seg selv at eiendommer endrer navn, vil det være et for omfattende arbeid å nærmest registrere materialet på nytt ved bruk av

¹⁰ I Time herred måtte jeg fjerne en god del navn fordi de ikke var oppført med eier i matrikkelen. Da jeg henvendte meg til kommunen for å få klarhet i hvorfor det var så mange eiendommer uten eier, fikk jeg ikke svar. Det kan være at det av den grunn er kommet med færre navn fra dette stedet enn det reelle, men jeg bestemte meg likevel for å ta dem bort for å følge metoden konsekvent. I vedlegg 4 kan man se hvilke bruksnummer som er kommet med, og dersom man sammenligner med matrikkelen, vil man finne ut hvilke bruksnummer som er utelatt.

Norges Bebyggelse.¹¹ Sannsynligheten for at jeg ved å oppsøke lokale heimelsmenn også hadde fått en rekke nye navn, vil jeg også anslå for å være relativt stor. Videre gir verket heller ingen oversikt over fritidseiendommer. Selv om det er forskjell på hytte og villa, er likevel det teoretiske utgangspunktet det samme og vil falle inn under definisjonen villanavn. Ved at jeg tar med navn på fritidseiendommer, vil også 1950-matrikkelen bli en sikrere kilde. Siden det var denne kilden som var utgangspunktet da jeg startet ekserperingen av navnematerialet, faller det helt naturlig å ta med dette i analysen. Jeg mener også at jeg ikke rører ved det teoretiske fundamentet for oppgaven ved å gjøre et slikt grep. Siden det som oftest var folk fra byene som skaffet seg fritidseiendommer på landet, kunne det vært interessant å se på forskjellen mellom den lokale navngivingen og navn gitt av «byfolk» på samme sted, men dette ligger utenfor oppgavens rammer. En siste årsak til at jeg ikke har brukt *Norges Bebyggelse* som kilde, foruten det tidsmessige aspektet, er at jeg mener oppgaven vil gi et bedre generaliseringsgrunnlag ved bruk av 1950-matrikkelen som kilde. Det vil være viktig for analysedelen at jeg har et stort nok materiale slik at denne undersøkelsen kan ha overføringsverdi til andre områder i landet.¹² Avslutningsvis vil jeg argumentere for at ved å bruke dette kildematerialet, som i stor grad denoterer villaer eller hytter, er det alltid privatpersoner som har gitt stedet navn. I analysedelen vil dette aspektet være viktig, slik det også var i teorikapitlet.

Med utgangspunkt i det ovennevnte har jeg altså valgt å ikke bruke *Norges Bebyggelse* som kilde eller oppsøke lokale heimelsmenn. Jeg er klar over at dette er diskutabelt. En innvending vil kunne være at det jeg undersøker, er bustadnavn generelt og ikke villanavn, men bustadnavn er navn på mye mer enn boliger (Hallaråker 1987:51). Derfor har jeg laget et vedlegg med alle eiendommene som er kommet med i denne oppgaven. På den måten lar materialet seg lett verifisere og det blir etterprøvbart. Dette vedlegget heter vedlegg 4. Her kan leserne se hvilke navn/eiendommer fra hvert område som har kommet med som villanavn. Jeg er klar over at det i enkelte tilfeller kan ha kommet med navn som ikke denoterer en villa eller en hytte, men jeg har heller ikke sett det forsvarlig å fjerne flere navn enn det jeg allerede har gjort. Hyttenavn vil videre i fremstillingen ikke bli skilt fra villanavn. Ved denne metoden har jeg kommet frem til at det er 27 818 villanavn i Rogaland.

¹¹ Det viste seg oftere at navn som var oppført i 1950-matrikkelen ikke var kommet med i *Norges Bebyggelse*, slik at det var det opprinnelige gårdsnavnet som var navnet. Jeg har likevel ikke undersøkt dette grundig nok til å kunne si noe mer generelt om dette.

¹² Et svært interessant sammenligningsobjekt hadde vært Hedmark eller Oppland fylke som har en ganske annerledes historie enn Rogaland. Dersom navngivingen der viste større variasjon enn hva den gjør i Rogaland, kan man si noe om kulturelle forskjeller mellom disse fylkene.

3.2.2 Metode for utvalg av nasjonalromantiske villanavn

I innledningen gjorde jeg rede for hvordan denne oppgaven har utviklet seg fra et studium av villanavn i Stavanger til å omfatte hele Rogalands korpus av villanavn. Dette har også fått konsekvenser for min metode med hensyn til hvordan jeg har ekserpert det nasjonalromantiske materialet. Det var ved først å studere materialet fra Hetland og Madla herred, at jeg fant ut hvilke ledd det var naturlig å klassifisere i bestemte grupper. For å skille nasjonalromantiske villanavn fra andre villanavn har jeg i hovedsak brukt følgende kriterier:

- 1) Leddene vitner om norsk språk i et synkront perspektiv.
- 2) Det er konstruerte navn som ofte har en positiv valør eller vitner om romantiske forestillinger om vår nasjonale kulturarv.
- 3) Tidligere forskning har drøftet disse navneleddene i forbindelse med villanavn.
- 4) Navneleddene er i stor grad sammensatt på en relativ homogen måte. Det betyr at det har vært forholdsvis enkelt å danne ulike kategorier for inndeling av navnene.

Med disse kriteriene som bakteppe, har jeg kommet frem til disse etterleddene: *-heim*, *-tun*, *-lund*, *-ly*, *-vang*, *-borg*, *-bu*, *-sikt*, *-ro*, *-glyttl-gløtt*, *-syn*, *-minne*, *-glimt*, *-blikk*, *-sjå*, *-lyst*, *-sol* og *-fred*. I tillegg har jeg dannet en liten gruppe med «andre» navn jeg velger å definere som nasjonalromantiske fordi de har flere fellestrekk med noen av de ovennevnte gruppene. Appellativet *fryd* og adjektivet *fri* kommer med i denne gruppen, men det var for få slike navn til at jeg kunne danne en egen gruppe av disse leddene. Her finner vi også noen mytologiske navn som har klare nasjonalromantiske trekk, men som ikke hadde kommet med fordi de ikke er sammensatt av noen av etterleddene ovenfor. Per Hovda ([1953]) gjør rede for leddene *-lyst*, *-ro*, *-borg*, *-ly*, *-bo*, *-heim* og *-minne*. Alle ledd som inneholder noe som har med synet å gjøre, slik som *-glimt*, *-glyttl-gløtt*, *-sjå*, *-syn*, *-sikt* og *-blikk*, tolker jeg som konstruksjoner med positiv valør. Eierne vil tydelig vise hvilken god utsikt de har eller hvilket flott syn villaen er. Det er også noe romantisk over disse navnene, i og med at de peker på noe utenfor villaen, noe opphøyet som kan settes i sammenheng med romantiske forestillinger. Positiv valør gjelder også for etterleddene *-fred* og *-sol*, og *-fri* og *-fryd* har også en slik valør. Disse etterleddene markerer seg heller ikke som terrengkarakteriserende slik som har vært vanlig i mer tradisjonell navngiving. Den komponenten har ikke vært viktig i denne sammenhengen, noe som støtter opp om definisjonen av villanavn. Etterleddene *-tun*, *-lund* og *-vang* har jeg tolket som nasjonalromantiske fordi de i stor grad vitner om norsk språk, og jeg tror at i et synkront perspektiv har navngiverne gitt et slikt navn fordi disse navneleddene ble oppfattet som gamle og norske. Dessuten har disse tre etterleddene en relativt homogen

gruppe forledd som de er sammensatt med. Dette mener jeg også er et kriterium for å kunne tolke dem som nasjonalromantiske.

Etter at jeg hadde ekserpert disse etterleddene, var det likevel mange navn som jeg anså for å være av nasjonalromantisk karakter uten at de hadde kommet innenfor noen av disse gruppene. Av den grunn har jeg i min analyse også tatt med forleddene *Sol-*, *Heim-*, *Fager-*, *Troll-*, *Rosen-*, *Fred-* og *Fri-*. *Sol-* har en positiv valør, det samme gjelder forleddet *Fri-* og *Rosen-*. *Heim-* har tidligere forskere kommentert (Hovda [1953]). Forleddet *Troll-* vitner om en kjennskap til den norske folketroen som fikk sitt gjennombrudd med Asbjørnsen og Moes eventyr fra midten av 1800-tallet og som i aller høyeste grad viser et utslag av nasjonalromantiske strømninger. Ved å ta dette utvalget mener jeg at jeg i mitt navnemateriale har fått med meg de fleste nasjonalromantiske navn. Det er likevel ikke alltid disse forleddene kvalifiserer til krav fire ovenfor, men jeg vil likevel ikke utelukke dem som nasjonalromantiske av den grunn. Det er heller ikke alle navnene dette gjelder. Dette vil jeg kommentere nærmere i kapittel 4.2. I oppgavens analysedel vil jeg gå grundigere inn på hvert enkelt ledd og tydeligere kommentere deres nasjonalromantiske innhold.

I analysedelen (kapittel 4) vil jeg gjøre rede for det nasjonalromantiske navnematerialet ved først å gå gjennom alle etterleddene (4.1). Etterpå tar for meg forleddene (4.2). Da er det en del av forleddene som allerede har blitt kommentert og talt opp i kapittel 4.1 fordi de inneholder et nasjonalromantisk etterledd. Eksempel på slike navn er *Solheim* og *Fredtun*. Av den grunn blir ikke slike navn talt med blant forleddene siden de allerede er blitt kommentert i kapittel 4.1. Disse navnene blir bare kommentert avslutningsvis, når jeg skal vise forleddenes plassering i de ulike urbaniseringskategoriene.

3.2.3 Språklige kriterier for nasjonalromantiske villanavn

Jeg har gjort noen språklige avgrensninger med hensyn til hvilke av materialets navn som blir klassifisert som nasjonalromantiske. Siden jeg bruker den dataregistrerte utgaven av 1950-matrikkelen og ikke originalversjonen, er det sannsynlig at det forekommer en del skrivefeil i materialet.¹³ Det vil kunne ha konsekvenser for ekserperingen av det nasjonalromantiske navnetilfanget. Et eksempel på dette er navnet *Åslun* (Forsand 41,32). Dersom man har i mente at det kan forekomme skrivefeil, er det flere tolkninger av dette navnet. Enten er det slik det er oppført med et etterledd *-lun* av adjektivet *lun*, 'skjermet mot vær og vind' (BmO). To ulike trykkfeil kan også ha forekommet i dette tilfellet, enten ved at *l* er feil for *t* slik at det blir *Åstun*, eller at det er utelatt en *d* slik at det blir *Åslund*. Siden jeg ikke tar hensyn til om dette navnet

¹³ Det er lest korrektur på ca. 10 % av materialet (muntlig opplysning fra Tom Schmidt).

muligens er en trykkfeil, vil det ikke bli tolket som nasjonalromantisk, selv om det ved begge mine aktuelle rettelser ville falt inn under en nasjonalromantisk kategori. Siden jeg har et såpass stort navnemateriale, ser jeg det ikke nødvendig å kommentere mulige feiltolkninger eller skrivefeil ved 1950-matrikkelen. I det store og hele tror jeg slike feil ikke vil ha påvirkning på analysedelen.

Alle nasjonalromantiske villanavn skal være sammensatte navn. Det vil si at leddene som jeg gjorde rede for ovenfor (3.2.2), ikke kommer med som nasjonalromantiske dersom de står usammensatt. Årsaken til det er at det handler om romantisk konstruerte navn, og jeg tolker ikke usammensatte navn som konstruksjoner i samme grad som sammensetninger. Det er likevel unntak fra denne regelen. Navnet *Heim* opptrer noen ganger usammensatt enten i bestemt eller ubestemt form. Siden dette er et så tydelig nasjonalromantisk navn med konnotasjoner til det hjemlige og trygge, vil jeg ikke fjerne dem, selv om de ikke står i en sammensetning. Slike navn kommer derfor med under etterleddet *-heim*.¹⁴ Et annet unntak er etterleddet *-minne*. Dette vil alltid komme med selv om det ikke har noe forledd og selv om det ikke står i en sammensetning, men i to separate ord, som for eksempel *Kristoffers Minne*. Dette for at det er uttalen som ligger til grunn for klassifiseringen. Dermed kommer det også et tredje unntak: Ledd jeg tolker som nasjonalromantiske og som er oppført som usammensatte, men i forbindelse med et frittstående forledd, som for eksempel *Villa Lund* eller *Sverres Borg*, vil bli tolket og kategorisert i gruppen med etterleddet *-lund* og *-borg*. Dette er også som en følge av uttalen.

Som tidligere nevnt har jeg ikke full tiltro til at alle navnene er riktig skrevet i 1950-matrikkelen. Derfor ser jeg det heller ikke som et metodisk problem når jeg lar ulike skriftformer, særlig påvirket fra dansk, sammenfalle til en form slik at for eksempel alle *minde* kommer under kategorien *-minne*. Det betyr at man ikke uten videre kan søke opp disse leddene og automatisk få opp hele tilfanget. Dersom et navn inneholder resiprokering, er det selve navnet som bestemmer hvilken gruppe det skal kategoriseres under. Jeg ser dermed bort fra slike lokaliseringsaffikser. Et navn som *Heimly*, *øvre* vil dermed komme i kategorien *-ly*. I tilfeller der det opprinnelige gårdsnavnet er med i navnet sammen med et annet navn, som for eksempel *Hovtun Solvoll* under gnr. 29 Hovtun i Suldal, er det bare *Solvoll* som blir tolket som nytt navn, selv om begge navnene er oppført. Det blir i ekserperingen av materialet ikke gjort forskjell på ubestemt og bestemt form av navnene. Navnet *Fredborgen* (Forsand 7,14) faller dermed inn under kategorien *-borg*.

¹⁴ Muligens kunne den samme argumentasjonen brukt for navnet *Fred*, men det opptrer så sjelden i usammensatt form at jeg har valgt å se bort fra det.

Ved bruk av disse kriteriene for ekserpering av det nasjonalromantiske navnetilfanget kom jeg frem til 12 174 nasjonalromantiske villanavn. Dette utgjør 43,76 % av hele navnematerialet fra Rogaland.

3.2.4 Materialets geografiske inndeling

Materialet er klassifisert etter herredsinndelingen fra 1950. Da var Rogaland administrativt inndelt i 48 herred, og denne inndelingen ligger til grunn for den videre behandlingen av materialet. Siden den gang har det vært en del forandringer, flere kommuner er slått sammen og fylket har blitt én kommune rikere. Ølen, som tidligere hørte til Hordaland, er ikke tatt med i materialet. Hvert herred har et ulikt antall gårdsnavn, og under hvert gårdsnavn kommer nye navn som er grunnlaget for mitt materiale.

Siden jeg skal finne ut om det er forskjell mellom urban og rural navngiving, har jeg delt materialet inn i fire kategorier. Disse kategoriene kaller jeg ulike urbaniseringsgrader, fordi det handler om hvordan hvert sted forholder seg til begrepet urbanisering. Begrepet urbanisering bør også rettes litt oppmerksomhet i denne sammenhengen. Det handler ikke om piper med sort røyk og store forskjeller mellom fattig og rik. En enkel tilnærming til begrepet er å definere dagens ti byer i Rogaland som de mest urbaniserte områdene, også i 1950. Disse byene er: Stavanger, Sandnes, Haugesund, Egersund, Bryne, Klepp, Jørpeland, Skudenes, Kopervik og Åkra. I det store og hele kan man i større eller mindre grad tenke seg at det er disse stedene som skulle hørt til urbaniseringskategori 4. Slik er det imidlertid ikke alltid, men det er likevel svært få unntak.

Urbaniseringsgraden blir målt etter hvor mange nye navn det er på hvert sted. Et sted er i dette tilfellet på gårdsnivå, ikke på herredsnivå. De ulike kategoriene er: Kategori 1: 1-40 nye navn, kategori 2: 41-100 nye navn, kategori 3: 101-200 nye navn og kategori 4: 201 eller flere nye navn. I vedlegg 1 er hvert herred vist med alle gårdsnavnene fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene. Jeg har også tatt med gårdenes nummer, slik at det skal være enklere å se hvordan gårdene ligger i forhold til hverandre. I tabell 2 er det et eksempel på dette, her med Hetland herred.

Antall nye navn	1 – 40 Urb.kat. 1		41 – 100 Urb.kat. 2		101 – 200 Urb.kat. 3		201 + Urb.kat. 4	
Gårds- nr og -navn	1. Lunde, s	15	4. Lunde	61	7. Austbø	175	17. Hinna	687
	2. Lunde, n	11	5. Skeie	75	14. Gausel	128	21. Bispeladegård	308
	3. Meling	8	6. Husebø	81	16. Jåtten	172	28. Tasta, ø	295
	8. Steinsøy	3	13. Forus	57	18. Auklend	101	34. Eltervåg	274
	10. Hellesøy	1	19. Mariero	66	20. Kristianslyst	142	37. Hommersåk	279
	11. Kalvøy	22	31. Finnestad	44	22. Hillevåg	126		
	15. Godeset	12	38. Frøyland	58	23. Hetland pgd.	197		
	25. Tjensvold	15	41. Hogstad	56	24. Ullandhaug	178		
	30. Høie	13			26. Tjensvold, n	126		
	35. Mauland	21			27. Stokka	127		
	39. Bjelland	3			29. Tasta, n	159		
	40. Mæland	1			32. Usken	109		
	42. Hovland	10			33. Lauvvåsen	107		
	43. Skjørestad	2			36. Hetland	135		
	44. Jødestad	3			45. Riska	144		
					46. Li	137		

Tabell 2. Antall nye navn på hver gård i Hetland.

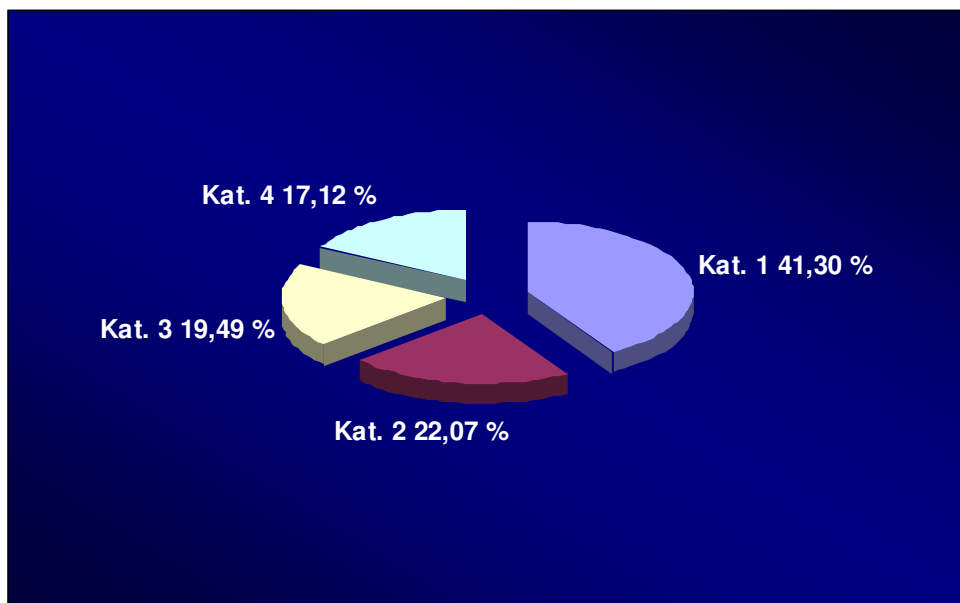
Dette herredet har ganske jevn fordeling i de ulike urbaniseringskategoriene, noe som ikke er vanlig. Det er flere herreder som bare har gårder innenfor urbaniseringskategori 1, som for eksempel Bjerkreim og Rennesøy.

I urbaniseringskategori 1 er det svært få nye navn, og denne kategorien må regnes for å være svært rural. Veldig mange av disse stedene har, som man kan se i vedlegg 1, bare mellom ett og tre nye navn. I urbaniseringskategori 4 er det svært mange nye navn. Disse stedene er i stor grad preget av urbanisering. Urbaniseringskategori 3 er også preget av urbanisering, mens kategori 2 ofte viser til mindre tettsteder uten særlig grad av urbanisering, likevel ofte med et bedehus eller et skolehus.

Enkelte av disse stedene faller muligens inn under feil urbaniseringskategori. Det dreier seg ofte om steder jeg kommenterte i kapittel 3.1.2. Årsaken til dette har jeg redegjort for der. Det forekommer også andre steder som muligens ikke har kommet med i riktig urbaniseringskategori. Det kan for det første være små steder som ligger i nærheten av et urbanisert område. I Hetland herred er Tjensvold (gård 25) i kategori 1, et sted som ligger i nærheten av Stokka (kategori 3) og Madla (kategori 4). Men siden det er så få nye navn her, faller det likevel inn under urbaniseringskategori 1. I motsatt tilfelle har vi store gårder med mange nye navn, som for eksempel faller Eltervåg (gård 34) i Hetland, inn under kategori 4. Dette stedet ligger et stykke utenfor Stavanger by, og er ikke regnet som særlig urbant. Materialet er for stort til at jeg kan lage oversikter med unntak.

I hele fylket er det til sammen 1643 gårder fordelt på de 48 herredene. Nesten 91 % av dem faller inn under urbaniseringsgrad 1, altså 1494 steder med mellom 1 og 40 nye navn. Til

sammen er det 11 491 nye navn på disse stedene, noe som utgjør 41,3 % av hele navnematerialet. Selv om det utgjør nærmere 91 % av stedene, er det langt under halvparten av alle nye navn som er blitt til i disse rurale områdene. I urbaniseringskategori 2, der det er mellom 41 og 100 nye navn, er det 97 gårder. Det utgjør nesten 6 % av alle stedene i Rogaland med nye navn. Her er det til sammen 6142 nye navn, noe som utgjør litt over 22 % av alle nye navn. Det er 39 steder som faller inn under urbaniseringsgrad 3. Her er det mellom 101 og 200 nye navn på hvert sted. Dette utgjør litt over 2 % av alle stedene med nye navn i Rogaland. Her er det til sammen 5 422 nye navn, det vil si 19,5 % av hele navnematerialet. I den siste urbaniseringskategorien er det bare 13 steder med 201 eller flere nye navn på hvert sted. Disse 13 stedene utgjør under 1 % av alle stedene med nye navn i Rogaland. Selv om dette er en liten gruppe, er det 4 763 nye navn til sammen på disse stedene, noe som utgjør 17,12 % av alle nye navn. Rent grafisk blir forholdet mellom de ulike kategoriene seende ut som vist i figur 1.



Figur 1. Forholdet mellom de ulike urbaniseringskategoriene vist i prosent.

Totalt er det 27 818 nye navn. Når jeg i analysedelen skal finne ut prosentandelen nasjonalromantiske villanavn i de ulike kategoriene, vil jeg dele på det totale antall navn innenfor hver av kategoriene, 11 491 i kategori 1, 6142 i kategori 2, 5422 i kategori 3 og 4763 i kategori 4.

3.2.5 Statistisk metode

Dette er i all hovedsak en kvantitativ studie av villanavn i Rogaland. Av den grunn vil en statistisk fremstilling være mest oversiktlig og hensiktsmessig. Fremstillingen vil være grafisk, og den skal illustrere forskjellen mellom de ulike fordelinger. Den grafiske fremstillingen vil variere mellom histogram og sektoriell fremstilling. I undersøkelse av variasjon mellom de fire

urbaniseringskategoriene og i villanavnenes geografiske fordeling benytter jeg histogram som fremstillingsform. Når jeg skal vise hvordan det nasjonalromantiske navnematerialet er fordelt i de ulike navneleddene, vil jeg benytte sektorprinsippet. Da vil alltid hele sirkelen tilsvare 100 prosent. Denne metoden ble også brukt ovenfor (3.2.4, figur 1), da jeg skulle vise hvordan den prosentvise fordelingen var mellom navnene i de ulike urbaniseringskategoriene.

I den videre analysen blir det lagt stor vekt på å skille mellom navngivingen i de ulike urbaniseringskategoriene. I tillegg til å gi en grafisk fremstilling i form av en prosentvis fordeling av antallet i de ulike kategoriene, skal jeg gjennomføre en kji-kvadrattest for å finne kji-kvadratverdien som viser om forskjellen i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene er signifikant eller ikke. Dersom det er en signifikant forskjell mellom navngivingen i de ulike kategoriene, vil funnene i dette materialet i utgangspunktet være generaliserbare slik at resultatene kan overføres til andre områder i landet og til navngiving av villaer generelt. Likevel skal man være forsiktige med slike utsagn fordi utbredelsen av de ulike navneleddene kan være forskjellig fra fylke til fylke.

For å måle kji-kvadratverdien av et utvalg navn må man først finne testobservator for hver enkelt av de fire urbaniseringskategoriene. Da brukes følgende formel:

$$Testobservator = \frac{(\text{observert} - \text{forventet})^2}{\text{forventet}}$$

Det observerte antallet er antallet nasjonalromantiske navn i hver enkelt kategori (for eksempel ved etterleddet *-heim*: kategori 1: 1371 navn, kategori 2: 798 navn, kategori 3: 611 navn, kategori 4: 544 navn). Det forventede antallet finner man ved å multiplisere det totale antall navn (27 818) med prosentandelen i desimal for den aktuelle gruppen navn (for eksempel ved etterleddet *-heim*, som utgjør 11,94 % av materialet, multipliserer man med 0,1194). I tabellene vil dette forventede antallet være avrundet til nærmeste hele tall. Når man utfører dette regnestykket, finner man testobservatoren. Summen av de fire testobservatorene blir kji-kvadratverdien. Desto høyere den verdien er, desto mer sikker er man på at man kan forkaste hypotesen om at kategoriene er identiske. I gjennomgangen vil jeg kommentere i hvor stor grad kji-kvadratverdien samsvarer med hypotesen om at det skal være færre nasjonalromantiske navn enn det forventede i rurale områder (kategori 1 og 2), mens det skal være flere enn det forventede antallet i urbane områder (kategori 3 og 4). Selv om kji-kvadrattesten viser en verdi som ligger over signifikansnivået, er det ikke sikkert at fordelingen følger denne hypotesen.

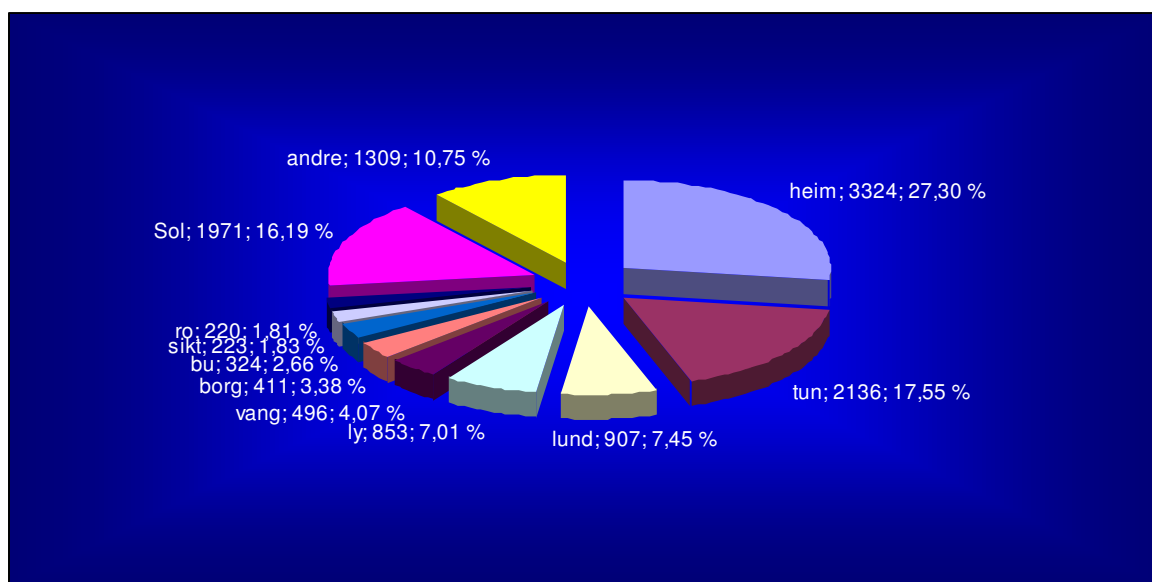
Hva er så det signifikante nivået? Ut fra materialets plassering i en humanistisk vitenskap har jeg valgt signifikansnivå på $p < 0,05$. Da er det mulighet for at man tar feil i fem

av hundre tester, men siden dette ikke får store konsekvenser dersom det er feil, velger jeg dette signifikansnivået. I mitt materiale er df 3 (df = degrees of freedom) siden jeg har fire ulike urbaniseringskategorier, der tre variabler fritt kan endres uten at det totale antallet endres (df = $(k-1)(r-1)$) (Befring 2002:238). En tabell over kji-kvadratfordeling med tre frihetsgrader viser at 0,05-fraktilen er 7,815 (Ary 2002:546). Dermed må kji-kvadratverdien være på minimum dette nivået for at det skal være signifikante forskjeller. Siden dette materialet er så stort, vil det i noen tilfeller ikke være relevant å bruke dette nivået på 7,815 fordi resultatet noen ganger avviker svært mye fra dette. Derfor vil det også være hensiktsmessig å rangere resultatene etter voksende kji-kvadratverdi for å beskrive rekkefølgen fra navneledd som varierer minst til de som varierer mest i utbredelse mellom de fire kategoriene.

4 Analysedel

I denne delen av oppgaven skal jeg redegjøre for det nasjonalromantiske navnematerialet.

Til sammen er det 12 174 nasjonalromantiske villanavn, noe som utgjør 43,76 % av alle nye navn fra denne perioden. Figur 2 viser en oversikt over fordelingen mellom de ulike leddene, der bare ledd med over 200 tilslag er skilt ut i egne grupper. En gruppe på hele 16 for- eller etterledd er kommet i en egen gruppe som jeg har kalt «andre navn».



Figur 2. Fordeling av for- og etterleddene med over 200 belegg.

I det følgende vil jeg ta for meg disposisjonen for gjennomgangen av hvert enkelt ledd med forklaringer. Rekkefølgen på navneleddene blir gjort etter fallende frekvens.

1. Navneleddet er et naturord

I analysen vil jeg skille mellom natur- og kulturord. Begge disse kategoriene faller inn under topografiske ord. Schmidt definerer dem som «ord som beskriver et landskap eller en bebyggelse – et geografisk område i videste forstand» (Schmidt 2004:352). Siden dette omfatter svært mange navn, vil jeg skille mellom disse for å gjøre klassifiseringen mest mulig oversiktelig, uten at den skal bli altfor detaljorientert. Svært mange navneledd faller inn under kategorien naturord, og dette kan være en indikator på at svært mange navngivere har vært bevisste den tradisjonelle navngivningsmetoden.

2. Navneleddet er et kulturord

I denne gruppen kommer topografiske navn som ikke dreier seg om ting i naturen, men navn som viser til bebyggelse eller annen menneskelig aktivitet. I denne gruppen er det en del navn som er oppkalt etter gamle, tradisjonelle gårdsnavnklasser, for eksempel *-heim*, *-stad* og *-bø*.

3. Navneleddet er et adjektiv

En gruppe navn har adjektiv i forleddet. Disse affiksene er i stor grad positivt relaterte adjektiv, og navngiveren har tydeligvis ønsket å beskrive boligen positivt. Adjektivene *ny* og *fager* er de mest frekvente, men denne metoden for navngiving er ikke så vanlig som man skulle kunne tenke seg, i og med at navngiveren har hatt mulighet til å gi en positiv beskrivelse av villaen.

4. Navneleddet er relasjonsindikerende

I kategorien relasjonsindikerende navneledd er retningsadverbene *nord*, *sør*, *øst* og *vest* de vanligste. I tillegg er det en del navn som beskriver hvor stedet ligger i forhold til et annet eller andre steder. Eksempel på slike affiks er *mellom*, *over*, *opp*, *ut* og *nedre*. En del navn har resiprokering i stedsnavnet. Disse er tatt med i vedlegg 4 der navnene er listet opp slik de fremstår i matrikkelen, men jeg har fjernet dette leddet i analysedelen. Derfor er det færre navn i denne gruppen enn det ville vært dersom jeg hadde tatt med navn med resiprokering. Fremstillingen blir dermed enklere, siden resiprokeringen ofte kommer i tillegg til et sammensatt proprium.

5. Navneleddet er et ord for årstid eller tid på døgnet

Navn i denne gruppen viser til årstider og ulike tider på døgnet, for eksempel *kveld*, *morgen* eller *middag*. Det er vanskelig å finne en god forklaring på denne typen navngiving, men de fleste har et positivt relatert ledd slik at det muligens skal fremstille villaen i et godt lys. Et navn som *Kveldsfred* betyr forhåpentligvis ikke at det ikke er fredelig der andre tider på døgnet, men det viser kanskje at hjemmet er et sted man vil roe seg ned etter en lang og hard arbeidsdag.

6. Navneleddet er et ord for treslag eller andre planteslag

Det er relativt mange navn med ord for ulike tresorter eller andre planteslag i affikset. De mest frekvente tresortene er *bjørk*, *gran* og *eik*. Enkelte planteslag er relativt sjeldne, og jeg har funnet noen av forklaringene i NG, der planteslag som er blitt brukt i stedsnavn, er beskrevet.

7. Navneleddet er en personbetegnelse

Slike affiks viser til slektsforhold, er en yrkesbetegnelse eller mer generelle personbetegnelser. Navnene *Enebo* og *Tvebo* kommer inn i denne gruppen fordi disse navnene betegner personer som alene eller sammen eier ett sted, og som i navnet tydeligvis har villet befestet dette. I seg selv er det ikke en personbetegnelse i forleddet av disse navnene, men min tolkning av forleddene gjør at de faller inn i denne gruppen.

8. Navneleddet er et ord for dyr, fugler eller andre levende vesener

I denne gruppen kommer navn der suffikset er betegnelse for et dyr eller en fugl. I tillegg kommer noen navn med betegnelser for andre levende vesener som ikke er mennesker. Dette er

stort sett navn som viser til kjennskap til norske eventyr og sagn, for eksempel navn med appellativet *troll*.

9. Øvrige appellativ i navneleddet

I denne gruppen faller alle navn med et appellativ jeg ikke har kunnet plassere i noen av de ovennevnte kategoriene. I enkelte tilfeller kommer det svært mange ulike substantiv som kanskje burde vært klassifisert inn i mindre generelle grupper. Når jeg likevel ikke har gjort det, er det fordi det lett kan bli uoversiktlig med for mange ulike kategorier. Dessuten er det bare noen få av navneleddene som har så mange ulike kategorier at det blir problematisk.

10. Navneleddet er et verb

I noen få tilfeller er forleddet et verb.

11. Navneleddet er et stedsnavn eller et slektsnavn

Denne metoden for navngiving kan tolkes som at man enten vil bevare det opprinnelige eller et annet stedsnavn, eller at man vil ta vare på slektsnavnet ved å gi boligen det samme navnet. I denne kategorien faller alle navn der suffikset er et stedsnavn eller en del av et stedsnavn, eller et slektsnavn eller en del av et slektsnavn. Noen ganger er villanavnet identisk med slektsnavnet. Ofte har det vært vanskelig å slå fast at forleddet virkelig er en del av et annet stedsnavn, og i vedlegg 2 kommer det frem at jeg i svært mange tilfeller er i tvil. På den annen side tror jeg det ville vært mulig å flytte enda flere navn inn i denne kategorien, særlig gjelder dette navn med naturord i forleddet. For å gjøre arbeidet mindre omfattende, og fremstillingen enklere, har jeg avgrenset denne kategorien til de navnene som er kommet med i vedlegg 2. Når det gjelder villanavn med et slektsnavn i forleddet (disse forekommer ikke i etterleddet), er dette bare navn der eierens navn er slektsnavnet. Dersom forleddet skal vise til en annen persons slektsnavn, har dette kommet med som stedsnavn fordi jeg ikke har mulighet til å undersøke hvert enkelt tilfelle.

Når jeg gjennomgår de ulike navneleddene, vil jeg gruppere disse navnene inn i tre kategorier: 1) navn der affikset er oppkalt etter et stedsnavn, 2) navn som er en direkte, identisk oppkalling av et eldre stedsnavn, og 3) navn der affikset er dannet med deler eller hele eierens slektsnavn. I tilfeller der navnet både er oppkalling etter stedet og eierens etternavn, blir navnet tolket som eierens etternavn. I vedlegg 2 blir slike tilfeller kommentert. Jeg vil vise noen eksempler på hver type navngiving, men jeg har ikke anledning til å presentere hvert enkelt navn. Av den grunn er materialet fremstilt i vedlegg 2. Der blir inndelingen fremstilt herredstvis, fra Sokndal i sør til Vats i nord. Bortsett fra ved etterleddet *-minne* har hvert navn fått en forklaring, selv om jeg ikke kan garantere at alle forklaringene er like plausible. Jeg har brukt NG for å finne mulige forklaringer på hvilke stedsnavn det er mest naturlig at villaen er

oppkalt etter. I enkelte tilfeller har jeg beveget meg utenfor Rogalands grenser for å finne en troverdig forklaring, men i det store og hele er det gårdsnavn fra bind X av NG som har gitt forklaringen. I enkelte tilfeller har jeg også brukt 1950-matrikkelens eldre navn (fra før 1906) som forklaring på oppkalling, eller andre stedsnavn som forklaring. For å vise den prosentvise forskjellen mellom disse tre ulike navngivingsmetodene, vil jeg bruke sektordiagram. Dersom det er få navn i en gruppe, vil jeg ikke bruke grafisk fremstilling, men bare gjengi forholdet med prosentpoeng.

12. Navneleddet er et fornavn, patronym eller et kallenavn

Kriteriet jeg har brukt for å sette et navn i denne gruppen, er at forleddet består av et fornavn eller en del av et fornavn, men som likevel er gjenkjennelig som fornavn. I enkelte tilfeller er navn som tydelig har et fornavn i forleddet, likevel ikke tatt med i denne gruppen, fordi eierens etternavn har vært et slektsnavn med et fornavn i forleddet. Et eksempel er *Alfsheim* (47,90) i Skudenes der eierens etternavn er *Alfsvåg*, og *Ankerheim* (17,181) der eierens etternavn er *Ankerheim*. Navnet *Laubo* har også kommet med i denne gruppen. Forleddet er ikke i første øyeblikk gjenkjennelig som fornavn, men eieren heter Lauritz, og det er naturlig å tenke seg at eierens fornavn ligger til grunn for navngivingen.

I analysedelen har jeg ikke mulighet til å kommentere hvert enkelt navn, men alle navnene er listet opp i vedlegg 3. Jeg skal derfor sortere navnene i fire ulike grupper i analysedelen: 1) navn som er sammensatt med eierens fornavn eller kallenavn i prefikset, 2) navn som er sammensatt med deler av eierens fornavn i prefikset, 3) navn som er sammensatt med eierens patronym eller deler av patronymet i prefikset, og 4) navn sammensatt med fornavn i affikset uten at det er en forbindelse i kilden mellom eieren og navnet. Gruppe 4 har ikke fått noen forklaring i vedlegg 3, utenom enkelte navn der selve fornavnet trenger en forklaring eller spesifisering. Analysen skal hovedsaklig gi en fremstilling av disse fire gruppene for å vise hva som er den vanligste metoden for denne type navngiving av villaer. I vedlegg 3 er fremstillingen av disse navnene gjort alfabetisk, ikke etter herred som ved steds- og slektsnavnene. Grunnen til det er at jeg ønsker å gi en bedre oversikt over hvilke fornavn som er brukt. For å finne navnene på eierne har jeg brukt 1950-matrikkelen. Ved enkelte gårder (se nærmere forklaring i kapittel 3.1.2) har jeg ikke opplysninger om eierne. Der vil alle navn med fornavn eller kallenavn i suffikset falle inn under gruppe 4, selv om det alltid vil være en mulighet for at disse navnene kan ha en forbindelse til eieren.

13. Mytologiske navn

Dette er en gruppe navn som viser til den norrøne mytologien, som er en viktig del av vår nasjonale kulturarv. I kapittel 5.1.11 vil jeg kommentere disse navnene nærmere.

14. Usammensatte navn

Det er bare etterleddene *-heim* og *-minne* som kommer med som usammensatte navn. (Se nærmere forklaring i kapittel 3.2.3)

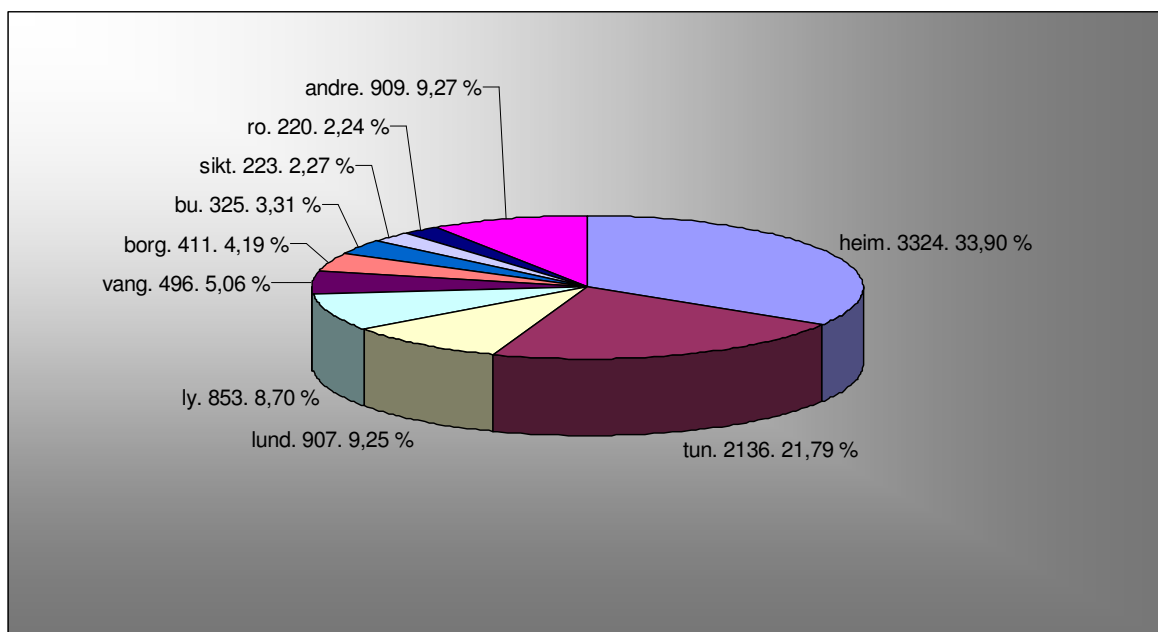
15. Navn som ikke har latt seg kategorisere

Her plasserer jeg navn som jeg ikke har klart å plassere i noen av de ovennevnte kategoriene. Det betyr ikke at disse navnene er uklassifiserbare, og det er fullt mulig at navn i ettertid kan kategoriseres.

I gjennomgangen av de ulike for- og etterleddene er det denne rekkefølgen som ligger til grunn. Jeg beholder også kategoriens nummer, slik at jeg i de fleste tilfeller vil hoppe over noen tall. Det vil ikke bli kommentert når et ledd mangler en eller flere av kategoriene. Denne kategoriseringen av navnene vil gi et utgangspunkt for kapittel 5, der de mest sentrale kategoriene vil bli gjennomgått grundigere. Til slutt ved hvert navneledd vil jeg vise hvordan leddenes prosentvis andel i de fire ulike urbaniseringskategoriene forholder seg til hverandre, samt vise kji-kvadratverdi for å påvise eller avvise signifikante forskjeller mellom navngivingen i de ulike urbaniseringskategoriene. I teorikapitlet antyder jeg med Bourdieu som utgangspunkt at det er naturlig å tenke seg at det er en forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale områder.

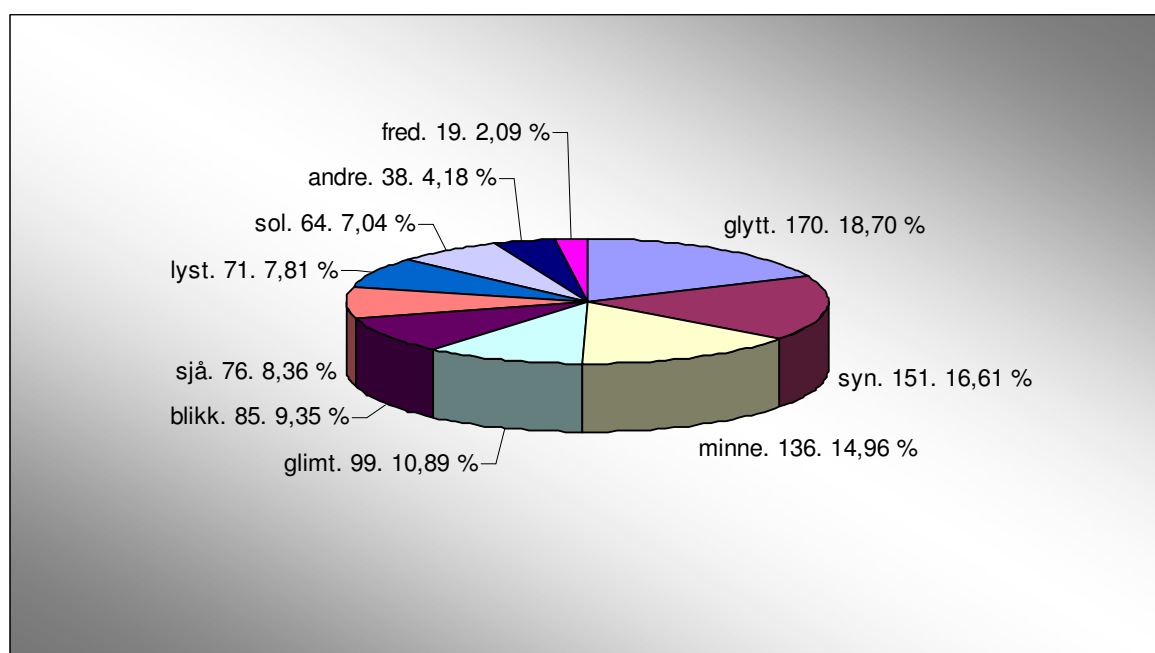
4.1 Nasjonalromantiske navn – etterledd

Til sammen er det 18 etterledd, og fordelingen mellom de mest frekvente leddene er som vist i figur 3. I gruppen «andre» navn er det i tillegg til ni etterledd med mindre enn 200 belegg hver, en gruppe på 38 navn med ulike sammensetninger som jeg definerer som nasjonalromantiske. Disse er det for få av til å danne en egen gruppe. Her er det også noen mytologiske navn.



Figur 3. Oversikt over fordelingen mellom de ulike etterleddene med over 200 belegg.

Figur 3 viser hvor frekvente etterleddene er i forhold til hverandre. For å gjøre figuren mest mulig oversiktlig har jeg laget en gruppe «andre» ledd som består av ni etterledd, samt en gruppe andre navn som har mindre enn 200 forekomster hver. Figur 4 viser hvordan fordelingen er mellom disse mindre frekvente leddene:



Figur 4. Fordeling av etterleddene med mindre enn 200 forekomster av hvert ledd.

Totalt er det 909 navn i figur 4. Det er 18 etterledd jeg skal gjennomgå, i tillegg til en gruppe med andre navn. Leddene vil bli gjennomgått etter fallende frekvens.

4.1.1 Navn sammensatt med etterleddet *-heim*

Dette navneleddet er det forsket svært mye på. Det tilhører en av de største gårdsnavnklassene, men det er som produktiv periode før vikingtiden. Det at dette etterleddet er blitt tatt opp igjen i nyere tid, har interessert navnegranskere i mindre grad. Per Hovda har vært svært kritisk til denne bruken, men han er langt fra den eneste. Selv om navnegranskere frarådet bruken av dette navneleddet fordi det ville bli for mange like navn, ser det ikke ut til at navngiverne lot seg skremme. Det er til sammen hele 3324 navn i Rogaland med dette etterleddet, noe som utgjør 11,94 % av alle nye navn fra denne perioden.

1. Naturord i forleddet:

Fjellheim (174), *Dalheim* (114), *Strandheim* (64), *Skogheim* (42), *Nesheim* (42), *Åsheim* (38), *Bergheim* (32), *Liarheim* (23), *Slettheim* (17), *Urheim* (16), *Lundheim* (14), *Fossheim* (13), *Bekkheim* (10), *Myrheim* (9), *Elvheim* (8), *Fjordheim* (8), *Sjøheim* (6), *Osheim* (4), *Bakkeheim* (3), *Sandheim* (3), *Steinheim* (3), *Thuheim* (3),¹⁵ *Vågheim* (3), *Åheim* (3), *Haugheim* (2), *Nutheim* (2, sammensatt med *nut* m. 'høg fjelltopp'), *Opsheim* (2, sammensatt med *ufs* f. 'bratt bergvegg'), *Tjørnheim* (2), *Vikheim* (2), *Øyheim* (2), *Brottheim* (sannsynligvis *brott* n. 'bratt bakke'), *Holheim* (sannsynligvis *hol* n. 'hull'), *Knausheim*, *Moheim*, *Røysarheim*, *Røysheim*, *Steinrøysheimen*, *Straumheim*, *Tuftheim*, *Vassheim* og *Vordheim* (trolig sammensatt med appellativet *vorde* f. (norrønt *vorðu*, oblik kasus av *varða* 'varde'), «lang berggrygg, bratt fjellside, naken fjellslette» NnO). Til sammen faller 675 navn inn under denne gruppen, nesten 20 % av alle navnene med dette etterleddet.

2. Kulturord i forleddet:

Tunheim (72), *Borgheim* (8), *Stølheim* (6), *Engheim* (3), *Vadheim* (3, av *vad* 'vadested'), *Vegheim* (3), *Bøheim* (2), *Garheim* (2, av *gard*), *Kvernheim* (2), *Parkheim* (2), *Sagheim* (2), *Slåttheim* (2),¹⁶ *Vangheim* (2), *Boheim*, *Bygdheim*, *Byggheim*, *Ekreheim*, *Hageheim*, *Mølleheim*, *Nausterheim*, *Stallheim*, *Torgheim* og *Vardeheim*. Til sammen er det 119 navn i denne gruppen.

3. Adjektiv i forleddet:

Fagerheim (108), *Nyheim* (85), *Lunheim* (33), *Tryggheim* (27), *Høgheim* (21), *Flatheim* (16), *Friheim* (7),¹⁷ *Vesleheim* (7), *Brattheim* (3), *Sælheim* (3, sammensatt av *sæl* 'glad, lykkelig'), *Godheim* (3),¹⁸ *Grønheim* (2), *Lilleheim* (2),¹⁹ *Djupheim*, *Fastheim*, *Gamleheimen*, *Goheim* (av

¹⁵ Ett av disse navnene har formen *Tuheim*. Muligens kunne også disse navnene vært oppkalling etter gnr 17 Tu i Klepp, men disse ligger langt fra dette stedet. Se hvilke navn som er oppkalt etter gårdsnavnet i vedlegg 2.

¹⁶ Det ene av disse navnene har formen *Slaathheim*.

¹⁷ To av disse navnene er notert *Fridheim*, men tolkes som *Friheim*.

¹⁸ Ett av navnene er notert uten *d*, *Goheim*.

¹⁹ Det ene navnet er skrevet *Lilleheim*.

god), *Grandheim* (av fransk *grand* 'stor'), *Lågheim* (av *låg*), *Skjønheim* og *Venheim* (av *ven* 'vakker'). Til sammen er det 325 navn i denne gruppen.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Nordheim (167), *Vestheim* (120), *Sørheim* (106),²⁰ *Oppheim* (77), *Austheim* (75), *Utheim* (26), *Nerheim* (11), *Midtheim* (7), *Nærheim* (7),²¹ *Framheim* (5), *Undheim* (3), *Indheim* (forleddet er adverbet *inn*), *Nordvestheim*, *Norvig-Heimen*, *Underheim* og *Øvsteheim*. Til sammen er det 609 navn i denne gruppen.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Sommerheim (4), *Vårheim* (3), *Kveldheim* (2), *Vinterheim* (2), *Hausheim* og *Nonsheim*.

6. Ord for tresort eller andre planteslag i forleddet:

Lyngheim (35), *Bjørkheim* (32), *Granheim* (23), *Rosenheim* (11), *Furuheim* (9),²² *Bøkheim* (5), *Lindheim* (5), *Eikheim* (4), *Bærheim* (3),²³ *Orheim* (3), *Blomheim* (2), *Kløverheim* (2), *Askheim*, *Einheim*, *Hasselheim*, *Heggheim* og *Lauheim*.²⁴ Til sammen er det 139 slike navn.

7. Personbetegnelse i forleddet:

Gjestheim (2), *Møllerheim* (2), *Betlerheim* (*betler* m. 'tigger'),²⁵ *Jegerheim*, *Kongsheim*, *Fedreheim*, *Morfarheim*, *Gofarheim* og *Søskenheim*.

8. Dyrenemne eller ord for andre levende vesener i forleddet:

Måkeheim, *Sparheim* (i følge NG er dette forleddet *spurv* m., se for eksempel bd. IV s. 316 og bd. VII s. 81), *Tjorheim* (av nno *tjor* 'stut') og *Trollheim*.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Solheim (501), *Fredheim* (412),²⁶ *Vonheim* (92),²⁷ *Kvilheim* (24),²⁸ *Ljosheim* (15), *Frydheim* (7), *Roheim* (3), *Børsheim* (3), *Månheim* (3) og *Vindheim* (3). Det er bare to forskjellige navn med etterleddet *-heim* på Island, *Vindheim* og *Solheim*. Olsen mener at disse navnene er «sjablonaktige» (1926:154). Videre har vi *Helseheim* (2), *Krossheim* (2), *Lekheim* (2),

²⁰ Ett navn er skrevet *Sørhaim*, men jeg tolker det som en variant av *Sørheim*.

²¹ Heller av *ned* enn oppkalling etter det eldre navnet *Njørheim*, 'Njords bustad'.

²² Ett av navnene er skrevet med dialektformen *Fåreheimen*, men jeg tolker det likevel til å ha *furu* i forleddet. Jeg ser det som mindre at forleddet er *får* m. 'sau'.

²³ Ett av disse navnene er notert *Berheim*, men jeg tolker det likevel med *bær* n. i sammensetningen.

²⁴ Dette navnet kan også være sammensatt med forleddet av et stedsnavn, for eksempel *Lauviken* på Høle. Men jeg plasserer det likevel her, sammensatt med ordet *lauv*.

²⁵ Siden dette appellativet ikke er særlig flatterende, er det stor sannsynlighet for at navngiveren har hatt en annen forståelse for hva forleddet betyr. En nærliggende tolkning er at forleddet er sammensatt med deler av navnet *Bethlehem*. Det er ikke uvanlig med slike sammensetninger i dette distriktet, se kap. 2.7.

²⁶ Ett navn er skrevet *Freheim*, men jeg tolker det likevel som *Fredheim*. To navn er skrevet med formen *Fretheim*, og det kan være disse er dannet etter oppkalling av gårdsnavnet *Fretteim*, oftest skrevet *Fretheim* i etternavn, som det er to av på Nordvestlandet. Men jeg tolker navnene likevel som sammensatt med appellativet *fred*, spesielt siden dette navnet ikke forekommer ellers i Rogaland.

²⁷ Ett av disse navnene er skrevet *Vohnheim*. Ett navn er skrevet *Vonnheim* som også kan tolkes som sammensatt med adj. *vond* i forleddet, selv om jeg ikke har kategorisert det slik her.

²⁸ Ett av disse navnene er skrevet *Vilheim*. Jeg tolker dette navnet som en bokmålsvariant av *Kvilheim*.

Ferdheim, Flasheim (av *flas* ‘lita flis, lite flak’), *Flidheim, Hugnadheim, Gullheim, Jaktheim, Livdheim, Losjeheim* (av *losje* m. ‘fråskilt rom med få sitjeplassar i teater, opera og lignende’ (NnO)), *Motorheimen, Pilheim, Prydheim, Seileheimen, Skyggheim* og *Uneheim* (av *une* f. ‘trivsel, sinnsro eller lyst’). Det er til sammen 1083 navn i denne gruppen.

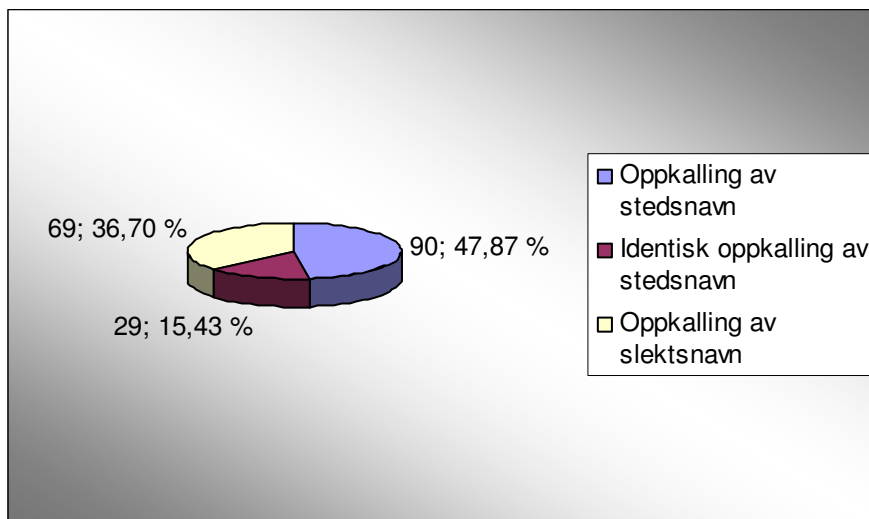
10. Verb i forleddet:

Rosheim (3, imperativnavn av *å rose*), *Groheim* og *Voksheim*.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er 188 navn i denne gruppen. I hele 90 navn er forleddet dannet som oppkalling til et stedsnavn. Eksempel på slike navn er *Frøyheim* (57,26 og 57,48) i Sokndal, som ligger på gården Frøyland i Sokndal, *Tronheim* (70,35) i Høyland på gården Trones og *Falheim* (15,621) på Åkra som trolig er oppkalt etter gårdsnavnet *Falnes* (51) i Skudenes. En nærmere lesning av vedlegg 2 vil vise at det er en del navn i denne gruppen der jeg ikke er sikker på hvilket stedsnavn som ligger til grunn for forleddet. Men i det store og hele mener jeg at navnene i denne gruppen viser til et annet stedsnavn, selv om jeg i enkelte tilfeller har måttet bevege meg utenfor Rogalands grenser for å finne en plausibel forklaring. Det er da heller ikke et argument for at navnet ikke kan bestå av et stedsnavn eller en del av et stedsnavn i forleddet. 29 navn er en direkte oppkalling etter et eldre navn enten på det samme stedet eller et annet sted. Eksempel på slik oppkalling er *Njærheim* på Nærbø, *Heggheim* i Strand og *Valheim* oppkalt etter gårdsnavnet i Årdal.

68 villanavn har hele eller deler av et slektsnavn i forleddet. Eksempel på slik navngiving er *Jessheim* (4,13) på Time, der eierens etternavn er *Jess*, *Reisheim* (46,101) i Høyland, der eierens etternavn er *Reiso*, og *Valheimen* (76,21) på Avaldsnes, der eierens etternavn er *Valen*. Til slutt er det ett navn jeg har problemer med å klassifisere inn i noen av de tre ovennevnte gruppene, og det er navnet *Mjølheim* (62,332) som ligger ved siden av *Mjølheim* (62,331) på Høyland, der eierens etternavn er *Melhus*, og bnr. 62,332 tydeligvis er en oppkalling av forleddet. Dersom jeg hadde hatt mer informasjon om eierne, er jeg ganske sikker på at jeg hadde funnet mange flere eksempler på oppkalling av slektsnavn. I dette ene tilfellet har jeg derfor kategorisert det som oppkalling av slektsnavn. Figur 5 viser den prosentvise fordelingen av kategoriene.



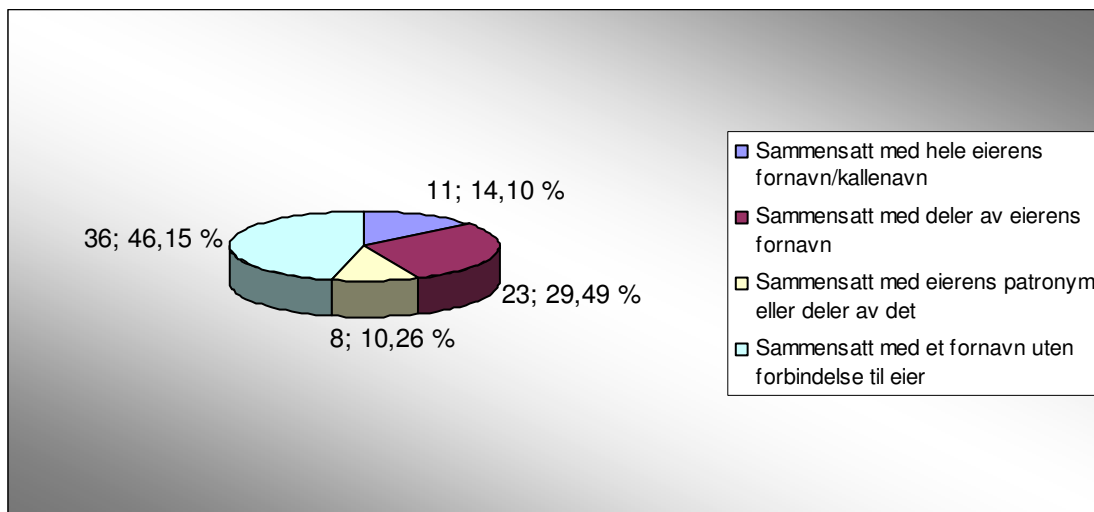
Figur 5. Oversikt over fordelingen av oppkalling av stedsnavn/slektsnavn sammensatt med etterleddet -heim.

Navnet *Ryggjarheim* (17,60) på Klepp er dannet med forleddet til den norrøne formen av Ryfylke, *Rygjafylki*. Det er stor sannsynlighet for at navn med dette forleddet (de kommer igjen senere i flere etterledd, se vedlegg 2) har nettopp dette gamle fylkesnavnet som forbilde. Hurtigbåtrederiet L. Rødne & Sønner AS, som holder til i Sjernarøyane, har flere båter med navn der forleddet er *Ryger-*. Slike navn er *Rygerfjell*, *Rygergutt* og *Rygerøy*, som var det første navnet dannet i 1970. Etter muntlig opplysning fra Leif-Arne Rødne, en av sønnene i dette firmaet, hadde faren, Ludvik Rødne, funnet dette forleddet hos *Snorre*. *Ryger* er altså betegnelse for folk som bor i Ryfylke.²⁹ Derfor er det også en mulighet for at navn med dette forleddet er en personbetegnelse for rogalendinger. Jeg velger likevel å tolke det som stedsnavn i forleddet, men uten å utelukke at det kan ha en annen mening.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

Jeg har definert 78 navn til denne kategorien. 11 navn har hele eierens fornavn, mellomnavn eller kallenavn i forleddet. Eksempel på dette er *Njålheim* der eierens fornavn er *Njål*, *Torheim* der eierens fornavn er *Tor*, og *Alfheim* der eierens etternavn er *Alf*. 23 navn har deler av eierens fornavn, mellomnavn eller kallenavn i forleddet, som for eksempel *Bjørghheim* der eierens mellomnavn er *Ingebjørg*, *Ingheim* der eierens fornavn er *Ingar* og *Tryggheim* der eierens fornavn er *Trygve*. I gruppen av navn der forleddet er eierens patronym eller del av patronymet, er det åtte navn. Eksempel på slik navngiving er *Benningheim* der eierens etternavn er *Bendiksen*, *Stålheim* der eierens etternavn er *Stålesen*, og *Thorsheim* der eierens etternavn er *Thorsen*. Til slutt har vi den største gruppen der jeg ikke har sett noen forbindelse mellom navnet og eieren. Her er det til sammen 36 navn.

²⁹ Jf. *rygr*, i pl. *rygir* og *rygjar*, gen.: *rygja* (Norrøn ordbok s. 349).



Figur 6. Oversikt over den prosentvise fordelingen mellom ulike navngivningsmetodene ved bruk av personnavn ved etterleddet -heim.

Figur 6 viser fordelingen mellom disse fire ulike kategoriene eller metodene for navngiving med bruk av fornavn eller patronym. Dette viser at ved nesten halvparten av beleggene er det ingen sikre belegg for å si noe sikkert om bakgrunnen for navnevalget. Men den viser også at i over halvparten av tilfellene er det en korrelasjon mellom eierens navn og villanavnet, noe som er en høy prosentandel i forhold til de andre etterleddene, som den videre analysen vil vise.

13. Mytologiske navn

Alfheim (11, her er alle *Alfheim* der jeg ikke ser noen forbindelse i kilden mellom navnet og eieren), *Helgheim* (4, se Magnus Olsen 1926:227ff), *Alvheim* (3), *Asheim* (3), *Alheim*, *Alleheimen* og *Skalderheim*.³⁰ Totalt er det 24 navn i denne gruppen.

14. Usammensatte navn:

Det er 45 usammensatte *heim*-navn, men det finnes fem ulike skivemåter: *Heimen* (27), *Heim* (12), *Heima* (2), *Hiim* (2),³¹ *Hjemmet* og *Him*. Tre av disse navnene inneholder resiprokering, men det er utelatt her, slik som ved de andre navnene. Legg merke til at det er bare ett som er skrevet i bokmålsvarianten, de andre er enten på nynorsk eller etter lokal uttale.

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

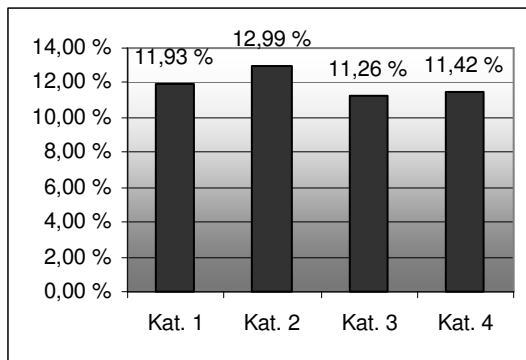
Bennheim, *Båniheim* (muligens sammensatt med fornavnet *Borgny* som på enkelte steder har blitt uttalt og skrevet *Borni* eller *Bårni* (NPL s. 53), men dette er likevel for usikkert siden det heller ikke skrives helt likt, derfor blir det ikke tatt med i gruppen av fornavn i

³⁰ Se i tillegg kommentar til *Nærheim* i punkt 4 ovenfor.

³¹ Villanavnet *Hiim* (34,40 og 34,98) i Sand herred, der villaen ligger i nærheten av gården *Hiim* (30), er sannsynligvis oppkalling etter dette eldre gårdsnavnet. Jeg velger likevel å kategorisere det som usammensatt navn fordi dette navnet lett har latt seg kategorisere i denne gruppen. (Mer om dette i metodekapitlet 3.2.2 og 3.2.3).

sammensetningen),³² *Hultheim* (trolig av svensk *hult* ‘holt’), *Jornaheim*, *Nørheim* og *Oderheim*.

Det er til sammen seks navn i denne gruppen.



Figur 7. Oversikt over urbaniseringsgrad til etterleddet -heim.

Figur 7 viser hvordan dette etterleddet er fordelt i de fire ulike urbaniseringskategoriene.

Umiddelbart ser det ut som det er en jevn fordeling i kategori 1, 2 og 4, mens det er en noe høyere prosentandel i urbaniseringskategori 2.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	1371	1372	0,0007
Kategori 2	6142	798	733	5,6984
Kategori 3	5422	611	647	2,0451
Kategori 4	4763	544	569	1,0729
χ^2 -verdi	8,8173			

Tabell 3.

Tabell 3 viser at χ^2 -kvadratverdien ligger på 8,81. Dermed ligger den like over nivået på 7,815 slik at det er en signifikant forskjell mellom det observerte og det forventede resultatet.

Tabellen viser videre at det er nesten ingen forskjell ved kategori 1, og at det er et høyere observert antall enn det forventede i kategori 2. Ved kategori 3 og 4 er det observerte antallet lavere enn det forventede antallet. Dermed er det ved etterleddet -heim ingen forskjell i navngivingen som støtter opp om hypotesen om at det skal være flere nasjonalromantiske navn enn det forventede i kategori 3 og 4.

³² En annen tolkning av dette navnet kan være ‘bån (d.e. born)-i-heim’, som uttrykker et ønske om barnerikdom eller trivsel for barn.

4.1.2 Navn sammensatt med etterleddet *-tun*

Det er 2136 navn i Rogaland med etterleddet *-tun*.³³ Det utgjør 7,67 % av hele navnematerialet.

1. Naturord i forleddet:

Fjelltun (93), *Bakketun* (93),³⁴ *Sjøtun* (77), *Bergtun* (76), *Haugtun* (62),³⁵ *Skogtun* (35), *Nestun* (30), *Bekketun* (29),³⁶ *Myrtun* (26), *Motun/Mostun* (16),³⁷ *Daltun* (14), *Elvtun* (11), *Åstun* (11), *Havtun* (10), *Åtun* (9), *Vågtun* (8), *Steintun* (7), *Strandtun* (7), *Litun* (6), *Øytun* (6), *Sandtun* (6),³⁸ *Fjordtun* (4), *Fosstun* (4), *Slettun* (4), *Vasstun* (4), *Vågatun* (4),³⁹ *Hammartun* (2),⁴⁰ *Ostun* (2), *Øygarstun* (2),⁴¹ *Bautatun* (av ‘bauta’ m. ‘minnestein’), *Hedletun*, *Heiatun*, *Holmtun*, *Kleivatun*, *Kåstun* (forleddet er sannsynligvis *kås* f., norr. *køs* f. ‘dyngje av felte trær og kratt’), *Leirtun*, *Moltun* (muligens sammensatt med *mold* f. ‘jord’), *Roatun*, *Svortun* (av *svor* f. ‘lite jordskred’),⁴² *Vardetun* og *Urtun*. Til sammen er det 670 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i forleddet:

Heimtun (92), *Sagatun* (14), *Bøtun* (11),⁴³ *Borgtun* (6), *Vegtun* (5),⁴⁴ *Hagetun* (4), *Markatun* (3), *Bygdartun* (2), *Banktunet*, *Brotun*, *Brønntun*, *Garatun* (av *garda*), *Gardstunet*, *Havntun*, *Heradstunet*, *Hofftun*, *Kirketun*, *Kvednatun*, *Løtun* (muligens av *løe* f., låve), *Mølletun*, *Nausttun*, *Parkatun*, *Sagtun*, *Skuletun*, *Støltun* og *Volltun*. Til sammen er det 155 navn i denne gruppen.

3. Adjektiv i forleddet:

Nytun (74)⁴⁵, *Høgtun* (38), *Fagertun* (21),⁴⁶ *Litletun* (16), *Fritun* (13), *Vesletun* (13), *Gamletun* (9),⁴⁷ *Flattun* (6)⁴⁸ og *Skråtun*. Det er til sammen 191 navn i denne gruppen.

³³ 120 av disse navnene er skrevet i formen *-thun*, men jeg skiller ikke mellom disse skriftformene i analysen. De aller fleste av disse med formen *-thun* ligger i Hetland herred.

³⁴ Ett av disse navnene er skrevet *Baketun*, og det tolker jeg som en skrivefeil av *bakke*.

³⁵ Åtte av disse navnene har den danskpåvirkede formen *Høytun* som er samme ord som no. ‘haugtun’ m.

³⁶ Ett navn er *Li-Bekketun*, men tolkes likevel som *Bekketun*.

³⁷ Ett av disse navnene er skrevet med formen *Moartun*, der forleddet tilsvarer en norrøn genitivsform.

³⁸ Ett av disse navnene har formen *Sanntun*, men jeg tolker det likevel som ‘sand’ i forleddet.

³⁹ Ett av disse navnene er notert *Vågetun*.

⁴⁰ Det ene navnet er skrevet *Hammattun*.

⁴¹ Det ene navnet står i bestemt form.

⁴² Dette navnet kan også være sammensatt med *svor* m. ‘skorpa’ eller *svor* preteritum av *sverja*.

⁴³ Et av disse er *Villa Bøtun*, men blir likevel bare tolket som *Bøtun*.

⁴⁴ To av disse er skrevet med bokmålsformen *Veitun*.

⁴⁵ To navn er skrevet *Nytt tun*, men tolkes likevel sammen med *Nytun*. To navn skrives *Nystun*, men kommer likevel med her. Ett navn er i bestemt form.

⁴⁶ Ett av disse navnene er skrevet *Fagnatun*, men jeg tolker det likevel med betydningen et fagert tun, selv om forleddet kan være adjektivet (nynorsk) *fagna*, bl.a. ‘signa’, ‘dugeleg’, ‘drusteleg’.

⁴⁷ De fleste av disse skrives i bestemt form, *Gamletunet*.

⁴⁸ Ett av disse navnene er skrevet i en lenisert form: *Fladtun*.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Nordtun (107), *Midttun* (94), *Sørtun* (49), *Austtun* (32),⁴⁹ *Vesttun* (19), *Nertun* (5), *Øvretun* (4), *Framtun* (3), *Opptun* (3), *Øvsttun* (3), *Nesttun* (2), *Ettetun* (kan også være sammensatt med *ætt* m. 'slekt'), *Baktun*, *Fortun*, *Mellomtun*, *Mædeltun*, *Mottun*, *Nedratun* og *Uttun*. Det er til sammen 329 navn i denne gruppen.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Sommertun (6) og *Vårtun* (5).

6. Ord for tresort eller andre planteslag i forleddet:

Bjørktun (21),⁵⁰ *Eiketun* (13), *Lyngtun* (12), *Grantun* (6), *Hasseltun* (5),⁵¹ *Bøktun* (3), *Furutun* (3), *Asktun* (2), *Bærtun* (2), *Hegtun* (2, av *hegg*), *Almetun*, *Apaltun*, *Basatun* (muligens med *bas(e)* m. 'kjerr, kratt' (Ross s. 35)), *Bøgetun* (av *bøk* m.), *Egetun* (av *eik* f.), *Lauvtun*, *Lerketun*, *Lindetun*, *Løntun*, *Neptun*,⁵² *Rosetun* og *Teletun* (forleddet er muligens *belli* n., «Sted, bevoxet med ung Furu» (NG bd. X s. 4)).⁵³ Til sammen er det 81 navn i denne gruppen.

7. Personbetegnelse i forleddet:

Esperantotunet (av *esperanto* m. 'en håpende'),⁵⁴ *Nymannstun*, *Smedtun* og *Ungdomstunet*.

8. Dyrenemne eller ord for andre levende vesener i forleddet:

Fisketun (2), *Hjortetun* og *Trolltun*.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Soltun (363), *Fredtun* (69), *Livdatun* (6), *Krosstun* (5), *Øretun* (4), *Kviltun* (3), *Veirtun* (3), *Måltun* (2), *Vingtun* (2), *Biltun*, *Glasstun*, *Livdartun*, *Ljostun*, *Lykketun* og *Sliptun*. Det er til sammen 463 navn i denne gruppen.

10. Verb i forleddet:

Grotun (3), *Nussetun* (forleddet *nusse* betyr 'lukte, snuse' (særlig om dyr) eller 'kysse' (på barn)), *Rydjatun* (av nno. *Rydja* 'rydde') og *Sjåtun* (trolig dannet analogisk etter *Sjåheim*, se vedlegg 2).

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

I denne gruppen er det 157 navn. 85 har et stedsnavn eller en del av et stedsnavn i forleddet. I vedlegg 2 kommer det ganske klart frem at jeg er ganske usikker på hvilket navn som er blitt

⁴⁹ Ett av disse er *Sør Austtun*, men jeg tolker det som *Austtun*.

⁵⁰ Ett av disse navnene er skrevet *Bjørtun*, men jeg tolker det likevel med trebetegnelsen bjørk i forleddet, jf. note 36.

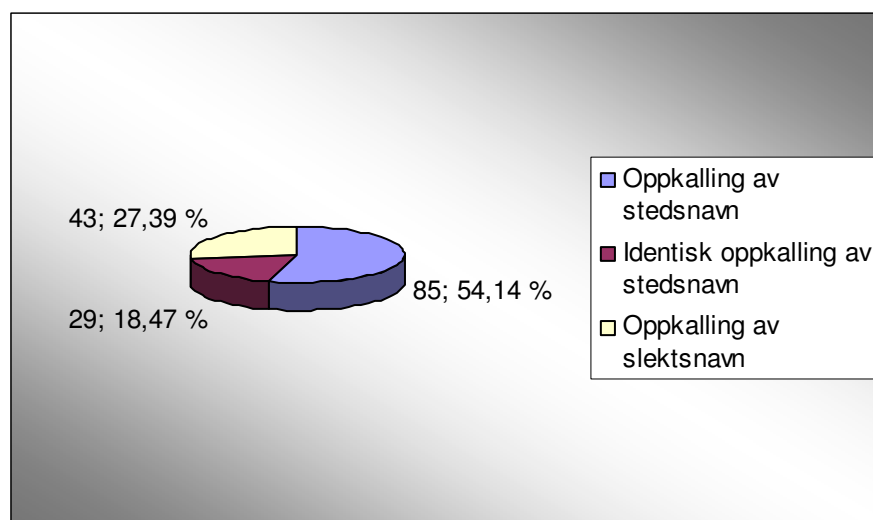
⁵¹ Ett av navnene har dialektformen *Hatletun*.

⁵² Dersom dette navnet er planeten Neptun, skal den strengt tatt ikke være med som nasjonalromantisk navn. Jeg har likevel ikke utelatt det, fordi forleddet kan være grønnsakbetegnelsen *nepe*, selv om det mangler bindevokal.

⁵³ Dette navnet kan muligens også være sammensatt med *teler*, folk fra Telemark, som kan tyde på at det er folk fra Telemark som bor der.

⁵⁴ En annen tolkning av dette navnet er at forleddet består av en betegnelse på selve språket *esperanto*.

oppkalt ved en del av disse. Jeg har likevel gjort et forsøk på å finne en forklaring. Eksempel på slike navn er *Varatun* (42,98 og 77,95) på Varhaug, der forleddet av herredsnavnet er sammensatt med dette frekvente etterleddet. Navnet *Hagatun* forekommer flere ganger i materialet og er en oppkalling av gårdsnavnet *Haga*, som forekommer hele fem steder i fylket: Høyland (5), Sola (6), Finnøy (26), Skudenes (31) og Skjold (37). Et siste eksempel er navnet *Ryggjatun* som forekommer fire ganger, ett i Randaberg (47,55) og tre i Forsand (37,31.34 og 43,14). Disse er sannsynligvis dannet av forleddet av gno. *Rygjafylki* (se forøvrig kommentar s. 60). 29 navn er direkte oppkalling av et eldre stedsnavn. Hele 27 av disse er oppkalt etter gårdsnavnet *Skifthun* i Hjelmeland. Det er vanskelig å gi en god forklaring på hvorfor dette navnet har blitt brukt så mye. De to andre navnene i denne kategorien er *Hovtun* (29,15) i Suldal, oppkalt av gården Hovtun (29) i Suldal og *Lofthun* (32,240) i Sauda, som sannsynligvis er oppkalt etter et eldre navn på samme gården (Åbø) i Sauda. I den tredje kategorien er det til sammen 43 navn. Disse inneholder hele eller deler av eierens slektsnavn. Eksempel på slike navn er *Vadlatun* (7,109) i Gjesdal, der eiernes etternavn er *Vadla*, *Lofttun* (33,128) i Hetland, der eierens etternavn er *Loftheim*, og *Ertun* (15,500) på Åkra, der eierens etternavn er *Erland*.



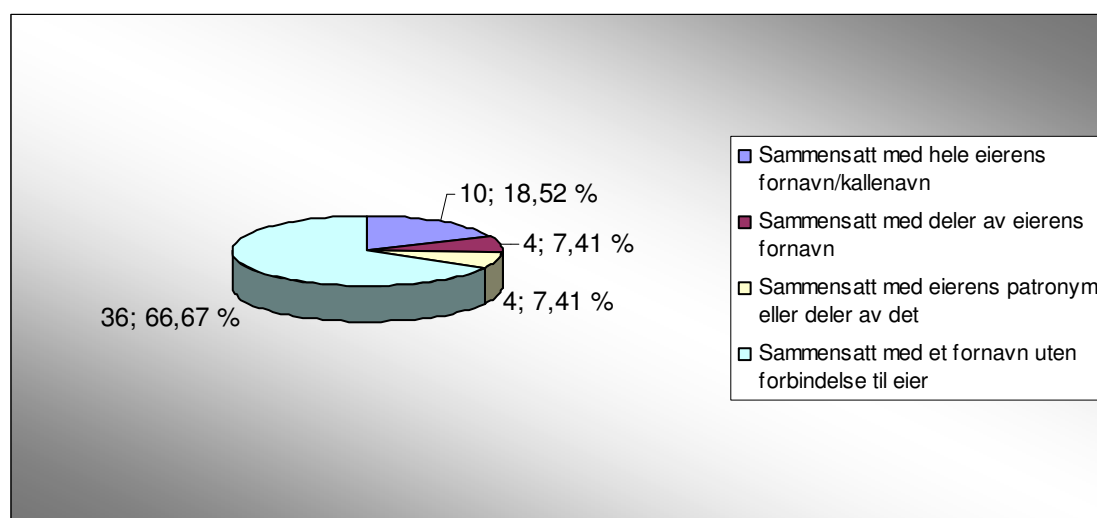
Figur 8. Oversikt over den prosentvise fordelingen av oppkalling av stedsnavn/slektsnavn sammensatt med etterleddet -tun.

Figur 8 viser hvordan disse tre kategoriene forholder seg til hverandre prosentvis. Den viser at den klart vanligste metoden for oppkalling er ved bruk av stedsnavn eller deler av stedsnavnet i forleddet. Sammenlignet med figur 5 (s. 60) for etterleddet *-heim* er det ved dette etterleddet mindre vanlig å bruke slektsnavnet eller deler av dette i forleddet.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

I denne gruppen er det 54 navn. 10 navn har eierens fulle fornavn eller kallenavn i forleddet. Eksempel på dette er *Arnetun*, der eieren heter *Arne*, *Hallvardstun*, der eieren heter *Hallvard*,

og *Lassetun*, der eieren heter Lars og *Lasse* sannsynligvis er kallenavnet. I gruppen av navn der bare deler av eierens fornavn danner forleddet, er det fire navn. Eksempel på slike navn er *Sigtun*, der eierens fornavn er *Sigleif*, *Thortun*, der eierens fornavn er *Thoralf*, og *Besstun*, der eierens fornavn er *Betzy*. Det er fire navn med eierens patronym eller deler av patronymet i forleddet. Eksempel på slike navn er *Gauttun*, der eierens etternavn er *Gautesen*, *Madstun*, der eierens etternavn er *Madsen*, og *Thomsentun*, der eierens etternavn er *Thomassen*. Til sammen er det 36 navn der det ikke er noen forbindelse mellom navnet og eieren. Figur 9 viser den prosentvise fordelingene mellom disse fire typene navngiving:



Figur 9. Oversikt over den prosentvise fordelingen mellom ulike navngivningsmetoder ved bruk av personnavn ved etterleddet -tun.

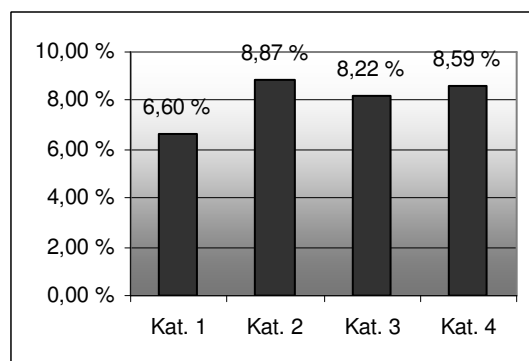
Denne figuren viser at det er en lavere prosentandel blant *tun*-etterleddene der man kan se en sammenheng mellom eieren og navnet, enn hva man så ved etterleddet *-heim*, der det var en sammenheng ved over halvparten av beleggene.

13. Mytologiske navn:

Alvatun, *Asthun* og *Bragatun* (sammensatt med gudenavnet *Brage*).

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Flatun, *Gautun*, *Kollgar-tun*, *Lesstun*, *Sjølviktun* og *Villaugstun*.



Figur 10. Urbaniseringsgrad til etterleddet -tun.

Figur 10 viser hvordan navn med etterleddet *-tun* varierer i bruk innenfor de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet ligger på 7,67 %. Det er bare urbaniseringskategori 1 som ligger under dette snittet, mens de resterende tre kategoriene ligger over gjennomsnittet. Kategori 3 har en lavere prosentandel enn kategori 2 og 4.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	759	881	16,9872
Kategori 2	6142	545	471	11,5953
Kategori 3	5422	446	416	2,1833
Kategori 4	4763	386	365	1,1704
χ^2 -verdi	31,9363			

Tabell 4.

Ved å foreta en kji-kvadrattesting av dette materialet får vi en bedre oversikt over det observerte antallet i forhold til det forventede antallet i de ulike kategoriene. Kategori 1 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 2, 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Tabell 4 viser også at denne gruppen navn har en høy kji-kvadratverdi. Det er i all hovedsak kategori 1 og 2, der kategori 1 har et lavere antall enn det forventede, mens kategori 2 har et høyere observert antall enn det forventede, som trekker kji-kvadratverdien opp. Det er ikke en så stor forskjell på det observerte og det forventede ved kategori 3 og 4. Siden antallet i kategori 2 er høyere enn forventet, samsvarer ikke det med hypotesen om at det skal være færre nasjonalromantiske navn i rurale områder. Det er likevel bare denne kategorien som avviker fra dette mønsteret. I kategori 3 og 4 er det et høyere observert antall enn det forventede.

4.1.3 Navn sammensatt med etterleddet *-lund*

Det er til sammen 907 navn med dette etterleddet i Rogaland. Det utgjør 3,26 % av alle nye navn.

1. Naturord i forleddet:

Skoglund (39), *Berglund* (33), *Bekkelund* (18), *Bakkelund* (16), *Hauglund* (5), *Elvelund* (4), *Liarlund* (4), *Myrlund* (4), *Sjølund* (4), *Dallund* (3), *Fjellund* (3), *Molund* (3), *Sandlund* (2), *Hammerslund*, *Hamralund*, *Kleivlund*, *Strandlund*, *Viklund*, *Øylund* og *Åslund*. De fleste navnene inneholder flere ulike skrivemåter, med eller uten sammensetningsfuger, eller i

bestemt eller ubestemt form, men jeg tolker dem slik at alle faller inn under samme gruppe.⁵⁵
Til sammen er det 145 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i forleddet:

Heimlund (60), *Kyrkjelunden* (3), *Borglund* (2), *Havelund* (2), *Bulund*, *Bølund*, *Engelund*, *Marklund*, *Sagalund* og *Vanglund* og *Villa Lund*. Til sammen er det 74 navn i denne gruppen.

3. Adjektiv i forleddet:

Nylund (121), *Fagerlund* (15), *Grønnlund* (10), *Høglund* (4), *Frilund* (2), *Egenlund* (av *egen* 'sta, selvrådig'), *Litle Lund* og *Snaulund*. Det er til sammen 155 navn i denne gruppen.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Nordlund (11), *Vestlund* (10),⁵⁶ *Sørlund* (6) og *Østlund* (5). Det er til sammen 32 navn i denne gruppen.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Sommerlund (3), *Daglund*, *Nonslund* og *Vårlund*.

6. Ord for tresort eller andre planteslag i forleddet:

Bjørklund (121),⁵⁷ *Eikelund* (40),⁵⁸ *Birkelund* (28), *Rosenlund* (24), *Granlund* (23), *Aspelund* (14),⁵⁹ *Furulund* (14), *Hassellund* (13),⁶⁰ *Askelund* (12), *Bærlund* (2), *Løvlund* (2), *Barklund*, *Busklund*, *Heggelund* og *Laulund* (av *lauv* n. 'blad på tre'). Det er til sammen 297 navn i denne gruppen. Siden det er så stort belegg av trebetegnelsen *bjørk*, har jeg her valgt å skille mellom betegnelsen *bjørk* og *birk*, selv om begge henviser til det samme treslaget.

8. Dyrenemne eller ord for andre levende vesener i forleddet:

Kråklund (2) og *Værlund*.⁶¹

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Sollund (83),⁶² *Frydenlund* (42),⁶³ *Fredlund* (22),⁶⁴ *Krosslund* (2), *Livdalund*, *Prydenlund* og

⁵⁵ Det eneste som trenger en kommentar i denne sammenhengen, er navnet *Berglund*, som i enkelte tilfeller skrives *Bjerglund*, en danskpåvirket skriftform.

⁵⁶ Hele syv av disse ti navnene skrives *Vesterlund*. Denne skrivemåten samsvarer med at det er mange gamle norske navn sammensatt med *Vester-/Øster-*. De stammer enten fra norrønt *vestr/austr*, eller er forkortet fra *vestre/østre*.

⁵⁷ Dette navnet skrives også *Bjerkelund*, og en gang er det skrevet *Bjøkelund*, men det er trolig en skrivefeil. Én gang er det skrevet *Bjørlund*, og på grunn av navnet *Bjørklunds* høye frekvens tolker jeg også *Bjørlund* på den måten. Det kan være at dette navnet er sammensatt med en gno. genitivsform av *By/Bø*, jf. *Bjørsvika* 'viken ved bøen'.

⁵⁸ Dette navnet skrives også *Ekelund* og *Eklund* med monoftong. Én gang er den danske form *Egelund* brukt. Alle er trolig påvirket fra skriftspråket, dansk/bokmål. Det er diftong i dialektene.

⁵⁹ Skrives også *Ospelund* og *Øspelund*.

⁶⁰ Fire av navnene har dialektformen *Hatlelund*.

⁶¹ Dette navnet kan også være sammensatt av *vær* 'vêr'.

⁶² To av dem er skrevet *Solund*, men jeg tolker det foreløpig som skrivefeil, og at det skal være *Sollund*.

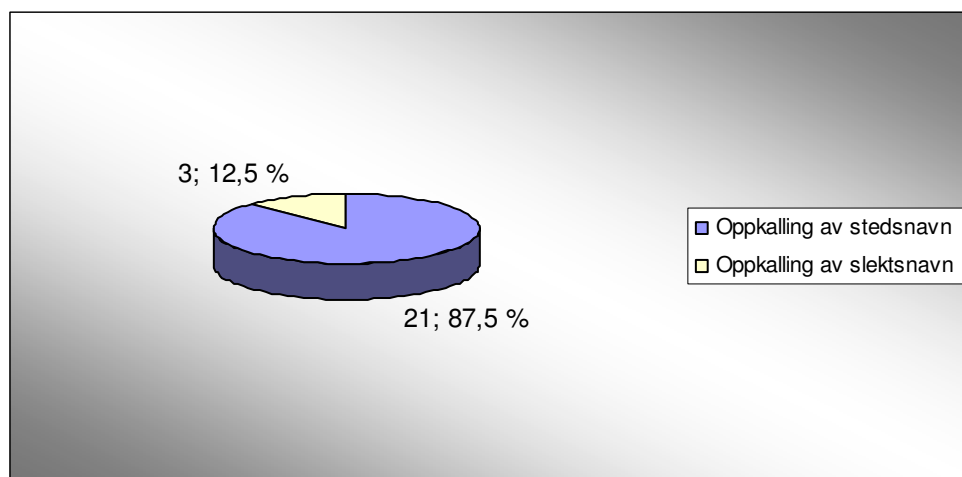
⁶³ Et av disse navnene skrives *Frydlund*, uten den tyske *en*-bindeformen, men det faller likevel inn under denne gruppen.

⁶⁴ Ett av navnene er notert *Frædlund*, men jeg tolker det likevel som *Fredlund*.

Trolund. Det er til sammen 152 navn i denne gruppen.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er 24 navn i denne gruppen, og 21 av dem er oppkalt etter et stedsnavn. Siden det er så mange navn oppkalt etter stedsnavn, betyr det at jeg i mange tilfeller er usikker på hvilket stedsnavn forleddet skal være en oppkalling av. Dette kommer frem i vedlegg 2. Eksempel på slik navngiving er *Årrelund* (32,26) i Lund, som muligens er oppkalt etter gårdsnavnet *Orrestad* som finnes to steder i Rogaland. Det er likevel mest sannsynlig at det er oppkalt etter gårdsnavnet i Helleland (19) siden det ligger nærmest. Videre har vi *Furrelund* (20,6) i Jelsa, som trolig er oppkalt etter gårdsnavnet *Furre* (19) i Sjernarøyane. Et siste eksempel er *Årlund* (80,55) på Avaldsnes som muligens er oppkalt etter navnet *Århaug* (80,4) som er et eldre navn på samme gården i Avaldsnes. Tre navn er oppkalt etter eierens slektsnavn, *Sellund* (32,115) i Sauda, der eierens etternavn er *Selvik*, *Ørkelund* (32,233), også det i Sauda, der eierens etternavn er *Ørke*, og *Rislund* (82,3) i Skjold, der eierens etternavn er *Risanger*. Ingen navn i denne gruppen er direkte oppkalling etter et eldre gårdsnavn eller stedsnavn. Dette har sannsynligvis sammenheng med at det bare er ett sammensatt gårdsnavn i Rogaland med dette etterleddet (*Buarlund* (108) i Sokndal). Derfor viser figur 11 bare to ulike kategorier, der oppkalling etter stedsnavn er den langt største.

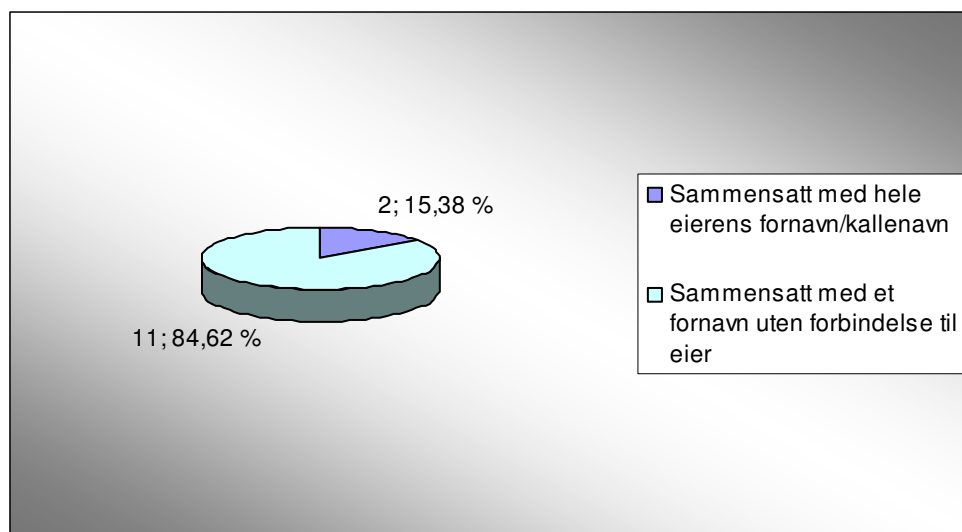


Figur 11. Oversikt over den prosentvise fordelingen ved oppkalling av stedsnavn/slektsnavn sammensatt med etterleddet -lund.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

I denne gruppen er det 13 navn. To av navnene har eierens fornavn i forleddet, *Audlund* og *Kristinelund*. De resterende ti navnene er sammensatt med et fornavn, uten at jeg ut fra kilden kan forklare bakgrunnen for navnevalget. Ett av navnene er *Marienlund*, som er lokalisert til Mariero (19) i Hetland. Her kan det selvsagt være oppkalling etter stedsnavnet, men jeg velger

å klassifisere navnet i denne gruppen. Navnet *Marie* var vanlig i Rogaland i denne perioden.

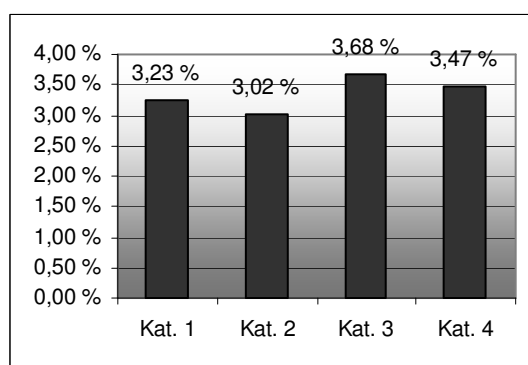


Figur 12. Oversikt over den prosentvise fordelingen mellom ulike navngivningsmetoder ved bruk av personnavn ved etterleddet -lund.

Figur 12 viser at det bare er to ulike kategorier her, og at gruppen av navn uten forbindelse mellom personnavnet og eieren er den vanligste.

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Abinglund, *Mamrelund* (4)⁶⁵ og *Slølund*.⁶⁶



Figur 13. Urbaniseringskategori til etterleddet -lund.

Figur 13 viser hvordan etterleddet *-lund* har befestet seg innenfor de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet, som ligger på 3,26 %, skiller kategori 1 og 2 fra kategori 3 og 4, men den prosentvise forskjellen mellom disse kategoriene er ikke stor.

⁶⁵ Navnet er hentet fra 1. Mosebok der Abraham og Sara slo seg ned i Mamre lund. Navnet er da sannsynligvis dannet som en spøkefull betegnelse på et sted for eldre mennesker.

⁶⁶ Forleddet kan være sammensatt med *sløe* f. 'fiskereiskap, kupe som stengjer heilt el. delvis ei elv og fangar fisken som kjem nedover med straumen' (NnO).

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	370	375	0,0566
Kategori 2	6142	186	200	1,0111
Kategori 3	5422	200	177	3,0563
Kategori 4	4763	151	155	0,1176
χ^2 -verdi	4,2417			

Tabell 5.

Som antydnet i figur 13 viser også tabell 5 at det ikke er noen signifikant forskjell mellom det observerte og det forventede antallet ved dette etterleddet. Kji-kavdratverdien ligger på 4,24, mens nivået må være på 7,815 for at det skal være en signifikant forskjell. I kategori 1 og 2 er det et lavere observert antall enn det forventede, men det er ikke stort nok til at det gir utslag. Større er forskjellen mellom det observerte og det forventede antallet i kategori 3, men det er et lavere observert antall enn det forventede i kategori 4, slik at disse kategoriene sammen ikke gir utslag. Dermed er det ingen grunn til å hevde at etterleddet *-lund* forbindes med urbanisering.

4.1.4 Navn sammensatt med etterleddet *-ly*

Vibeke Dalberg har studert dette etterleddet i Danmark, men i Norge er det ingen som har skrevet om det. Hva med Hovda? Det er til sammen 853 navn på *-ly* i Rogaland. Det utgjør 3,06 % av alle nye navn fra denne perioden.

1. Naturord i forleddet:

Skogly (86), *Bergly* (28), *Fjelly* (28), *Strandly* (13), *Bakkely* (8), *Haugly* (8),⁶⁷ *Sjøly* (4), *Havly* (3), *Bekkely* (2), *Åsly* (2), *Dally*, *Hammarly*, *Fjordly* og *Urly*. Til sammen er det 186 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i forleddet:

Heimly (243),⁶⁸ *Husly* (2), *Parkly* (2), *Borgly*, *Kirkely*, *Kvernly* og *Stølsly*. Det er til sammen 251 navn i denne gruppen.

3. Adjektiv i forleddet:

Brattly (2) og *Fagerly*.

⁶⁷ Ett av disse navnene skrives *Høyely*, trolig påvirket av det danske etterleddet *-høj*, som i *Elverhøy* 'haug'.

⁶⁸ To av dem har en genitivsammensetning, *Heimsly*, og to er skrevet *Hjemly*. Her er også navnet *Øvre Heimly*.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Nordly (40),⁶⁹ *Vestly* (24), *Sørly* (10) og *Austly* (7).⁷⁰ Til sammen er det 81 navn i denne gruppen.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Sommerly (8), *Vårly* (5), *Nonsly* (4) og *Kveldsly*. Det er til sammen 18 navn i denne gruppen.

6. Ord for tresort eller annet planteslag i forleddet:

Granly (59), *Bjørkely* (40),⁷¹ *Furuly* (34),⁷² *Eikely* (15),⁷³ *Enerly*, *Hasselly* og *Løvly*. Til sammen er det 151 navn i denne gruppen.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Fredly (117), *Solly* (28),⁷⁴ *Festivitetsly*, *Hyggely*, *Kvitterly* og *Verly*. Til sammen er det 149 navn i denne gruppen.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

I denne gruppen er det ni navn. Åtte navn er oppkalt etter et annet stedsnavn. Eksempel på slike navn er *Jadarly* der forleddet er dannet etter gno. *Jaðarr* m. 'Jæren', *Sømsly* (15,52) i Sola på gården Sømme, og *Klovsteinsly* (32,113) i Sauda oppkalt etter gårdsnavnet *Klovsteinsbeitet* (42) i Sauda. Ett navn er trolig dannet som oppkalling etter et slektsnavn, *Kragly* (38,534) på Madla, men eieren har ikke dette etternavnet. Jeg tolker det likevel som dannet med slektsnavn i forleddet, fordi Veka (2000) viser at slektsnavnet *Krag* er vanlig i Rogaland med 38 av 153 navnebærere i 1995. Det er dessuten også vanskelig å kategorisere dette navnet i en annen gruppe. På samme måte som ved etterleddet *-lund* er det ingen navn her som er identiske oppkallinger av stedsnavn. Det er ett gårdsnavn i Rogaland med dette etterleddet, *Vestly* (22) i Time, men det er tolket som sammensetning med relasjonsindikerende prefiks.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

Det er bare tre navn her, og det er *Audly*, *Kristiansly* og *Trondly*. Alle tre navnene kommer inn under gruppen navn der jeg ikke kan forklare bakgrunnen ved hjelp av kilden. Grunnen til at det er så få navn i denne gruppen (bare 0,35 %), kan være som Dalberg påpeker (2003:104), at det ikke er naturlig at personer skal kunne gi ly, 'beskyttelse for vær og vind'. Det må da heller bety at disse personene «modtog beskyttelsen» (Dalberg 2003:105).

⁶⁹ Ett av disse navnene skrives *Noraly*, og handler sannsynligvis om at ved dette huset er det ly for nordavinden.

⁷⁰ Her er det også med *Østly*, bokmålvarianten og ikke dialektvarianten.

⁷¹ Flere varianter er med her: *Birkely* og med eller uten sammensetningsfugen *e*.

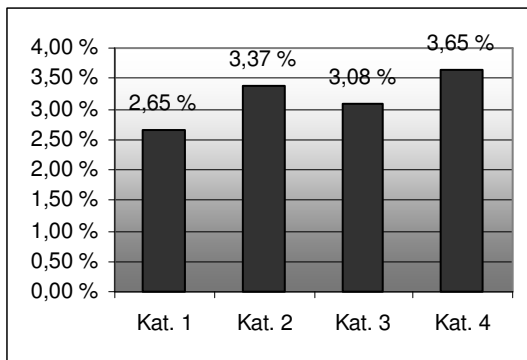
⁷² Ett av disse skrives *Forely* og ett *Fårely*, men jeg tolker dem som samme navn på grunn av den vanlige uttalen /fo:ra/ (fåra).

⁷³ Her er det også et navn *Egely*, samme navn men med den danske formen.

⁷⁴ Et av disse er *Villa Solly*.

Navn som ikke har latt seg kategorisere:

erly og Lømrly.



Figur 14. Oversikt over urbaniseringsgrad ved etterleddet -ly.

Figur 14 viser hvordan etterleddet -ly har festet seg innenfor de ulike urbaniseringskategoriene.

Gjennomsnittet ligger på 3,06 %. Det er bare kategori 1 som ligger under dette snittet, mens kategori 3 ligger ganske jevnt med snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	305	352	6,1823
Kategori 2	6142	207	188	1,9318
Kategori 3	5422	167	166	0,0071
Kategori 4	4763	174	146	5,4764

4.1.5 Navn sammensatt med etterleddet -vang

Dette etterleddet er kommentert mye i tidligere litteratur, men da oftest som eldre navn, eller i forbindelse med mytologiske navn. Det er til sammen 496 villanavn i Rogaland med dette etterleddet, som utgjør 1,78 % av hele navnetilfanget fra denne perioden.

1. Naturord i forleddet:

Myrvang (72), *Fjellvang* (13), *Høyvang* (4),⁷⁵ *Livang* (4),⁷⁶ *Dalvang* (3),⁷⁷ *Mosvang* (3), *Sjøvang* (3), *Fossvang* (2), *Movang* (2), *Osvang* (2), *Åsvang* (2), *Bakkevang*, *Bekkevang*, *Lundvang*, *Skogvang*, *Slettevang*, *Stenvang* og *Tjernvang*. Til sammen er det 117 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i forleddet:

Heimvang (2), *Torgvang* (2) og *Stølsvang*.

3. Adjektiv i forleddet:

Nyvang (2), *Flatvang* (2), *Høgvang* og *Vidvang*.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Nordvang (5), *Østvang* (5),⁷⁸ *Vestvang* (4) og *Sydvang* (4).⁷⁹

6. Ord for tresort eller andre planteslag i forleddet:

Furuvang (2), *Lindvang*, *Lyngvang* og *Rosenvang*.

7. Personbetegnelse i forleddet:

Gjestvang (2), *Folkvang* og *Ungdomsvangen*.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Solvang (274), *Fredvang* (4), *Fotvang*, *Frydvang*, *Lydvang*, *Rovang*. Det er til sammen 282 navn i denne gruppen.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er 21 navn i denne gruppen, og 16 navn har et stedsnavn eller deler av et stedsnavn i forleddet. Eksempel på slik navngiving er *Brynvang* (1,296) på Bryne, *Hafsvang* (38,299) på Madla, som trolig er oppkalt etter Hafrsfjord, og *Haraldsvang* (142,2) på Haraldstveit i Vats. Fire navn er direkte oppkalling av et eldre navn. *Ullensvang* (62,167) er oppkalt etter *Ullensvang* i Hardanger, og *Skeisvang* (26,184) i Skåre er oppkalt etter et eldre navn i Haugesund. Det er to belegg av navnet *Levang* (73,11) i Imsland og (92,32) i Skjold. Disse

⁷⁵ Tre av navnene skrives på denne måten, men forleddet er trolig dansk *høj* 'haug', og ikke adjektivet 'høy'. Ett navn er notert *Høivang*, og tolkes med appellativet 'haug' f. i forleddet.

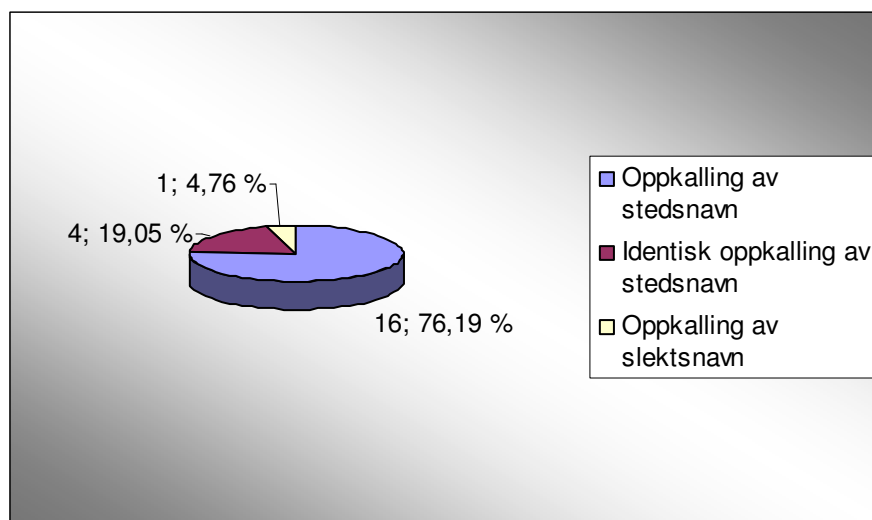
⁷⁶ To av navnene skrives *Lidvang*.

⁷⁷ Ett av navnene er notert *Dalsvang*.

⁷⁸ To av navnene skrives *Austvang*. Ellers ser det ut som det ved dette etterleddet er vanlig å bruke bokmålsvarianten i skrift.

⁷⁹ Ett av disse navnene er skrevet *Sørvang*.

navnene er kanskje oppkalt etter gårdsnavnet *Levang* (6) i Skåtøy herred i Telemark.⁸⁰ Bare ett navn inneholder deler av eierens slektsnavn. Det er navnet *Haraldsvang* (142,2) i Skjold, der eierens etternavn er Haraldseid.



Figur 15. Oversikt over fordelingen av oppkalling av stedsnavn/slektsnavn sammensatt med etterleddet -vang.

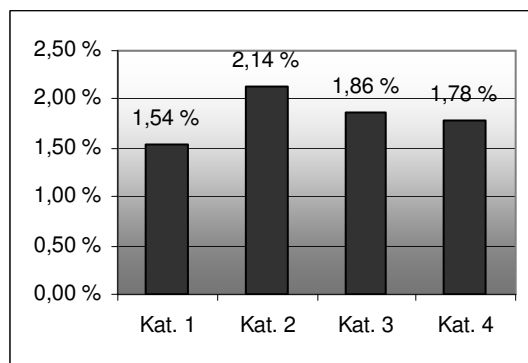
Figur 15 viser hvordan den prosentvise fordelingen mellom disse tre kategoriene er. Den samsvarer godt med de foregående figurene, noe som bekrefter tendensen om at oppkallingsskikken ikke har store avvik mellom de ulike etterleddene.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

Det er ti navn med et fornavn eller en del av et fornavn i etterleddet. Ett navn er *Haraldsvang*, der eierens fornavn er *Harald*. To navn har deler av eierens fornavn i forleddet, *Sigvang*, der eierens fornavn er *Sigleiv*, og *Thorvang* der eierens fornavn er *Thorleif*. I de resterende syv navnene er det ingen forbindelse mellom eierens navn og villanavnet. Her er det ikke bruk av patronym i sammensetningen.

13. Mytologiske navn:

Trudvang (18), *Gudvang* (9) og *Ullvang*. Det er 28 navn i denne gruppen.



Figur 16. Urbaniseringsgrad ved etterleddet -vang.

⁸⁰ Villanavnet kan også være oppkalling av Levanger i Nord-Trøndelag, men dette kan selvsagt ikke verifiseres.

Figur 16 viser hvordan etterleddet *-vang* er plassert i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet er på 1,78 %. Kategori 2 har høyest prosentandel, mens kategori 1 har lavest. Det er en ganske jevn fordeling mellom kategori 3 og 4, og kategori 4 ligger jevnt med gjennomsnittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	178	205	3,4436
Kategori 2	6142	132	109	4,7018
Kategori 3	5422	101	97	0,2087
Kategori 4	4763	85	85	0,0005
χ^2 -verdi	8,3547			

Tabell 7.

Tabell 7 viser at kji-kvadratverdien for etterleddet *-vang* er noe over verdien på 7,815. Det er derfor en påvist signifikant forskjell mellom det observerte og det forventede antallet i de ulike kategoriene, men denne forskjellen er ikke veldig stor. Kategori 1 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 2 har et høyere antall enn det forventede. I kategori 3 og 4 er det ikke de store forskjellene selv om det observerte antallet er høyere enn det forventede. Av den grunn kan man si at selv om kji-kvadratverdien er over nivået på 7,815, er det ingen grunn til å hevde at det er en signifikant forskjell mellom kategoriene dersom utgangspunktet er at det skal være et lavere observert antall enn det forventede i kategori 1 og 2, og et høyere observert antall enn det forventede i kategori 3 og 4.

4.1.6 Navn sammensatt med etterleddet *-borg*

Det er til sammen 411 navn med etterleddet *-borg* i Rogaland. Det utgjør 1,47 % av alle nye navn fra denne perioden.

1. Naturord i forleddet:

Fjellborg (18), *Sjøborg* (6), *Dalsborg* (5), *Stenborg* (5), *Strandborg* (4), *Haugsborg* (4),⁸¹ *Åborg* (3), *Elvsborg* (2), *Skogborg* (2), *Urborg* (2), *Damsborg*, *Foss-borg*, *Hammerborg*, *Liborgen*, *Lundborg*, *Myrborg* og *Sandborg*. Til sammen er det 58 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i forleddet:

Hageborg, *Heimborg* og *Villaborgen*.

⁸¹ Det ene navnet er skrevet *Høyborg*, men det er sannsynligvis dannet etter dansk forbilde slik at forleddet er dansk *høj*, no. *haug* m., og ikke adjektivet *høg*.

3. Adjektiv i forleddet:

Nyborg (58), *Fri borg* (18),⁸² *Fagerborg* (6), *Lilleborg* (3), *Storborg* (2), *Breiborg* og *Viborg* (av adj. *vid*).⁸³ Det er til sammen 89 navn i denne gruppen.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Nordborg (11), *Vestborg* (2), *Østborg* (2),⁸⁴ *Sørborg*, *Mellemborg* og *Øvreborg*. Det er til sammen 18 navn i denne gruppen.

6. Ord for tresort eller annet planteslag i forleddet:

Lindborg (4), *Løvenborg* (2, av *løv* e. *lauv* n. 'flate blad på trær'),⁸⁵ *Ekeborg* (av *eik*), *Hasselborg*, *Linborg*, *Rosenborg*⁸⁶ og *Treborg*. Det er til sammen 11 navn i denne gruppen.

7. Personbetegnelse i forleddet:

Kongsborg (2) og *Jægersborg*.⁸⁷

8. Dyrenemne eller ord for andre levende vesener i forleddet:

Ravnsborg (2)⁸⁸ og *Haneborg* (dette navnet kan være oppkalling etter et sted, se Schmidt 2004:395).

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Solborg (105), *Blåsenborg* (31),⁸⁹ *Fredborg* (15),⁹⁰ *Kronborg* (4),⁹¹ *Tårn borg* (3), *Frydenborg* (2), *Gullborg*, *Lemborg*,⁹² *Ljosborg* og *Uneborg* (sammensatt med ordet *une*, 'hygge og trivsel'). Til sammen er det 164 navn i denne gruppen.

10. Verb i forleddet:

Gliborg.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er 21 navn i denne gruppen, som utgjør 5,1 % av alle navn med etterleddet *-borg*. 14 villanavn har et stedsnavn eller deler av et stedsnavn i forleddet. Eksempler på slik navngiving

⁸² Det ene navnet skrives *Fridborg*, men tolkes som *Fri borg*. En annen mulighet kan være at det er påvirket av svensk *frid*, no. *fred*, men siden det har vært mindre kontakt mellom Vestlandet og Sverige, enn for eksempel mellom Østlandet og Sverige, grupperer jeg navnet likevel som sammensatt adjektivet *fri* i forleddet.

⁸³ Navnet kan også være oppkalt etter den danske byen *Viborg*.

⁸⁴ En av de to gangene skrives det *Austborg*, med nynorskformen av *øst*.

⁸⁵ Muligens også oppkalt etter en herregård ved Holbæk i Danmark, der forleddet kan være dyrenemnet *løve*.

⁸⁶ Dette er trolig oppkalt etter Christian IVs lystslott bygget i perioden 1606-1634.

⁸⁷ Trolig oppkalt etter en dansk jakt- og lysteieendom. Navnet er gitt av Christian V i 1670-årene, en stund etter det ble bygget. Lystslottet er fra Fredrik II's tid.

⁸⁸ Det ene navnet skrives *Ravn borg*.

⁸⁹ Ett av dem skrives uten fugen, *Blåseborg*, men det er muligens en skrivefeil i matrikkelutkastet.

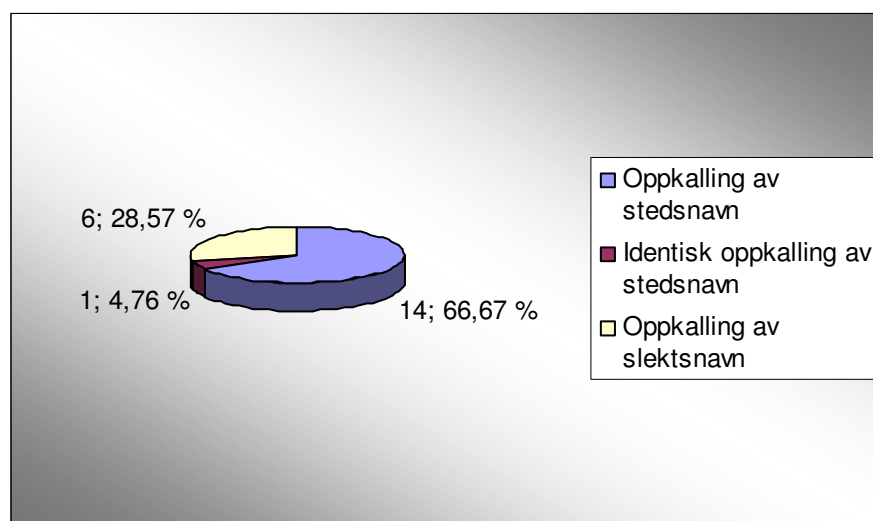
⁹⁰ Tre ganger er det skrevet med en genitiv-s i fugen, *Fredsborg*, og en gang er det i bestemt form, *Fredsborgen*.

Fire ganger er navnet skrevet med formen *Fredensborg*, og det er grunn til å anta at disse navnene kan være oppkalt etter det danske slottet *Fredensborg* på Nordsjælland.

⁹¹ Navnet er muligens oppkalt etter det kjente slottet *Kronborg* ved Helsingør i Danmark.

⁹² Dette navnet er noe uklart, men jeg tolker det som sammensatt av appellativet *lem* m. Siden *Lemvik* er et slektsnavn i Rogaland, er det mulig det er en oppkalling etter dette, men det er ingen forbindelse til dette slektsnavnet i kildene.

er *Fardalsborg* (56,153) i Sokndal, som sannsynligvis er oppkalt etter gårdsnavnet *Fardal* (103) i Valle i Agder, *Valenborg* (21,271) i Hetland, som trolig er oppkalt etter *Valeberg* (16,16), et eldre, kjent navn i Stavanger, og *Danneborg* (24,53) i Avaldsnes som trolig er oppkalt etter nabolandet Danmark. Ett navn er en direkte oppkalling etter et eldre navn, *Garborg* (3,105) i Time, oppkalt etter gården der forfatteren Arne Garborg vokste opp (gnr. 62 i Time). Seks navn har eierens slektsnavn eller deler av slektsnavnet i forleddet. Eksempel på slik navngiving er *Rothenborg* (14,58.59) i Hetland, der eierens etternavn er *Roth*, *Eidsborg* (28,297) i Hetland, der eierens etternavn er *Eide*, og *Ringborg* (27,10 og 27,15), der begge eiernes etternavn er *Ringen*.

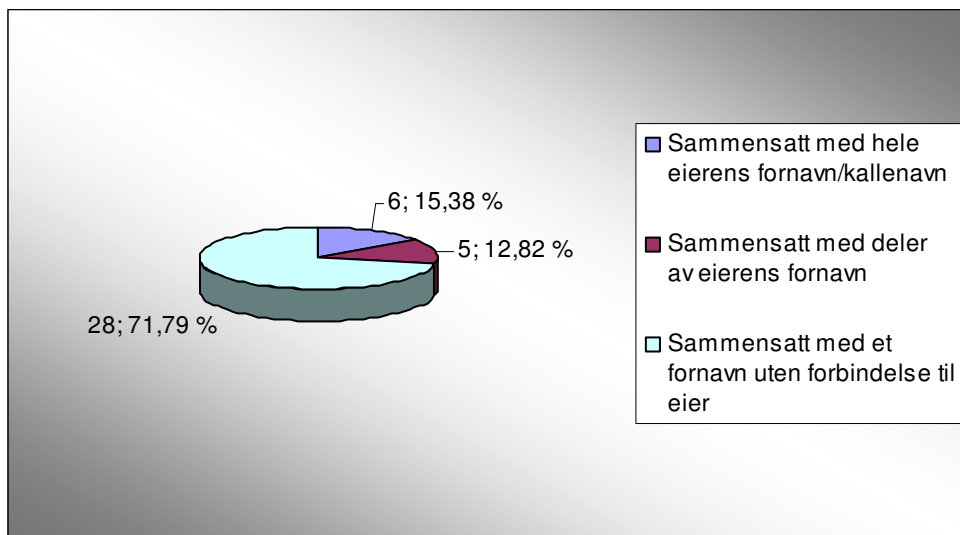


Figur 17. Oversikt over den prosentvise fordelingen av oppkalling av stedsnavn/slektsnavn sammensatt med etterleddet -borg.

Figur 17 viser den prosentvise fordelingen mellom disse tre underkategoriene. Her er det en større andel navn med slektsnavn eller deler av et slektsnavn i forleddet enn i de andre gruppene, men heller ikke her er unntakene betydelige.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

Det er 39 navn i denne gruppen. Seks navn er dannet med eierens fulle fornavn i forleddet. Eksempel på slike navn er *Endreborg*, *Oskarsborg*, der eierens fulle navn er *Oskar Borge*, og *Svensborg*. I denne gruppen er det ingen navn der bare deler av eierens fornavn har kommet med i forleddet. Fem navn har eierens patronym eller deler av patronymet i forleddet, men det er bare tre ulike navn: *Fredriksborg*, der eiernes etternavn er *Fredriksen*, *Pedersborg*, der eierens etternavn er *Pedersen*, og *Svensborg/Svendborg*, der eiernes etternavn er *Svensen/Svendsen*. Til slutt er det 28 navn der jeg ikke har funnet noen forbindelse mellom fornavnet i forleddet og eieren. Disse navnene er trolig oppkalling etter personer eieren kjenner, men det kan også være andre grunner bak navngivingen som jeg ikke har hatt mulighet til å finne ut av.



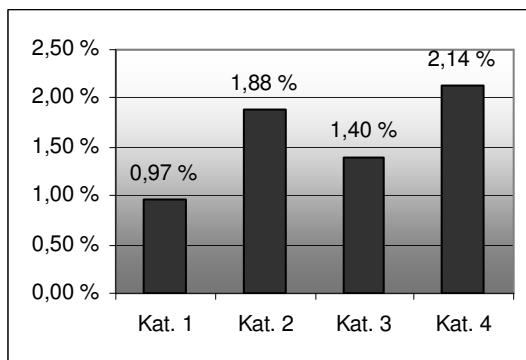
Figur 18. Oversikt over den prosentvise fordelingen mellom ulike navngivningsmetoder ved bruk av personnavn ved etterleddet -borg.

Figur 18 viser hvordan de ulike navngivningsmetodene forholder seg prosentvis til hverandre.

Ingen navn er sammensatt med bare deler av eierens personnavn eller patronym. Figuren viser den samme tendensen som vi har sett ved de andre etterleddene, bortsett fra etterleddet *-heim*.

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Døringsborg.



Figur 13. Urbaniseringsgrad til etterleddet -borg.

Figur 13 viser hvordan etterleddet *-borg* er plassert i de ulike urbaniseringskategoriene.

Gjennomsnittet ligger på 1,74 %. Kategori 1 og 3 ligger under dette snittet, mens kategori 2 og 4 ligger over snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	112	169	19,1787
Kategori 2	6142	116	90	7,3225
Kategori 3	5422	81	80	0,0210
Kategori 4	4763	102	70	14,6104
χ^2 -verdi	41,1328			

Tabell 8.

Tabell 8 viser en veldig høy *kji*-kvadratverdi. Mens det observerte antallet i kategori 1 er lavere enn det forventede, er det i de tre andre kategoriene et høyere antall enn det forventede. I kategori 3 er denne forskjellen derimot ikke like tydelig som ved de andre kategoriene. Siden differansen mellom det observerte og det forventede antallet er så stort i kategori 1 og 4, viser dette at det er en signifikant forskjell i navngivingen mellom rurale og urbane områder ved dette etterleddet. Det samsvarer med hypotesen om at det vil være flere observerte nasjonalromantiske navn enn forventet i urbane områder.

4.1.7 Navn sammensatt med etterleddet *-bu*

I analysen skiller jeg ikke mellom *-bu* og *-bo*. Det vil derfor ikke komme frem om et navn er skrevet med den ene eller den andre formen, bare i de tilfellene det kun er ett eksempel på et navn. Av de 324 navnene med disse etterleddene har 268 etterleddet *-bu*, noe som utgjør over 82 %. De resterende 17,2 prosentene, 56 navn, har etterleddet *-bo*. Dermed vil analysedelen være preget av navn på *-bu*, selv om ikke alle navn er sammensatt på den måten. I Rogaland er det til sammen 324 slike navn. Det utgjør 1,16 % av alle nye villanavn fra denne perioden.

1. Naturord i forleddet:

Fjellbu (20), *Strandbu* (9), *Steinbu* (8), *Dalbu* (6), *Liabu* (6), *Holmbu* (5), *Bakkebu* (4), *Sjøbu* (4), *Grunnebu* (2), *Haugbo* (2),⁹³ *Nesbu* (2), *Sandbu* (2), *Slettebo* (2), *Øybu* (2),⁹⁴ *Damsbu*, *Flatebu*, *Fossbu*, *Mosbu*, *Skaubu* (av *skog*), *Skogbu*, *Sundbu*, *Sævarbu* (norr. gen 'sjø'), *Vatnabu* og *Vardebu*. Til sammen er det 84 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i forleddet:

Heimbu (2), *Båstøbu*, *Kirkebo*, *Kvebo* (av *kve* f. 'inngjerding for fe'), *Stølsbu* og *Veibu*. Det er til sammen 7 navn i denne gruppen.

3. Adjektiv i forleddet:

Nybu (5), *Finbu* (4), *Vibo* (4, trolig med adjektivet *vid* i forleddet), *Fagerbu* (2), *Lillebo* (2),⁹⁵ *Gobu*, *Høgbu* og *Lunbo*. Det er til sammen 20 navn i denne gruppen.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Vestbu (4), *Nordbu* (2), *Øvrebu* (2), *Indrebu*, *Innebu*, *Midbo*, *Sørbu* og *Utbu*. Det er til sammen 13 navn i denne gruppen.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Sommerbo.

⁹³ Det ene navnet er *Høibo* (av da. *høj*, no. *haug*).

⁹⁴ Det ene navnet er notert *Øiebo*.

⁹⁵ Det ene navnet skrives *Litlabu*.

6. Ord for tresort eller andre planteslag i forleddet:

Eikebu (8),⁹⁶ *Einbu* (6),⁹⁷ *Bostebu* (forleddet er ordet *boste*, en 'type gress med korte, stive strå' jf. NG bind 10 s. 219), *Granbu*, *Lønnebo*, *Nettebo* (forleddet er trolig planten *netla* eller *nesla*, og har blitt brukt en del i stedsnavn med formen *nette* eller *nete*, se NG bd. X s. 50 og bd XI s. 22) og *Tyribu* (sammensatt av *tyri* 'død furuved som er gjennomtrukket av harpiks og terpentinstoffer og derfor brenner lett'). Til sammen er det 19 navn i denne gruppen.

7. Personbetegnelse i forleddet:

Munkebo (2), *Brødrebo* (2), *Bassebu* (forleddet *basse* er en betegnelse på en urolig og ustyrlig person), *Enebo*,⁹⁸ *Gjestebu*, *Grannebu*, *Smedbu* og *Tvebu*, der den siste eies av to personer. Det er til sammen 10 navn i denne gruppen.

8. Dyrenemne eller ord for andre levende vesener i forleddet:

Reinbu (2), *Ulvebu* (2), *Bamsebu*, *Biebu* og *Fiskebu*. Det er til sammen 7 navn i denne gruppen.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Solbu (16), *Lykkebo* (4), *Fredbo* (2), *Helsebu*, *Hyggebu*, *Kringlebu*, *Kvilebu*, *Notbu* og *Regnbu*. Det er til sammen 28 navn i denne gruppen.

10. Verb i forleddet:

Grobo (2), *Blåsebu* og *Rydjabu* (verbet å rydde, mye brukt i stedsnavn (*rud*)).

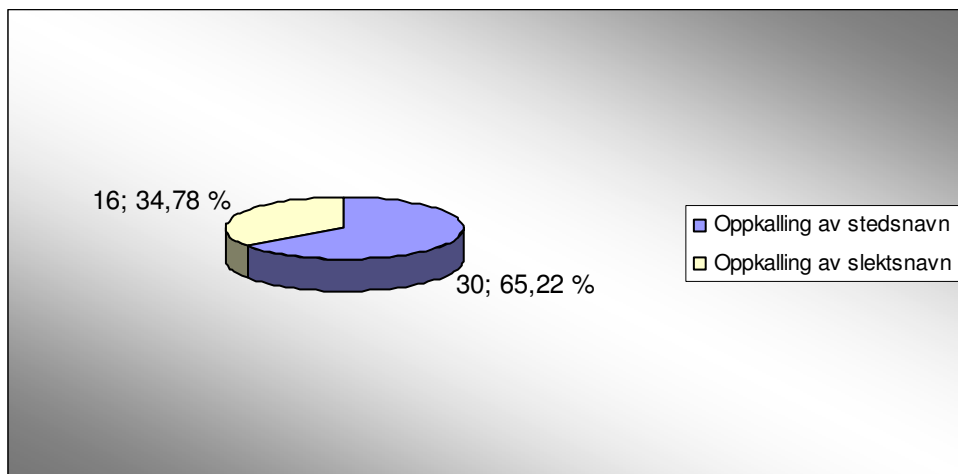
11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er 46 navn i denne gruppen. 30 navn har et stedsnavn eller deler av et stedsnavn i forleddet. Eksempel på slik navngiving er *Sirbu* (62,523) i Høyland, som muligens er sammensatt med forleddet i stedsnavnet *Sirdal*, *Ullanbu* (38,593) på Madla, som trolig er dannet av navnet *Ullanhaug*, og *Kallavassbu* (37,8) i Hjelmeland, som muligens er oppkalt etter stedsnavnet *Kallaskardet*, et skar som ligger i nærheten av denne villaen. 16 navn er dannet av eierens slektsnavn eller deler av dette. Eksempel på dette er *Lundebo*, der eierens etternavn er *Lunde*, *Tendebu*, der eierens etternavn er *Tendeland*, og *Runebu* (37,17) på gården *Runestad* i Finnøy, der eierens etternavn er *Runestad*. Ingen navn i denne gruppen er direkte oppkalling etter et annet gårds- eller stedsnavn.

⁹⁶ Noen av disse er skrevet med den danske formen *Egebo*, men det kan hende at det er stedsnavn i forleddet på noen av de navnene.

⁹⁷ Ett av navnene skrives *Einebu*. Alle navnene tolkes med planten *einer* i forleddet. Dette fordi det ser ut som det er relativt vanlig med bruk av en tresort eller planteslag i forleddet av *-bu*, men jeg kan ikke utelukke at forleddet er dannet av antroponymet *Einar* eller av tallordet *én*.

⁹⁸ Navnet *Enebo* tolkes som 'en person', eller 'alene' i forleddet. Les mer i innledningen til analysedelen, kap. 4, punkt 7 s. 52. Dette navnet kan lett forbindes med navnene *Einbu*/*Einebu* jf. note 93, men jeg tolker navnet *Enebo* noe annerledes.

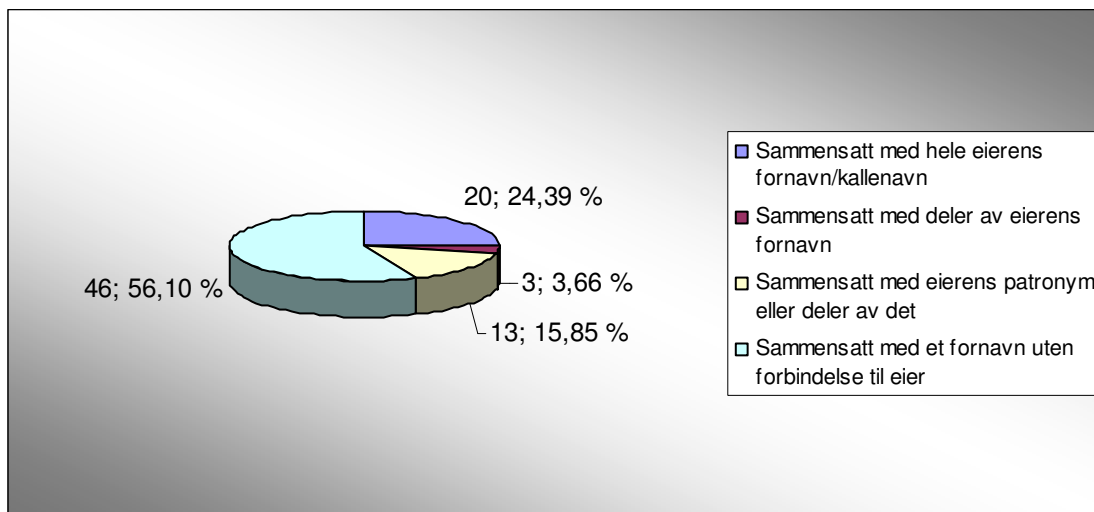


Figur 20. Oversikt over den prosentvise fordelingen av oppkalling av stedsnavn/slektsnavn sammensatt med etterleddet -bu.

Figur 20 viser hvordan det prosentvise forholdet er mellom de ulike kategoriene. I forhold til andre etterledd er det en relativ stor prosentandel navn med oppkalling av slektsnavn eller deler av dette i forleddet i denne gruppen. At det ikke er noen navn med identisk oppkalling av et eldre navn i denne gruppen, skyldes rimeligvis at det ikke er noen eldre gårdsnavn med dette etterleddet i Rogaland.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

Til sammen er det 82 navn i denne gruppen. Den er relativt stor (25,2 %) sett i forhold til andre etterledd. Bare etterleddet *-minne* har større prosentandel fornavn, kallenavn eller patronym i forleddet av villanavnet. 20 navn har hele eierens fornavn, mellomnavn eller kallenavn i sammensetningen. Eksempel på slik navngiving er *Ankerbo*, der *Anker* er eierens mellomnavn, *Kallebu*, der *Kalle* sannsynligvis er eierens kallenavn, siden han heter *Karl*, og *Nilsebu*, der eieren heter *Nils*. I gruppen av navn der kun en del av fornavnet er forleddet i villanavnet, er det bare tre navn. Disse navnene er *Jonsbu*, der eieren heter *Jonas*, *Laubo*, der eierens fornavn er *Lauritz* og *Maribu*, der eieren heter *Marie*. 13 navn har eierens patronym eller deler av patronymet i forleddet. Eksempel på slike navn er *Bjørnbu*, der eierens etternavn er *Bjørnsen*, *Gitlebu*, der eierens etternavn er *Gitlesen* og *Nilsebu*, der eiernes etternavn er *Nilsen* eller *Nilssen*. Til slutt har vi den største gruppen med 46 navn der jeg ikke har hatt mulighet til å forklare navnevalget ved å studere kildene.

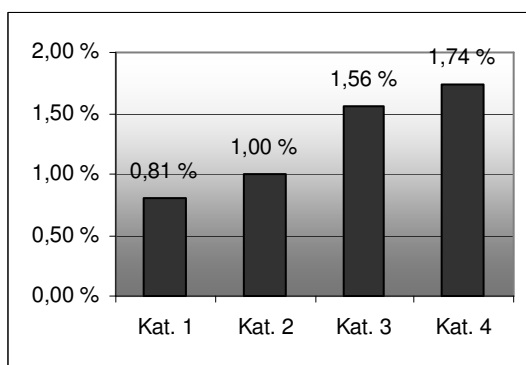


Figur 23. Oversikt over den prosentvise fordelingen mellom ulike navngivningsmetoder ved bruk av personnavn ved etterleddet -bu.

Figur 23 viser en oversikt over den prosentvise fordelingen mellom disse fire ulike metodene for navngiving. Her har bruk av patronym i forleddet vært vanligere enn ved de andre etterleddene. Gjennomsnittet for denne typen navngivningsmetode er på 8,75 % (se kap. 5.1.10). Når det gjelder den prosentvise forskjellen mellom navn med eller uten korrelasjon til kilden, har dette etterleddet en klart høyere prosentandel navn der det er mulig å spore navngivningsårsak i kildene, men det er ikke en så høy prosentandel som vi så ved etterleddet -heim.

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Jinnebu, Ganebo og Nibu (muligens tallordet).



Figur 22. Urbaniseringskategorier for etterleddet -bu.

Figur 22 viser hvordan etterleddet -bu har festet seg i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet for denne typen navngiving ligger på 1,16 %. Urbaniseringskategori 1 og 2 ligger under dette gjennomsnittet, mens kategoriene 3 og 4 ligger en god del over gjennomsnittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	94	133	11,5843
Kategori 2	6142	62	71	1,2001
Kategori 3	5422	85	63	7,7688
Kategori 4	4763	83	55	13,9367
χ^2 -verdi	34,4901			

Tabell 9.

Tabell 9 viser at χ^2 -kvadratverdien ved etterleddet *-bu* er vesentlig høyere enn 7,815. Kategori 1 og 2 har et lavere observert antall enn det forventede, og kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Spesielt kategori 1 og 4 skiller seg ut med høye testobservatorverdier. Dermed er det en signifikant forskjell i navngivingen mellom rurale og urbane områder ved dette etterleddet, og resultatet samsvarer helt med hypotesen om at det skal være flere nasjonalromantiske navn i urbane områder.

4.1.8 Navn sammensatt med etterleddet *-sikt*

Det finnes 223 slike navn i Rogaland, noe som utgjør 0,80 % av alle nye navn fra denne perioden.

1. Naturord i forleddet:

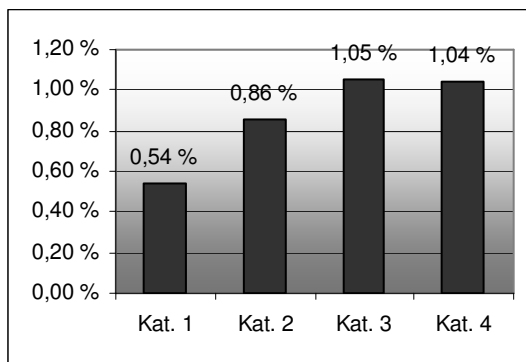
Fjordsikt.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Utsikten (222).⁹⁹

Det spesielle med dette etterleddet er at det bare har to ulike sammensetninger, ingen andre etterledd viser så lite variasjon. Ellers i landet er konstruksjoner med etterleddet *-sikt* heller ikke vanlig, men det finnes noen eksempler på andre navn: *Havsikt*, *Sjøsikt*, *Oversikt* og *Vidsikt*, men ingen av disse navnene er frekvente. Dette viser at det proprialiserte navnet *Utsikten*, i mindre grad enn andre navneledd, har vært mønstergivende for andre navnedannelser.

⁹⁹ Navnet har en del ulike skrivemåter. Ni ganger i ub.f, én gang i b.f. *Utsikta*, fem ganger med *sigt* for *sikt*, og fire ganger med *ud* for *ut*. Formene *sigt* og *ud* er i samsvar med dansk skrivemåte.



Figur 23. Tabell over urbaniseringsgraden til etterleddet -sikt.

Figur 23 viser at etterleddet -sikt er mest brukt i urbane områder. Gjennomsnittet ligger på 0,80 %, og urbaniseringskategori 2, 3 og 4 ligger over dette gjennomsnittet, mens kategori 1 ligger noe under dette snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	63	92	9,1030
Kategori 2	6142	53	49	0,3038
Kategori 3	5422	57	43	4,2791
Kategori 4	4763	50	38	3,7139
χ^2 -verdi	17,4000			

Tabell 10.

Tabell 10 viser at etterleddet -sikt har en høy kji-kvadratverdi. Kategori 1 har et mye lavere observert antall enn det forventede, mens det i de tre øvrige kategoriene er et høyere observert antall enn det forventede, spesielt gjelder det for kategori 3 og 4. I kategori 2 er det en lav testobservator som viser at det ikke er stor forskjell mellom det observerte og det forventede antallet. Den gir heller ikke særlig utslag på kji-kvadratverdien. Dermed er det påvist en signifikant forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale områder ved dette etterleddet. Dette samsvarer med hypotesen om at det skal være et høyere observert antall nasjonalromantiske navn enn det forventede i urbaniserte områder.

4.1.9 Navn sammensatt med etterleddet -ro

Det er til sammen 220 navn med dette etterleddet i Rogaland, som utgjør 0,79 % av alle nye navn.

1. Naturord i forleddet:

Fjellro (10), *Skogro* (3),¹⁰⁰ *Bergro* (2), *Havsro* (2), *Dalsro*, *Leirro*, *Liario*, *Hilderro* (av 'tynn skodde', 'hildring' eller av *hiller*, 'hidler') og *Strandro*. Til sammen er det 22 navn i denne gruppen.

¹⁰⁰ Ett av disse navnene skrives med den danske formen av *skog*: *Skovsro*.

2. Kulturord i forleddet:

Heimro (12) og *Stølsro*.

3. Adjektiv i forleddet:

Blidenro.¹⁰¹

4. Relasjonsindikerende forledd:

Vestro.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Kveldsro (76), *Sommerro* (33), *Vinterro*, *Aftenro* og *Dagro*. Det er til sammen 112 navn i denne gruppen.

6. Ord for tresort eller andre planteslag i forleddet:

Bjørkero, *Eikero* og *Granro*.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Solro (3), *Lykkero* (2),¹⁰² *Unero* (2), *Aldersro*, *Arbeidsro*, *Bilro*, *Kvilro* og *Vindaro*.¹⁰³ Det er til sammen 12 navn i denne gruppen.

10. Verb i forleddet:

Boiro (3),¹⁰⁴ *Ruslero* (2) og *Retiro* (sannsynligvis dannet til fransk *retirer* 'trekke seg tilbake').

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er seks navn i denne gruppen, og fire av disse har et stedsnavn eller deler av et stedsnavn i forleddet. Navnet *Gjero* (19,19) på Nærbø er muligens oppkalt etter navnet *Gjerdene* (26,8) som er et eldre navn på Nærbø. *Hafrsro* (38,201)¹⁰⁵ på Madla og (26,158) i Hetland er sannsynligvis oppkalt etter navnet *Hafrsfjord*, og navnet *Sandero* (53,46) er oppkalt etter gårdsnavnet *Sande* i Randaberg. To navn har eierens etternavn eller deler av eierens etternavn i forleddet. Disse er *Skaro* (39,268), der eieren heter *Skadberg* og *Lundero* (47,228), der eieren heter *Lunde*. Begge navnene ligger i Høyland herred. Ingen navn er her direkte oppkalling etter et eldre gårdsnavn, men se kommentar under punkt 12.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

Det er 43 navn med fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet. Ti av disse navnene har hele eierens fornavn eller mellomnavn i forleddet. Et morsomt eksempel er navnet *Mariero*, der eieren heter Marie Rossebø. I et annet tilfelle med samme villanavn er eierens mellomnavn

¹⁰¹ Dette navnet må være dannet analogt til det frekvente *Blidensol*

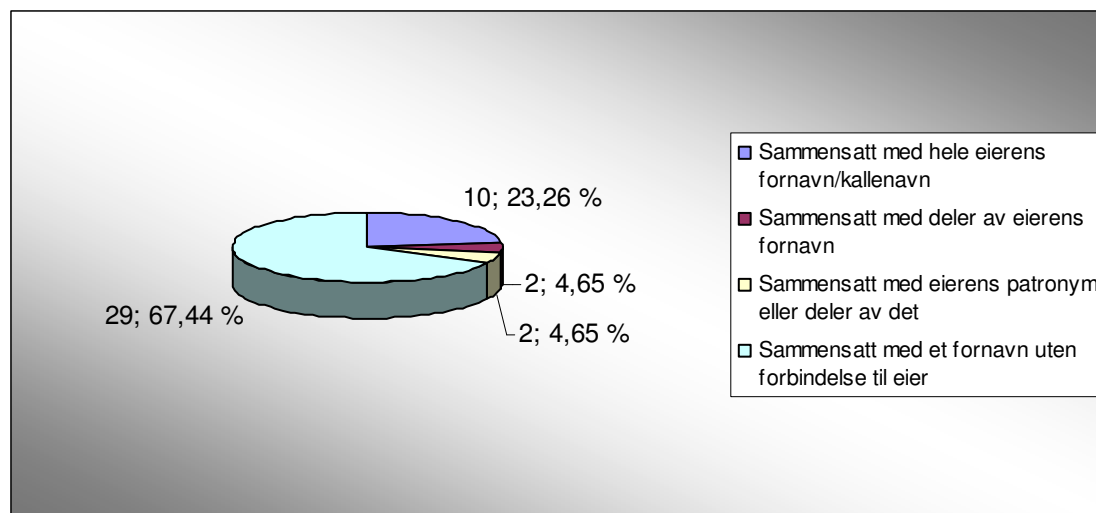
¹⁰² Ett av disse skrives *Lukkero*, jf. dialekten og nynorsk *lukke* f.

¹⁰³ Muligheten er også tilstede for at dette navnet kan være sammensatt av forleddet i *Vindafjord*, men siden denne villaen ligger på Klepp, ser jeg det som mindre sannsynlig, men en slik tolkning kan ikke utelukkes.

¹⁰⁴ Dette navnet skrives også *Bo-i-ro*.

¹⁰⁵ Navnet er notert *Hafrsro*, men jeg tolker det likevel som sammensatt med forleddet av *Hafrsfjord*, slik jeg gjorde med navnet *Hafsbo*, se i vedlegg 2.

Marie. Et annet eksempel er navnet *Karlsro*, der eierens fornavn er *Karl*. Bare to navn har deler av eierens fornavn i forleddet, *Dagro*, der eieren heter *Dagny*, og *Tryggro*, der eieren heter *Trygve*. Det er også bare to navn der forleddet er dannet av eierens patronym, *Karlsro*, der eierens etternavn er *Karlsen*, og *Mortenro*, der eierens etternavn er *Mortensen*. Også her er den største gruppen navn der det ikke kan spores noen sammenheng mellom eieren og fornavnet i forleddet i kilden. Det er til sammen 29 slike navn.

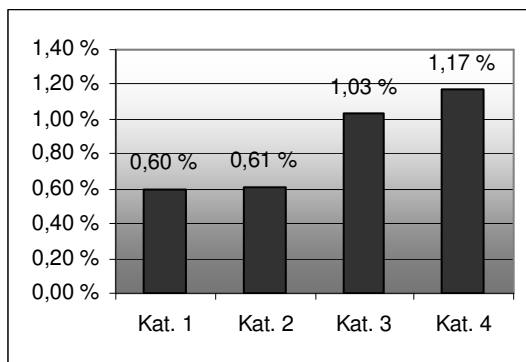


Figur 24. Oversikt over den prosentvise fordelingen mellom ulike navngivningsmetoder ved bruk av personnavn ved etterleddet -ro.

Figur 24 viser det prosentvise forholdet mellom disse fire ulike navngivningsmetodene. Her ser vi den samme tendensen som vi har sett ved de fleste andre etterleddene, at det er vanligst at personnavnet i forleddet av villanavnet ikke har noen forbindelse til eieren av villaen. En av årsakene til at prosentandelen i den siste kategorien er så stor i dette tilfellet, er at navnet *Mariero* også er et eldre gårdsnavn i Hetland, og at det av den grunn kan være oppkalling av gårdsnavnet og ikke oppkalling av fornavn. Men med tanke på at ved 7 av 15 *Mariero* heter eieren *Marie*, er det rimelig grunn til å tro at det er en sammenheng. Dermed er det plausibelt å forklare navngivingen som oppkalling av fornavn. Siden navnet *Karlsro* kan settes i sammenheng med det tyske bynavnet *Karlsruhe*, kan det også her være grunn til å anta at navnene er oppkalt etter byen og ikke etter noen person. Ved to av seks navn er det forbindelse mellom villanavnet og eierens navn. Ellers i landet er det 14 forekomster av dette navnet i 1950, og i seks tilfeller heter eierne *Karl*. Dermed kan en sammenheng til byen *Karlsruhe* i Tyskland ikke utelukkes, men jeg velger likevel å tolke det som sammensatt med et fornavn.

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Meltro.



Figur25. Urbaniseringsgrad ved etterleddet -ro.

Figur 25 viser hvordan den prosentvise fordelingen er i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet for bruk av etterleddet -ro er på 0,79 %. Kategori 1 og 2 ligger under dette snittet, mens kategori 3 og 4 ligger over dette.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	70	91	4,7562
Kategori 2	6142	38	49	2,2816
Kategori 3	5422	56	43	4,0470
Kategori 4	4763	56	38	8,9705
χ^2 -verdi	20,0553			

Tabell 11.

Tabell 11 viser at det er et høyt kji-kvadratverdi ved dette etterleddet. Det observerte antallet nasjonalromantiske navn i kategori 1 og 2 er lavere enn det forventede, mens det er høyere enn det forventede i kategori 3 og 4. Spesielt kategori 4 gir et høyt utslag på testobservatoren. Dermed er det påvist en signifikant forskjell i navngivingen ved de ulike urbaniseringskategoriene, og at denne forskjellen samsvarer godt med hypotesen om at det skal være flere nasjonalromantiske villanavn i urbane områder.

4.1.10 Navn sammensatt med etterleddet -glytt/-gløtt

Årsaken til at jeg har valgt å se på disse to etterleddene sammen, er at jeg tolker dem som like, og at den lille vokalforskjellen ikke vil ha betydning for den semantiske definisjonen av navnet. Kort y har gått over til ø, derfor er det egentlig ingen forskjell mellom disse navnene, -gløtt er bokmålsvarianten, mens -glytt er brukt i nynorsk og målføre. Flere dialekter i Rogaland sier «han e fydde» av ordet å føde. 116 av navnene er sammensatt med etterleddet -glytt, mens 54 er sammensatt med etterleddet -gløtt. I det følgende vil jeg ikke gjøre forskjell på glytt og gløtt, og det vil av den grunn heller ikke komme frem om et forledd er sammensatt med det ene eller det andre etterleddet. Det er til sammen 170 slike navn, noe som utgjør 0,61 % av hele navnematerialet.

1. Naturord i forleddet:

Fjordglytt (53), *Havglytt* (17), *Sjøglytt* (17)¹⁰⁶ og *Fjellglytt* (2). Til sammen er det 89 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i forleddet:

Byglytt (2) og *Heimglytt*.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Nordglytt (2) og *Sørglytt*.

6. Ord for tresort eller andre planteslag i forleddet:

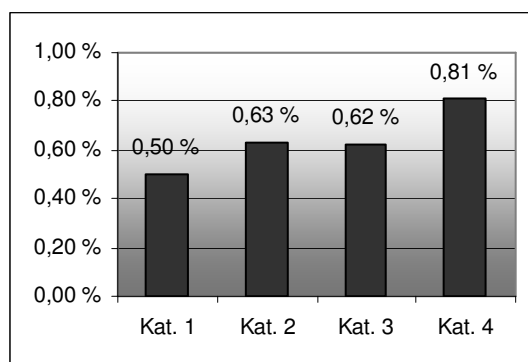
Granglytt.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Solglytt (73).¹⁰⁷

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Her er det bare ett navn, *Gannaglyt* (14,143) i Høyland, som trolig er dannet av stedsnavnet Gand i Sandnes.



Figur 26. Oversikt over urbaniseringsgrad til etterleddet -glytt.

Figur 26 viser hvordan etterleddet -glytt plasserer seg i de ulike urbaniseringskategoriene.

Gjennomsnittet for bruken av dette etterleddet ligger på 0,61 %. Kategoriene 1, 2, og 3 ligger enten noe under eller ganske jevnt med dette gjennomsnittet, mens kategori 4 ligger over dette snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	58	70	2,0870
Kategori 2	6142	39	37	0,0627
Kategori 3	5422	34	33	0,0259
Kategori 4	4763	39	29	3,4045
χ^2 -verdi	5,5803			

Tabell 12.

¹⁰⁶ Ett navn er stavet *Sjoarglõt*, som mest sannsynlig er sammensatt med gen. 'sjoar', gno. sjóvar. Se Aasens ordbok s. 655 for andre sammenhenger med *sjoar*.

¹⁰⁷ Ën gang opptrer det i bestemt form, *Solglytten*.

Tabell 12 viser at kji-kvadratverdien er lavere enn nivået på 7,815 som må oppnås for at det skal være en signifikant forskjell mellom navngivingen i de ulike kategoriene. Selv om kategori 1 har et lavere observert antall enn det forventede, og kategori 4 har et høyere observert antall enn det forventede, er ikke det stort nok til at det kan påvises en signifikant forskjell. Likevel samsvarer resultatet med hypotesen om at det skal være færre observerte navn enn forventet i rurale områder, mens det skal være motsatt i urbane områder.

4.1.11 Navn sammensatt med etterleddet *-syn*

Det er 151 navn i Rogaland med dette etterleddet, og det utgjør 0,54 % av hele materialet.

1. Naturord i forleddet:

Fjordsyn (13), *Havsyn* (7), *Fjellsyn*, *Sjøsyn* og *Viksyn*. Totalt er det 23 navn.

3. Adjektiv i forleddet:

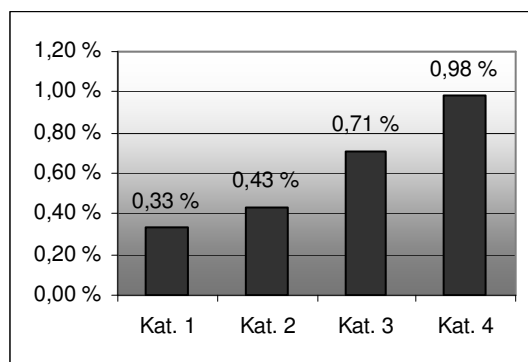
Vidsyn (13) *Breisynd* (2).

4. Relasjonsindikerende forledd:

Utsyn (103),¹⁰⁸ *Framsyn* (3), *Austsyn* (2), *Fjernsyn* (2), *Nordsyn* og *Vestsyn*. Det er til sammen 112 navn i denne gruppen.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Her er det bare ett navn, *Gannsyn* (17,464) i Hetland, som trolig er dannet av stedsnavnet *Gand* i Sandnes, jf. *Gannaglyt* i punkt 4.1.10.



Figur 27. Oversikt over urbaniseringsgraden til etterleddet *-syn*.

Gjennomsnittet for bruken av etterleddet *-syn* ligger på 0,54 %. Figur 27 viser at urbaniseringskategori 1 og 2 ligger under dette gjennomsnittet, mens kategori 3 og 4 ligger over. Det er stor forskjell mellom kategori 1 og 4.

¹⁰⁸ Navnet opptrer i bestemt form, *Utsynet*, i tre av disse 103 navnene. Dette grammatiske skillet har etter min mening ikke noe å si for klassifiseringen.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	38	62	9,3224
Kategori 2	6142	27	33	1,1466
Kategori 3	5422	39	29	3,2276
Kategori 4	4763	47	26	17,6060
χ^2 -verdi	31,3026			

Tabell 13.

Tabell 13 viser at χ^2 -kvadratverdien ligger vesentlig høyere enn 7,815. Kategori 1 og 2 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Spesielt gjelder dette for kategoriene 1 og 4, der forskjellene er markant større mellom det observerte og det forventede. Dermed er det påvist en signifikant forskjell i navngivingen mellom rurale og urbane områder ved etterleddet *-syn*, noe som samsvarer godt med hypotesen om forskjellen i navngivingen mellom urbane og rurale områder.

4.1.12 Navn sammensatt med etterleddet *-minne*

Ordet *minne* er et abstrakt substantiv som først og fremst viser til erindring av noen eller noe. Dette har fått betydning for hvordan etterleddet er brukt i sammensetningene. I Danmark er dette etterleddet mye mer frekvent enn hva det er i Norge, og i 1907 skrev Johannes Steenstrup at de var «talløse som sandet».¹⁰⁹ I Rogaland er det derimot bare 136 slike navn. Det utgjør 0,48 % av alle nye navn fra denne perioden. Av de 108 sammensatte navnene er det bare 28 navn med etterleddet *-minne*, resten har den danskpåvirkede formen *-minde*. Dette viser hvor høy status det danske skriftspråket har hatt, men det er trolig ganske spesielt for dette ordet. Folk har ofte uttalt det med den stumme *d*'en i disse navnene.

2. Kulturord i forleddet:

Heimsminne og *Hjemmets Minde*.

7. Personbetegnelse i forleddet:

Fædrenes minde, *Fædreminde*, *Brodersminde* og *Landmannsminne*.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

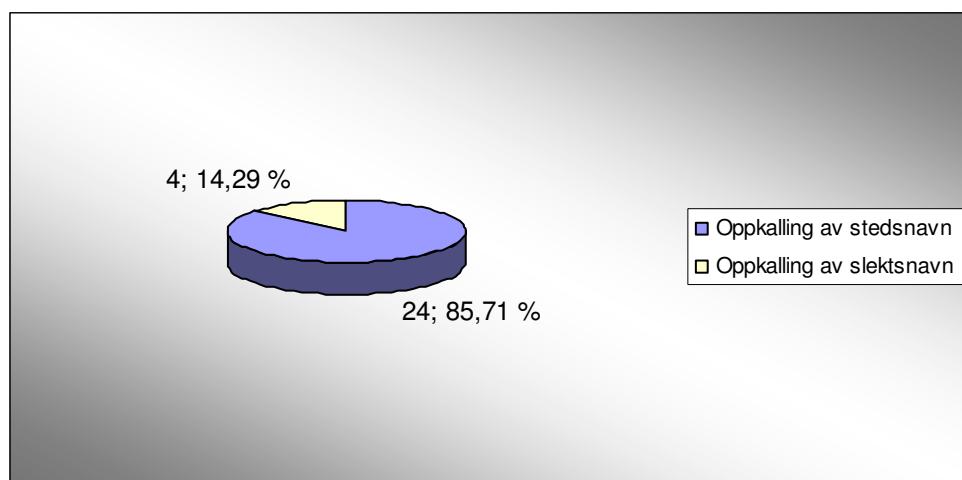
Fredsminde.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er 28 navn som har et stedsnavn eller et slektsnavn i forleddet, og som skal være et minne om et sted eller en person. Ved dette etterleddet har det vært vanskeligere å verifisere hvilket

¹⁰⁹ Flensborg Avis 28.06.1907 s. 8.

stedsnavn eieren har hatt i tankene da han gav villaen navn. Ved tre navn har jeg funnet en direkte forbindelse mellom navnet og eierens etternavn. Dette er *Øverlands minde* (38,236) i Høyland, der eierens etternavn er *Øverland*, *Tjøsvolls minde* (13,64) på Tjøsvold i Åkra herred, der eierens etternavn også er *Tjøsvold*, og *Hatløysminne* (15,404), også det på Åkra, der eierens etternavn er *Hatløy*. I tillegg er det ett *Tankesminne* (38,2) i Årdal som må være sammensatt med slektsnavnet *Tanche*, men eieren har ikke dette etternavnet (se vedlegg 2). Ifølge Veka (2000) er det tolv personer som har etternavnet Tanche-Larsen i Rogaland. De resterende 24 navnene har jeg alle tolket som sammensatt med et stedsnavn eller deler av et stedsnavn. I vedlegg 2 er det tydelig at jeg i svært mange tilfeller ikke har funnet noen forklaring på hvilke stedsnavn navnene kan være sammensatt med, men jeg mener likevel det er plausibelt å hevde at det er en slik tanke som ligger bak navngivingen. Her nevner jeg tre eksempler der jeg har funnet en plausibel forklaring på navnevalget: *Skadbergs minde* (4,23) i Eigersund ligger under gården Skadberg, *Brynes Minde* (31,34) i Hetland er muligens oppkalt etter stedsnavnet *Bryne*, og *Tjøsvolls minne* (13,77) på Åkra, ligger på gården *Tjøsvold*. Siden det ikke finnes noen eldre gårdsnavn med dette etterleddet, er det en naturlig forklaring på at det ikke er noe navn som er identisk oppkalling etter et eldre navn.



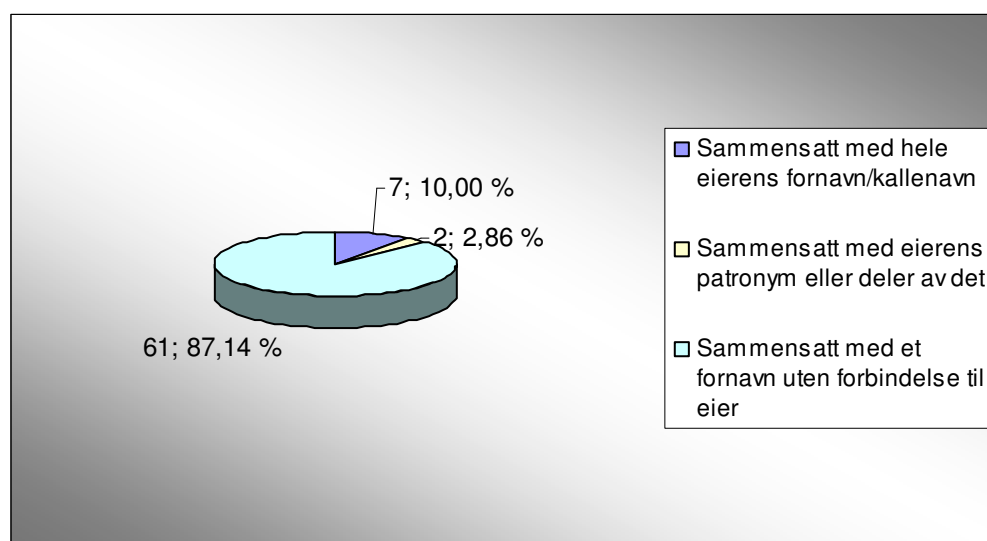
Figur 28. Oversikt over fordelingen av oppkalling av stedsnavn/slektsnavn sammensatt med etterleddet -minne.

Figur 28 viser den prosentvise fordelingen mellom de ulike kategoriene. En stor andel av navnene er dannet med andre stedsnavn som forbilde.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

Det er til sammen 71 navn i denne gruppen, noe som utgjør 47,4 % av alle navn med etterleddet -minne. Dette er en stor prosentandel sett i forhold til andre navneledd (-bu hadde 24 %). Det er syv villanavn med hele eierens fornavn i forleddet. Eksempel på slik navngiving er *Carlsminde*, der eierens fornavn er *Karl*, *Jakobsminne*, der eieren heter *Jakob*, og to *Sofiesminde* der eierne heter *Sofie*. To navn har eierens patronym eller deler av patronymet i

forleddet: *Eilertsminde*, der eierens ene etternavn er *Eilertsen*, og *Eliasminne*, der eierens etternavn er *Eliassen*. 60 navn viser ingen forbindelse mellom eier og personnavnet i forleddet, og jeg kan derfor ikke si noe om bakgrunnen for navnene i disse tilfellene. Et navn er *Kiellands minde*, som sannsynligvis skal være til minne om forfatteren Alexander Kielland. Dette navnet faller egentlig utenfor alle disse fire kategoriene, i og med at det ikke er noen forbindelse mellom navnet og eieren. Siden Kielland var en kjent person, er det stor sannsynlighet for at det er selve forfatterpersonligheten som skal minnes, og ikke slektsnavnet *Kielland*. Derfor holdes dette navnet utenfor fordelingen i figur 31.¹¹⁰



Figur 29. Oversikt over den prosentvise fordelingen mellom ulike navngivningsmetoder ved bruk av personnavn ved etterleddet -minne.

Figur 29 viser hvordan den prosentvise fordelingen er mellom 70 av disse 71 navnene.

Denne viser at det er svært sjelden det er noen forbindelse mellom personnavnet i forleddet og eierens navn. Dette har sammenheng med at man lettere «minner» andre, enn seg selv, og at det derfor ikke har vært mulig ved hjelp av kildene å verifisere noen sammenheng mellom eieren og navnet, selv om det sannsynligvis i mange tilfeller er en sammenheng.

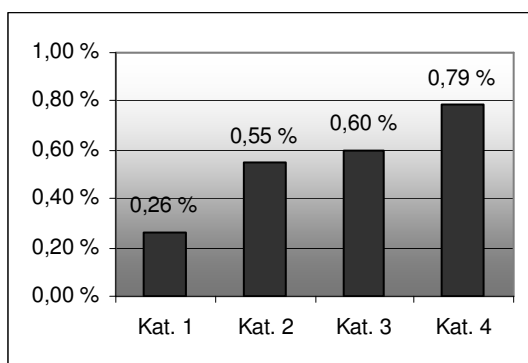
14. Usammensatte navn:

Det er til sammen 29 usammensatte navn i denne gruppen, der tre skrives *Minne* og de andre 26 *Minde*. Det er en klar overvekt av den eldre, danskpåvirkede formen *Minde*, også når det gjelder de sammensatte navnene. To av disse navnene inneholder resiprokering, men det har jeg som med de tidligere tilfellene sett bort fra i denne analysen.

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Cichs Minne (kan muligens være opkalt etter navnet på en hund).

¹¹⁰ Ett av navnene, *Engelsminde* (20,55) på Kvitsøy, er sammensatt med mannsnavnet *Engel*. I figur 29 er dette navnet kategorisert som sammensatt med et fornavn uten forbindelse til eier. Etter muntlig opplysning fra en av etterkommerne til denne villaen, har jeg fått vite at de tok med seg dette navnet fra Stavanger da de flyttet til Kvitsøy. Dermed er det en forbindelse mellom eieren og navnet uten at den kommer frem i 1950-matrikkelen.



Figur 30. Oversikt over urbaniseringsgraden til etterleddet -minne.

Figur 30 viser hvordan etterleddet *-minne* er etablert i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet er på 0,48 %, og det er bare urbaniseringsgrad 1 som ligger under dette gjennomsnittet. Det er en stor forskjell i prosentandel mellom kategori 1 og 4.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	31	55	10,5798
Kategori 2	6142	34	29	0,6924
Kategori 3	5422	33	26	1,8690
Kategori 4	4763	38	23	10,0228
χ^2 -verdi	23,1642			

Tabell 14.

Tabell 14 viser at kji-kvadratverdien ligger godt over nivået på 7,815. Kategori 1 har et vesentlig lavere observert antall nasjonalromantiske navn enn det forventede, mens kategori 4 har et vesentlig høyere observert antall enn det forventede. I kategoriene 2 og 3 er det ikke så store forskjeller, men det er også her et høyere antall observerte tilfeller enn det forventede. Dermed er det påvist at det er en signifikant forskjell mellom navngivingen i rurale og urbane områder ved etterleddet *-minne*, og testobservatorene for kategori 1 og 4, sammen med differansen mellom det observerte og det forventede resultatet, bekrefter denne forskjellen.

4.1.13 Navn sammensatt med etterleddet *-glimt*

Det er 99 slike navn, noe som utgjør 0,35 % av alle nye navn i denne perioden. Disse navnene er i stor grad sentrert rundt Stavanger og Sandnes, selv om de også forekommer lenger nord og sør i fylket.

1. Naturord i forleddet:

Sjøglimt (25), *Havglimt* (11), *Fjordglimt* (10), *Strandglimt* og *Tjernglimt*. Til sammen er det 48 navn i denne gruppen. Disse topografiske ordene dreier seg for det meste om noe som har med sjøen å gjøre.

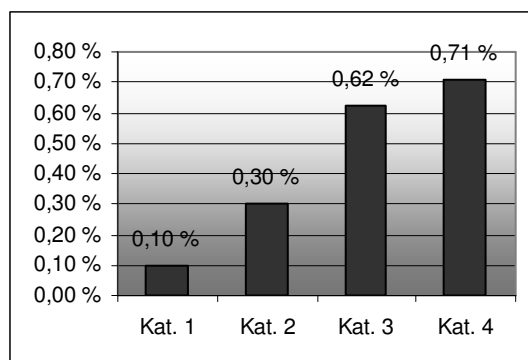
9. Øvrige appellativ i forleddet:

Solglimt (47), *Fyrglimt* (2) og *Vonglimt*. Det er til sammen 50 navn i denne gruppen.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er bare ett navn i denne gruppen, *Rygjaglimt*. Det er sammensatt med forleddet i norr.

Rygjafylki n. 'Rogaland' og dermed oppkalt etter et annet stedsnavn.¹¹¹



Figur 31. Oversikt over urbaniseringsgrad ved etterleddet -glimt.

Figur 31 viser hvordan etterleddet -glimt har fordelt seg i de ulike urbaniseringskategoriene.

Gjennomsnittet ligger på 0,35 %. Kategori 1 og 2 ligger under dette snittet, mens kategori 3 og 4 ligger over snittet. Det er svært stor forskjell mellom kategori 1 og 4.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	12	49	19,7989
Kategori 2	6142	19	21	0,2900
Kategori 3	5422	34	19	11,8928
Kategori 4	4763	34	17	18,0145
χ^2 -verdi	49,9963			

Tabell 15.

Tabell 15 viser en svært høy kji-kvadratverdi. Dermed er det tydelig at det er en signifikant forskjell mellom det observerte og det forventede antallet i de ulike kategoriene. Kategori 1 har et mye lavere observert antall enn det forventede, og kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Det er ikke så stor forskjell ved kategori 2. Dermed er det påvist en signifikant forskjell mellom navngivingen i rurale og urbane områder ved etterleddet -glimt. Dette resultatet føyer seg inn i rekken av etterledd som samsvarer med hypotesen om at det skal være flere nasjonalromantiske navn enn forventet i urbane områder.

¹¹¹ For en annen tolkning, se kap. 4.1.1.

4.1.14 Navn sammensatt med etterleddet *-blikk*

Det er totalt 85 navn med dette etterleddet i Rogaland, noe som utgjør 0,30 % av alle nye navn fra denne perioden.

1. Naturord i forleddet:

Havblikk (14), *Bølgeblikk*,¹¹² og *Vågeblikk* (enten sammensatt med appellativet *våg* 'vik', eller appellativet *våge* 'bølge').

3. Adjektiv i forleddet:

Breiblikk.¹¹³

4. Relasjonsindikerende forledd:

*Nordablikk*¹¹⁴ og *Overblikk*.¹¹⁵

9. Øvrige appellativ:

Solblikk. Det er ganske merkelig at det bare er ett eksempel på dette navnet, jf. den frekvente bruken av forleddet *Sol-* ved andre «beslektede» etterledd som *-glimt* og *-glytt*, men det kan tyde på det har blitt sett på som litt klisjéaktig.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er tre navn i denne gruppen der samtlige er navnet *Rygjablikk* sammensatt med forleddet i norr. *Rygjafylki* n. 'Rogaland'. Jeg tolker dette som en oppkalling av et annet stedsnavn.

13. Mytologiske navn:

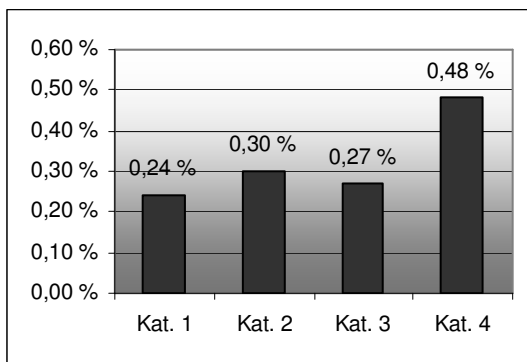
Breidablikk (62). Årsaken til at navnet *Breidablikk* har fått et slikt feste, har sannsynligvis med familien Berthelsens villa *Breidablikk* på Eiganes i Stavanger å gjøre. Denne villaen ble bygget på 1850-tallet og er i dag museum. Det er likevel mange slike navn ellers i landet også, slik at det er ikke sikkert at det er denne villaen som har vært forbildet for navngivingen.

¹¹² Dette kan jo også være det sammensatte appellativet *bølgeblikk* 'bølgeplate av galvanisert blikk' (BmO), men jeg tolker det heller som sammensatt med *bølge* på grunn av det sammensatte ordets negative konnotasjoner. Det er bedre å ha utsikt over bølgene enn å ha et tak av bølgeblikk. Det er likevel klart at det sammensatt appellativet allerede den gang var et etablert ord i det norske språket, og man skal ikke se bort fra at navngiverne har hatt selvironi nok til å gi huset et slikt navn. Det er også morsomt med navnet *Vågeblikk* som har samme betydning som *Bølgeblikk*, men uten de negative konnotasjonene.

¹¹³ Dette navnet er trolig dannet analogt til det frekvente *Breidablikk*.

¹¹⁴ Dette er ikke sammensatt med det retningsangivende adverbet *nord*, men med *norda*, *nordre*. Det blir likevel plassert i denne kategorien.

¹¹⁵ Dette navnet er et proprialisert appellativ på samme måte som navnet *Utsikten*. For at det ikke skal bli for mange ulike kategorier å forholde seg til, blir det kategorisert som et relasjonsnavn.



Figur 32. Oversikt over urbaniseringsgrad til etterleddet -blikk.

Gjennomsnittet for bruk av etterleddet *-blikk* er på 0,30 %. Figur 32 viser at kategori 1 og 3 ligger under dette gjennomsnittet, kategori 2 ligger jevnt med snittet, mens urbaniseringskategori 4 ligger noe over dette nivået. Det er ganske stor forskjell mellom kategori 1 og 4.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	28	34	1,2154
Kategori 2	6142	19	18	0,0178
Kategori 3	5422	15	16	0,0985
Kategori 4	4763	23	14	5,3104
χ^2 -verdi	6,6423			

Tabell 16.

Tabell 16 viser at χ^2 -kvadratverdien ligger under nivået på 7,815. Dermed er det ikke en signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike kategoriene. Likevel viser tabell 16 at det er et lavere observert antall enn det forventede i kategori 1, og at det er et høyere observert antall enn det forventede i kategori 4. I kategori 3 og 4 er det nesten ingen forskjell mellom det observerte og det forventede antallet. Testobservatoren for kategori 4 bekrefter at det er forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale områder, selv om forskjellene viste et signifikant nivå.

4.1.15 Navn sammensatt med etterleddet *-sjå*

Det er 76 navn med *-sjå* som etterledd. Det utgjør 0,27 % av alle nye navn i Rogaland.

1. Naturord i forleddet:

Fjellsjø (2), *Dalsjø*, *Fjordsjø*, *Lisjø* og *Strandsjø*. Det er til sammen 6 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i forleddet:

Heimsjø.

3. Adjektiv i forleddet:

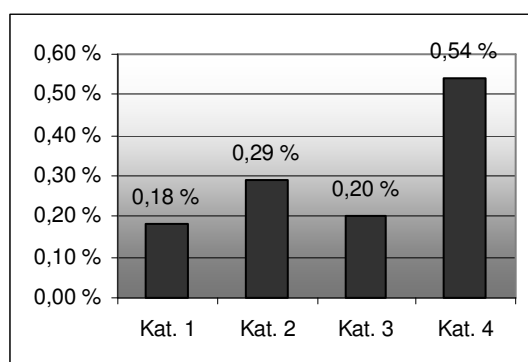
Rondsja (2) og *Vidsja* (3).¹¹⁶ Navnet *Rondsja* har det samme semantiske grunnlaget som det frekvente *Kringsja*, egentlig **Rundsja*, der dialektuttalen har fått utslag i skrift.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Kringsja (52), som NSL definerer som et «nyare namn, omsetjingslån av det greske ordet *panorama*, tysk *Rundschau* ‘vidt utsyn’ eller ‘staden der det er vidt utsyn’.» Videre har vi *Utsja* (4) og *Framsja* (2). Det er til sammen 58 navn i denne gruppen.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i forleddet:

Det er seks navn i denne gruppen, og alle navnene er dannet med et stedsnavn eller deler av et stedsnavn i forleddet. Eksempel på slik navngiving er *Veasja* (11,9) på Stangaland, der forleddet trolig er stedsnavnet *Vea*, *Karmsja* (85,21) på Avaldsnes, der forleddet er øynavnet *Karmøy*, og *Fløgstadsja* (28,94) på *Fløgstad* i Sauda.



Figur 33. Oversikt over urbaniseringsgrad til etterleddet -sja.

Figur 33 viser hvordan etterleddet -sja har plassert seg i de ulike urbaniseringkategoriene. Urbaniseringskategori 2 og 4 ligger over gjennomsnittet på 0,27 %. Forskjellen mellom kategori 1 og 4 er stor.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	21	31	3,2397
Kategori 2	6142	18	17	0,1210
Kategori 3	5422	11	15	0,9047
Kategori 4	4763	26	13	13,4257
χ^2 -verdi	17,6912			

Tabell 17.

Tabell 17 viser at χ^2 -kvadratverdien ligger over nivået på 7,815. Kategori 1 har et lavere observert antall, mens kategori 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Når det gjelder kategori 2, har den et noe høyere antall enn det forventede, mens kategori 3 har et noe

¹¹⁶ Ett av disse er skrevet *Viasja*.

lavere nivå enn det forventede antallet. Til tross for dette er det påvist en signifikant forskjell i navngivingen mellom rural og urban navngiving ved etterleddet *-sjå*.

4.1.16 Navn sammensatt med etterleddet *-lyst*

Dette etterleddet er i stor grad også tidligere blitt tolket som et nytt og konstruert navn av tidligere forskere. *NSL* skriver at «sisteledet *-lyst* har òg dansk-tysk opphav. Dei mange danske slotta med namn på *-lyst* har sikkert vore namnskapande» (s. 305). Det finnes bare 71 forekomster i Rogaland, og det utgjør 0,25 % av alle nye navn fra denne perioden.

1. Naturord i forleddet:

Sjølyst (25)¹¹⁷ og *Fjellyst* (2).

2. Kulturord i forleddet:

Heimlyst.

4. Relasjonsindikerende forledd:

Nordlyst (2).

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Sommerlyst (22) og *Vårlyst*.

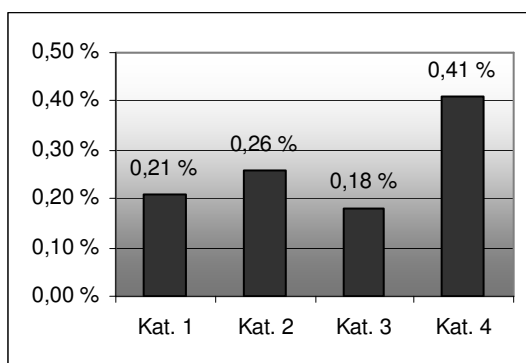
9. Øvrige appellativ i forleddet:

Sollyst (11) og *Livslyst*.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i forleddet:

Det er seks navn i denne gruppen. Navnet *Kristianslyst* forekommer både som navn med eierens fornavn i forleddet, der eieren heter *Kristian*, som navn der forleddet er sammensatt av eierens patronym, *Kristiansen*, og som navn der det ikke finnes noen relasjon mellom dette navnet og eieren. Andre navn i kategorien navn uten relasjon til eier er to *Marielyst* og ett *Serinelyst*. Selv om det er to belegg av *Marielyst*, er det likevel noe rart at navnet *Marienlyst*, med den tyskpåvirkede *-en-* som sammensetningsfuge, ikke finnes i Rogaland. I 1950-matrikkelen er dette navnet vanlig på Østlandet, men det er bare to belegg i Agder, ett i Hordaland, to i Trøndelag og ett i Nordland. Dette geografiske skillet mellom øst og vest kan være beskrivende for navngivingen også ved andre navn og navneledd, men det er ikke anledning til å undersøke dette nærmere her.

¹¹⁷ Fire ganger opptre det i formen *Sølyst*, men jeg skiller ikke mellom disse ulike skrivemåtene. *Sølyst* er en eldre dansk skriftform som har blitt brukt i matrikkelen.



Figur 34. Urbaniseringsgrad for etterleddet -lyst.

Figur 34 gir en oversikt over hvilken prosentandel dette etterleddet har i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet ligger på 0,25 %. Selv om kategori 2 ligger over gjennomsnittet, er det bare urbaniseringskategori 4 som skiller seg ut.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	25	29	0,4836
Kategori 2	6142	16	15	0,0270
Kategori 3	5422	10	14	0,9323
Kategori 4	4763	20	12	5,4997
χ^2 -verdi	6,9428			

Tabell 18.

Tabell 18 viser at kji-kvadratverdien ikke overskrider nivået på 7,815 som er avgjørende for om det skal være en signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike kategoriene. Det er bare kategori 4 som skiller seg ut med å ha en noe høyere testobservatorverdi enn de andre kategoriene. Der er det observerte antallet høyere enn det forventede, men det er for liten forskjell til at det skal gi utslag. Selv om dette viser at det ikke er en signifikant forskjell i navngivingen ved etterleddet -lyst, gir testobservatoren for kategori 4 inntrykk av at det er en større forskjell mellom det observerte og det forventede antallet. Dette samsvarer med hypotesen om at det skal være flere nasjonalromantiske villanavn i urbane områder.

4.1.17 Navn sammensatt med etterleddet -sol

Det er 64 navn med etterleddet -sol i materialet, noe som utgjør 0,23 % av alle nye navn fra denne perioden. Dette navneleddet er langt vanligere som forledd, se kap. 4.2.1. Hvorfor dette etterleddet er brukt i så liten grad, er det vanskelig å gi en god forklaring på.

1. Naturord i forleddet:

Fjellsol (2), *Havsol* (2) og *Fjordsol*.

2. Kulturord i forleddet:

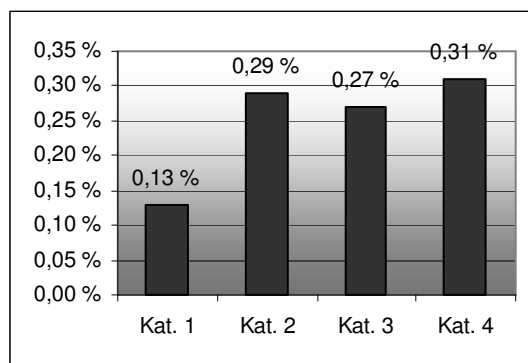
*Villa S.O.L.*¹¹⁸

3. Adjektiv i forleddet:

Blidensol (27). Dette navnet kan ha fått gjennomslag i dette området på grunn av et hus i Stavanger sentrum som heter *Blidensol*. Dette ble bygget en gang tidlig på 1700-tallet og navnet nevnes første gang i 1726. Som Stavangers eldste bygning etter Domkirken og Bispekapellet har navnet naturlig nok fått en høy status. Ellers i landet er det svært få *Blidensol*, og de fleste ligger ikke langt fra Rogaland: elleve i Hordaland og ett i Vest-Agder, samt ett i Sogn og Fjordane, ett i Oppland, og ett i Nord-Trøndelag.¹¹⁹ Navnet har en tysk sammensetningsfuge *en*.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Kveldsol (18), *Vårsol* (6), *Middagsol* (2),¹²⁰ *Morgensol* (2), *Aftensol*, *Dagsol* og *Nunsol* (av *non* n.). Det er til sammen 31 navn i denne gruppen.



Figur 35. Oversikt over urbaniseringsgraden til etterleddet -sol.

Når det gjelder dette etterleddets fordeling i de ulike urbaniseringskategoriene, viser figur 35 at prosentandelen i kategori 1 er mye lavere enn de andre tre kategoriene. Gjennomsnittet ligger på 0,23 %, og dermed er kategoriene 2, 3 og 4 over gjennomsnittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	16	26	4,1155
Kategori 2	6142	18	14	1,0620
Kategori 3	5422	15	12	0,5130
Kategori 4	4763	15	11	1,4936
χ^2 -verdi	7,1842			

Tabell 19.

¹¹⁸ Til tross for skrivemåten velger jeg å tolke det som etterleddet -sol.

¹¹⁹ I denne gjennomgangen har jeg ikke kontrollert at navnene er fra perioden mellom 1906 og 1950. Noen er trolig fra perioden før 1906, i og med at en del har ganske lave bruksnummer. På den måten blir det enda sikrere at dette er et navn som har fått spesielt godt feste i Rogaland, noe i Hordaland, men er sjeldent i resten av landet.

¹²⁰ Det ene navnet er skrevet i bestemt form: *Middagssolen*.

Tabell 19 viser at *kji*-kvadrattverdien til etterleddet *-sol* ikke kommer opp på verdien for signifikante forskjeller som ligger på 7,815. Dermed er det ingen signifikant forskjell mellom navngivingen i disse fire kategoriene. Likevel kan man ut fra tabellen se at kategori 1 har et lavere observert antall enn det forventede, mens det er et høyere observert antall enn det forventede i kategori 3 og 4. Forskjellene mellom det observerte og det forventede er ikke store nok til at det blir signifikante forskjeller.

4.1.18 Navn sammensatt med etterleddet *-fred*

Til tross for at det bare er 19 navn i denne gruppen, vil det følgende vise at etterleddet er sammensatt med ganske mange ulike appellativ. En forklaring på dette kan være at det ikke har oppstått ett eller flere navn som har fått stor status, men det er mange forskjellige sammensetninger som ikke har ført til et frekvent antall. Dette kan også forklare hvorfor det er så få navn med dette etterleddet.

1. Naturord i forleddet:

Fjellfred (2)

2. Kulturord i forleddet:

Heimfred (7) og *Borgfred*.

3. Adjektiv i forleddet:

Høgfred.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Sommerfred (2) og *Kveldsfred*.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Solfred (4)¹²¹ og *Ufred*.¹²²

Et interessant aspekt ved dette etterleddet er dets geografiske utbredelse. Disse 19 navnene opptrer bare i fem herred: Høyland (5), Hetland (7), Sauda (3), Stangaland (3) og Avaldsnes (1). Selv om disse stedene ligger et godt stykke fra hverandre, er det tydelig at det er tre konsentrasjoner av dette leddet i fylket. Tabell 20 viser at etterleddet nærmest bare opptrer i tettbebygde strøk.

¹²¹ Ett av disse navnene er notert *Solfried*, men jeg tolker det likevel som appellativet *fred* i etterleddet.

¹²² Forleddet i dette navnet er en negasjonspartikkel, og navnet er et proprialisert, sammensatt abstrakt appellativ.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	1	7	5,0396
Kategori 2	6142	2	4	0,7706
Kategori 3	5422	9	3	10,1517
Kategori 4	4763	7	3	6,0038
χ^2 -verdi	21,9658			

Tabell 20.¹²³

Tabell 20 viser at χ^2 -kvadratverdien er høyere enn 7,815. Dermed er det påvist en signifikant forskjell mellom navngivingen i urbane og rurale områder. Kategori 1 og 2 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Dette gjelder spesielt for kategori 3. Dette resultatet samsvarer med hypotesen om at det er flere nasjonalromantiske villanavn i urbane områder enn forventet.

4.1.19 Andre nasjonalromantiske villanavn

I denne gruppen er det til sammen 38 navn. Når jeg nå skal kategorisere disse navnene, tar jeg utgangspunkt i forleddene slik jeg har gjort det ved de atten etterleddene jeg har gjennomgått ovenfor.

1. Naturord i forleddet:

Sjøfryd.

5. Ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet:

Sommerfryd (2) og *Morgenfryd*.

6. Betegnelse for planteslag i forleddet:

Tusenfryd, som er et sammensatt appellativ og betegner en markblomst.

9. Øvrige appellativ i forleddet:

Frydenhaug (2),¹²⁴ *Frydentopp* (2), *Lykkehaugen* (2), *Sorgenfri* (2), *Frydendal* og *Lykkebø*. Det er til sammen 10 navn i denne gruppen.

12. Fornavn i forleddet:

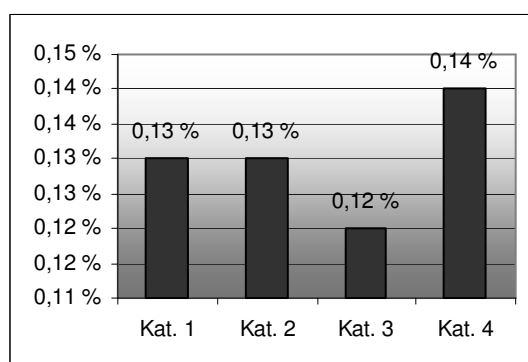
I denne gruppen er det to navn, *Bettyfryd* og *Marifryd*. Det førstnevnte navnet er sammensatt med eierens fornavn, mens det andre navnet ikke har noen forbindelse med eieren som kommer frem i kilden.

¹²³ Siden det er så få navn totalt i denne gruppen, viser jeg ikke prosentfordelingen ved hjelp av figur.

¹²⁴ Det ene navnet har en genitiv-s, *Frydenshaug*.

14. Mytologiske navn:

Gimle (5), *Frøygård* (3), *Frøystad* (3), *Valhalla* (3), *Frøysvoll* (2), *Valhall* (2), *Frøybakken*, *Frøyland* og *Frøyvik*. Det er til sammen 21 navn i denne gruppen.



Figur 36. Urbaniseringsgrad til «andre» navn.

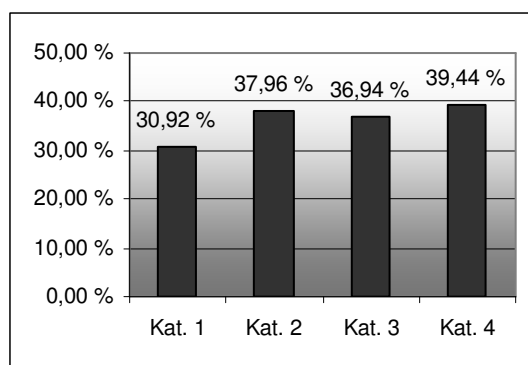
Figur 36 viser hvordan disse navnene varierer i prosentandel mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Ingen andre grupper viser en så jevn fordeling mellom de fire urbaniseringskategoriene som denne siste gruppen. Det henger muligens sammen med at den inneholder ulike typer navn, men som jeg alle tolker som nasjonalromantiske. Man skulle kanskje tenke seg at dersom det var noen navn jeg absolutt mente burde tolkes som nasjonalromantiske, burde disse navnene vært i urbane områder, men slik er det altså ikke. Dette viser en tendens som vi også har sett tidligere, at det ikke alltid er de store og tydelige skillene mellom urban og rural navngiving i Rogaland.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator	χ^2 -verdi
Kategori 1	11491	16	15	0,0754	
Kategori 2	6142	8	8	0,00002	
Kategori 3	5422	7	7	0,0003	
Kategori 4	4763	7	6	0,1054	
					0,1812

Tabell 21.

Tabell 21 viser at det er et usedvanlig godt samsvar mellom det observerte antallet og det forventede antallet. Det er så godt som ingen forskjell mellom disse antallene. Dette kan vanskelig forklares, og siden det bare dreier seg om til sammen 36 navn, er det stor grunn til å anta at det er tilfeldigheter som har ført til en slik jevn fordeling.

4.1.20 Urbaniseringsgrad for samtlige etterledd



Figur 37. Oversikt over urbaniseringsgraden for samtlige etterledd.

Figur 37 viser hvordan samtlige etterledd er fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene.

Gjennomsnittet ligger på 35,20 %, og det er bare urbaniseringskategorien 1 som ligger under dette snittet. Kategori 4 har den høyeste prosentandelen, slik at det er ganske stor forskjell mellom kategori 1 og 4.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	3568	4048	56,9793
Kategori 2	6142	2337	2164	13,8592
Kategori 3	5422	2011	1910	5,3223
Kategori 4	4763	1887	1678	26,0302
χ^2 -verdi	102,1912			

Tabell 22.

Tabell 22 viser en svært høy χ^2 -kvadratverdi. Dermed er det påvist at det er en signifikant forskjell mellom antallet i de ulike urbaniseringskategoriene. Kategori 1 har et lavere observerte antall enn det forventede, mens de andre kategoriene har et høyere observerte antall enn det forventede. Det at kategori 2 har et høyere observerte antall enn det forventede, stemmer ikke overens med hypotesen om at det skal være færre observerte nasjonalromantiske navn enn det forventede i kategori 1 og 2. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i kapittel 4.2.8. Årsaken til at denne χ^2 -kvadratverdien har blitt så høy i forhold til de andre utregningene, henger sammen med de store talls sterke lov. I tabell 22 er det til sammen 9 793 navn. Når jeg tester et så stort materiale, gir det større sikkerhet enn dersom man bare tester et mindre antall.

I de foregående gjennomgangene av de ulike etterleddene har vi sett at det er ganske stor forskjell på ulike ledds plassering i de ulike urbaniseringskategoriene.

Etterledd	χ^2 -verdi
1. -glimt	49,996
2. -borg	41,132
3. -bu	34,490
4. -tun	31,936
5. -syn	31,302
6. -minne	23,164

7. -fred	21,965
8. -ro	20,055
9. -sjå	17,691
10. -sikt	17,400
11. -ly	13,597
12. -heim	8,817
13. -vang	8,354

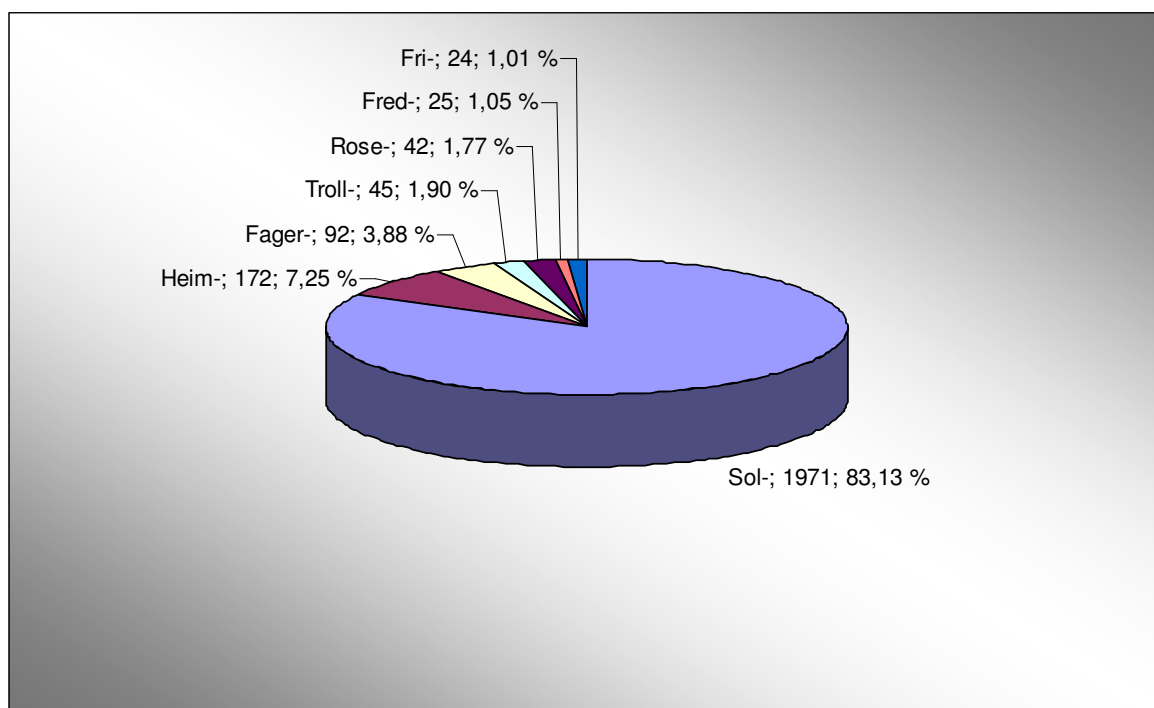
14. -sol	7,184
15. -lyst	6,942
16. -blikk	6,642
17. -glytt	5,580
18. -lund	4,241
19. andre	0,181

Tabell 23. χ^2 -verdi for etterleddene ordnet fra størst til minst verdi.

Tabell 23 viser rekkefølgen på leddene med hensyn til kji-kvadratverdien. Selv om gjennomgangen har vist at det er enkelte avvik mellom resultatet på kji-kvadrattesten og plasseringen i de ulike urbaniseringsteoriene med hensyn til forholdet mellom urban og rural navngiving, gir denne tabellen en oversikt over hvilke etterledd som har store avvik i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Alle etterledd som har kommet mellom 1. og 11. plass i rangeringen, har høye kji-kvadratverdier.

4.2 Nasjonalromantiske villanavn – forledd

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for hvordan de syv ulike forleddene er sammensatt. Her vil også navn fra kapittel 4.1 bli kommentert når de hører til ett av de syv forleddene. På samme måte som i det foregående kapitlet vil representasjonen av de ulike leddene være avhengig av frekvens.



Figur 38. Oversikt over fordelingen på de åtte forskjellige forleddene.

Figur 38 viser hvordan forleddene fordeler seg i forhold til hverandre. Denne figuren gir et godt bilde av hvor frekvent forleddet *Sol-* er, i forhold til de øvrige forleddene.

Det viser seg at forleddene vanskeligere lar seg gruppere i de kategoriene jeg brukte for gjennomgangen av etterleddene. Spesielt gjelder dette for det frekvente forleddet *Sol-*, der det er en mengde ulike sammensetninger. Det ser ut til at forleddene har hatt lettere for å tiltrekke seg mange ulike sammensetninger. Hvorfor det er slik, kan man bare spekulere i, men i hvert fall for forleddet *Sol-* ser det ut til at det har blitt sammensatt med alle mulige slags etterledd som er vanlige i eldre stedsnavn, spesielt gjelder dette ulike naturord. Selv om det er mange navn her som ser ut til å ha blitt dannet på samme måte som etterleddene, vil gjennomgangen også vise at disse sammensetningene skiller seg noe ut. Likevel vil jeg forholde meg til den samme disposisjonen for kategoriseringen som jeg gjorde i kapittel 4.1.

4.2.1 Navn sammensatt med forleddet *Sol-*

Det er 1971 navn med forleddet *Sol-*, noe som utgjør 7,08 % av alle nye navn. I tillegg er det en rekke navn med dette forleddet som har et nasjonalromantisk etterledd. I denne gruppen skiller jeg ut navn der *Sol-* inngår som del av et sammensatt forledd. Disse navnene har ikke *Sol-* i forleddet, men appellativet *sol* inngår i forleddet. Av den grunn blir de tatt med i denne gruppen.

1. Naturord i etterleddet:

Solbakken (409), *Solhaug* (258), *Solberg* (151), *Solbakk* (148), *Solli* (119), *Solstrand* (115), *Solhøy* (93),¹²⁵ *Solvik* (62), *Soldal* (56), *Solkro* (23), *Solkrå* (21), *Solsletta* (18), *Solhei* (14), *Solfjell* (12), *Solnes* (12), *Solplassen* (11), *Solhåla* (10, av *hole* f.), *Solbrekk* (9, av *brekke* ‘stor, bratt bakke; bakke mellom en lavere og en høyere flate’ (Schmidt 2004:356)), *Solkroken* (8), *Solås* (8), *Solflaten* (7), *Solbråt* (6, av *brot* n. ‘bakke eller berg i ei brekke’ (NnO)),¹²⁶ *Solhov* (6),¹²⁷ *Solenstein* (5),¹²⁸ *Solflåtå* (5, av *flate* f.), *Solknatten* (5), *Solhammer* (4), *Solknausen* (4), *Solvåg* (4), *Solroa* (3), *Solfald* (2), *Solgrunn* (2), *Solhalle* (2),¹²⁹ *Solholmen* (2), *Solhom* (2, av

¹²⁵ Dette navnet er laget med etterleddet *høy*, av dansk *høj* ‘haug’ påvirket av Oehlenschlägers *Elverhøi*, slik at navnet har fått dette affikset som ser ut som et adjektiv, men som er et topografisk appellativ. Navnet *Solhøgd* er derfor også med her av den grunn at navnegiverne har ment en haug eller en høyde, *høgd*.

¹²⁶ Dette navnet kan også være sammensatt av *brote/bråte* m. ‘jordstykke i skogen som er rydda med brotebrenning; open rydning’ (NnO). Ved denne tolkningen skal navnet inn i gruppe 2, men jeg velger å kategorisere det som naturnavn.

¹²⁷ Jeg tolker dette etterleddet med betydningen ‘lita *høgd*, haug’, men det kan også betegne et *hov*, norr. *hof* n. ‘heidensk gudshus i norrøn tid’.

¹²⁸ Ett av disse navnene skrives *Solstein*, uten det tyskinspirerte bindeleddet.

¹²⁹ Ett av disse navnene er skrevet på dialektform: *Solhadle*.

hom ‘søkk, liten dal’), *Solmo* (2), *Solmyr* (2), *Solodden* (2), *Soltjern* (2), *Soltuft* (2), *Solur* (2, av *ur(d)*, f. ‘lende dekt med steinar’), *Solø* (2, av *øy* f.), *Solbotn*, *Solbukten*, *Solbæk* (av *bekk* m.), *Soldokk* (av *dokk* f. ‘søkk, lite hull’), *Soleide*, *Solgropa*, *Solhell*, *Solhogg*, *Solholdt*, *Solhylla*, *Soljord*, *Solkanten*, *Solkleiva*, *Solklippen*, *Solkløfta*, *Solsfaldet* og *Solskrenten*. Det er svært mange ulike etterledd ved dette forleddet. Hvorfor det er en slik variasjon i valgene, er vanskelig å si, men mye tyder på at fantasien ikke har satt noen stopper for hvilke etterledd forleddet *Sol-* kan settes sammen med. Villanavn med *Sol-* som del av et forledd i denne gruppen er *Sollihøgda* (4), *Solbakkhaug*, *Solbrækfoss*, *Solheimslien*, *Solheimstrand* og *Solvangsetten*.¹³⁰ Det er til sammen 1656 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i etterleddet:

Solstad (74), *Solvoll* (41), *Solstuen* (35), *Solhagen* (22), *Solland* (10), *Solset* (10), *Solum* (10 sms. med etterleddet *-heim*), *Solbø* (7), *Solenga* (4), *Solgård* (4), *Solhavn* (3), *Solmarka* (2), *Solveg* (2),¹³¹ *Solåker* (2), *Solteig* (2), *Solbru*, *Solhall*, *Solhoff* (av *hov* n., norrønt *hof*), *Solhus*, *Solrud*,¹³² *Solsæter*,¹³³ *Solvalla* (av svensk *vall* m., no. *voll*) og *Soltveit*. Her er navnet *Solstad* det mest frekvente. Navn der *Sol-* er en del av et sammensatt forledd, er *Solheimsbryggen*. Til sammen er det 237 navn i denne gruppen.

3. Adjektiv i etterleddet:

Soleglad (3, sammensatt appellativ),¹³⁴ *Solbrå*, *Solfrid* (av adj. *fri*), *Solgrand* (av fransk *grand*, ‘stor’), *Sollun*, *Solrig*, *Solskrå* og *Soltrygg*. Til sammen er det ti navn i denne gruppen.

4. Relasjonsindikerende etterledd:

Solkring.

6. Ord for tresort eller andre planteslag i etterleddet:

*Solgran*¹³⁵ og *Solstrå*.

8. Dyrenemne eller andre levende vesener i etterleddet:

Solørn.

¹³⁰ Disse navnene, der appellativet *sol* bare er en del av et sammensatt forledd, har kommet med i denne kategorien selv om de strengt tatt ikke skulle vært med her. Årsaken til at jeg likevel har valgt å ta med disse navnene, er deres nasjonalromantiske preg.

¹³¹ Disse navnene skal jo i utgangspunktet denotere en villa, derfor er det ikke sikkert at denne broen denotere en bro, men heller et ønske om at det skal være en ”bro” av sol tilstede på eiendommen. Det blir dermed brukt som metafor, og denotere nødvendigvis ikke menneskeskapte ting.

¹³² Dette er det eneste av de nasjonalromantiske villanavnene med dette etterleddet. Etterleddet *rud* er frekvent i gårdsnavn på Østlandet, men ikke på Vestlandet. I dette tilfellet speiler eldre gårdsnavn navngivingen i nyere tid.

¹³³ Navn med appellativet *sæter* er opprinnelig primære seternavn. I vestnorsk språk er *støl* den vanlige betegnelsen, mens *sæter* er en litterær form. Det ligger utenfor oppgavens rammer å verifisere om dette er en opprinnelig *sæter/støl*.

¹³⁴ To av navnene er skrevet med formen *Solarglad*.

¹³⁵ Dette navnet kan også tolkes som sammensatt med appellativet *grann*, ‘liten mengde’, i betydningen at det skal være litt sol på dette stedet.

9. Øvrige appellativ i etterleddet:

Solfryd (10), *Solsia* (8),¹³⁶ *Solgry* (6), *Solstreif* (5), *Solfeng* (4, av *fengd* f. 'fangst'),¹³⁷ *Sollys* (3), *Solbris* (2), *Solplett* (2), *Solflekk*, *Solglitt*, *Solidyl*, *Solskiven*, *Solstripa*, *Solstråla*, *Solvink* og *Soløye*. Det er til sammen 48 navn i denne gruppen.

11. Stedsnavn eller slektsnavn i etterleddet:

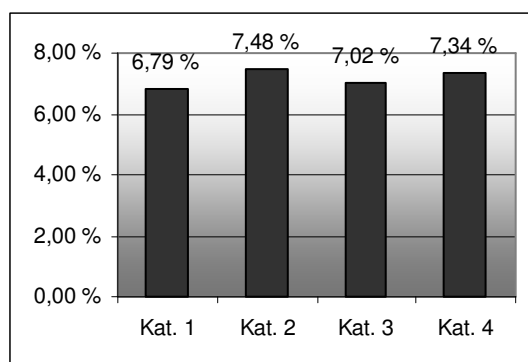
Det er fem navn i denne gruppen, alle med navnet *Solbjørg* eller *Solbjør*. Sannsynligvis er alle navnene en direkte oppkalling etter det eldre gårdsnavnet *Solbjørg* som finnes tre steder i Rogaland. Ett av disse navnene er i Lund (8,5), to i Høyland (47,31 og 47,240) og to i Strand (26,8 og 34,18). Det er bare navnet i Lund som har en direkte forbindelse til et gårdsnavn. Der er navnet *Solbjørg* er direkte oppkalling av gårdsnavnet *Solbjørg* (8) i Lund.

12. Fornavn, patronym eller kallenavn i etterleddet:

Her er det bare ett navn, *Solveig*. Dette er et sammensatt personnavn. Det er ingen forbindelse i kilden mellom dette navnet og eieren.

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Solbryn, *Solhild*, *Solhilder*, *Sollynd*, *Solri* og *Solrid*, *Solsnip* og *Solstand*. Det er til sammen 8 navn i denne gruppen.



Figur 39. Oversikt over urbaniseringsgraden til forleddet Sol-.

Figur 39 viser hvordan forleddet *Sol-* har plassert seg i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet ligger på 7,08 %. Selv om det er en lavere prosentandel i kategori 1, viser figuren at det er en jevn fordeling i de tre andre kategoriene.

¹³⁶ Ett navn er notert i ub.f. *Solsi*.

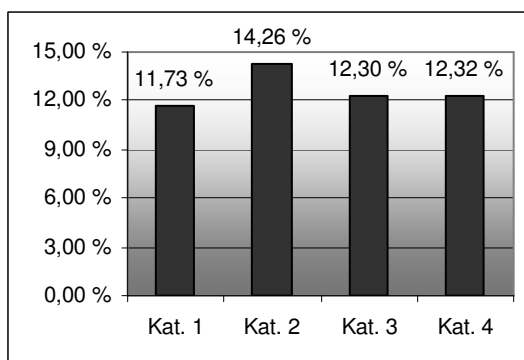
¹³⁷ Dette navnet kan muligens også være sammensatt med verbet *å fengja*, men siden det sjelden forekommer sammensetninger med verb blant de nasjonalromantiske villanavnene, har jeg valgt å tolke dette som sammensatt med et appellativ.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	781	814	1,3033
Kategori 2	6142	460	435	1,4541
Kategori 3	5422	381	384	0,0215
Kategori 4	4763	349	337	0,4114
χ^2 -verdi	3,1905			

Tabell 24.

Tabell 24 viser at kji-kvadratverdien ikke kommer opp på nivået 7,815. Dermed er det ingen signifikant forskjell mellom navngivingen i rurale og urbane områder. Selv om kategori 1 har et lavere observert antall enn det forventede, og kategori 4 har et høyere antall enn det forventede, er ikke forskjellene signifikante.

I tillegg til disse 1971 navnene er det 1510 navn med nasjonalromantiske etterledd. For ordens skyld gjentar jeg disse her: *Solheim* (501), *Soltun* (363), *Solvang* (274), *Solborg* (105), *Sollund* (83), *Solglytt* (73), *Solglimt* (47), *Solly* (28), *Solbu* (16), *Sollyst* (11), *Solfred* (3), *Solro* (3), *Solheimsminne* (2) og *Solblikk*. Til sammen blir det da 3481 navn med *Sol-* i forleddet.



Figur 40. Oversikt over urbaniseringsgrad til samtlige navn med forleddet *Sol-*.

Gjennomsnittet for oversikten i figur 40 ligger på 12,50 %. Figuren viser at disse navnene oppstår oftest på mindre tettbebygde steder, i kategori 2. Denne tabellen gir heller ikke noe fullgodt bilde fordi det er så mange ulike etterledd innblandet i denne figuren, etterledd som gir ulikt utslag når det gjelder urbaniseringsgrad (kap. 4.1). Vi vet fra før av at det er forskjell på *Solglimt*, *Sollund* og *Solheim*, men denne figuren tar ikke hensyn til det. Likevel er figuren viktig for å gi et generelt bilde av hvordan forleddet *Sol-* forholder seg i de ulike urbaniseringskategoriene.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	1349	1436	5,3150
Kategori 2	6142	876	768	15,2628
Kategori 3	5422	667	678	0,1705
Kategori 4	4763	587	595	0,1178
χ^2 -verdi				20,8662

Tabell 25.

Tabell 25 viser resultatet av χ^2 -kvadratverdi for samtlige navn med forleddet *Sol-*. Resultatet viser at det er en signifikant forskjell i bruken av dette forleddet i de ulike urbaniseringskategoriene. Selv om det er et lavere observert antall enn det forventede i kategori 1, er det i kategori 2 det store utslaget kommer, noe som fører til at det blir en høy χ^2 -kvadratverdi. Der er det observerte antallet høyere enn det forventede antallet. Dermed er dette nivået ikke relevant for problemstillingen. Her er det altså et høyere antall nasjonalromantiske navn på mindre tettbebygde steder som i det store og hele ikke er forbundet med urbanisering. Dermed viser tabell 25 at det ikke er noen signifikant forskjell mellom navngivingen som har betydning for oppgavens problemstilling, snarere tvert imot, dette viser at slike navn oftere er blitt brukt på mindre steder.

4.2.2 Navn sammensatt med forleddet *Heim-*

Det er til sammen 172 slike navn. Det utgjør 0,61 % av alle nye navn. I tillegg er det en del navn som har et nasjonalromantisk etterledd. Disse ble kommentert i kapittel 4.1.

1. Naturord i etterleddet:

Heimli (9), *Heimstrand* (2), *Heimtuft* (2), *Heimbakk*, *Heimemoen*, *Heimkrå*, *Heimmo* og *Heimsletten*. I villanavnet *Heimdalslendet* er *heim* bare en del av det sammensatte forleddet. Det er til sammen 19 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i etterleddet:

Heimstad (25),¹³⁸ *Heimbø* (5), *Heimland* (5), *Heimvist* (4, sammensatt appellativ 'tilholdssted'), *Heimgard* (2) og *Heimstøl* (2).¹³⁹ Det er til sammen 43 navn i denne gruppen.

¹³⁸ Tre av disse, lokalisert til Hetland, skrives *Heimsted*, men jeg tolker dem likevel under navneklassen *stad* i og med at det sannsynligvis er et utslag av uvitenhet fra nedskriverens side om de gamle gårdsnavnklassene. Det kan ses på som en bokmålsform av *stad*, og bør derfor falle inn under den samme gruppen. Særlig siden disse to eksemplene er under Hetland herred, som nok kan regnes som et bokmålsområde.

¹³⁹ Dette navnet er muligens det sammensatte appellativet *heimestøl*, men jeg har likevel ikke utelatt disse tilfellene, fordi det ville ha sprengt oppgavens rammer å verifisere alle slike tilfeller.

3. Adjektiv i etterleddet:

Heimkjær.

9. Øvrige appellativ i etterleddet:

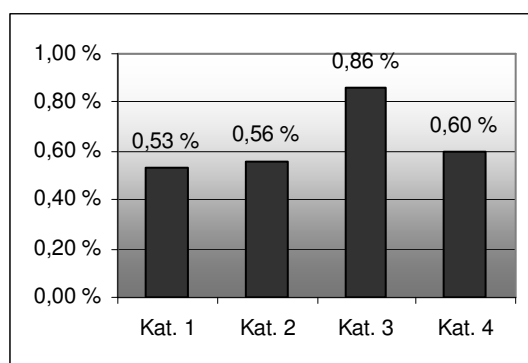
Heimkvil (20), *Heimdrag* (2), *Heimflekken*, *Heimkvev* (av *kvev* n. 'tungt åndedrett'), *Heimlengt* og *Heimljøs*. Det er til sammen 26 navn i denne gruppen.

13. Mytologiske navn:

Heimdal (82).

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Heimatt (sammensatt adverb).



Figur 41. Urbaniseringsgrad for forleddet Heim-.

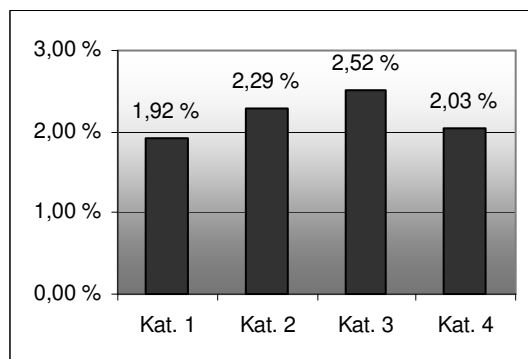
Figur 41 viser hvordan navnene i denne gruppen har fordelt seg i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet ligger på 0,61 %, og det er bare urbaniseringskategori 3 som ligger over dette gjennomsnittet. Ved de andre kategoriene er det en jevn fordeling. Likevel er det verdt å merke seg at denne konstruksjonen opptrer sjeldnest innenfor urbaniseringskategori 1.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	61	70	1,1801
Kategori 2	6142	35	37	0,1623
Kategori 3	5422	47	33	5,8634
Kategori 4	4763	29	29	0,0001
χ^2 -verdi	7,2059			

Tabell 26.

I tabell 26 kommer det frem at *kji*-kvadratverdien for forleddet *Heim-* ikke har en signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Selv om det er et lavere observert antall enn det forventede i kategori 1 og 2, mens det er et høyere observert antall enn det forventede i kategori 3, gir ikke dette store nok utslag til å kunne vise en signifikant forskjell. I kategori 4 er det ingen forskjell mellom det observerte og forventede antallet, men forekomsten i kategori 3 viser likevel at dette forleddet er brukt i urbane områder.

I tillegg til dem jeg har behandlet her, ble disse navnene behandlet i kapittel 4.1: *Heimly* (243), *Heimtun* (92), *Heimlund* (60), *Heimro* (12), *Heimfred* (7), *Heimbu* (2), *Heimsminne* (2),¹⁴⁰ *Heimvang* (2), *Heimborg*, *Heimgløtt*, *Heimlyst* og *Heimsjå*. Det er til sammen 424 navn i tillegg til de 172 ovenfor som til sammen blir 596 navn med forleddet *Heim*-.



Figur 42. Oversikt over urbaniseringsgraden til alle navn med forleddet *Heim*-.

Figur 42 viser oversikt over hvordan samtlige navn med forleddet *Heim*- er plassert i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet ligger på 2,14 %, slik at både kategori 1 og 4 kommer under dette snittet, mens kategori 2 og 3 ligger over gjennomsnittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	221	246	2,5228
Kategori 2	6142	141	131	0,6955
Kategori 3	5422	137	116	3,7895
Kategori 4	4763	97	102	0,2382
χ^2 -verdi	7,2461			

Tabell 27.

Tabell 27 viser at det ikke er en signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Selv om det i kategori 1 er et lavere observert antall enn det forventede, og det i kategori 3 er et noe høyere antall enn det forventede, gir ikke dette høye nok utslag til at det viser en signifikant forskjell. Dessuten er det et lavere observert antall enn det forventede i kategori 4, noe som viser at dette forleddet har blitt brukt sjeldnere enn forventet i de mest urbaniserte områdene. Derfor er det god grunn til å hevde at bruken av forleddet *Heim*- ikke er forbundet med urbanisering.

¹⁴⁰ Ett av de to er skrevet *Hjemmets Minde*.

4.2.3 Navn sammensatt med forleddet *Fager-*

Det er til sammen 92 navn med dette forleddet. Dette utgjør 0,33 % av alle nye navn. I tillegg er det en del navn med dette forleddet som også har et nasjonalromantisk etterledd som derfor har blitt kommentert i kapittel 4.1. Disse kommer jeg tilbake til nedenfor.

1. Naturord i etterleddet:

Fagerli (41), *Fagerbakken* (16), *Fagerhaug* (6),¹⁴¹ *Fagernes* (5), *Fagerstrand* (3), *Fagerholmen* og *Fagervik*. Det er til sammen 73 navn i denne gruppen

2. Kulturord i etterleddet:

Fagervoll (8), *Fagerland* (6), *Fagerstad* (3) og *Fagereng*. Det er til sammen 18 navn i denne gruppen.

15. Navn som ikke har latt seg kategorisere:

Fagerhold.

I det følgende vil jeg vise hvordan dette forleddet har etablert seg i de ulike urbaniseringskategoriene.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	39	38	0,0307
Kategori 2	6142	18	20	0,2539
Kategori 3	5422	20	18	0,2421
Kategori 4	4763	15	16	0,0327
χ^2 -verdi	0,5656			

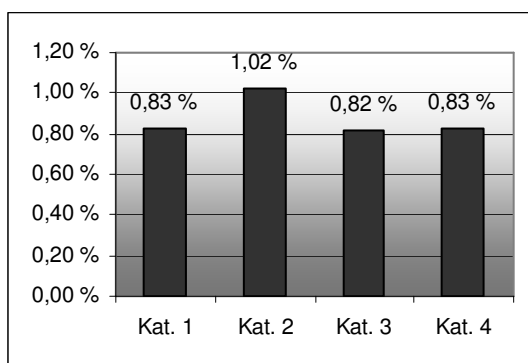
Tabell 28.¹⁴²

Tabell 28 gir en oversikt over det observerte antallet i de ulike kategoriene. I tillegg viser den kji-kvadratverdien. Den viser at det er stor grad av samsvar mellom det observerte antallet og det forventede antallet ved disse fire urbaniseringskategoriene. Det er dermed ingen signifikant forskjell mellom navngivingen i urbane og rurale områder ved forleddet *Fager-*. En mulig forklaring på det kan være at betydningen av ordet *fager* har vært god og fruktbar jord, og at det er denne betydningen som hersker i de rurale områdene, men dette kan selvsagt ikke verifiseres. Den moderne betydningen av ordet, 'vakker', er sannsynligvis forklaringen i mer urbane områder der kvaliteten på jorden ikke har hatt så stor betydning som i de rurale områdene.

I tillegg til disse navnene har jeg i kapittel 4.1 kommentert disse navnene med forleddet *Fager-*: *Fagerheim* (108), *Fagertun* (20), *Fagerlund* (15), *Fagerborg* (6), *Fagerbu* (2) og *Fagerly*. Det er til sammen 152 navn.

¹⁴¹ To av disse navnene er skrevet med den danske formen *Fagerhøy*, trolig analogisk etter *Elverhøy*.

¹⁴² Siden det er så få navn i denne gruppen, gir jeg ikke en grafisk fremstilling av prosentandelen i de ulike urbaniseringskategoriene.



Figur 43. Tabell over urbaniseringsgraden til forleddet *Fager-*.

Figur 43 gir en oversikt over den prosentvise fordelingen mellom det totale antall navn (244) med forleddet *Fager-*. Gjennomsnittet er på 0,87 %. Det er en usedvanlig jevn fordeling mellom prosentandelen i kategori 1, 3 og 4, mens det er noe høyere andel i kategori 2.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	96	99,9717	0,1577
Kategori 2	6142	63	53,4354	1,7120
Kategori 3	5422	45	47,1714	0,0999
Kategori 4	4763	40	41,4381	0,0499
χ^2 -verdi	2,0196			

Tabell 29.

Tabell 29 viser at det ikke er en signifikant forskjell mellom navnenes plassering i de ulike urbaniseringskategoriene. Dermed samsvarer tabellen heller ikke med hypotesen om at det skal være et høyere antall nasjonalromantiske navn i urbane områder enn det forventede. Tabell 26 viser derimot at det er et høyere observert antall enn det forventede antallet i kategori 2, et område som ikke er forbundet med urbanisering. Dette resultatet samsvarer med tabell 28.

4.2.4 Navn sammensatt med forleddet *Troll-*

Bruken av appellativet *troll* i villanavn vitner om at man har vært opptatt av norske folkeeventyr. Det er 45 navn med dette appellativet i forleddet, noe som utgjør 0,16 % av hele navnematerialet.

1. Naturord i etterleddet:

Trollhaug (25),¹⁴³ *Trolldal* (3),¹⁴⁴ *Trolleskaret*, *Trollholmen*, *Trollhøgda*, *Trollhåla*, *Trollkrå* og *Trollvika*. Navnet *Trollskoidhaugen* inneholder bare ordet *troll* som en del av et sammensatt forledd. Det er 35 navn i denne gruppen.

¹⁴³ Dette navnet har flere varianter: *Trollhaug* (13), *Trollhaugen* (10) og *Trollhauen* (2).

¹⁴⁴ Ett av disse navnene skrives *Trolladalen* med bestemt form og *a* til sammensetningsfuge.

2. Kulturord i etterleddet:

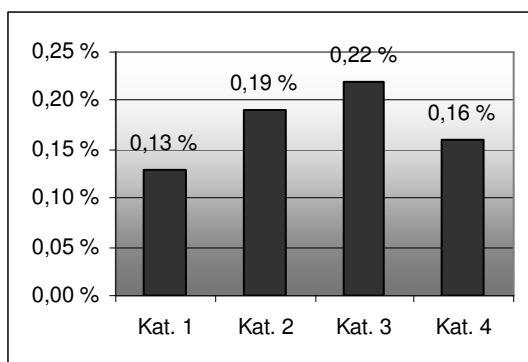
Trollhagen (4), *Trollstua* (3), *Trollkyrkja* og *Trollslåva*. Navnet *Trollkongstua* inneholder ordet *troll* bare som en del av et sammensatt forledd. Til sammen er det 10 navn i denne gruppen.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	15	18	0,6234
Kategori 2	6142	12	10	0,4804
Kategori 3	5422	11	9	0,6230
Kategori 4	4763	7	8	0,5005
χ^2 -verdi	1,7774			

Tabell 30.¹⁴⁵

Tabell 30 viser kji-kvadratverdien til forleddet *Troll*-. Det er ingen signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene siden verdien ikke kommer opp på 7,815. I kategori 2 og 3 er det et noe høyere observert antall enn forventet, men dette indikerer snarere at dette navnet oftere er brukt på mindre steder.

Det er bare to navn med dette forleddet i tillegg til disse 45 navnene, *Trollheim* og *Trolltun*, som har blitt kommentert under sine respektive etterledd.



Figur 44. Urbaniseringsgrad til forleddet til samtlige navn med forleddet *Troll*-.¹⁴⁶

Figur 44 gir et bilde av hvordan forleddet *Troll*- er fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet ligger på 0,16 %, samme prosentandel som kategori 4 har. Siden tabell 30 viste at det ikke var signifikante forskjeller i navngivingen mellom de fire urbaniseringskategoriene, må det også gjelde for samtlige navn med appellativet *troll* i forleddet. Det kan henge sammen med at det trolske hører til det landlige, og at navnene oppstår oftere på steder som har tilknytning til fjell eller lignende, uten at jeg har kunnet verifisere dette.

¹⁴⁵ Siden det er så få navn i denne gruppen, gir jeg ikke en grafisk fremstilling av hvordan den prosentvise fordelingen er mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Den samsvarer likevel nesten helt med figur 44.

¹⁴⁶ Når det er så liten forskjell i antall fra tabell 30, viser jeg her bare denne figuren.

4.2.5 Navn sammensatt med forleddet *Rose-*

Det er 42 navn med forleddet *Rose-*, som utgjør 0,15 % av alle nye navn.

1. Naturord i etterleddet:

Rosendal (12), *Rosenberg* (8), *Rosenhaug* (3),¹⁴⁷ *Rosenhill* (3),¹⁴⁸ *Rosenli* og *Rosenstein*.

Navnet *Rosenlundhaugen* har et sammensatt forledd, der *Rose-* er bare den ene delen. Det er 29 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i etterleddet:

Rosenvoll (7) og *Rosenhagen* (3).

9. Øvrige appellativ i etterleddet:

I denne kategorien er det bare sammensatte appellativer: *Rosebud* (sannsynligvis av engelsk *rose-bud* 'rosenknopp'), *Rosenkrans* og *Rosenvinge*.¹⁴⁹

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	13	17	1,0412
Kategori 2	6142	7	9	0,5315
Kategori 3	5422	11	8	1,0106
Kategori 4	4763	11	7	2,0806
χ^2 -verdi	4,6641			

Tabell 31.¹⁵⁰

Tabell 31 gir en oversikt over hvordan disse navnene er plassert i de ulike urbaniseringskategoriene i forhold til det forventede antallet i de ulike kategoriene. Kji-kvadratverdien er på 4,664, og den ligger dermed under 7,815, som er nivået for å kunne vise at det er en signifikant forskjell mellom de ulike kategoriene. Selv om kategori 1 og 2 har et lavere observert antall enn det forventede, og kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede, er ikke forskjellene store nok til at det blir en signifikant forskjell. Likevel indikerer dette at det er en forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale områder, selv om den ikke er signifikant.

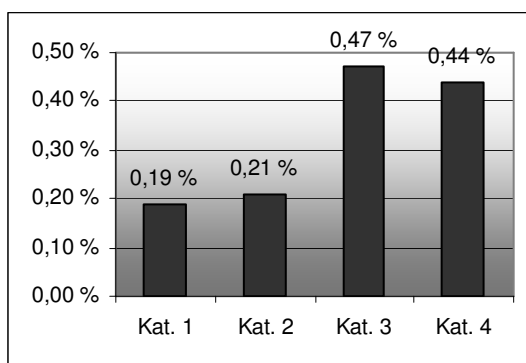
I tillegg til disse navnene er det noen navn jeg har kommentert tidligere: *Rosenlund* (24), *Rosenheim* (13), *Rosenborg*, *Rosenvang* og *Rosetun*. Til sammen er det 82 navn som alle har appellativet *Rose-* i forleddet.

¹⁴⁷ Ett av disse navnene har skriftformen *høi* i etterleddet, påvirket av navnet *Elverhøi*.

¹⁴⁸ Dette navnet er sammensatt med det engelske ordet *ås*, men blir likevel tolket som nasjonalromantisk på grunn av det romantiske elementet, og forleddet.

¹⁴⁹ Navnene *Rosenkrans* og *Rosenvinge* kan også betegnes som gamle adelige slektsnavn, men siden det ikke er belegg for å hevde at disse navnene har dette opphavet i 1950-matrikkelen, velger jeg likevel å klassifisere navnene etter sammensetningsleddet.

¹⁵⁰ Siden det er så få navn med dette forleddet, gir jeg ikke en grafisk fremstilling av den prosentvise fordelingen i de ulike urbaniseringskategoriene.



Figur 45. Urbaniseringsgrad til samtlige navn med forleddet *Rose-*.

Figur 45 viser hvordan samtlige ledd med forleddet *Rose-* har plassert seg i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet for dette forleddet ligger på 0,29 %. Denne figuren viser at kategori 1 og 2 ligger noe under dette gjennomsnittet, mens kategori 3 og 4 ligger godt over snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	22	33	3,8480
Kategori 2	6142	13	18	1,2998
Kategori 3	5422	26	16	6,7159
Kategori 4	4763	21	14	3,7398
χ^2 -verdi	15,6036			

Tabell 32.

Tabell 32 viser at det er en signifikant forskjell mellom det observerte og det forventede antallet i de ulike urbaniseringskategoriene. Kategori 1 og 2 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Dette samsvarer med hypotesen om at det nasjonalromantiske navnetilfanget i større grad er plassert i urbane områder.

4.2.6 Navn sammensatt med forleddet *Fred-*

Bortsett fra dem som jeg har omtalt tidligere, er 25 navn sammensatt med forleddet *Fred-*, noe som utgjør 0,08 % av alle nye navn.

1. Naturord i etterleddet:

Fredli (10), *Fredhaug* (8),¹⁵¹ *Frednes* og *Fredsberg*. Det er til sammen 20 navn i denne gruppen.

2. Kulturord i etterleddet:

Fredbø (2) og *Fredvoll* (2).

¹⁵¹ To av disse navnene skrives med formen *-høi* i etterleddet etter forbilde fra *Elverhøi*.

9. Øvrige appellativ i etterleddet:

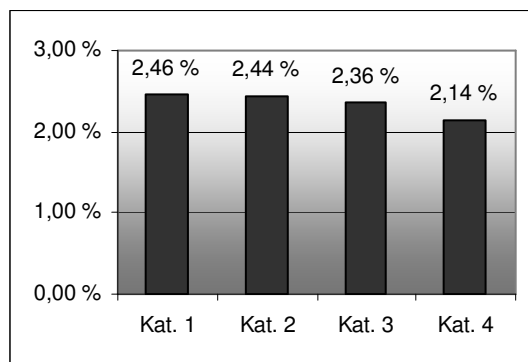
Fredlyd.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	3	9	4,1718
Kategori 2	6142	7	5	0,8859
Kategori 3	5422	8	4	3,0923
Kategori 4	4763	7	4	2,6699
χ^2 -verdi	10,8199			

Tabell 33.¹⁵²

Tabell 33 viser antall navn i de ulike kategoriene og resultat av kji-kvadrattesten. I kategori 1 er det et lavere observert antall enn det forventede, mens de tre andre kategoriene har et høyere observert antall enn det forventede. Selv om også kategori 2 har et høyere antall enn det forventede, gir det antallet ikke særlig utslag på testobservatoren. Dermed viser tabell 33 at det er en signifikant forskjell på navngivingen i urbane områder. Dette resultatet samsvarer godt med hypotesen om at det skal være flere nasjonalromantiske villanavn i urbane områder enn forventet.

I tillegg til disse navnene har jeg tidligere kommentert disse navnene: *Fredheim* (410), *Fredly* (117), *Fredtun* (69), *Fredlund* (21), *Fredborg* (14), *Fredvang* (4), *Fredbu* (2) og *Fredsminde*. Det er til sammen 663 navn.



Figur 46. Urbaniseringsgrad til samtlige navn med forleddet *Fred-*.

Figur 46 viser hvordan samtlige navn med forleddet *Fred-* er plassert i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet for denne figuren ligger på 2,38 %. Dermed ligger urbaniseringskategori 3 og 4 under dette gjennomsnittet, mens det er en jevn fordeling mellom kategori 1 og 2.

¹⁵² Siden det er så få navn i denne gruppen, gir jeg ikke en grafisk fremstilling av den prosentvise fordelingen i de ulike urbaniseringskategoriene.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	283	273	0,3309
Kategori 2	6142	150	146	0,0998
Kategori 3	5422	128	129	0,0084
Kategori 4	4763	102	113	1,1382
χ^2 -verdi	1,5775			

Tabell 34.

Kji-kvadratverdien i tabell 34 viser at det ikke er noen signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Ut fra hypotesen om at nasjonalromantiske navn lettere oppstår i urbane områder, viser denne tabellen tvert imot det motsatte. Kategori 1 og 2 har et høyere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et lavere observert antall enn det forventede. Siden kji-kvadratverdien er så lav, har ikke dette resultatet overføringsverdi til andre områder, og resultatet får heller ingen betydning for hypotesen.

4.2.7 Navn sammensatt med forleddet *Fri-*

Det er til sammen 24 navn sammensatt med forleddet *Fri-*, bortsett fra dem jeg har kommentert tidligere. Det utgjør 0,08 % av alle nye navn.

1. Naturord i etterleddet:

Fridal og *Friberg*.

2. Kulturord i etterleddet:

Friland (7), *Fristad* (7), *Frivoll* (2) og *Frihagen*. Det er til sammen 17 navn i denne gruppen.

9. Øvrige appellativ i etterleddet:

Fristund (3) og *Friheten* (2), som begge er sammensatte appellativ.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	4	9	2,9332
Kategori 2	6142	4	5	0,1698
Kategori 3	5422	9	4	5,0115
Kategori 4	4763	7	4	2,6699
χ^2 -verdi	10,7846			

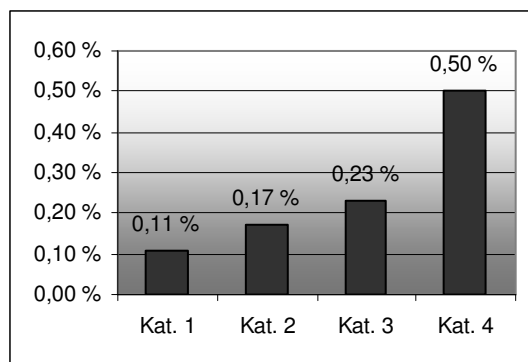
Tabell 35.¹⁵³

Tabell 35 gir en oversikt over kji-kvadratverdien, samtidig som den viser hvordan fordelingen av navn er mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Resultatet viser at det er en signifikant forskjell i hvordan navnene er plassert i forhold til urbaniseringsgrad. Kategori 1 og 2 har et

¹⁵³ Siden det er et så lavt antall navn i denne gruppen, viser jeg ikke grafisk hvordan prosentfordelingen er i de ulike urbaniseringskategoriene.

lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. På den måten samsvarer dette med hypotesen om at det er et høyere antall nasjonalromantiske navn enn det forventede i urbane områder.

I tillegg til disse navnene er det 37 navn med dette forleddet som jeg har kommentert i kapittel 4.1. Disse navnene *Friborg* (17), *Fritun* (13), *Friheim* (5) og *Frilund* (2). Til sammen er det 61 navn med dette forleddet.



Figur 47. Urbaniseringsgrad over samtlige navn med forleddet *Fri-*.

Figur 47 viser hvordan samtlige navn med forleddet *Fri-* har fordelt seg i de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet ligger på 0,21 %. Kategori 1 og 2 ligger under dette snittet, kategori 3 like over, mens kategori 4 ligger ganske høyt over gjennomsnittet.

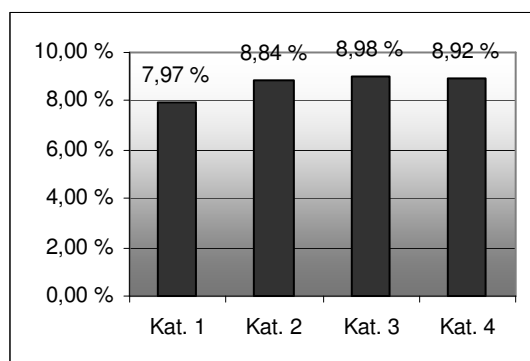
	Totalt antall	Observed	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	13	24	5,1345
Kategori 2	6142	11	13	0,2793
Kategori 3	5422	13	11	0,2287
Kategori 4	4763	24	10	19,5890
χ^2 -verdi	25,2316			

Tabell 36.

Tabell 36 viser at det er en enda større signifikant forskjell når man tar med samtlige navn med dette forleddet (jf. tabell 35). Figur 1 og 2 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede, spesielt gjelder dette kategori 4. Dette samsvarer med hypotesen om at det er færre slike navn i rurale områder. Adjektivet *fri* gir assosiasjoner til frihet, noe som ikke har vært helt vanlig overalt.

4.2.8 Urbaniseringsgrad totalt for samtlige forledd

Figur 37 viste hvordan fordelingen av etterleddene var i de ulike urbaniseringskategoriene. Den viste at det var en signifikant forskjell i navngivingen i rurale og urbane områder.



Figur 48. Oversikt over urbaniseringsgrad for samtlige forledd.

Figur 48 viser den prosentvise fordelingen av samtlige forledd mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet er på 8,52 %, slik at det bare er kategori 1 som ligger under dette snittet. Mellom de andre tre kategoriene er det en ganske jevn fordeling.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	916	1017	10,1010
Kategori 2	6142	543	523	0,7417
Kategori 3	5422	487	462	1,3578
Kategori 4	4763	425	406	0,9076
χ^2 -verdi	13,1083			

Tabell 37.

Tabell 37 viser en signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Dersom vi studerer tabellen nøyer, ser vi at det bare er et stort utslag ved kategori 1. Der er det et lavere observert antall enn det forventede, noe som stemmer overens med hypotesen om at det skal være en lavere prosentandel nasjonalromantiske navn i rurale områder. Når det er bare kategori 1 som får et høyt utslag på testobservatoren, og det i de andre kategoriene ikke er noen særlig forskjell mellom det observerte og det forventede antallet, støtter ikke dette resultatet hypotesen om flest nasjonalromantiske navn i urbane områder. Den foregående gjennomgangen av hvert enkelt forledd, der det bare var forleddene *Fred-* og *Fri-* som fikk en *kji*-kvadratverdi på over 7,815, viser også samme tendens. Konklusjonen blir dermed at utbredelsen av forleddene i de ulike urbaniseringskategoriene i det store og hele ikke gir grunnlag for å hevde at det er en større prosentandel nasjonalromantiske navn i urbane områder. Derimot er det grunnlag for å hevde at det er et lavere antall nasjonalromantiske villanavn i rurale områder enn man kunne forvente dersom det hadde vært en lik fordeling av navnene i de ulike kategoriene.

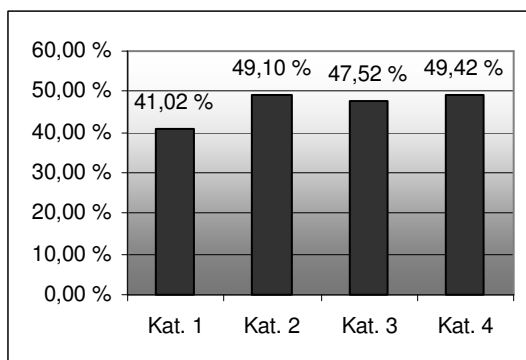
Forledd	χ^2 -verdi
1. <i>Fred-</i>	10,819
2. <i>Fri-</i>	10,784
3. <i>Heim-</i>	7,205
4. <i>Rose-</i>	4,664
5. <i>Sol-</i>	3,190
6. <i>Troll-</i>	1,777
7. <i>Fager-</i>	0,565

Tabell 38.

Tabell 38 gir en oversikt over kji-kvadratverdien til samtlige forledd. I tabell 23 hadde etterleddet *-glimt* høyest kji-kvadratverdi på 49,99. Det er et langt sprang ned til forleddet *Fred-s* kji-kvadratverdi. Selv om etterleddene i stor grad har vist en noe annerledes fordeling av navnene i de ulike urbaniseringskategoriene enn det oppgavens hypotese skulle tilsi, viser tabell 38 at disse forleddene stort sett ikke gir utslag som fører til et signifikant nivå. Dermed avkrefter ikke resultatene ved gjennomgangen av de syv forleddene hypotesen om størst prosentandel nasjonalromantiske navn i urbane områder fordi resultatene ikke er signifikante, og man kan dermed ikke generalisere noe ut fra dette resultatet.

4.3 Urbaniseringsgrad totalt for alle for- og etterledd

I kapittel 4.1.20 viste jeg hvordan forholdet mellom urbaniseringskategoriene var når jeg summerte alle etterleddene. Det samme gjorde jeg med samtlige forledd (4.2.8). I det følgende vil jeg redegjøre for hvordan det totale antall ekserperte villanavn er fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene, og sette dette resultatet i sammenheng med oppgavens problemstilling om forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale områder.



Figur 49. Oversikt over urbaniseringsgraden til samtlige for- og etterledd.

Figur 49 viser hvordan samtlige 12 174 nasjonalromantiske villanavn er plassert i de ulike urbaniseringskategoriene. Den viser at selv om forleddene har en lavere prosentandel i urbaniseringskategori 4 (kap. 4.2.8), skårer kategorien likevel høyest når vi tar med alle

leddene. Gjennomsnittet for alle nasjonalromantiske villanavn er på 43,76 %, og det er bare urbaniseringskategori 1 som ligger under dette snittet. Kategori 3 har en noe lavere prosentandel enn kategori 2 og 4.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	4484	5028	58,9521
Kategori 2	6142	2880	2688	13,7529
Kategori 3	5422	2498	2373	6,6205
Kategori 4	4763	2312	2084	24,8777
χ^2 -verdi	104,2032			

Tabell 39.

Tabell 39 viser hvordan fordelingen av antall navn er i de ulike urbaniseringskategoriene. Kategori 1 har et lavere observert antall enn det forventede, mens de tre andre kategoriene har et høyere observert antall enn det forventede. Resultatet av χ^2 -kvadrattesten viser en verdi på hele 104,2. Årsaken til at denne verdien er så høy i forhold til de andre resultatene, ligger i de store talls sterke lov. Siden materialet er så stort, er det enda større grunn til å hevde at dette resultatet er generaliserbart og overførbart til andre områder i Norge. Dette betyr at man med stor sannsynlighet kan hevde at det er forskjell mellom urban og rural navngiving av villaer i Norge. Kategori 1 gir størst utslag på testobservatoren med en verdi på 58,95. Det er et vesentlig lavere observert antall enn det forventede i områder med mellom 1 til 40 nye navn. Kategori 4 gir nest størst utslag på testobservatoren med en verdi på 24,87. Det er altså et høyere observert antall enn det forventede i de mest urbaniserte områdene (med over 201 nye navn). Resultatene for kategori 1 og 4 har overføringsverdi til andre områder i Norge på grunn av høyt utslag på testobservatoren. Når det gjelder kategori 2, er det her et høyere observert antall enn det forventede, noe som går imot hypotesen om at det ikke vil være et stort antall nasjonalromantiske villanavn i rurale områder. Her er ikke testobservatoren like høy som i kategori 1 og 4, slik at man ikke med like stor sikkerhet kan hevde at dette resultatet vil gjelde for andre områder i Norge.

I kapittel 2.8 viste jeg til Svein Tveites utsagn om at det i Rogaland ikke har vært like store forskjeller mellom folk som man har sett andre steder i landet. Det at det er et høyere antall nasjonalromantiske villanavn innenfor kategori 2 enn hva man kunne forvente ut fra Bourdieus teorier, kan bygge opp under hypotesen om at det er mindre forskjeller mellom folk, og også mindre forskjeller i metoder for navngivingen. Av den grunn kunne et studium av navngivingen i Oppland eller Hedmark vært interessant fordi man i disse områdene har antatt at det har vært større forskjeller mellom menneskene. Med utgangspunkt i Bourdieus teorier om den kulturelle kapitalen, kan resultatet som viser en høy prosentandel nasjonalromantiske villanavn i mindre tettbebygde områder, gjerne steder som har et skolehus og et bedehus, være

et bevis for at bygdeintellektuelle har hatt betydning i disse områdene. Bygdens lærer har sannsynligvis hatt en sterk posisjon i samfunnet med sin kunnskap om den norske kulturarven.

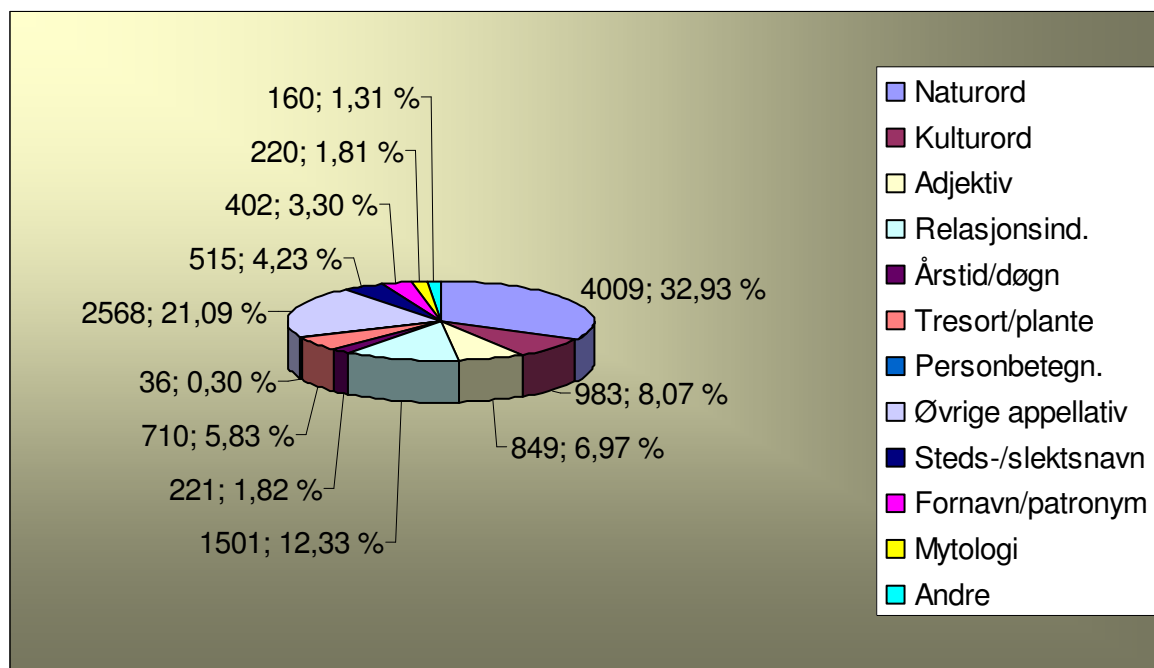
Likevel kan man ikke se bort fra at det er store forskjeller i navngivingen mellom kategori 1 og 4, noe som bygger opp om Bourdieus hypotese om at det vil være forskjeller mellom folk i ulike samfunn. Når det gjelder kategori 3, er det også her en et høyere observert antall enn det forventede. Det samsvarer med hva man har sett for kategori 4, selv om ikke testobservatoren gir et så høyt utslag her. Tabell 39 viser med andre ord at man med svært stor sikkerhet kan anta at det er forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene.

Et annen interessant forhold ved denne landsdelen er at det i første halvdel av 1900-tallet, men også senere, var mange vekkellesbølger i dette området, spesielt på Jæren og i Ryfylke. Ikke alle samfunn har vært like åpne for slike bevegleser som det mange rogalendinger var. Det at forkynnere fikk innpass blant folket, viser at dette er åpent folkeslag, emissærene reiste rundt og holdt møter hjemme i stuene til folk. Det at menneskene er åpnere her enn andre steder i landet, har også en sammenheng med at folk fra denne landsdelen ofte har reist ut, for eksempel til England. Dette har sannsynligvis også ført til at de har blitt åpnere for nye ideer og vært mindre kritiske til nye strømninger.¹⁵⁴ Hvilken betydning dette har for navngivingen av villaene i Rogaland er usikkert, men det kan være grunn til å tro at det kan ha en sammenheng med at det er en stor prosentandel nasjonalromantiske navn her. Dersom man ser på store deler av denne navngivingen som en navnemote, jf. Meldgaard kapittel 3.2.1, er det klart at et åpent samfunn raskere vil ta i bruk nye moter enn et samfunn som er kritisk til nye strømninger.

¹⁵⁴ Muntlige opplysninger fra Herborg Tveit Lunde.

5 Tolkingsdel

I analysedelen fulgte jeg en disposisjon for gjennomgangen av hvert enkelt ledd. Navnene ble klassifisert inn i ulike kategorier. I det følgende skal jeg oppsummere de mest brukte kategoriene og vise hvilke typer sammensetninger som er vanligst. Dette kapitlet tar ikke med gjennomgang av navn med ord for dyr eller andre levende vesener, verb og usammensatte navn på grunn av at det er så få slike navn. Navn som ikke har latt seg kategorisere, er også utelatt i dette oppsummeringskapitlet.



Figur 50. Fordelingen mellom de ulike kategoriene i utmerkingsleddene.

Figur 50 viser hvordan fordelingen er mellom de ulike kategoriene. Figuren viser at den vanligste metoden for navngiving med et nasjonalromantisk ledd er med bruk av naturord i sammensetningen. Øvrige appellativ følger etter, og navn med et relasjonsindikerende suffiks kommer på tredje plass. Deretter følger navn med kulturord og navn med adjektiv i sammensetningen. Videre kommer navn med betegnelse for tresort eller planteslag, steds- eller slektsnavn, fornavn eller patronym, betegnelse for årstid eller annen tid på døgnet og ulike sammensetninger med mytologiske navn. Til slutt er det en liten gruppe med personbetegnelse i affikset. I gruppen av andre sammensetninger er de navnene jeg utelater i dette kapitlet. Den følgende gjennomgangen vil ikke være etter frekvens, men etter hvordan kategoriene ble fremstilt i kapittel 4, slik den også er i figur 50.

5.1 Disposisjon for gjennomgangen av de ulike kategoriene

I fremstillingen av disse elleve kategoriene som inneholder både nasjonalromantiske for- og etterledd, vil jeg følge en bestemt disposisjon. Først vil jeg vise antall navn og hvor stor prosentandel det er i hver urbaniseringskategori. En tabell med observert og forventet antall, samt *kji*-kvadratverdien, vil vise om det er en signifikant forskjell mellom navnenes plassering i de ulike urbaniseringskategoriene. Jeg vil da kunne vise om den aktuelle kategorien støtter opp om eller avkrefter hypotesen om at det skal være færre observerte navn enn forventet i kategori 1 og 2, mens det skal være flere observerte navn enn forventet i kategori 3 og 4.¹⁵⁵

For å vise at det i stor grad dreier seg om navngiving ved analogi, vil jeg redegjøre for de vanligste appellativene, adjektivene og adverbene som er brukt i sammensetninger med nasjonalromantiske navneledd ved hver enkelt kategori. Det må være et visst antall belegg av hvert appellativ, adjektiv eller adverb for at de skal komme med i denne oppsummeringen. Dette antallet vil jeg opplyse om ved hver enkelt kategori. Selv om jeg dermed utelater en god del sammensetninger fordi de ikke har et høyt nok belegg i materialet, får jeg likevel vist de mest brukte sammensetningene, og det vil være grunnlag for å hevde at navngiving ved analogi har vært en vanlig metode for navngiving.

Videre vil jeg vise hvilke nasjonalromantiske navneledd som har høyest prosentandel i de ulike kategoriene. Hensikten med dette er å vise hvilke metoder for navngiving som har vært de vanligste ved hvert enkelt navneledd. For å finne prosentandelen har jeg dividert det totale antall navn i den aktuelle kategorien (for eksempel naturord) med det totale antallet navn med det aktuelle navneleddet (for eksempel etterleddet *-heim*). Når det gjelder grunnen til at navneleddene har fått en høy prosentandel, skal vi i hver enkelt kategori se at dette svært ofte henger sammen med at enkelte navn har fått høy status, det vil si at de har blitt brukt mye, slik at det er enkeltnavn som i de fleste tilfeller trekker opp prosentandelen. Dermed er det god grunn til å snakke om analogisk navngiving i disse tilfellene. Dette finner vi ikke i navnegrupper som har fått en lav prosentandel i den aktuelle kategorien. Når jeg skal redegjøre for de ulike appellativene, adjektivene eller adverbene i sammensetningene, vil det være leddet som ikke er nasjonalromantisk kategoriseringen vil bli gjort etter. Selv om navneleddet *heim* i seg selv er et kulturord, blir det bare tolket som det når det står sammen med et annet nasjonalromantisk navneledd, som for eksempel *Heimtun*. Navnet *Solheim* hører ikke med under appellativet *heim* ved kulturordene, mens *Heimly* gjør det. I kategoriene stedsnavn/slektsnavn, fornavn/patronym og mytologiske navn vil jeg ikke vise til de mest

¹⁵⁵ Se nærmere forklaring om utregning av *kji*-kvadratverdi i kap. 3.2.5

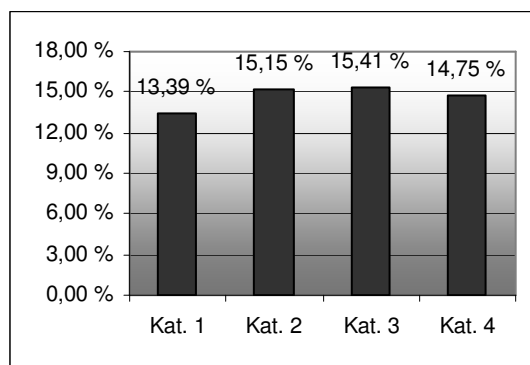
frekvente sammensetningene, fordi det i disse tre kategoriene ikke har noen hensikt. Årsaken til dette vil fremgå etter hvert.

Ved gjennomgangen av kategoriene navn med stedsnavn/slektsnavn og fornavn/patronym i sammensetningen vil jeg i tillegg avslutningsvis kommentere gjennomsnittet for navnelagingsmetode som ble diskutert i kapittel 4. Da vil man få et bedre innblikk i hvilke navneledd som avviker fra normalen, og hvilke som følger det jevne mønster for navnelagingsmetode. Når det gjelder sammensetninger med fornavn/patronym, vil jeg i tillegg se på forskjellen mellom bruk av manns- og kvinnenavn. I kapitlet om mytologiske navn (5.1.11) vil jeg avslutningsvis gi en semantisk og etymologisk forklaring av navnene.

5.1.1 Oppsummering av navn med naturord i sammensetningen

Som tidligere beskrevet har det topografiske elementet i villanavn ingen funksjon som beskrivende for stedet. Rikke Steenholt Olesen stiller seg derimot tvilende til denne teorien så lenge appellativet er et levende ord i språket (Olesen 2005:280). Det er likevel nødvendig å poengtere at det selvsagt alltid vil være tilfeller der det faktisk er en sammenheng mellom navnets semantikk og stedets realia.

Det har ikke alltid vært like lett å vite hvilke navn som skal falle inn under denne kategorien. Derfor har det helt sikkert kommet med navn her som burde vært med i kategorien av stedsnavn eller slektsnavn i forleddet, men når man ser bort fra det, dreier det seg om 4009 navn.



Figur 51. Urbaniseringsgrad til samtlige navn med naturord i for- eller etterleddet.

Figur 51 viser en oversikt over den prosentvise fordelingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Gjennomsnittet ligger på 14,4 %, slik at det bare er kategori 1 som ligger under dette snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet antall	Testobservator
Kategori 1	11491	1539	1655	8,0905
Kategori 2	6142	931	884	2,4502
Kategori 3	5422	835	781	3,9071
Kategori 4	4763	703	686	0,4277
χ^2 -verdi	14,8756			

Tabell 40.

Tabell 40 viser hvordan antallet navn med naturord i affikset fordeler seg i de ulike kategoriene. Kji-kvadratverdien for navn med naturord i affikset er på 14,86, som betyr at det er en signifikant forskjell mellom det observerte og det forventede antallet i de ulike kategoriene. I kategori 1 er det færre observerte navn enn hva man kunne forvente, og det er denne gruppen som gir størst utslag på testobservatoren. Når det gjelder de tre andre kategoriene, er det der flere navn enn forventet, uten at det er et betydelig utslag på testobservatoren. Selv om det er en signifikant forskjell i navngivingen, og den største forskjellen henger sammen med at det er færre observerte enn forventede navn i kategori 1, samtidig som det er et høyere observert antall enn det forventede i kategori 4, er det likevel også et høyere observert antall enn det forventede i kategori 2. Dermed er det grunn til å hevde at denne form for navngiving ikke er med på å bekrefte hypotesen om at det skal være flere nasjonalromantiske villanavn enn forventet i urbane områder. Men på den annen side er det helt klart at det er færre nasjonalromantiske navn enn forventet i de mest rurale områdene, og dette samsvarer med hypotesen.

I det følgende skal jeg vise hvilke naturord som har vært vanligst å bruke sammen med de nasjonalromantiske navneleddene. Siden det er svært mange ulike appellativ som betegner topografiske forhold, setter jeg i denne oversikten en nedre grense på 50 belegg. 3272 av 4008 navn har kommet med i denne oppsummeringen (82 %). Det betyr at det er en god del naturord som ikke vil bli gjennomgått her. Også her blir rekkefølgen av navnene disponert etter fallende frekvens.

1. Appellativet *bakke* har 699 belegg: *Solbakken* (409), *Solbakk* (148), *Bakketun* (93), *Bakkelund* (16), *Fagerbakken* (16), *Bakkely* (8), *Bakkebu* (4), *Bakkeheim* (3), *Bakkevang* og *Heimbakk*. Det som gjør at dette appellativet havner på første plass i denne rangeringen, er det frekvente navnet *Solbakken*, som trolig har fått en slik appell blant navngivere på grunn av Bjørnsons bondefortelling om Synnøve Solbakken. Hvorfor det er så mange *Solbakk* i ubestemt form, er vanskelig å gi en god forklaring på, men det er stor sannsynlighet for at det er en nær

sammenheng mellom disse navnene. Bortsett fra sammensetningene med *sol* er det bare navnet *Bakketun* som har høy frekvens.

2. Appellativet *haug/høgd* har 489 belegg: *Solhaug* (258), *Solhøy* (93), *Haugtun* (62), *Trollhaug* (26),¹⁵⁶ *Fredhaug* (8), *Haugly* (8), *Fagerhaug* (6), *Hauglund* (5), *Haugsborg* (4), *Sollihøgda* (4), *Høyvang* (4), *Haugheim* (3), *Rosenhaug* (3), *Haugbo* (2), *Solbakkhaug*, *Trollskoidhaugen* og *Rosenlundhaugen*. I denne gruppen er det også forleddet *sol-* i navnene *Solhaug* og *Solhøy* som trekker frekvensen opp. På en tredjeplass kommer også her etterleddet *-tun*. I tillegg er det 14 ulike sammensetninger med relativ lav frekvens. Dette viser at når et navn først har blitt populært, ser det ut som om det har blitt brukt mye.

3. Appellativet *fjell* har 381 belegg: *Fjellheim* (174), *Fjelltun* (93), *Fjelly* (28), *Fjellbu* (20), *Fjellborg* (18), *Fjellvang* (13), *Solfjell* (12), *Fjellro* (10), *Fjellund* (3), *Fjellglytt* (2), *Fjellyst* (2), *Fjellsjø* (2), *Fjellsol* (2), *Fjellfred* og *Fjellsyn*. Her er det de to mest frekvente etterleddene *-heim* og *-tun* som har størst gjennomslag. Også her er det slik at de tretten andre sammensetningene har fått ganske lav oppslutning i forhold til *Fjellheim* og *Fjelltun*.

4. Appellativet *berg* har 332 belegg: *Solberg* (151), *Bergtun* (76), *Berglund* (33), *Bergheim* (32), *Bergly* (28), *Rosenberg* (8), *Bergro* (2), *Fredsberg* og *Friberg*. Bortsett fra navnet *Solberg* er det her en jevnere fordeling mellom de andre sammensetningene, selv om det er tydelig at dette navnet har en klar forrang blant navngiverne. Det frekvente etterleddet *-heim* har relativt få sammensetninger med dette appellativet. Det at navnene *Fredsberg* og *Friberg* er sjeldne, viser hvor «vanskelig» denne typen navngiving har vært i forhold til *Solberg* og *Bergtun*.

5. Appellativet *strand* har 231 belegg: *Solstrand* (115), *Strandheim* (64), *Strandly* (13), *Strandborg* (9), *Strandbu* (9), *Strandtun* (7), *Strandborg* (4), *Fagerstrand* (3), *Heimstrand* (2), *Solheimstrand*, *Strandglimt*, *Strandlund*, *Strandro* og *Strandsjø*. Selv om ikke etterleddet *-tun* har så mange belegg, er det også her de mest frekvente leddene *-heim* og *Sol-* som har blitt mest brukt sammen med dette appellativet. Tolv andre ledd har også fått sammensetning med *strand*, men med mye lavere frekvens.

6. Appellativet *li* i forskjellige former har 227 belegg: *Solli* (119), *Fagerli* (41), *Liarheim* (23), *Fredli* (10), *Heimli* (9), *Liabu* (6), *Litun* (6), *Liarlund* (4), *Livang* (4), *Liaro*, *Liborgen*, *Lisjø*, *Rosenli* og *Solheimslien*. Også ved dette appellativet er forleddet *Sol-* mest brukt i sammensetningen. Det er ganske interessant at særlig forleddet *Fager-*, men også forleddet *Fred-*, som har ganske få belegg totalt, ofte er sammensatt med appellativet *li*. Dette viser at

¹⁵⁶ Ett av disse er *Trollhøgda*.

det er variasjon i bruken av ulike appellativ ved de forskjellige nasjonalromantiske for- og etterleddene.

7. Appellativet *dal* har 219 belegg: *Dalheim* (114), *Soldal* (56), *Daltun* (14), *Rosendal* (12), *Dalbu* (6), *Dalsborg* (5), *Dallund* (3), *Dalsvang* (3), *Trolldal* (3), *Fridal*, *Dally* og *Dalsro*. Her følger det ganske jevnt den faktiske frekvensen når det gjelder de ulike for- og etterleddene, men navnet *Rosendal* har relativt mange belegg i forhold til hvor sjeldent dette forleddet er.

8. Appellativet *skog* har 210 belegg: *Skogly* (86), *Skogheim* (42), *Skoglund* (39), *Skogtun* (35), *Skogro* (3), *Skogborg* (2), *Skogbu* (2)¹⁵⁷ og *Skogvang*. Her er det etterleddet *-ly* som har flest belegg av dette appellativet. Ingen av de syv forleddene er sammensatt med dette appellativet.

9. Appellativet *sjø* har 174 belegg: *Sjøtun* (77), *Sjøglimt* (25), *Sjølyst* (25), *Sjøglytt* (17), *Sjøborg* (6), *Sjøheim* (6), *Sjøbu* (4), *Sjølund* (4), *Sjøly* (4), *Sjøvang* (3), *Sjøfryd*, *Sjøsyn* og *Sævarbu*. Etterleddene *-glimt*, *-lyst* og *-glytt* har i forhold til deres totale antall ganske mange sammensetninger med dette appellativet. Etterleddene *-glimt* og *-glytt* kan gi assosiasjoner til et ønske om god utsikt, og det er knyttet mye status til en villa som har god utsikt over sjøen. Det kan tenkes at navngiveren har hatt dette i tankene da de gav villaen navn. Det er heller ingen av forleddene som har appellativet *sjø* i sammensetningen.

10. Appellativet *myr* har 110 belegg: *Myrvang* (72), *Myrtun* (26), *Myrheim* (9), *Solmyr* (2) og *Myrborg*. Navnet *Myrvang* skiller seg ut i denne sammenhengen. Dersom man ser bort fra dette navnet, er appellativet *myr* ganske uvanlig i de nasjonalromantiske navnene. Det har sannsynligvis en sammenheng med at en *myr* ikke har blitt sett på som noe positivt. Hvorfor navnet *Myrvang* har en så høy frekvens, er derfor ganske merkelig, men det henger nok sammen med betydningen av *vang* m. 'grasvoll, grasslette'.

11. Appellativet *nes* har 92 belegg: *Nesheim* (42), *Nestun* (30), *Solnes* (12), *Fagernes* (5), *Nesbu* (2) og *Frednes*. Med tanke på hvor mange navn med appellativet *nes* det finnes i Norge, er det få nasjonalromantiske villanavn sammensatt med dette appellativet.

12. Appellativet *fjord* har 79 belegg: *Fjordglytt* (53), *Fjordglimt* (10), *Fjordheim* (8), *Fjordtun* (4), *Fjordly*, *Fjordsjø*, *Fjordsol* og *Fjordsyn*. Etterleddene *-glytt* og *-glimt* har mange belegg. Dette kan ses i sammenheng med hva jeg ovenfor viste ved etterleddet *sjø*. Å ha god utsikt over fjorden svarer naturligvis til å ha god utsikt over sjøen. Ellers er det få navn med dette appellativet, noe som rimer godt med hva man skulle forvente i og med at det viser til et ikke-landlig element.

13. Appellativet *vik* har 68 belegg: *Solvik* (62), *Vikheim* (2), *Fagervik*, *Trollvika*, *Viklund* og *Viksyn*. Bortsett fra navnet *Solvik* er det svært få nasjonalromantiske villanavn med dette svært

¹⁵⁷ Det ene navnet er notert *Skaubu*.

vanlige topografiske ordet i norsk navngiving. På samme måte som appellativet *nes* har heller ikke *vik* utmerket seg i villanavn.

14. Appellativet *hav* har 66 belegg: *Havglytt* (17), *Havblikk* (14), *Havglimt* (11), *Havtun* (10), *Havsyn* (7), *Havly* (3), *Havsol* (2) og *Havsro* (2). Her er det på samme måte som med appellativet *fjord* og *sjø*: Det er vanligere å bruke dette appellativet på etterledd som viser til utsikt enn på andre for- og etterledd. Selv om det er noen *Havtun*, er det ikke mange sammenlignet med hvor mange navn det er totalt ved etterleddet *-tun*. Dette henger sannsynligvis sammen med at *hav* og *tun* rent semantisk ikke passer så godt sammen.

15. Appellativet *ås* har 62 belegg: *Åsheim* (38), *Åstun* (11), *Solås* (8), *Åsly* (2), *Åsvang* (2) og *Åslund*. Dette appellativet følger veldig godt den generellere frekvensen for for- og etterleddene. Det betyr at her er det ingen avvik, men det viser også at dette appellativet ikke er så mye brukt i Rogaland. Det kan ha noe med at store deler av landskapet, spesielt der det er mange nasjonalromantiske navn, områdene rundt Stavanger og Sandnes, er ganske flatt uten mange åser.

16. Appellativet *bekk* har 61 belegg: *Bekketun* (29), *Bekkelund* (18), *Bekkeheim* (10), *Bekkely* (2), *Bekkevang* og *Solbæk*. Her er det heller ingen overraskende sammensetninger.

De fire mest brukte naturordene var altså *bakke*, *haug*, *fjell* og *berg*. Dette samsvarer også godt med øvrige stednavn i Norge. Det er stor grunn til å hevde at disse frekvente naturordene i sammensetninger med nasjonalromantiske etterledd har oppstått analogisk, enten med utgangspunkt i appellativene, eller som jeg finner det mest naturlig: at de er laget med utgangspunkt i de nasjonalromantiske etterleddene.

I det følgende vil jeg gi en oversikt over hvordan navn med naturord har fordelt seg på de ulike for- og etterleddene.

1. <i>Sol-</i>	84,01 %	8. <i>-lyst</i>	38,02 %	15. <i>-lund</i>	15,98 %	22. <i>-sol</i>	3,31 %
2. <i>Fred-</i>	83,33 %	9. <i>-tun</i>	31,36 %	16. <i>-syn</i>	15,23 %	23. <i>andre</i>	2,63 %
3. <i>Fager-</i>	79,34 %	10. <i>-bu</i>	25,92 %	17. <i>-borg</i>	14,11 %	24. <i>-ro</i>	1 %
4. <i>Troll-</i>	77,77 %	11. <i>-vang</i>	23,58 %	18. <i>Heim-</i>	11,04 %	25. <i>-sikt</i>	0,44 %
5. <i>Rose-</i>	69,04 %	12. <i>-ly</i>	21,80 %	19. <i>-fred</i>	10,52 %		
6. <i>-glytt</i>	52,35 %	13. <i>-heim</i>	20,30 %	20. <i>Fri-</i>	8,33 %		
7. <i>-glimt</i>	48,48 %	14. <i>-blikk</i>	18,82 %	21. <i>-sjå</i>	7,89 %		

Tabell 41. Prosentandel naturord i for- eller etterleddet.

Tabell 41 viser en oversikt over hvor stor prosentandel hvert enkelt navneledd har av naturord i sammensetningen. Gjennomsnittet for bruk av naturord i for- eller etterleddet er på 32,89 %.

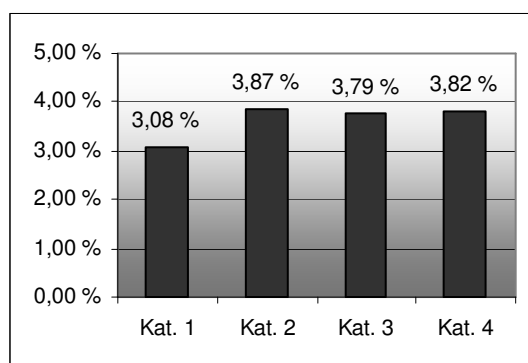
De åtte første navneleddene i denne tabellen har dermed en høyere prosentandel naturord i sammensetning enn gjennomsnittet. Forleddet *Sol-* har størst prosentandel med 84,01 %. Dette er en svært stor prosentandel, slik at dette forleddet naturlig nok ikke har så mange andre

sammensetninger. Også de fleste andre forleddene kommer høyt opp i denne oversikten. Dette viser at en stor andel av forleddene totalt sett er sammensatt med naturord. I kap. 4.2 så vi at det i de fleste tilfeller var en lavere kji-kvadratverdi på disse forleddene sammenlignet med de nasjonalromantiske etterleddene. Siden dette i stor grad er en tradisjonell navngivingsmetode, og når kji-kvadratverdien viser at det ikke er en forskjell i navngivingen mellom rurale og urbane områder, er dette muligens en forklaring på hvorfor det er en så jevn fordeling mellom det forventede og det observerte antallet i de ulike urbaniseringskategoriene.

Det eneste leddet som ikke er med i denne tabellen, er etterleddet *-minne*. Der er navn med naturord i forleddet tolket som sammensatt med stedsnavn (se kap. 4.1.12 og vedlegg 2). I det følgende vil jeg vise hvilke enkeltnavn det er som har fått et slikt gjennomslag at man kan hevde at de har blitt dannet ved analogi. Navnene *Solbakken*, *Solhaug*, *Solberg* og *Solbakk* utgjør 58,45 % av navnene i gruppen med forleddet *Sol-*. Her er det altså flere navn som har blitt brukt mye, noe vi skal se er sjeldnere ved andre navneledd og i andre kategorier. Navnene *Fredli* og *Fredhaug* utgjør henholdsvis 40 og 33,33 % av navnene med navneleddet *fred*. Dermed er det ikke mange andre navn som har naturord i etterleddet i denne gruppen. *Fagerli* utgjør 44,56 %, *Trollhaug* 55,55 % og *Rosendal* 28,57 % av navnene i hver sin gruppe. Av den grunn kan man hevde at det er oppstått stereotype navn som har blitt brukt relativt ofte, og at dette muligens har hindret andre navnedannelser. Av etterleddene er det *-glytt* og *-glimt* som har en høy prosentandel navn med naturord i forleddet. Men når navnet *Fjordglytt* står for 31,17 % og *Sjøglimt* for 25,25 % av antallet i disse gruppene, er det også her mer eller mindre stereotype navn som trekker opp prosentandelen.

5.1.2 Oppsummering av navn med kulturord i sammensetningen

I denne gruppen er det til sammen 983 navn. Det utgjør 3,53 % av alle navn i mitt materiale.



Figur 52. Urbaniseringsgrad til alle navn med kulturord i for- eller etterleddet.

Figur 52 viser at det er svært liten forskjell mellom urbaniseringskategoriene 2, 3 og 4, mens kategori 1 har en noe lavere prosentandel. Det er bare kategori 1 som ligger under gjennomsnittet på 3,53 %.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	357	406	5,8306
Kategori 2	6142	238	217	2,0704
Kategori 3	5422	206	191	1,1142
Kategori 4	4763	182	168	1,1435
χ^2 -verdi	10,1589			

Tabell 42.

Tabell 42 viser en oversikt over hvordan det totale antall navn sammensatt med et kulturord er fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene. Kji-kvadratverdien i tabellen viser at det er en signifikant forskjell mellom det observerte og forventede antallet i de ulike urbaniseringskategoriene. I kategori 1 er det et lavere observert antall enn det forventede, noe som samsvarer godt med hypotesen om at det skal være færre nasjonalromantiske navn i rurale områder. I de tre andre kategoriene er det et høyere observert antall enn det forventede, men det gir ikke store utslag på testobservatoren. Det at det også er et høyere observert antall enn det forventede i kategori 2, samsvarer ikke med hypotesen om at det skal være færre nasjonalromantiske navn i rurale områder. Og selv om det er et høyere observert antall enn det forventede i kategori 3 og 4, gir det ikke store utslag på testobservatoren. Likevel er det altså en signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene, men bortsett fra observasjonen i kategori 1 samsvarer ikke dette med hypotesen om at det skal være flere nasjonalromantiske navn enn forventet i urbane områder.

I det følgende vil jeg vise hvilke kulturord som er mest brukt i sammensetninger med nasjonalromantiske navneledd. For å gi en fremstilling med et representativt utvalg er den nedre frekvensgrensen på 20 belegg i materialet.

1. Appellativet *heim* har 424 belegg:¹⁵⁸ *Heimly* (243), *Heimtun* (92), *Heimlund* (60), *Heimro* (12), *Heimfred* (7), *Heimbu* (2), *Heimvang* (2), *Heimborg*, *Heimglytt*, *Heimlyst*, *Heimsjå*, *Heimsminne* og *Hjemmets Minde*. Her er det navnet *Heimly* som trekker opp antallet, sammen med *Heimtun* og *Heimlund*. Ellers har appellativet *heim* som forledd få belegg sett i sammenheng med hvor frekvent det har blitt som etterledd.¹⁵⁹

2. Appellativet *stad* har 109 belegg: *Solstad* (74), *Heimstad* (25), *Fristad* (7) og *Fagerstad* (3). Dette appellativet er bare kommet med som etterledd, og det henger sannsynligvis sammen med at det er et mye brukt gårdsnavn fra gammelt av, og det er den tradisjonen som ser ut til å ha blitt videreført i disse nasjonalromantiske navnene.

¹⁵⁸ Etterleddet *-heim* er et kulturord, men her er det selvsagt bare sammensetningene som blir gruppert (se 5.1).

¹⁵⁹ Her er selvsagt ikke navn med etterleddet *-heim* kommet med. Det er bare appellativene i sammensetning med de nasjonalromantiske navneleddene som blir kommentert her.

3. Appellativet *tun* har 72 belegg: *Tunheim* (72). Siden dette appellativet også blir tolket som nasjonalromantisk i seg selv, er det i bare dette ene tilfellet det har kommet som forledd.

Konstruksjoner med de andre etterleddene faller unaturlig, som for eksempel **Tunvang* eller **Tunlund*.

4. Appellativet *voll* har 61 belegg: *Solvoll* (41), *Fagervoll* (8), *Rosenvoll* (7), *Fredvoll* (2), *Frivoll* (2) og *Volltun*. Også her er det bare sammensetninger med nasjonalromantiske forledd.

5. Appellativet *stue* har 38 belegg: *Solstuen* (34), *Trollstua* (3) og *Trollkongstua*. Det samme gjelder ved dette appellativet, det har bare blitt nasjonalromantisk i sammensetning med noen av forleddene.

6. Appellativet *hage* har 37 belegg: *Solhagen* (21), *Hagetun* (4), *Trollhagen* (4), *Rosenhagen* (3), *Havelund* (2), *Frihagen*, *Hageborg* og *Hageheim*. Dette appellativet brukes både som for- og etterledd, men det har likevel ikke fått en slik status at det er blitt brukt mye.

7. Appellativet *land* har 29 belegg: *Solland* (11), *Friland* (7), *Fagerland* (6) og *Heimland* (5). Dette appellativet er heller ikke sammensatt med nasjonalromantiske etterledd.

8. Appellativet *bø* har 28 belegg: *Bøtun* (11), *Solbø* (7), *Heimbø* (5), *Bøheim* (2), *Fredbø* (2) og *Bølund*. I forhold til hvor mange sammensetninger med appellativet *bø* det finnes blant norske navn, er det sjeldent brukt i sammensetning med nasjonalromantiske villanavn. Bortsett fra forleddet *Fred-* er det ellers bare sammensatt med frekvente navneledd.

Åtte appellativ er så frekvente at de ble tatt med i denne oppsummeringen, men det er mange appellativ som ikke er kommet med her på grunn av lav frekvens. 798 av de 983 navnene (81 %) i denne gruppen er representert, noe som betyr at det er svært mange ulike appellativ blant de 183 resterende navnene. Det kan på den annen side bety at navngiverne i større grad har brukt fantasien når de har laget nye konstruksjoner.

I det følgende vil jeg vise hvordan fordelingen i prosent er mellom de ulike for- og etterleddene når det gjelder bruken av kulturord som navneledd.

1. <i>Fri-</i>	70,83 %	7. <i>Fager-</i>	19,56 %	13. <i>-heim</i>	3,58 %	19. <i>-vang</i>	1,00 %
2. <i>-fred</i>	42,10 %	8. <i>Fred-</i>	16,00 %	14. <i>-bu</i>	2,16 %	20. <i>-borg</i>	0,72 %
3. <i>-ly</i>	29,42 %	9. <i>Sol-</i>	12,07 %	15. <i>-glytt</i>	1,98 %		
4. <i>Heim-</i>	25,00 %	10. <i>-lund</i>	8,15 %	16. <i>-sol</i>	1,56 %		
5. <i>Rose-</i>	23,80 %	11. <i>-tun</i>	7,25 %	17. <i>-minne</i>	1,47 %		
6. <i>Troll-</i>	22,22 %	12. <i>-ro</i>	5,90 %	18. <i>-lyst</i>	1,40 %		

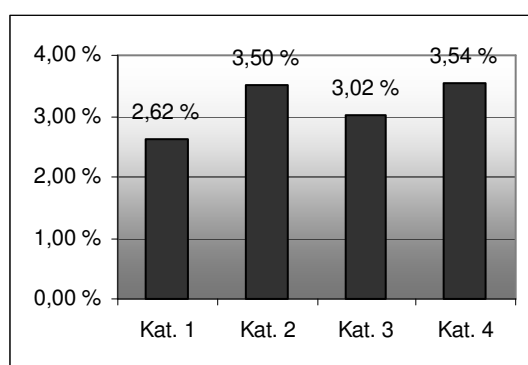
Tabell 43. Prosentandel kulturord i for- eller etterleddet

Tabell 43 gir en oversikt rangert etter hvilke ledd som har høyest prosentandel kulturord i for- eller etterleddet. Gjennomsnittet for bruk av kulturnavn som affiks er på 8,07 %. De ti første affiksene har dermed en høyere prosentandel sammensetninger med kulturord i sammensetningen enn gjennomsnittet. Etterleddene *-sikt*, *-syn*, *-glimt*, *-blikk* og kategorien

andre navn har ikke kulturord i forleddet. Årsaken til at forleddet *Fri-* har havnet øverst på listen, er at det til tross for at det bare er 24 navn i den gruppen til sammen, er syv *Friland* og syv *Fristad*, navn som på mange måter kan sammenlignes med eldre gårdsnavnklasser. Til sammen utgjør disse to navnene 58,3 %. Hvorfor dette forleddet har festet seg med kulturord i etterleddet, er vanskelig å si noe sikkert om, men prosentandelen er nesten like høy som forleddet *Sol-* hadde ved naturord. Av den grunn bør man kunne hevde at det er en form for mønsterpåvirkning ved disse navnene, selv om det blir vanskeligere å gi en nærmere forklaring. Navnet *Heimfred* utgjør 36,8 % og *Heimly* utgjør 28,5 % av alle navnene i denne gruppen. På fjerdeplass er forleddet *Heim-*, og der utgjør navnet *Heimstad* 14,5 %. Dermed er det grunn til å hevde at disse navnene har fått en stereotyp status og at det i stor grad dreier seg om navngiving ved analogi.

5.1.3 Oppsummering av navn med et beskrivende adjektiv i sammensetningen

Det er til sammen 849 slike navn i Rogaland. Det utgjør 3,05 % av alle nye villanavn.



Figur 53. Oversikt over urbaniseringsgrad til alle navn med adjektiv i for- eller etterleddet.

Figur 53 viser hvordan prosentandelen er fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene. Kategori 1 og 3 ligger under gjennomsnittet på 3,05 %, mens kategori 2 og 4 ligger over dette snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	302	350	6,7048
Kategori 2	6142	215	187	4,0867
Kategori 3	5422	163	165	0,0339
Kategori 4	4763	169	145	3,8757
χ^2 -verdi	14,7013			

Tabell 44.

Tabell 44 gir en oversikt over hvordan antallet navn med adjektiv i affikset har fordelt seg i de ulike urbaniseringskategoriene i forhold til det forventede antallet. Kji-kvadratverdien for denne gruppen navn er på 14,7. Dermed er det påvist at det er en signifikant forskjell mellom navngivingen i urbane og rurale områder. I kategori 1 og 3 er det et lavere observert antall enn forventet, mens det i kategori 2 og 4 er et høyere observert antall enn forventet. Når det gjelder

kategori 2 og 3, samsvarer ikke resultatet med hypotesen om at det skal være en større prosentandel slike navn i urbane områder. Selv om resultatet av kji-kvadrattesten viser at det er en signifikant forskjell, stemmer ikke fordelingen helt med hypotesen om forskjellen i navngiving mellom urbane og rurale områder. Likevel er det et lavere observert antall enn forventet i kategori 1, mens det er et høyere observert antall enn det forventede i kategori 4, og dette samsvarer godt med oppgavens hypotese.

I det følgende skal jeg vise hvilke adjektiv som har fått høyest frekvens i sammensetning med nasjonalromantiske affiks. Adjektivet må ha minst 20 belegg i materialet for å komme med i denne oppsummeringen. 786 av 849 navn (93 %) har dermed kommet med, og det utgjør en større prosentandel enn ved kulturordene, der 81 % av navnene kom med.

1. Adjektivet *ny* har 345 belegg: *Nylund* (121), *Nyheim* (85), *Nytun* (74), *Nyborg* (58), *Nybu* (5) og *Nyvang* (2). Her er det en god spredning av ulike navneledd; de har også fått en relativ høy frekvens.

2. Adjektivet *fager* har 153 belegg: *Fagerheim* (108), *Fagertun* (21), *Fagerlund* (15), *Fagerborg* (6), *Fagerbu* (2) og *Fagerly*. Dette adjektivet følger ganske godt den generelle frekvensen for disse etterleddene, slik at etterleddet *-heim* har flest sammensetninger.

3. Adjektivet *høg* har 66 belegg: *Høgtun* (38), *Høgheim* (21), *Høglund* (4), *Høgbu*, *Høgfred* og *Høgvang*. Selv om det er flere navn på *-tun* enn *-heim*, følger også dette adjektivet ganske godt normalfordelingen for etterleddene. Ingen av forleddene er sammensatt med dette adjektivet, noe man heller ikke kunne forvente.

4. Adjektivet *fri* har 42 belegg: *Friborg* (18), *Fritun* (13), *Friheim* (7), *Frilund* (2), *Sorgenfri* og *Solfrid*. Navnet *Friborg* og *Fritun* utmerker seg med en god del navn i forhold til den generelle fordelingen av antallet.

5. Adjektivet *lun* har 35 belegg: *Lunheim* (33), *Lunbo* og *Sollun*. Bortsett fra navnet i *Lunheim* forekommer dette adjektivet sjeldent.

6. Adjektivet *blid* har 28 belegg: *Blidensol* (27) og *Blidenro*. Også her er det ett navn som har festet seg (se kapittel 4.1.17).

6. Adjektivet *trygg* har 28 belegg: *Tryggheim* (27) og *Soltrygg*. Forholdet her er som ved de to foregående adjektivene.

8. Adjektivet *liten* har 24 belegg: *Litletun* (16), *Lilleborg* (3), *Lillebo* (2), *Lilleheim* (2) og *Litle Lund*. Dette adjektivet er sammensatt med flere navneledd, men det er navnet *Litletun* som gjør at adjektivet kommer med i denne oppsummeringen.

9. Adjektivet *flat* har 23 belegg: *Flatheim* (17) og *Flattun* (6). Her er det de to vanligste etterleddene som dette adjektivet har blitt festet ved.

10. Adjektivet *vid* har 22 belegg: *Vidsyn* (13), *Vibo* (4), *Vidsjå* (3), *Viborg* og *Vidvang*. Her utgjør etterleddene *-syn* og *-sjå* hovedtyngden.

11. Adjektivet *vesle* har 20 belegg: *Vesletun* (13) og *Vesleheim* (7). Dette adjektivet bør sammenholdes med adjektivet *liten*. Begge har hatt lettest for å bli sammensatt med etterleddet *-tun*, men *liten* har fått flere ulike sammensetninger enn adjektivet *vesle*.

Det er ikke mange enkeltnavn med høyt antall slik vi så i kategorien naturord. Her er det bare navnene *Nylund* og *Fagerheim* som har over 100 belegg. Ganske mange navn som har kommet med i denne oversikten, har færre enn 50 belegg. Av den grunn kan det tenkes at navngivingen i mindre grad er et uttrykk for analogi, men at fantasien oftere har fått større spillerom her. På den annen side kan selvsagt ikke analogisk navngiving utelukkes, det er jo selvsagt de samme nasjonalromantiske affiksene som brukes.

I det følgende vil jeg vise hvordan navn med adjektiv i for- eller etterleddet er fordelt i det nasjonalromantiske materialet. Gjennomsnittet for bruk av adjektiv i affiksene er på 6,97 %.

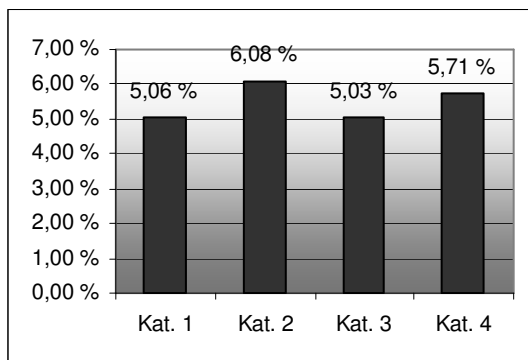
1. <i>-sol</i>	42,18 %	5. <i>-tun</i>	8,94 %	9. <i>-fred</i>	5,26 %	13. <i>Sol-</i>	0,45 %
2. <i>-borg</i>	21,65 %	6. <i>-lund</i>	8,15 %	10. <i>-vang</i>	1,29 %	14. <i>-ro</i>	0,45 %
3. <i>-syn</i>	9,93 %	7. <i>-sjå</i>	6,57 %	11. <i>-blikk</i>	1,17 %	16. <i>-ly</i>	0,35 %
4. <i>-heim</i>	9,77 %	8. <i>-bu</i>	6,17 %	12. <i>Heim-</i>	0,58 %		

Tabell 45. Prosentandel adjektiv i for- eller etterleddet

Tabell 45 viser at adjektiv sjeldent opptrer som etterledd, derfor er det ikke slike sammensetninger ved forleddene *Fager-*, *Troll-*, *Rose-*, *Fred-* og *Fri-*, og det forekommer sjeldent sammen med *Sol-* og *Heim-*. Dermed kan vi slå fast at denne konstruksjonen er vanligst der vi har et nasjonalromantisk etterledd, og der adjektivet kommer i utmerkingsleddet. *Fager-* og *Fri-* er da også adjektiv, så det ville vært svært unaturlig med adjektiv i de konstruksjonene. Utenom de frekvente etterleddene *-sol* og *-borg* er det liten forskjell i frekvens mellom nummer 3 *-syn*, og nummer 9 *-fred*. De siste seks leddene har bare sporadisk bruk av adjektiv i affikset. Dette tyder på at denne formen for navngiving har vært vanlig ved enkelte ledd og festet seg der, men at det ved svært mange ledd ikke har vært vanlig. Årsaken til at etterleddet *-sol*, som ellers ikke har noen frekvent bruk, er øverst på denne rangeringen, er navnet *Blidensol*, som er det eneste navnet i denne gruppen. Navnet *Nyborg* har fått en relativ høy frekvens med 14,11 %. Det utgjør dermed omtrent 2/3 av denne gruppen, og kommer på andre plass i denne rangeringen. I sammenligning med de foregående kategoriene, naturord og kulturord, er det generelt en lavere prosentandel navn med adjektiv i sammensetningen. Dermed er det færre navn i denne kategorien som har fått høy status slik at de har blitt brukt mye, noe som også kan tyde på at det er mindre analogisk navngiving ved navn sammensatt av et adjektiv. Dette bekrefter også det som kom frem i forrige avsnitt om analogisk navngiving.

5.1.4 Oppsummering av navn med relasjonsindikerende affiks

Det er til sammen 1501 slike navn, og det finnes nesten bare konstruksjoner der det relasjonsindikerende affikset er et forledd. Gjennomsnittet for bruk av relasjonsindikerende affiks er på 5,39 %.



Figur 54. Oversikt over urbaniseringsgrad til alle navn med relasjonsindikerende forledd.

Figur 54 viser at det er ganske liten forskjell mellom de fire ulike urbaniseringskategoriene, selv om urbaniseringskategori 2 skiller seg noe ut. Kategori 1 og 3 ligger under gjennomsnittet på 5,39 %, mens kategori 2 og 4 ligger over dette snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	582	619	2,2541
Kategori 2	6142	374	331	5,5712
Kategori 3	5422	273	292	1,2674
Kategori 4	4763	272	257	0,9087
χ^2 -verdi	10,0015			

Tabell 46.

Tabell 46 viser hvordan antallet navn er fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene, og hvilket utslag testobservatorene får. Kji-kvadratverdien viser at det er en signifikant forskjell i fordelingen av antallet mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Kategori 1 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Det som derimot gir mest utslag på kji-kvadratverdien, er at kategori 2 har et høyere observert antall enn det forventede. Dette samsvarer ikke med hypotesen om at det skal være færre nasjonalromantiske navn i rurale områder. I kategori 3 er det et lavere observert antall enn det forventede, noe som heller ikke stemmer med hypotesen. Dermed er det grunn til å hevde at navngiving ved bruk av relasjonsindikerende navneledd sammensatt med nasjonalromantiske affiks ikke samsvarer med hypotesen om at det skal være forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale områder.

Nå skal jeg vise hvilke retningsangivende adverbial som er mest brukt i sammensetningene med de nasjonalromantiske navneleddene. I denne gjennomgangen må det

retningsangivende adverbialer ha minst 50 belegg. Det er ganske mange av disse adverbene, for eksempel *bak*, *inne*, *mellom* og *under*, som har under 20 belegg. Disse kommer derfor ikke med her. Likevel har 1428 av 1501 navn (95 %) kommet med i denne oppsummeringen, en ganske høy prosentandel i forhold til de andre kategoriene.

1. Adverbet *ut* har 353 belegg: *Utsikten* (222), *Utsyn* (103), *Utheim* (26), *Utbu* og *Uttun*. Her er det navnene *Utsikten* og *Utsyn* som har svært mange belegg, mens det derimot er et sjeldent adverb ved andre for- og etterledd.

2. Adverbet *nord* har 349 belegg: *Nordheim* (167), *Nordtun* (107), *Nordly* (40), *Nordborg* (11), *Nordlund* (11), *Nordvang* (5), *Nordbu* (2), *Nordglytt* (2), *Nordlyst* (2), *Nordablikk* og *Nordsyn*. Dette adverbet har festet seg til mange av de nasjonalromantiske navneleddene. Dette viser at dette adverbet, som er et veldig vanlig forledd i norsk navngiving generelt, også er vanlig i det nasjonalromantiske navnematerialet. Det følger også ganske jevnt med fordelingen av antallet av de ulike leddene, slik at det er flest navn på *-heim*, og *-tun* følger etter i frekvens. Videre samsvarer det også ganske godt med den generelle frekvensen mellom de ulike leddene.

3. Adverbet *vest* har 185 belegg: *Vestheim* (120), *Vestly* (24), *Vesttun* (19), *Vestlund* (10), *Vestbu* (4), *Vestvang* (4), *Vestborg* (2), *Vestro* og *Vestsyn*. Også her ser vi at adverbet er brukt ved relativt mange etterledd. Selv om antallet er høyest ved etterleddet *-heim*, har det også festet seg til *-ly* og *-tun*. Også dette adverbet følger i stor grad den generelle frekvensen for etterleddene. Det er ingen store avvik fra dette.

4. Adverbet *sør* har 178 belegg: *Sørheim* (106), *Sørtun* (49), *Sørly* (10), *Sørlund* (6), *Sydvang* (4), *Sørborg*, *Sørbu* og *Sørglytt*. Dette adverbet oppfører seg på samme måte som *nord* og *vest* ved at det har fått mange ulike nasjonalromantiske etterledd ved seg. Det følger også den generelle frekvensen til de ulike etterleddene.

5. Adverbet *øst* har 128 belegg: *Austheim* (75), *Austtun* (32), *Austly* (7), *Østlund* (5), *Østvang* (5), *Austsyn* (2) og *Østborg* (2). Selv om dette adverbet har færre belegg enn *nord*, *vest* og *sør*, oppfører det seg på samme måte som dem. Også her er det etterleddet *-heim* som har fått flest belegg.

6. Adverbet *midt* har 102 belegg: *Midttun* (94), *Midtheim* (7) og *Midbo*. Navnet *Midttun* har tydeligvis festet seg og fått en høy frekvens. Dette navnet er også et tradisjonelt gårdsnavn, og det er brukt flere ganger i Hordaland og Sogn og Fjordane. Bortsett fra dette navnet er adverbet lite brukt.

7. Adverbet *opp* har 80 belegg: *Oppheim* (77) og *Opptun* (3). Her er det *Oppheim* som har ført til at adverbet har fått en høy frekvens. Dette er kun sammensatt med de to mest frekvente etterleddene.

8. Adverbet *kring* 53 har belegg: *Kringsjå* (52) og *Solkring*. Konstruksjonen *Solkring* er noe merkelig fordi adverbet kommer til slutt, i motsetning til alle de andre relasjonsindikerende navnene. Det dreier seg muligens om et ønske fra eierens side om at det skal være sol omkring, ‘rundt’, denne boligen.

Selv om mange av de nasjonalromantiske navneleddene er kommet med her, vitner også denne gruppen, på samme måte som naturordene, om en ganske tradisjonell navngiving. Denne gjennomgangen viser også at enkelte navn har fått svært mange belegg. At navn i denne kategorien i stor grad er dannet ved analogi, er det ingen grunn til å tvile på, det er tvert imot helt naturlig med tanke på hvor mange stedsnavn det er som inneholder et relasjonsindikerende suffiks.

I det følgende skal jeg vise hvordan forekomsten av relasjonsindikerende affiks i sammensetninger varierer prosentvis i de ulike navnegruppene. Forleddet *Sol-* har bare ett navn i denne gruppen, *Solkring*, ellers er det selvsagt ingen av forleddene som har fått et relasjonsindikerende etterledd.

1. <i>-sikt</i>	99,55 %	5. <i>-tun</i>	15,40 %	9. <i>-bu</i>	4,01 %	13. <i>-glytt</i>	1,76 %
2. <i>-sjå</i>	76,31 %	6. <i>-ly</i>	9,49 %	10. <i>-vang</i>	3,62 %	14. <i>Sol-</i>	0,05 %
3. <i>-syn</i>	74,17 %	7. <i>-ro</i>	4,54 %	11. <i>-lund</i>	3,52 %		
4. <i>-heim</i>	18,26 %	8. <i>-borg</i>	4,37 %	12. <i>-blikk</i>	2,35 %		

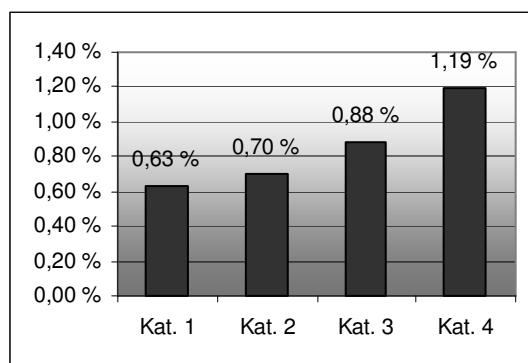
Tabell 47. Prosentandel relasjonsindikerende ord i for- eller etterleddet

Tabell 47 viser oversikt over prosentandelen med relasjonsindikerende affiks i de ulike etterleddene. I tillegg til at forleddene *Heim-*, *Fager-*, *Troll-*, *Rose-*, *Fred-* og *Fri-* ikke er sammensatt med et relasjonsindikerende etterledd, har heller ikke etterleddene *-minne*, *-glimt*, *-sol*, *-fred* og gruppen av andre navn denne kombinasjonen. Bortsett fra de tre etterleddene som ligger øverst på denne rangeringen, er det stort sett de mest frekvente etterleddene som brukes med relasjonsindikerende prefiks. Når det gjelder de tre første etterleddene i denne tabellen, er det også her enkelte navn som har gjort utslag slik at de har fått en høy prosentandel i denne gruppen. Spesielt gjelder det for navnet *Utsikten*, som alene står for 99,55 %. Navnet *Kringsjå* utgjør 68,4 % og *Utsyn* utgjør 68,2 % i de to andre gruppene. Etterleddet *-heim* har også en relativt stor prosentandel i denne gruppen, og navnene *Nordheim*, *Vestheim* og *Sørheim* står for til sammen 11,82 %. Her er det tydelig at enkelte navn har fått en høy status, og at de dermed er mye brukt. Navnene *Utsikten*, *Kringsjå* og *Utsyn* er gode eksempler på analogisk navngiving, disse er neppe laget på nytt ved hvert enkelt tilfelle. Det samme gjelder navnene *Nordheim*, *Vestheim* og *Sørheim*. Navnene *Utheim* og *Vesttun* er gode eksempler på mønsterpåvirkning: Man tar ledd fra ulike stereotype navn, og setter dem sammen på nytt.

Det er vanskelig å gi en god begrunnelse for hvorfor det er så mange ledd som ikke har fått et relasjonsindikerende etterledd festet til seg. En mulig forklaring kan være at det ikke har vært «spennende» nok eller «fint» nok. Det er rett og slett en for vanlig metode for navngiving at etterleddene som er brukt sjeldnere, ikke har tatt til seg slike vanlige forledd. *Utsikten* og *Utsyn* er proprialiserte appellativ som her viser at villaen har god utsikt, eller at navnet gir uttrykk for et ønske om god utsikt. Navn som *Vestheim* og *Nordtun* har ikke de samme positive assosiasjonene.

5.1.5 Oppsummering av navn med ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet

Sammensetning med bruk av betegnelser for årstid eller tid på døgnet er bare brukt i konstruksjoner med nasjonalromantiske etterledd. Det er for eksempel ingen navn **Solkveld* eller **Heimsommer*. Til sammen er det 221 navn med en betegnelse for årstid eller en tid på døgnet i forleddet. Det utgjør 0,79 % av hele navnematerialet.



Figur 55. Oversikt over urbaniseringsgrad til samtlige navn med ord for årstid eller tid på døgnet i forleddet.

Figur 55 viser hvordan den prosentvise fordelingen er mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Kategori 1 og 2 ligger under gjennomsnittet på 0,79 %, mens kategori 3 og 4 ligger over dette snittet. Det er relativ stor forskjell mellom prosentandelen i kategori 1 og 4. Det bør likevel bemerkes at det er ved etterleddet *-ro* vi finner flest slike navn, 112 av 218 navn, og figur 32 side 97 viser at dette etterleddet har høyest prosentandel i slike navn i urbane områder.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	73	91	3,4819
Kategori 2	6142	43	49	0,6283
Kategori 3	5422	48	43	0,6230
Kategori 4	4763	57	38	9,9736
χ^2 -verdi	14,7071			

Tabell 48.

Tabell 48 viser hvordan antallet fordeler seg i de ulike urbaniseringskategoriene.

Kji-kvadratverdien viser at det er en signifikant forskjell mellom fordelingen i de ulike

gruppene, som gir en signifikant forskjell mellom det observerte antallet og det forventede antallet i hver kategori. I kategori 1 og 2 er det et lavere observert antall enn det forventede, mens det i kategori 3 og 4 er et høyere observert antall enn det forventede. Dermed viser resultatet av kji-kvadratverdien at det er en signifikant forskjell, som også samsvarer med oppgavens hypotese om at det skal være flere nasjonalromantiske villanavn i urbane områder.

Nå skal jeg vise hvilke appellativ som er vanligst i sammensetninger med ord for årstid eller tid på døgnet. For å komme med i denne oppsummeringen må appellativet minimum ha 20 belegg. 199 av 221 navn (90 %) har kommet med i denne oversikten, som bare inneholder tre ulike appellativ. Konsentrasjonen rundt disse tre appellativene har derimot blitt meget sterk.

1. Appellativet *kveld* har 98 belegg: *Kveldsro* (76), *Kveldsol* (18), *Kveldheim* (2), *Kveldsfred* og *Kveldsly*. Utbredelsen av navnet *Kveldsro* samsvarer ikke med dette etterleddets lave frekvens, så det er tydelig at dette navnet har fått en stereotyp status. Dette gjelder også for navnet *Kveldsol*. Ellers er appellativet lite brukt i sammensetninger med nasjonalromantiske etterledd.

2. Appellativet *sommer* har 80 belegg: *Sommerro* (33), *Sommerlyst* (22), *Sommerly* (8), *Sommertun* (6), *Sommerheim* (4), *Sommerlund* (3), *Sommerfryd* (2), *Sommerfred* og *Sommerbo*. Dette forleddet har festet seg lettere til de noe mer sjeldne etterleddene, slik som *-ro* og *-lyst*. De frekvente etterleddene *-heim* og *-tun* har få belegg av dette appellativet i forhold til hvor mange navn det er med disse etterleddene. Det kan godt tenkes at dette er navn som er gitt på hytter og fritidsboliger som stort sett benyttes om sommeren, men det ligger utenfor oppgavens ramme å verifisere denne påstanden.

3. Appellativet *vår* har 21 belegg: *Vårsol* (6), *Vårly* (5), *Vårtun* (5), *Vårheim* (3), *Vårlyst* og *Vårlund*. Her er det ingen navn som har fått mange belegg, men appellativet har likevel festet seg ved flere etterledd.

Siden det er relativt få navn totalt i denne kategorien, kan man ikke forvente at det skal være veldig mange belegg av enkelte navn her. Likevel skiller navnet *Kveldsro* seg noe ut. Det er derfor grunn til å anta at de andre navnene med appellativet *kveld* er dannet analogisk etter dette.

Videre skal jeg vise hvordan disse appellativene med betegnelse for årstid eller tid på døgnet varierer i bruk mellom de ulike etterleddene. Gjennomsnittlig bruk av denne type navngiving er på 1,81 %.

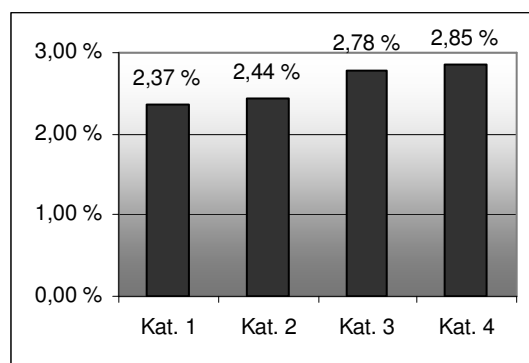
1. <i>-ro</i>	50,90 %	4. <i>-fred</i>	15,78 %	7. <i>-lund</i>	0,66 %	10. <i>-bu</i>	0,30 %
2. <i>-sol</i>	48,43 %	5. andre	7,89 %	8. <i>-tun</i>	0,51 %		
3. <i>-lyst</i>	32,39 %	6. <i>-ly</i>	2,11 %	9. <i>-heim</i>	0,39 %		

Tabell 49. Prosentandel navn med betegnelse årstid eller tid på døgnet i forleddet.

Tabell 49 viser hvordan navneleddene er rangert etter høyest prosentandel. Etterleddet *-ro* har høyest prosentandel, og der utgjør navnet *Kveldsro* 34,5 % og *Sommerro* 15 % av prosentandelene i hver sin gruppe. Deretter følger etterleddet *-sol*, der navnet *Kveldsol* alene står for 28 %. Navnet *Sommerlyst* utgjør 15,5 % i den tredje gruppen. Alle disse navnene ser ut til å ha fått en stereotyp karakter, som trekker prosentandelen opp ved disse etterleddene. Siden mange ledd mangler denne konstruksjonen, er de fleste av etterleddene i denne tabellen over gjennomsnittet. Dette er også med på å bekrefte antakelsen om at det er en del navn som kan betegnes som stereotype i denne gruppen, fordi de er så frekvente i forhold til den lave frekvensen disse etterleddene har.

5.1.6 Oppsummering av navn med betegnelse for tresort eller andre planteslag i sammensetningen

Det er til sammen 710 navn med slike betegnelser som affiks, noe som utgjør 2,55 % av hele navnematerialet.



Figur 56. Oversikt over urbaniseringsgraden til alle navn med tresort eller et annet planteslag i for- eller etterleddet.

Figur 56 viser hvordan navn med betegnelse for tresort eller andre planteslag er fordelt prosentvis mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Vi ser at det ikke er så veldig stor forskjell mellom de ulike urbaniseringskategoriene, men det er en større prosentandel slike navn i mer urbaniserte områder. Gjennomsnittet ligger på 2,55 %, slik at kategori 1 og 2 holder seg under gjennomsnittet, og kategori 3 og 4 er over gjennomsnittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	273	293	1,3678
Kategori 2	6142	150	157	0,2798
Kategori 3	5422	151	138	1,1737
Kategori 4	4763	136	121	1,7414
χ^2 -verdi	4,5630			

Tabell 50.

Tabell 50 viser at det ikke er en signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene i og med at χ^2 -kvadratverdien bare er på 4,56. Likevel viser tabellen at det er et lavere antall observerte navn enn det forventede i kategori 1 og 2, mens det er et noe høyere observert antall enn det forventede i kategori 3 og 4. Selv om dette samsvarer med hypotesen, er det for liten forskjell mellom det observerte og det forventede resultatet i de ulike kategoriene til at det får betydning. Likevel kan vi konkludere med at denne metoden for navngiving av villaer har vært vanligere i urbane enn i rurale områder.

I det følgende skal jeg vise hvilke tre- eller plantebetegnelser som er de vanligste å bruke i sammensetninger med det nasjonalromantiske navnematerialet. Nedre grense for å komme med i denne oppsummeringen er 15 belegg. Her har 625 av 710 navn (88 %) kommet med. En del tre- og plantebetegnelser har lav frekvens, noe som kan tyde på at det faktisk er reelle forhold som kommer frem i navngivingen.

1. Trebetegnelsen *bjørk* har 243 belegg: *Bjørklund* (121), *Bjørkely* (40), *Bjørkheim* (32), *Birkelund* (28), *Bjørktun* (21) og *Bjørkero*. Denne tresorten har fått en relativt stor frekvens ved flere etterledd, selv om det er markant flest ved etterleddet *-lund*. Dette støttes også opp av at *bjørk* er en vanlig tresort i Rogaland.
2. Trebetegnelsen *gran* har 115 belegg: *Granly* (59), *Granheim* (23), *Granlund* (23), *Grantun* (6), *Granbu*, *Granglytt*, *Granro* og *Solgran*. Etterleddet *-ly* har størst antall av slike sammensetninger. Også *-heim* og *-lund* har en del belegg, men ellers er det bare sporadiske forekomster.
3. Trebetegnelsen *eik* i forskjellige skriftformer har 83 belegg: *Eikelund* (40), *Eikely* (15), *Eiketun* (13), *Eikebu* (8), *Eikheim* (4), *Egetun*, *Eikero* og *Ekeborg*. Etterleddet *-lund* er også frekvent her, men det er også en god del andre etterledd som er sammensatt med *eik*, selv om de fleste har en lav frekvens.
4. Trebetegnelsen *furu* har 62 belegg: *Furuly* (34), *Furulund* (14), *Furuheim* (9), *Furutun* (3) og *Furuvang* (2). Selv om denne trebetegnelsen ikke har like mange ulike sammensetninger som *gran*, har disse en del fellestrekk når det gjelder hvilke etterledd de er sammensatt med. Etterleddet *-ly* er mest frekvent, og etterleddene *-heim*, *-lund* og *-tun* har omtrent det samme antallet.
5. Plantebetegnelsen *lyng* har 48 belegg: *Lyngheim* (35), *Lyngtun* (12) og *Lyngvang*. Dette appellativet har bare festet seg til de to mest frekvente etterleddene, samt ett tilfelle ved det noe mindre frekvente *-vang*.

6. Blomsterbetegnelsen *rose* har 38 belegg: *Rosenlund* (24), *Rosenheim* (11), *Rosenborg*, *Rosenvang* og *Rosetun*. Igjen er det etterleddet *-lund* som har høyest frekvens, slik det var ved trebetegnelsene *bjørk* og *eik*.

7. Trebetegnelsen *hassel* har 21 belegg: *Hassellund* (13), *Hasseltun* (5), *Hasselborg*, *Hasselheim*, *Hasselly*. Også her er det etterleddet *-lund* som har fått flest belegg. Selv om det ikke er noen navn som har fått særlig mange belegg, er denne betegnelsen sammensatt med ganske mange ulike etterledd.

8. Trebetegnelsen *ask* har 15 belegg: *Askelund* (12), *Asktun* (2) og *Askheim*. Nok en gang er det etterleddet *-lund* som har flest belegg ved denne tresorten.

Selv om det er enkelte navn som har mange belegg, har de fleste navnene i denne oppsummeringen relativt få belegg. Årsaken til at så få navn har fått mange belegg kan ha sammenheng med at disse navnene, i større grad enn ved de foregående kategoriene, er laget med stedets realia som utgangspunkt. Dette utelukker selvsagt ikke analogisk navngiving, noe som trolig ofte har forekommet ved disse navnene.

I det følgende skal jeg vise hvor stor prosentandel de ulike navneleddene har av sammensetninger med betegnelse for tresort eller andre planteslag. Gjennomsnittet for denne type navngiving er på 2,55 %.

1. <i>-lund</i>	32,74 %	4. <i>-heim</i>	4,18 %	7. andre	2,63 %	10. <i>-glytt</i>	0,58 %
2. <i>-ly</i>	17,70 %	5. <i>-tun</i>	3,79 %	8. <i>-ro</i>	1,36 %	11. <i>Sol-</i>	0,10 %
3. <i>-bu</i>	5,86 %	6. <i>-borg</i>	2,67 %	9. <i>-vang</i>	1,00 %		

Tabell 51. Prosentandel navn med betegnelse for tresort eller andre planteslag i for- eller etterleddet.

Tabell 51 viser med fallende prosentandel hvilke navneledd som inneholder sammensetninger med ord for tresort eller planteslag. Ved etterleddet *-lund*, som har høyest prosentandel, forholder det seg noe annerledes enn vi har sett ved andre kategorier. Selv om navnet *Bjørklund* utgjør 13,3 % av denne gruppen, er det likevel flere andre navn, slik som *Eikelund* (4,4 %) og *Birkelund* (3,1 %), som gjør seg gjeldende. Det er dermed ikke sagt at det er en klar overvekt av typiske stereotype navn i denne kategorien, men at det er flere ulike sammensetninger som har fått gjennomslag. Det samme gjelder ved etterleddet *-ly*, der *Granly* (6,9 %) og *Bjørkely* (4,7 %) utgjør en god del av prosentandelen. Det at disse to etterleddene har mange navn med trebetegnelse i forleddet, har sammenheng med det semantiske. Ordet *lund* betyr som kjent en skog, mens ved etterleddet *-ly* henger det sammen med at det man ofte ligger i *ly* for, er et tre.

Men det er også andre navn i denne gruppen som har flere belegg. Av den grunn kan man hevde at det er en mulighet for at bakgrunnen for en del av disse navnene faktisk ligger i at villaen har en eller annen tilknytning til en av disse tresortene eller planteslagene. Siden vi

ikke her ser noen særlig stereotypisering, slik som vi har gjort i de tidligere kategoriene, er det da mer naturlig å tenke seg at det har foregått en bevisst navnelaging i disse tilfellene, analogisk påvirket av andre navn med de samme etterleddene.

5.1.7 Oppsummering av navn med personbetegnelse i sammensetningen

Det er bare 36 navn i denne gruppen, noe som utgjør 0,12 % av alle nye navn.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	7	14	3,342
Kategori 2	6142	16	7	7,8979
Kategori 3	5422	6	7	0,0394
Kategori 4	4763	7	6	0,2886
χ^2 -verdi	11,5686			

Tabell 52.¹⁶⁰

Tabell 52 viser hvordan antallet fordeler seg i de ulike kategoriene. Den viser at kji-kvadratverdien kommer over nivået på 7,815, slik at det er påvist en signifikant forskjell i fordelingen av dette antallet i de ulike kategoriene. Mens det i kategori 1 er et lavere observert antall enn det forventede, er det i kategori 2 et høyere observert antall enn det forventede. I kategori 3 og 4 er det ikke stor forskjell mellom det observerte og det forventede antallet. Av den grunn kan man hevde at navn med personbetegnelse i sammensetningen ikke samsvarer med hypotesen om at det er flere nasjonalromantiske navn i urbane områder.

Siden det er så få navn i denne gruppen, og ingen navn peker seg ut med flere belegg enn andre, vil jeg bare kort oppsummere hvilke personbetegnelser som er kommet med blant de nasjonalromantiske navnene. Av ord for familiemedlemmer har vi appellativene *bror*, *far*, *godfar*, *morfar* og *søsken*. Noen få yrkesbetegnelser er kommet med i denne gruppen: *jeger*, *munk*, *møller* og *smed*. Andre personbenevnelser i materialet er *folk*, *gjest*, *konge* og *ungdom*. Disse navnene har mye til felles med personnavn/patronym i forleddet i og med at det dreier seg om oppkalling av noen. Det er sannsynligvis derfor ingen av disse appellativene har blitt frekvente og dermed heller ikke har fått en stereotyp status.

Jeg vil i det følgende vise hvilke etterledd som har personbetegnelse i forleddet, og hvor stor prosentandel det utgjør av det totale antall navn i hver av gruppene. Som ventet står ingen av disse ordene som etterledd i sammensatte navn.

¹⁶⁰ Siden det er så få navn i denne gruppen, viser jeg ikke grafisk den prosentvise fordelingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene.

1. - <i>minne</i>	2,94 %
2. - <i>vang</i>	0,80 %
3. - <i>borg</i>	0,72 %
4. - <i>heim</i>	0,33 %
5. - <i>bu</i>	0,30 %
6. - <i>tun</i>	0,18 %

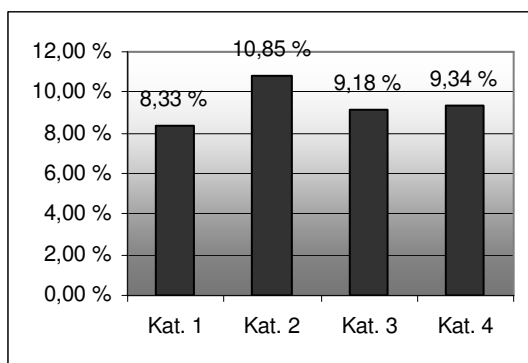
Tabell 53. Prosentandel navn med personbetegnelse i forleddet.

Tabell 53 viser at det bare er seks etterledd som har brukt denne typen konstruksjon. Selv om det er flere slike konstruksjoner ved etterleddet *-minne*, har det her, i enda mindre grad enn ved kapittel 5.1.6, oppstått stereotype navn. Årsaken til dette er naturligvis at det er personer som minnes, og slike navn vil sjelden bli stereotype, men dannes på ny hver gang. Denne metode for navngiving kan derfor jevnføres med bruk av stedsnavn/slektsnavn og fornavn/patronym i sammensetningene.

5.1.8 Oppsummering av navn med øvrige appellativ i forleddet

Det er grunn til å anta at det i denne gruppen er flest navn der navngiveren i stor eller større grad har brukt fantasien sin, i og med at navnene er sammensatt med en rekke ulike appellativ som ikke har latt seg kategorisere inn i noen av de andre gruppene. Men det har også vist seg at det ofte er de samme appellativene, som for eksempel *sol*, *fred* og *fryd* som har gått igjen ved flere av for- og etterleddene. Dette er et sikkert bevis for at det i stor grad har dreid seg om navngiving ved analogi. I denne gruppen er det også en del navn som har fått svært mange tilslag, for eksempel *Solheim*, 501 navn og *Fredheim*, 412 navn.

I denne gruppen er det til sammen 2568 navn, noe som utgjør 9,23 % av hele navnematerialet.



Figur 57. Oversikt over urbaniseringsgrad til navn med øvrige appellativ i for- eller etterleddet.

Figur 57 viser fordelingen i prosentandel mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Kategori 1 og 3 ligger under gjennomsnittet på 9,23 %, mens kategori 2 og 4 ligger over snittet. Kategori 2 har en relativ høyere prosentandel enn de øvrige kategoriene.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	958	1059	9,7182
Kategori 2	6142	667	566	17,9095
Kategori 3	5422	498	500	0,0072
Kategori 4	4763	445	439	0,0779
χ^2 -verdi	27,7130			

Tabell 54.

Kji-kvadratverdien i tabell 54 viser en verdi på 27,7. Det er dermed påvist en signifikant forskjell mellom fordelingen av antallet i de ulike urbaniseringskategoriene. Selv om det er et lavere observert antall enn det forventede i kategori 1, er det et høyere observert antall enn det forventede i kategori 2, som også utgjør en stor del av kji-kvadratverdien. Dette samsvarer ikke med hypotesen om at det skal være færre nasjonalromantiske navn enn forventet i rurale områder. I kategori 3 og 4 er det nesten ingen forskjell mellom det observerte og det forventede antallet. Det er for få observerte navn i forhold til det forventede antallet i kategori 3 og 4 til at man kan hevde at det er en forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale steder ut fra hypotesen om at det skal være flest nasjonalromantiske villanavn i urbane områder. Likevel er det påvist en signifikant forskjell i navngivingen, og denne forskjellen dreier seg i all hovedsak om at det er flere navn enn forventet i urbaniseringskategori 2.

Det er ganske mange ulike appellativ som er benyttet sammen med de nasjonalromantiske for- og etterleddene i dette materialet, men det er ikke så mange forskjellige appellativ som har fått høy frekvens. I denne oppsummeringen er kravet at appellativet skal ha minst 20 belegg, noe som førte til at jeg bare satt igjen med syv ulike appellativ. Likevel er hele 2413 av 2568 navn (94 %) kommet med her.

1. Appellativet *sol* har 1509 belegg: *Solheim* (501), *Soltun* (363), *Solvang* (274), *Solborg* (105), *Sollund* (83), *Solglytt* (73), *Solglimt* (47), *Solly* (28), *Solbu* (16), *Sollyst* (11), *Solfred* (4), *Solro* (3) og *Solblikk*. Her er det mange etterledd som har fått høy frekvens. Ut fra dette er det god grunn til å hevde at mange av disse navnene er utslag av analogisk navngiving.

2. Appellativet *fred* har 643 belegg: *Fredheim* (412), *Fredly* (117), *Fredtun* (69), *Fredlund* (22), *Fredborg* (15), *Fredvang* (4), *Fredbo* (2), *Fredlyd* og *Fredsminde*. Selv om det her ikke er like mange belegg som ved appellativet *sol*, har også dette appellativet festet seg ved ganske mange etterledd. Navnet *Fredheim* har en mye høyere frekvens enn de andre navnene, men også *Fredly* og *Fredtun* har blitt mye brukt.

3. Appellativet *von* har 93 belegg: *Vonheim* (92) og *Vonglimt*. Dette appellativet har bare festet seg til to ulike etterledd, der det ene helt tydelig har fått et stort gjennomslag slik at man kan se på dette som et stereotypet navn.
4. Appellativet *fryd* har 67 belegg: *Frydenlund* (42), *Solfryd* (10), *Frydheim* (7), *Frydenborg* (2), *Frydenhaug* (2), *Frydentopp* (2), *Frydendal* og *Frydvang*. Her er det bare navnet *Frydenlund* som har fått en relativ stor frekvens, men appellativet har likevel festet seg ved ganske mange ulike navneledd.
5. Appellativet *kvil* har 49 belegg: *Kvilheim* (24), *Heimkvil* (20), *Kviltun* (3), *Kvilebu* og *Kvilro*. Det er svært sjelden vi ser to navn som *Kvilheim* og *Heimkvil* med nesten like høy frekvens der bare for- og etterleddet har byttet plass. Selv om det ikke er så merkelig i seg selv, er det ingen andre navn som opptrer på denne måten. Ved siden av disse to navnene er det bare tre andre etterledd med svært få belegg.
6. Appellativet *blås* har 31 belegg: *Blåsenborg* (31). Dette appellativet inneholder et tyskinspirert infiks. Siden det bare er ett navn her, har denne konstruksjonen ikke ført til at man har brukt dette appellativet ved andre etterledd. Dermed har dette navnet ikke vært en inspirasjonskilde til andre nydannelser.
7. Appellativet *lys/ljos* har 21 belegg: *Ljosheim* (15), *Sollys* (3), *Heimljøs*, *Ljosborg* og *Ljostun*. Til tross for at det totalt er få navn sammensatt med dette appellativet, er det likevel flere navneledd presentert her. At det i stor grad er den nynorske skriftformen *ljøs* som er brukt, tyder på at man vil bruke det «opprinnelige» norske språket, et tydelig nasjonalromantisk trekk ved navngivingen.

I denne gjennomgangen har vi sett at enkelte navn har fått mange belegg, slik som *Solheim* (501), *Soltun* (363), *Solvang* (274), *Solborg* (105), *Fredheim* (412), *Fredly* (117) og *Vonheim* (92). De fire første er sannsynligvis dannet analogisk etter forleddet *Sol-*, mens det ved navnene *Fredheim* og *Vonheim* er etterleddet *-heim* som har vært utgangspunktet for navnelagingen. *Fredly* er sannsynligvis dannet analogisk etter *Fredheim*. Slik er det sannsynligvis også med svært mange andre navn, mange flere enn det lar seg gjøre å verifisere gjøre rede for her.

I det følgende skal jeg vise i hvilken grad disse øvrige appellativene er brukt ved de ulike for- og etterleddene. Gjennomsnittet for bruk av øvrige appellativ i for- eller etterleddet ligger på 12,39 %.

1. -vang	56,85 %
2. -glimt	50,50 %
3. -glytt	42,94 %
4. -borg	39,90 %
5. -heim	32,58 %
6. -fred	26,31 %

6. andre	26,31 %
8. -tun	21,62 %
9. Fri-	20,83 %
10. -ly	17,46 %
11. -lyst	16,90 %
12. -lund	16,75 %

13. Heim-	15,11 %
14. -bu	8,64 %
15. Rose-	7,14 %
16. -ro	5,45 %
17. Fred-	4 %
18. Sol-	2,43 %

19. -blikk	1,17 %
20. -minne	0,73 %

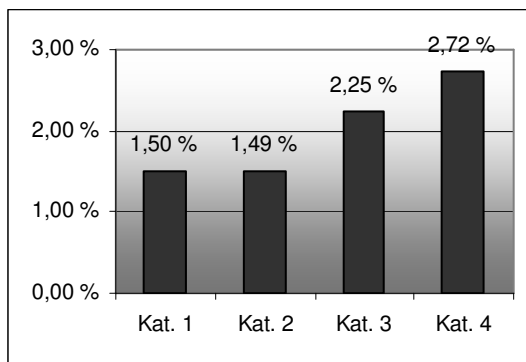
Tabell 55. Prosentandel navn med øvrige appellativ i for- og etterleddet.

Tabell 55 viser hvor frekvent denne typen navngiving har vært. Det er bare etterleddene *-sikt*, *-syn*, *-sjå* og *-sol* og forleddene *Fager-* og *Troll-* som ikke har øvrige appellativ i sammensetningen. Størst prosentandel har etterleddet *-vang*. Der utgjør navnet *Solvang* hele 55,2 %. Navnet *Solglimt* utgjør 47,5 % i gruppen med etterleddet *-glimt*, slik at det også her er ett navn som fører til at navneleddet får en høy prosentandel. Dette gjelder også for navnene *Solglytt* (43 %) og *Solborg* (25,5 %) i de neste gruppene. Først når vi kommer ned på listen til etterleddet *-heim*, der *Solheim* utgjør 15,1 %, finner vi et annet appellativ enn *sol*, nemlig *fred* i *Fredheim* som utgjør 12,4 %. Til sammen utgjør dermed *Solheim* og *Fredheim* 27,5 % av de totalt 32,6 prosentene. Det betyr at det er en del andre appellativ enn *sol* og *fred* som har festet seg ved etterleddet *-heim*, slik som *Vonheim* (2,8 %). Ingen av de andre navnene har fått en slik status som disse tre navnene.

Denne gjennomgangen bekrefter det jeg viste i forrige avsnitt: Enkelte navn har fått en høy status og er dermed blitt brukt mye. Det kan også tenkes at disse navnene har fungert hindrende for andre nylaginger. Det er ganske mange andre mulige sammensetninger, men det kan se ut som at enkelte stereotipe navn har hindret dette.

5.1.9 Oppsummering av navn som har stedsnavn eller slektsnavn i forleddet

Det er til sammen 517 navn som jeg ikke har kunnet forklare på noen annen måte enn at de inneholder et stedsnavn eller et slektsnavn, eller deler av slektsnavn eller stedsnavn. I svært mange tilfeller har jeg vært i tvil om hvilket stedsnavn det vises til, og det er meningen at denne tvilen skal komme til uttrykk i vedlegget. Jeg vil på ingen måte hevde at mine forklaringer er endelige, men jeg har gjort et forsøk på å gi et bilde av hva jeg mener kan ligge til grunn for navnevalget.



Figur 58. Urbaniseringsgrad til alle navn med stedsnavn eller slektsnavn i for- eller etterleddet.

Figur 58 viser at det er en tydelig forskjell i bruk av stedsnavn eller slektsnavn i for- eller etterleddet i de ulike urbaniseringskategoriene. Kategori 1 og 2 ligger under gjennomsnittet på 1,85 %, mens kategori 3 og 4 ligger over dette snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	173	213	7,3705
Kategori 2	6142	92	114	4,1163
Kategori 3	5422	122	100	4,6914
Kategori 4	4763	130	88	19,9092
χ^2 -verdi	36,0875			

Tabell 56.

Tabell 56 viser at kji-kvadratverdien for denne gruppen ligger godt over punktet på 7,815, som forteller at det er en signifikant forskjell mellom plasseringen av navnene i de ulike kategoriene. Kategori 1 og 2 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Dermed kan man med sikkerhet hevde at navn som inneholder stedsnavn, deler av et stedsnavn eller et slektsnavn i sammensetningen, i stor grad kan knyttes til urbaniserte områder. Dette har med andre ord ikke vært en like vanlig navngivningsmetode i rurale områder.

Det er ikke hensiktsmessig å ordne denne kategorien etter hvor frekvente de ulike appellativene i sammensetningene er. Videre skal vi se hvordan navngiving av stedsnavn/slektsnavn har gjort seg gjeldende i de ulike navneleddene.

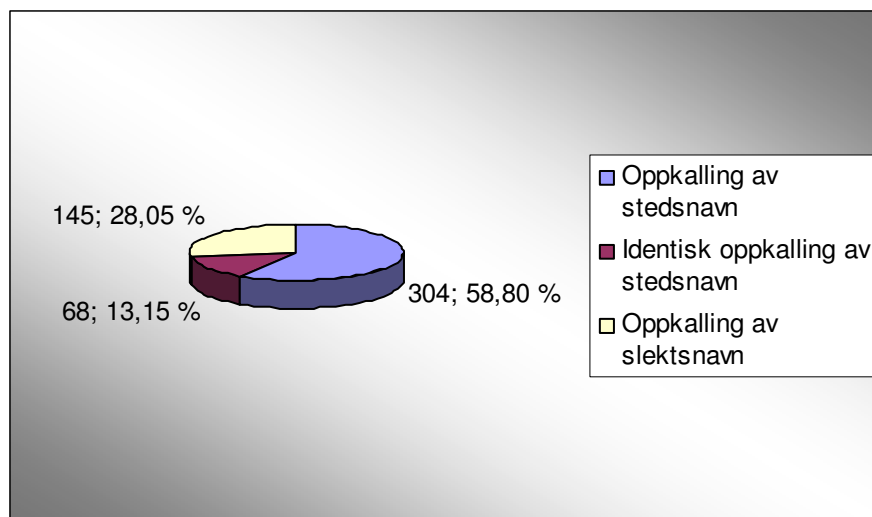
1. -minne	20,58 %	5. -heim	5,71 %	9. -ro	2,72 %	13. -syn	0,66 %
2. -bu	14,19 %	6. -borg	5,10 %	10. -lund	2,64 %	14. -glytt	0,58 %
3. -sjå	7,89 %	7. -vang	4,23 %	11. -ly	1,05 %	15. Sol-	0,25 %
4. -tun	7,35 %	8. -blikk	3,52 %	12. -glimt	1,01 %		

Tabell 57. Prosentandel navn med stedsnavn eller slektsnavn i for- og etterleddet.

Tabell 57 viser hvordan fordelingen er mellom de ulike for- og etterleddene når det gjelder denne navngivningsmetoden. Naturlig nok er det etterleddet -minne som har størst prosentandel navn med stedsnavn i forleddet. Det er heller ikke uventet at etterleddet -bu også har en relativ

høy prosentandel slike navn. Etterleddene *-sikt*, *-glytt*, *-lyst*, *-sol*, *-fred* og gruppen av andre navn har ikke stedsnavn eller slektsnavn i sammensetningen. Av forleddene er det bare *Sol-* som har stedsnavn i sammensetningen.

I kapittel 4 viste jeg hvordan navn av denne typen kan grupperes i tre ulike kategorier: 1) affikset er et stedsnavn eller en del av et stedsnavn, 2) navnet er en direkte, identisk oppkalling av et eldre navn, og 3) forleddet er et slektsnavn eller en del av et slektsnavn.



Figur 59. Oversikt over samtlige ledd med stedsnavn i affikset og deres prosentandel i de tre ulike kategoriene.

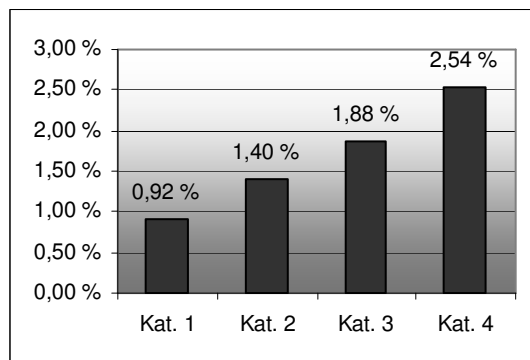
Figur 59 viser hvordan disse tre kategoriene fordeler seg på samtlige for- og etterledd. Den vanligste form for oppkalling har vært ved oppkalling av stedsnavn. Av navneleddene som inneholder et stedsnavn, er det bare forleddet *Sol-* som ikke har slik oppkalling.

Etterleddene *-lund*, *-ly* og *-minne* har en relativt høyere prosentandel slik oppkalling.

Etterleddene *-sjå*, *-blikk*, *-syn* og *-glytt* har bare oppkalling innefor denne kategorien, men de utgjør heller ikke så mye i figuren over gjennomsnittet, fordi det er svært få navn ved disse siste etterleddene. Det er bare etterleddene *-heim*, *-tun*, *-vang* og *-borg*, samt forleddet *Sol-*, som har identisk oppkalling av stedsnavn. Derfor er denne prosentandelen ikke så stor. Bortsett fra ved forleddet *Sol-*, der samtlige fem navn var identisk oppkalling, er det etterleddet *-tun* som har størst prosentandel slik navngiving. Etterleddet *-heim* har også en høyere prosentandel enn gjennomsnittet. Når det gjelder oppkalling av slektsnavn, peker etterleddet *-heim* seg ut med å ha en relativ stor prosentandel slik navngiving. Det samme, om enn i mindre grad, kan man si om etterleddene *-bu* og *-ro*. Generelt sett er ikke disse avvikene store, noe som viser at denne metoden for navngiving er relativt jevnt fordelt mellom de ulike navneleddene.

5.1.10 Oppsummering av navn som har fornavn eller patronym i sammensetningen

Det er til sammen 402 navn med et fornavn eller et patronym i forleddet. Disse navnene kan muligens være en indikator på hvilke fornavn som var populære i dette området i denne perioden, uten at jeg i stor grad har undersøkt dette nærmere.



Figur 60. Oversikt over urbaniseringsgraden til alle navn med personnavn i forleddet

Figur 60 viser hvordan disse navnene fordeler seg i de ulike urbaniseringskategoriene.

Denne figuren viser at det er mye mer bruk av personnavn i urbane områder, enn i rurale.

Gjennomsnittet er på 1,48 %. Kategori 1 og 2 ligger under dette gjennomsnittet, mens kategori 3 og 4 ligger over snittet.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	104	165	22,8355
Kategori 2	6142	81	88	0,6266
Kategori 3	5422	103	78	7,9558
Kategori 4	4763	114	69	30,0686
χ^2 -verdi	61,4866			

Tabell 58.

Tabell 58 viser en veldig høy χ^2 -kvadratverdi. Det er derfor ingen grunn til å tvile på at denne metoden for navngiving i stor grad er forbundet med urbanisering. Kategori 1 og 2 har et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Legg merke til at det er urbaniseringskategori 1 og 4 som gir utslag på testobservatoren slik at χ^2 -kvadratverdien blir høy.

På samme måte som med kategorien stedsnavn/slektsnavn i sammensetningen har det selvsagt heller ikke her oppstått stereotype navn, i og med at navnene blir laget på ny i hvert tilfelle, i hvert fall så lenge hensikten har vært at navnet skal vise til en bestemt person. At det er relativt mange *Mariero*, har sannsynligvis ikke noe med stereotypisering å gjøre (se kap. 4.1.9).

1. <i>-minne</i>	52,20 %
2. <i>-bu</i>	24,38 %
3. <i>-ro</i>	19,54 %
4. <i>-borg</i>	9,48 %

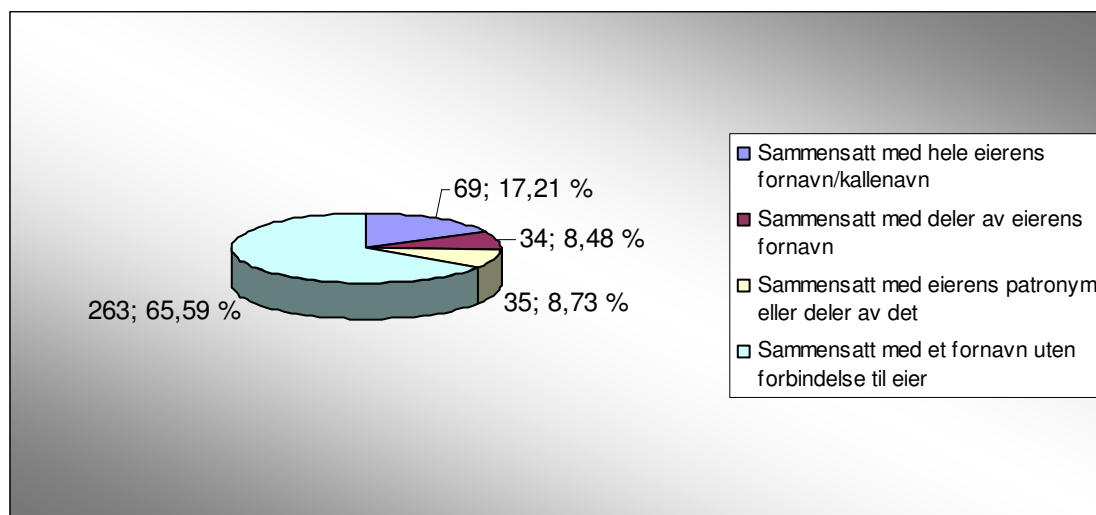
5. <i>-lyst</i>	8,45 %
6. andre	5,26 %
7. <i>-tun</i>	2,66 %
8. <i>-heim</i>	2,34 %

9. <i>-vang</i>	2,01 %
10. <i>-lund</i>	1,43 %
11. <i>-ly</i>	0,35 %
12. <i>Sol-</i>	0,005 %

Tabell 59. Prosentandel navn med fornavn, kallenavn eller patronym i for- og etterleddet.

Tabell 59 viser hvilke ledd som har blitt sammensatt med et personnavn, patronym eller kallenavn i affikset. Også her, som ved stedsnavnene (5.1.9), har etterleddet *-minne* størst prosentandel, med etterleddet *-bu* på andreplass. Dette sier noe om disse etterleddene, at de ofte er brukt for å minnes personer og steder. Det er naturlig at fornavn/patronym ikke er sammensatt med etterleddene *-sol*, *-sikt*, *-glytt* og *-glimt*.

Ved gjennomgangen i kapittel 4 delte jeg denne navnegruppen inn i fire ulike kategorier i forhold til hvordan navngivingen har foregått: 1) sammensatt med hele eierens fornavn/kallenavn, 2) sammensatt med deler av eierens fornavn, 3) sammensatt med eierens patronym eller deler av det, og sist, men ikke minst, 4) sammensatt med et fornavn uten forbindelse til eier.



Figur 61. Oversikt over metode for navnevalg der affikset er et fornavn, kallenavn eller patronym.¹⁶¹

Figur 61 viser gjennomsnittet for denne navngivingsmetoden. Når det gjelder navn sammensatt med hele eierens fornavn, er det etterleddene *-bu* (24,4 %) og *-ro* (23,3 %) som skiller seg ut med mest bruk av denne metoden. Det er bare etterleddene *-heim*, *-tun*, *-vang*, *-borg*, *-bu* og *-ro* som har deler av eierens fornavn i prefikset. Etterleddet *-heim* skiller seg ut med en høy prosentandel slike navn (29,5 %). Etterledd som er sammensatt med eierens patronym eller deler av det, er *-heim*, *-tun*, *-bu*, *-ro*, *-minne* og *-lyst*. Ved denne navngivingsmetoden er det etterleddet *-bu* som har en høy prosentandel (15,9). I 65,5 % prosent av tilfellene finnes det

¹⁶¹ I figur 61 har bare 401 av de 402 navnene kommet med fordi det er ett navn som ikke har latt seg plassere i noen av de fire kategoriene for navngiving. (Se 4.1.12, punkt 12)

ikke noen korrelasjon i kilden mellom sammensetningsleddet og eierens fornavn eller patronym. Etterleddet *-minne* har en vesentlig høyere prosentandel navn med denne type sammensetning (87 %). Dette har naturligvis sammenheng med at det er vanligere å «minnes» andre enn seg selv, og disse andre er det ikke opplysninger om i kilden.

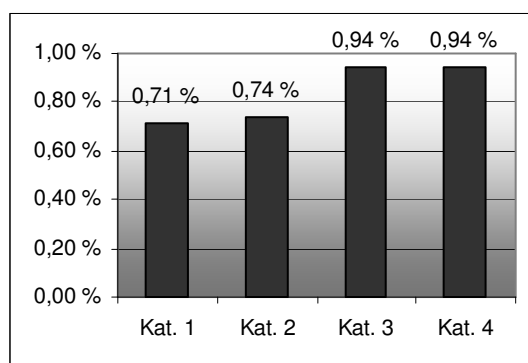
Et interessant trekk ved denne metoden for navngiving er forskjellen i bruk av kvinne- og mannsnavn. Rent intuitivt vil man tenke at det er flest mannsnavn, siden det oftest var menn som eide stedene, og siden samfunnet den gang var mer mannsdominert enn i dag. Av disse 402 navnene er 285 sammensatt med et mannsnavn og 111 med et kvinnenavn. Ved seks navn er jeg usikker på om sammensetningen er med et kvinnenavn eller et mannsnavn. Dette forekommer i tilfeller der det ikke er noen sammenheng mellom eieren og navnet. Disse navnene er *Ingheim, Ingtun, Sigtun, Gunvang, Engelsminde* og *S. og K.s minde*. Det betyr at det er 70,9 % mannsnavn og 27,6 % kvinnenavn. 1,5 % av tilfellene er usikre. Etterleddet *-lund* avviker fra denne normalfordelingen. Her er ti av de elleve navnene sammensatt med et kvinnenavn. Også ved etterleddet *-ro* er det en større prosentandel med kvinnenavn i forleddet enn gjennomsnittet for alle etterleddene. Her har 27 av 43 navn (62,8 %) kvinnenavn i forleddet. Det er vanskelig å gi en god forklaring på hvorfor enkelte etterledd avviker fra det normale navngivingsmønsteret. Ved etterleddet *-ro* henger det muligens sammen med etterleddets rosende konnotasjoner, man vil kanskje rose konen for at hun er rolig. Eller kan det være et ønske fra mannens side, om en rolig kone? På den annen side er antallet navn sammensatt med fornavn for lite til at man kan generalisere på grunnlag av disse funnene.

I tilfeller der kilden ikke viser sammenheng mellom eier og fornavnet i sammensetningen, og der dette fornavnet i tillegg er et teofort navn, ville en mulig tolkning være at det er den norønne mytologien som har vært inspirasjonskilde for navngivingen. Dermed er det grunn til å tro at disse navnene heller burde tolkes som mytologiske navn. Det har jeg likevel ikke gjort. For eksempel er navnet *Tor* i forskjellige former et svært vanlig antroponym i Norge. Det opplevde en kraftig økning i popularitet i mellomkrigstiden, før den sank på 1950-tallet (SSB). Det er derfor ikke usannsynlig at alle disse navnene er dannet med antroponymet i tankene, og ikke det teofore navnet. Det har også vært en diskusjon i nordisk navnegransking om mytologiske navn. Magnus Olsen har kommet frem til at det er omkring 600 sakrale gårdsnavn i Norge (Olsen 1926:227). Eivind Vågslid (1974) avviser alle sakrale navn og tolker dem som vanlige appellativ. Navn på *Tor-* kan vise til fiskeplasser ved fosseduren (der skulle de beste fiskeplassene være), og navn på *Frøy-* inneholder et appellativ i betydningen 'frodig' eller eventuelt verbet *frjósa*. Navnet skulle da vise til et kaldt sted. Årsaken til at jeg ikke tolker personnavn med en eller annen form av *Tor* som sakralt, er ikke at jeg er

enig i Vågslids avvisning av de teofore navnene. Det er mindre sannsynlighet for at det skal være direkte tilknytning til guden Tor når navnet viser en så sterk popularitet i denne perioden. Jeg har likevel med vilje ikke alltid vært like konsekvent i dette skillet, siden navn som *Frøystad* og *Frøysvoll* blir tolket som mytologiske navn.¹⁶² Forleddet *Frøy-* har også få eksemplarer i det vanlige personnavnforrådet, slik at dette ikke bør stilles i samme kategori som fornavnet *Tor*.

5.1.11 Oppsummering av mytologiske navn

Jeg har til sammen kategorisert 224 navn som mytologiske. Det utgjør 0,8 % av det totale navnematerialet. I hvilken grad navngiverne i hvert enkelt tilfelle har hatt den norrøne mytologien som utgangspunkt for navnevalget, ligger utenfor denne oppgavens ramme, men det er ved de fleste navnene i denne gruppen stor grunn til å anta at dette har vært en bakgrunn for navnevalget. Det er også en sannsynlighet for at navn som ikke har kommet med i denne gruppen, også kan være dannet med dette som bakteppe. Da tenker jeg spesielt på navn som har havnet i gruppene stedsnavn/slektsnavn eller fornavn i affikset, som *Frøyheim* og *Frøytun*, og navn med norrøne fornavn i forleddet, som *Torsheim* og lignende. Navnet *Breidablikk* er også et tvilstilfelle. Siden det er så mange av dem, er det stor sannsynlighet for at de er oppkalt etter Breidablikk i Stavanger (se 4.1.14). Det samme gjelder kanskje for *Heimdal*, som også er et frekvent navn. Til tross for alle disse tvilstilfellene har jeg valgt å kategorisere disse navnene inn i denne gruppen. Det vil også være slik at samme hvilken grunn navngiverne har for å kalle villaen *Breidablikk*, vil navnet likevel bli oppfattet som et mytologisk navn. Selv om antallet mytologiske navn i dette materialet er usikkert, vil det likevel kunne gi en indikator på hvor frekvent denne typen navngiving har vært.



Figur 62. Urbaniseringsgrad til mytologiske navn.

¹⁶² Grunnen til at jeg ikke er like konsekvent her, er fordi debatten omkring dette emnet på ingen måte er avsluttet. Frode Korslund kritiserer Lennart Elmevik som hevder at «gudinnan Fröja inte kan visas ha hemorts rätt i svenska ortnamn och sannolikt inte heller i norska» (Elmevik 2005:136). Korslund på sin side mener at det er minst tre norske gårdsnavn med dette gudinnenavnet i forleddet (Korslund 2005:135).

Figur 62 viser hvordan disse navnene er fordelt prosentvis i de ulike urbaniseringskategoriene. Det er en høyere prosentandel slike navn i urbaniserte områder. Kategori 1 og 2 ligger under gjennomsnittet på 0,80 %, mens kategori 3 og 4 ligger over dette snittet. Det bør også legges til at ni av de elleve navnene med forleddet *Frøy-*, som under tvil er tolket som nasjonalromantiske navn, befinner seg i urbaniseringskategori 1, altså i svært rurale områder. Det kan være en indikator på at det heller dreier seg om mønsteroppkalling på disse stedene.

	Totalt antall	Observert	Forventet	Testobservator
Kategori 1	11491	82	92	1,0721
Kategori 2	6142	46	49	0,2001
Kategori 3	5422	51	43	1,3400
Kategori 4	4763	45	38	1,2480
χ^2 -verdi	3,8604			

Tabell 60.

Tabell 60 viser hvordan antallet er fordelt i de ulike urbaniseringskategoriene.

Kji-kvadratverdien viser at det ikke er en signifikant forskjell i navngivingen mellom de ulike urbaniseringskategoriene. Likevel har kategori 1 og 2 et lavere observert antall enn det forventede, mens kategori 3 og 4 har et høyere observert antall enn det forventede. Dette stemmer overens med hypotesen om at det er flere nasjonalromantiske navn i urbane områder.

Det er heller ikke her hensiktsmessig å vise de mest brukte appellativene.

1. <i>-blikk</i>	72,94 %
2. <i>andre</i>	55,26 %
3. <i>Heim-</i>	47,67 %
4. <i>-vang</i>	5,64 %
5. <i>-heim</i>	0,72 %
6. <i>-tun</i>	0,14 %

Tabell 61. Prosentandel navn mytologiske navn i for- og etterleddet.

Tabell 61 viser hvilke navneledd som har fått et mytologisk navn i sammensetningen.

Etterleddet *-blikk* har størst prosentandel mytologiske navn. Det er det frekvente navnet *Breidablikk* som utgjør hele prosentandelen med sine 72 navn. I gruppen «andre navn» er det ingen navn med høy frekvens, men det beror mest på hvordan denne gruppen har kommet til. Årsaken til at dette ikke er en frekvent gruppe, er at ingen enkeltnavn har fått stor utbredelse. Navnet *Heimdal* utgjør også hele prosentandelen i den gruppen *Heim-*. Ved etterleddet *-vang* er det navnet *Trudvang* (3,62 %) som har fått størst gjennomslag. Selv om det i denne kategorien er snakk om relativt få navn som har fått høy status i form av at de er blitt mye brukt, er det også i disse tilfellene eksempler på analogisk navngiving.

Hypotesen er at med nasjonalromantikken og oppblomstringen av det nasjonale, med en styrket tro på landets fortid som betydningsfull, har man fått mer kunnskap om den norrøne mytologien. Dette har videre ført til at disse navnene har blitt brukt på ny, blant annet som villanavn. Magnus Olsen har beskjeftiget seg med denne type navn, og han har kommet frem til at det er «noget over 600 norske stedsnavn, de aller fleste derav gårdnavn, som avgir vidnesbyrd om hedenske helligsteder» (1926:227). Dette er da eldre navn. Jeg mener ikke med dette at nyere navn nødvendigvis vitner om at «livet på den gamle gård bares oppe av religiøs tro, alle de mange gjøremål året igjennem var ledsaget av faste riter hvorved man sikret sig guddommelig hjelp, til trivsel i dyre- og menneskelivet», men at denne bruken på grunn av nasjonalromantikken med fokus på vårt lands historie på ny har fått sin navnerenessanse. Disse navnene er fordelt i de ulike gruppene jeg har gjennomgått i kapittel 4, og i tillegg er det en del navn som har kommet med i gruppen «andre navn» fordi de ikke inneholder et av de nasjonalromantiske leddene, men som likevel, etter min mening, bør tolkes i den retning.

Navnet *Heimdal* (82) er sannsynligvis i de fleste tilfellene oppkalling etter den norrøne guden Heimdall, men dette kan ikke verifiseres. Navnet *Valhall* finnes det fem av i Rogaland, tre ganger i formen *Valhalla*. Dette navnet er direkte oppkalling etter Valhall fra norrøn mytologi, som var den «fornemste sal i Åsgård, æsenes gildesal» (Munch 1967:30). Navnet *Gimle* finnes det fem av i det ekserperte materialet.

Det er en del navn i det ekserperte materialet som er sammensatt med forleddet *Frøy*. «Njords sønn var Frøy (*Freyr*), fager av ytre, mektigere og gjevere enn faren selv» (Munch 1967:43). Bortsett fra dem jeg har kommentert tidligere, med etterleddet *-heim* og *-tun*, er det elleve andre navn med dette forleddet: *Frøystad* (3), *Frøygård* (3),¹⁶³ *Frøysvoll* (2), *Frøybakken*, *Frøyland* og *Frøyvik*. Det er stor sannsynlighet for at flere av disse navnene er

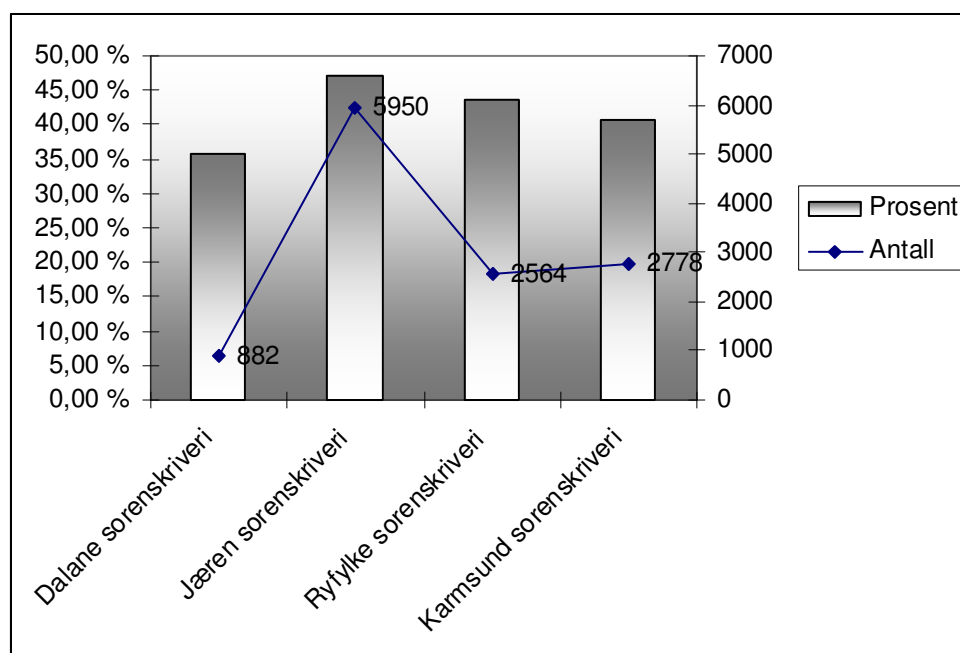
¹⁶³ Det ene navnet skrives *Frøygard*.

oppkalt etter eldre gårdsnavn i områdene. På gården Frøyland (57) i Sokndal finnes *Frøystad* og *Frøysvoll*. Det kan likevel ikke utelukkes at noen av disse navnene er dannet til gudenavnet *Frøy*, derfor blir de og tatt med i det nasjonalromantiske navnematerialet. Det er tre *Alvheim* og elleve *Alfheim* i materialet.¹⁶⁴ *Alfheimr* var guden Frøys bolig. *Breidablikk* (den vidt og bredt blinkende) er hjemmet til Balder, fromhetens og uskyldighetens gud. *Folkvang* er én av de tretten gudeboligene (Munch 1967:136). Denne gjennomgangen viser at folk har hatt kjennskap til den norønne mytologien.

5.2 Geografisk oversikt over de ulike for- og etterleddene

I det følgende vil jeg vise hvordan det totale antallet nasjonalromantiske villanavn er fordelt på de ulike herredene, men jeg kan naturlig nok ikke vise til hver enkelt gård i hele Rogaland. Derfor vil jeg bare holde meg på herredsnivå. Selv om det selvsagt er lokale variasjoner innenfor hvert enkelt herred, mener jeg at jeg kan gi et godt bilde av den geografiske fordelingen.

Først vil jeg vise hvordan det nasjonalromantiske navnetilfanget sammenlignet med det totale antall nye villanavn er fordelt mellom de fire ulike delene av Rogaland fylke: Dalane, Jæren, Ryfylke og Karmsund sorenskrivi.



Figur 69. Oversikt over prosentandelen nasjonalromantiske villanavn i hvert enkelt sorenskrivi. For hele fylket er prosentandelen nasjonalromantiske navn 43,76 %. Det faktiske antallet kommer frem ved søylene.

¹⁶⁴ Det er to *Alfheim* til, men der er eierens fornavn Alf, slik at jeg har tolket disse to som personnavn i forleddet. De elleve andre *Alfheim* viste ingen forbindelse i kilden, og tolkes derfor med mytologisk opphav.

Figur 69 viser at nesten halvparten av de nasjonalromantiske villanavnene ligger innenfor Jæren sorenskriveri. Dette er også hva man kunne forvente ut fra oppgavens overordnede hypotese, siden fylkets to største byer, Stavanger og Sandnes, ligger i dette området. Figuren viser også prosentandelen nasjonalromantiske navn i forhold til antallet nye navn totalt. Da er det også i Jæren sorenskriveri det er en høyest prosentandel slike navn. I Dalane er det lavest prosentandel nasjonalromantiske villanavn, der 882 av 2468 nye navn er nasjonalromantiske. Ryfylke og Karmsund sorenskriveri kommer på andre- og tredjeplass. I Ryfylke er 5950 av 12651 nye navn nasjonalromantiske, mens det i Karmsund er 6833 nye navn, hvorav 2778 er nasjonalromantiske. Gjennomsnittet nasjonalromantiske villanavn for hele Rogaland er på 43,76 %. Det er bare Jæren sorenskriveri som ligger over denne prosentandelen, mens Ryfylke sorenskriveri er nesten jevnt med gjennomsnittet. Oversikten nedenfor i tabell 62 viser de 48 herredene rangert etter hvilket herred som har høyest prosentandel nasjonalromantiske villanavn.

Herred	Prosentandel nasjonalromantiske villanavn	Antall navn
1. Sandeid	54,16 %	78 av 144 nye navn
2. Madla	52,71 %	369 av 700 nye navn
3. Skåre	51,04 %	147 av 288 nye navn
4. Stangaland	50,89 %	312 av 613 nye navn
5. Torvastad	50,38 %	66 av 131 nye navn
6. Sola	50,33 %	529 av 1051 nye navn
7. Årdal	49,68 %	80 av 161 nye navn
8. Gjesdal	48,85 %	234 av 479 nye navn
9. Hetland	48,81 %	2316 av 4744 nye navn
10. Strand	48,71 %	644 av 1322 nye navn
11. Sauda	48,37 %	461 av 953 nye navn
12. Høyland	46,94 %	1266 av 2697 nye navn
13. Randaberg	46,78 %	204 av 436 nye navn
14. Vikedal	45,81 %	93 av 203 nye navn
15. Nærbø	44,97 %	215 av 478 nye navn
16. Imslund	44,94 %	40 av 89 nye navn
17. Klepp	43,93 %	402 av 915 nye navn
18. Kvitsøy	43,71 %	80 av 183 nye navn
19. Hjelmeland	43,65 %	117 av 268 nye navn
20. Eigersund	42,64 %	351 av 823 nye navn
21. Høle	42,24 %	177 av 419 nye navn
22. Erfjord	41,42 %	29 av 70 nye navn
23. Avaldsnes	40,98 %	646 av 1576 nye navn
24. Nedstrand	40,74 %	99 av 243 nye navn
25. Finnøy	40,12 %	132 av 329 nye navn
26. Sjærnøy	40,10 %	75 av 187 nye navn
27. Lund	39,68 %	127 av 320 nye navn
28. Åkra	39,34 %	624 av 1586 nye navn
29. Skjold	39,25 %	336 av 856 nye navn
30. Skudenes	39,18 %	279 av 712 nye navn
31. Suldal	38,93 %	44 av 113 nye navn
32. Forsand	38,56 %	118 av 306 nye navn
33. Rennesøy	37,97 %	90 av 237 nye navn
34. Time	37,10 %	233 av 628 nye navn
35. Tysvær	36,67 %	205 av 559 nye navn
36. Fister	36 %	54 av 150 nye navn
37. Sokndal	35,76 %	196 av 548 nye navn
38. Sand	35,66 %	56 av 157 nye navn
39. Varhaug	34,79 %	182 av 523 nye navn
40. Bokn	32,83 %	44 av 134 nye navn
41. Utsira	32,78 %	40 av 122 nye navn
42. Vats	30,85 %	79 av 256 nye navn
43. Ogna	29,86 %	86 av 288 nye navn
44. Heskestad	29,66 %	35 av 118 nye navn
45. Jelsa	29,54 %	39 av 132 nye navn
46. Mosterøy	29 %	58 av 200 nye navn
47. Helleland	28,98 %	40 av 138 nye navn
48. Bjerkreim	20,17 %	47 av 233 nye navn

Tabell 62. Oversikt over herredenes prosentandel av nasjonalromantiske villanavn.

Det mest oppsiktsvekkende med den oversikten er at herredet Sandeid kommer på førsteplass med hele 54,16 % nasjonalromantiske villanavn, over ti prosent høyere enn gjennomsnittet på 43,76 %. Sandeid er et lite sted innerst i Ryfylkefjordene, og ligger langt fra noen større by. Dersom vi ser på prosentandelen nasjonalromantiske navn på steder i nærheten, havner

nabobygdene Vikedal på 16. plass med 46,30 %, Imsland på 20. plass med 44,94 %, Skjold på 31. plass med 40,07 %, og Vats helt nede på 42. plass med bare 33,20 % nasjonalromantiske villanavn. Etter muntlig opplysning fra Kjell Rønnevik, leder av Imsland, Vikedal og Sandeid sogelag, var det svært få hytter i Sandeid før 1950. Forklaringen kan altså ikke være at mange av eiendommene er fritidsboliger og ikke helårsboliger. Rønnevik mente at det på dette tidspunktet var flere hytter i Vikedal.

Når det gjelder de andre herredene som kommer høyt opp på denne tabellen, er Madla, Skåre og Stangaland urbane områder. Madla er i dag slått sammen med Stavanger kommune, mens Skåre er innlemmet i Haugesund kommune. Herredet Stangaland omfatter samme område som Kopervik. At Skåre og Torvastad (naboherred til Haugesund) kommer så høyt, kan imidlertid ikke tillegges stor vekt, da det totalt sett er få nye navn i disse herredene (se kap. 3.1.2). På syvende plass, etter Sola, finner vi Årdal, som også er et ruralt område med få nye navn. Hvorfor det er en forholdsvis stor prosentandel nasjonalromantiske villanavn her, er vanskelig å si noe sikkert om. Mye kan tyde på at det i stor grad dreier seg om analogisk navngiving. Der er det mange navn som jeg vil betegne som stereotype, slik at det handler mer om mønsterpåvirkede navn og ikke så stor grad om nylaginger.

6 Avslutning

Den store mengden nylagde nasjonalromantiske navn i første halvdel av forrige århundre kan med fordel sammenlignes med vår tids navngiving av nye boligstrøk. I en reportasje om nye gatenavn på Tjuvholmen i Oslo hevder navneforskeren Botolv Helleland at «det er en økende tendens [til] at det blir tatt andre hensyn enn lokalhistorie når nye gate- og stedsnavn skal gis» (Helleland ifølge nrk.no 2005). Isteden vil man gi stedet navn som *Promenaden*, *Kanalen* og *Tjuvholmen allé*. Helleland mener ifølge samme kilde at slike navn er «uhistorisk[e] og alt for fin[e]». Etter Hellelands syn bør man la «seg inspirere av lokalhistorien, heller enn å smykke seg med fjonge gatenavn [man] tror gir høyere boligpriser» (loc.cit.). Helleland har ingen annen begrunnelse for dette synet enn sine subjektive forestillinger om hvordan navngiving skal foregå. «Når navn som allé blir brukt på nyere plasser, så synes jeg det ikke passer. Det er et fremmedord som ikke hører hjemme. Promenade er også et søkt navn» (loc.cit.). Selv om navngivingen i Rogaland mellom 1906 og 1950 ikke direkte kan sammenlignes med nåtidens økonomiske oppgangstid og ekspansjon i boligmarkedet, er det en del fellestrekk i Hellelands uttalelser og den kritikken Noreen, Salhgren og Hovda fremsatte, som jeg gjorde rede for i kapittel 2.1. Sannsynligheten for at utbyggerne på Tjuvholmen i Oslo tar innover seg denne kritikken fra Helleland, er ikke spesielt stor, på samme måte som man tydeligvis ikke har brydd seg om hva Per Hovda mente om den typen navn jeg har definert som nasjonalromantiske i denne oppgaven, når det utgjør nesten 44 prosent av det totale antall villanavn i fylket. Hellelands innspill er likevel et uttrykk for hvilke holdninger som fortsatt lever blant navneforskere om nyere navngiving. Hvilken definisjon av et navn er det som ligger til grunn når Helleland hevder at «*Promenade* er [...] et søkt navn» (loc.cit.; mine uthevninger)? Hvem er det som har rett til å avgjøre om et navn er godt eller dårlig?

I denne oppgaven har jeg vist at begrepet villanavn trenger en ny og bedre definisjon som åpner for større forståelse rundt selve navngivingsprosessen av villaer. Selv om et villanavn i og for seg er et stedsnavn, har det også vært nødvendig å bruke teori fra personnavnforskningen for å vise at skillene mellom disse to navnekategoriene ikke alltid er like tydelige. Etter å ha arbeidet over en lengre periode med dette navnematerialet har det etter hvert blitt mer og mer naturlig å se det i lys av nasjonalromantikken. Dette viser at det også innefor stedsnavnmaterialet, i dette tilfellet villanavn, har foregått en navnerenessanse. Dette er med andre ord ikke et begrep som bare er forbundet med personnavnforskningen.

Oppgavens analysedel har vist at navneleddene til tider viser en ganske stor forskjell i navngivingen mellom urbane og rurale områder. Den viser også at i de tilfellene der det ikke er

en signifikant forskjell i navngivingen, handler det ofte om stereotype navn som helt tydelig er dannet analogisk, altså ved navnevalg og ikke ved navnelaging. Mye tyder på at det har vært lettere å bruke navn som *Solheim*, *Fredheim* og *Solbakken*. Navnene *Solglimt*, *Utsyn* og *Sommerlyst* forekommer mye oftere i urbaniserte enn i rurale områder, men det er likevel tydelig at disse navnene også er dannet ved analogisk navngiving. Forskjellen mellom disse navnene ligger i antall belegg. Den første gruppen utgjør til sammen 1322 navn, mens det er 172 navn i den andre gruppen.

I kapittel 5 har jeg gjort nærmere rede for den analogiske navngivingen ved å vise at det er et tydelig mønster der enkelte ord i sammensetning med de nasjonalromantiske navneleddene har en mye høyere frekvens enn andre. Dermed kan det se ut som det at store deler av materialet viser tegn på analogisk navngiving, har hindret andre navn å få gjennomslag. Av den grunn gir materialet uttrykk for navnevalg, et «val ur ett förråd av karakteriserande namn» (Andersson 1996:23). Det er med andre ord mindre utslag av navnelaging, men dette har også funnet sted, i og med at det er ganske mange navn som bare har ett eller noen få belegg. Eksempel på det er bruk av fornavn/patronym eller stedsnavn/slektsnavn i sammensetningen. Denne metoden for navngiving er navnelaging i hvert enkelt tilfelle, selv om det kan være unntak fra dette. Disse navnene er likevel også uttrykk for analogisk navngiving, i og med at det nasjonalromantiske navneleddet er brukt.

Når jeg i kapittel 5 har vurdert navnenes tilstedeværelse i de ulike urbaniseringsgradene på tvers av alle navneleddene, med utgangspunkt i de ulike metodene for navngiving, har resultatet av kji-kvadrattesten generelt sett vist en lavere verdi enn hva den gjorde når jeg så på hvert enkelt navneledd. Resultatet viser at det ikke er så store forskjeller mellom urban og rural navngiving når det måles etter hvilke sammensetninger som er brukt. Dermed er det ikke er så store forskjeller i selve metodene for navngiving, men større i bruken av de nasjonalromantiske navneleddene. Dette bekrefter hypotesen om at det er større bruk av nasjonalromantiske navn i urbane enn i rurale områder. Den geografiske oversikten viser også det, da det er en større prosentandel nasjonalromantiske navn i Jæren sorenskriveri enn i Dalane, Ryfylke og Karmsund sorenskriveri. Dette bekrefter også Bourdieus teorier om distinksjon mellom det urbane og det rurale, den gode og den vulgære smak, som i bunn og grunn dreier seg om skillet mellom kulturell og økonomisk kapital. Hans skiller kan med god grunn benyttes utenfor Frankrikes grenser, selv i egalitære områder som Rogaland. Folk med kulturell kapital må ikke nødvendigvis være bosatt i byer, men den norske samfunnsstrukturen har hatt behov for at folk med kulturell kapital også har bosatt seg i rurale områder.

Navnematerialet fra Rogaland viser dermed at det er forskjell i navngivingen mellom rurale og områder og at det i stor grad dreier seg om navnevalg og sjeldnere om navnelaging. Disse funnene bekrefter også at det er analogisk navngiving som har vært den klart mest brukte metoden for navngiving. Jeg vil hevde at siden dette navnematerialet er så stort, kan dette bidra til forskningen rundt analogisk navngiving generelt. Derfor er det god grunn til å tro at det også har vært analogisk navngiving i eldre tider, selv om det blir vanskeligere å verifisere det.

Litteraturliste

- Akselberg, Gunnstein. Under utg. Den nordiske namnerenessansen – renessansenamn versus andre tradisjonsnamn. Om tilhøvet mellom eit onomastisk normidealnivå og eit namnebruksnivå. I: *Rapport fra NORNA-symposium på Dømmesmoen, Grimstad 10.–12. september 2004*.
- Andersson, Thorsten. 1994a. Olika egennamns kategorier – förenande och särskiljande drag. I: Kristin Johannesson m.fl. (red.). *Övriga namn. Handlingar från NORNA:s nittonde symposium i Göteborg 4–6 december 1991*. (=NORNA-rapporter 56). Uppsala. 15–42.
- Andersson, Thorsten. 1994b. Ortnamnens existensiella villkor. I: Göran Ulfspare (red.). *Ortnamn värda att vårda*. 1994. 7–21.
- Andersson, Thorsten. 1996. Onomastiska grundfrågor. Kruken Kristoffer (red.). 1996. *Den ellevte nordiske namneforskarkongressen. Sundvollen 19.–23. juni 1994* (=NORNA-rapporter 60). Uppsala. 15–41.
- Ary, Donald m.fl. 2002. *Introduction to Research in Education*. Wadsworth.
- Befring, Edvard. 2002. *Forskningsmetode, etikk og statistikk*. Det norske Samlaget. Oslo
- Berggreen, Brit. 1989. *Da kulturen kom til Norge*. Aschehoug. Oslo
- BmO = *Bokmålsordboka*.
- Bourdieu, Pierre. 2002. *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. De norske bokklubbene.
- Dalberg, Vibeke. 1996. Nogle danske stednavne dannet med abstraktum som hovedledd – og deres udenlandske paralleller. Kristoffer Kruken (red.). 1996. *Den ellevte nordiske namneforskarkongressen. Sundvollen 19.–23. juni 1994* (=NORNA-rapporter 60). Uppsala: NORNA-förlaget. 151–160.
- Dalberg, Vibeke. 2003. Mulig mønsterpåvirkning i nogle danske stednavnetyper. I: Staffan Nyström (red.). 2005. *Namnens dynamikk. Utvecklingstendenser och drivkrafter inom nordisk namnskick. Handlingar från den trettonde namnforskarkongressen i Tällberg 15–18 augusti 2003*. (=NORNA-rapporter 80). Uppsala. 101–109.
- Eggert, Birgit. Under utg. Danske stednavne på -holt og deres renæssance i tiden efter 1800. I: *Rapport fra NORNA-symposium på Dømmesmoen, Grimstad 10.–12. september 2004*.
- Elmevik, Lennart. 2005. Till frågan om existensen av gudinnenamnet *Fröja* i norska ortnamn. I: *Namn och bygd. Tidskrift för Nordisk Ortnamnsforskning*. Årg. 93. Kungl. Gustav Adolfs Akademien. Uppsala. 136–138.
- Gustafsson, Linnea. Under utg. Den nordiska namnrenässansen i Skelleftebygden under

- 1800-talet. Vilka var namnen och vilka var namngivarna? I: *Rapport fra NORNA-symposium på Dømmesmoen, Grimstad 10.–12. september 2004*.
- Hallaråker, Peter. 1987. *Namn og stad. Handbok i kommunal innsamling og arkivering av stadnamn*. Volda
- Hallaråker, Peter. 1997. *Innføring i stadnamn. Innsamling og gransking*. Universitetsforlaget. Oslo
- Hansen, Åse Kari. 1997. Forskningsfaget navnegransking. I: Staffan Nystrøm (red.). *Namnegransking som studie-og undervisningsfag. Den 8. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 22. november 1996*. Seksjon for namnegransking. Universitetet i Oslo. 83–107.
- Haugen, Einar. 1966. *Riksspråk og folkemål. Norsk språkpolitikk i det 20. århundre*. Universitetsforlaget. Oslo
- Helleland, Botolv. [2005]. www.nrk.no/nyheter/kultur/4767755.html
- Hovda, Per. [1953] 1978. Villanamn og bruksnamn. I: *Frå hav til hei. Heidersskrift til Per Hovda på 70-årsdagen 17. oktober 1978*. Universitetsforlaget. Oslo. 57–63.
- Huldén, Lars. 1975. Namn på ungdomsföreningshus i det svenska Finland. I: *Namn och bygd*. 50–59.
- Huldén, Lars. 1994. Ortnamnens opplevelsesvärde. I: Göran Ulfspare (red.). *Ortnamn varda att varda*. 1994. 32–37.
- Jakobsen, Kjetil. 2002. Innledende essay. I: *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. De norske bokklubbene. XI–LXXIX.
- Johannesen, Ole-Jørgen. Under utg. Nordisk navnerennessanse I Norge før 1865? I: *Rapport fra NORNA-symposium på Dømmesmoen, Grimstad 10.–12. september 2004*.
- Jørgensen, Bent. 2000. New and renewed research into the placenames of modern urban society. I: *Naamkunde* 32. 125–137.
- Kant, Immanuel. 1995. *Kritikk av dømmekraften*. Oversatt av Espen Hammer. Pax forlag. Oslo.
- Korslund, Frode. 2005. Gudinnenamnet *Fröja* i norska ortnamn? I: *Namn och bygd. Tidskrift för Nordisk Ortnamnsforskning*. Årg. 93. Kungl. Gustav Adolfs Akademien. Uppsala. 135.
- Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*. 1968. Finn Hødnebo (red.). Bd. XIII. Gyldendal norsk forlag. Oslo.

- Meldgaard, Eva Villarsen. 1997. Fornavnemoder i Danmark 1820-2020. I: Thorsten Andersson och Lena Peterson (red.). *Studia Anthroponymica Scandinavica*. Årgang 15. Uppsala. 101–112.
- Mjelve, Sigmund. 1990. *Myten om edens have*. Et essay. Gyldendal. Oslo.
- Moi, Toril. 2002. Å tilegne seg Bourdieu. Feministisk teori og Pierre Bourdieus kultursosiologi. I: Irene Iversen (red.). *Feministisk litteraturteori*. Pax forlag. 252–279.
- Munch, P.A. 1967. *Norrøne Gude- og heltesagn*. Revidert utgave ved Anne Holtsmark. Universitetsforlaget. Oslo
- Nationalencyklopedin*. 1989. Bokförlaget Bra Böcker. Höganäs
- NnO = *Nynorskordboka*. 2001. Marit Hovdenak m.fl. (red.). Det Norske Samlaget.
- Noreen, Adolf. 1915. Moderna bostadnamn. I: *Namn och bygd*.
- Norrøn ordbok* = Heggstad, Leiv. 1975. Det Norske Samlaget. Oslo
- NPL = *Norsk personnamnleksikon*. 1995. Kristoffer Kruken og Ola Stemshaug (red.). Det Norske Samlaget. Oslo.
- NSL = *Norsk stadnamnleksikon*.
- Olesen, Rikke Steenholdt. 2005. Danske herregårdsnavne på -holm. Slægtsnavnet i brug som forled. I: Staffan Nyström (red.). 2005. *Namnens dynamikk. Utvecklingstendenser och drivkrafter inom nordisk namnskick. Handlingar från den trettonde namnforskarkongressen i Tällberg 15–18 augusti 2003*. (=NORNA-rapporter 80). Uppsala. 279–290.
- Olsen, Magnus. 1926. *Ættegård og helligdom: norske stedsnavn sosialt og religionshistorisk belyst*. Aschehoug. Oslo.
- Otterbjörk, Roland. 1979. *Hur var namnet? Ett kompendium om namn – mest personnamn*. Universitetet i Umeå.
- Otterbjörk, Roland. 1981. Litterära namn. Den nordiska namnrenässansen. I: *Svenska förnamn*. Stockholm. 36–42.
- Rentenaar, Rob. 1987. Opkaldelsesnavne og navnesemantik. I: Göran Hallberg m.fl. (red.). *Nionde nordiska namneforskarkongressen. Lund 4–8 augusti 1985*. (=NORNA-rapporter 34). Uppsala. 221–232.
- Rogan, Bjarne. 1991. Om ting og navn. I: *Norveg 34. Tidsskrift for folkelivsgransking*. Universitetsforlaget. Oslo. 47–65.
- Rogan, Bjarne. 1994. Navn eller nummer? Motiver for navngiving av ting. I: Kristinn Jóhannesson m.fl. (red.). *Övriga namn. Handlingar från NORNA:s nittonde symposium i Göteborg 4–6 december 1991*. (=NORNA-rapporter 56). Uppsala. 81–100.

- Rygh, Oluf. 1897-1924. *Norske Gaardnavne. Oplysninger samlede til Brug ved Matrikelens Revision*. Bd. I–XVIII. Kristiania.
- Sahlgren, Jöran. 1916. *Vad skall villan heta? Några råd för jord- och villaägare*. C.W.K. Gleerups förlag. Lund.
- Sahlgren, Jöran. 1926. Fula ortnamn och fagra. I: *Namn och bygd*. 174–182.
- Sandøy, Helge. 2000. *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. LNU/Cappelen akademisk forlag. Oslo.
- Schmidt, Tom. 1981. *Fagordliste for Norsk Namnegransking*. Institutt for Namnegransking. Universitetet i Oslo.
- Schmidt, Tom (red.). 2004. Kåre Hoel: *Bustadnavn i Østfold. V. Rygge og Moss*. Seksjon for navnegransking. Universitetet i Oslo.
- SSB. [2005]. www.ssb.no/emner/00/navn/index.html
- Svavar, Sigmundsson. 2001. De isländska ortnamnen flyttar til stan. I: Gunilla Harling-Kranck (red.). *Namn i en föränderlig värld. Studier i nordisk filologi* 78. Helsingfors. 304–311.
- Sørensen, Øystein. 2001. *Kampen om Norges sjel. Norsk idéhistorie III*. Aschehoug. Oslo.
- Thomsen, Hanne (red.). 2003. *Rogaland: historien, landskapet, menneskene, kulturen: en kulturhistorisk reise gjennom fylkets 27 kommuner*. Wigestrands. Stavanger.
- Veka, Olav. 2000. *Norsk etternamnsleksikon*. Det Norske Samlaget. Oslo.
- Vågslid, Eivind. 1974. *Stadnamntydingar II*. Oslo.
- Wetås, Åse. 2000. *Namneskiftet Kristiania – Oslo*. Novus forlag. Oslo
- Wetås, Åse. 1998. *Namneskiftet Kristiania – Oslo: estetikken som vurderingskategori for stadnamn*. I: Kristoffer Kruken (red.). *Avdeling for namnegransking. Årsmelding*. Oslo. 57–74.
- Windt, Benedicta. 2004. Navnerenessansen i litteraturen – med hovedvekt på Sigrid Undset. I: Kristoffer Kruken (red.). *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*. Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap. Universitetet i Oslo. 72–78.
- Zilliacus, Kurt. 1966. *Ortnamnen i Houtskär*. Svenska Litteratursällskapet i Finland. Helsingfors.
- Zilliacus, Kurt. 2002. *Forska i namn*. Svenska litteratursällskapet i Finland. Helsingfors
- Aarset, Terje. 1982. Frå den nordiske namnerenessansen til i dag. I: Ola Stemshaug (red.). *Norsk personnamnsleksikon*. Det Norske Samlaget. Oslo. 66–87.

Aarset, Terje. 1985. Den nordiske namnerenessansen i bygd og by på Sunnmøre i 1860-99.
I: Sigurd Fries (red.). *Regional och social variation i nordiskt personnamnsskick.*
Handlingar från NORNA:s tionde symposium i Umeå 3-5 maj 1983.
(=NORNA-rapporter 29) Uppsala. 109–116.

Kilder

Matrikkelutkastet fra 1950. www.dokpro.uio.no/cgi-bin/stad/matr50

Norges Matrikel. 1906. Stavanger amt. Kristiania.

Panteregeteret ved Statsarkivet i Stavanger.